Щиголь
Донна Тартт

Тео Декер - реальний, а не казковий хлопчик, що вижив. Друг кличе його Поттером, та це звучить гіркою іронією. Єдине диво у житті хлопця, чия мати загинула в нього на очах, - украдена з галереї картина з яскравою пташкою: щиглем, назавжди прикутим до жердини. Та на відміну від птаха, Тео не бачить сенсу вирватися з полону свого життя-катастрофи. Події, які вирують навколо нього, дивовижний і жорстокий світ - лише тло для історії його душі, зациклені на жахливому моменті дитинства. І єдине, що здатне повернути його до розуміння абсолютної цінності життя, - це безсмертна краса тих небагатьох речей, які варто рятувати навіть із полум'я.

Обережно! Ненормативна лексика!

Донна Тартт

Щиголь

© Tay, Ltd., 2013

© Hachette Book Group, Inc., обкладинка, 2013

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

Цитати з пісні «Ach, spij kochanie»

© Ludwik Starski and Henryk Wars 1938, дозвіл люб'язно надано Allan Starski

Обережно! Ненормативна лексика!

Щиголь

Присвячується матері і Клодові

Частина I

Абсурд не звільняє, він зв’язує.

Альбер Камю

Розділ I

Хлопець із черепом

I

Тоді в Амстердамі мені вперше за багато років наснилася мати. Я понад тиждень не виходив із готелю, боявся навіть комусь зателефонувати, не те що вийти на вулицю; мое серце стискалося й тремтіло, почувши найневинніший звук: дзвінок ліфта, бряжчання міні-бару, і навіть церковні дзигарі Вестеркерку й Крейтбергу, відбиваючи години, провіщали своїм бамканням, немов у моторошній казці, неминучість загибелі. Удень я сидів на ліжку, намагаючись розгадати телевізійні новини (утім, безуспішно, адже я не знав жодного нідерландського слова), а коли стомлювався, то вмощувався біля вікна й дивився на канал, накинувши на плечі пальто з верблюжої шерсті – я покинув Нью-Йорк у великому поспіху, й ті речі, що іх прихопив із собою, не гріли навіть у приміщенні.

За вікнами буяли веселощі. Було Різдво, мости через канал уночі вкривалися мерехтливими вогниками. Рожевощокі dames en heren[1 - Пані та панове (нідерл.). – Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.] торохтіли по бруківці своіми велосипедами з прив’язаними ялинками, а іхні шарфи тріпотіли на вітрі. Пополудні аматорський оркестр грав колядки, і вони дзвінко бриніли в зимовому повітрі.

Офіціанти хаотично розносили таці з напоями та наідками; забагато сигарет, теплувата горілка з дьюті-фрі. Упродовж цих неспокійних днів, коли я не наважувався бодай визирнути назовні, я дослідив кожен квадратний дюйм своеі кімнати, як ото в’язень досліджує свою камеру. Я вперше потрапив до Амстердама й майже не бачив цього міста, а проте моя кімната своею бляклою, овіяною протягами та обпаленою сонцем красою давала гостре відчуття Північноі Європи, постаючи моделлю Нідерландів у мініатюрі. Така собі свіжопобілена протестантська порядність, перемішана з поплямованою пишнотою, яку сюди доправили зі Сходу на торговельних кораблях. Я згаяв неймовірно багато часу, пильно роздивляючись дві олійні мініатюри в позолочених рамах, які висіли над письмовим столом: на одній з них селяни каталися на ковзанах по скрижанілому ставку біля церкви, на другій у розбурханому зимовому морі борсався вітрильник, – це були декоративні копіі, нічого особливого, та я вивчав іх так ретельно, ніби в них крився ключ від потаемного серця давніх фламандських майстрів. За вікном сніг стукотів по шибках і падав на воду каналів. І хоч парчеві гардини були розкішними, а килим – м’яким, зимове світло відсвічувало в тон холоду 1943

року, з його поневірянням і подвижництвом, слабким чаем без цукру й голодним сном.

Щоранку, удосвіта, перш ніж обслуга візьметься до роботи й заповниться вестибюль, я спускався вниз по газети. Персонал намагався не створювати зайвого шуму ані голосом, ані кроками, іхні погляди холодно ковзали по мені, так ніби вони зовсім не бачили мене, американця з двадцять сьомої кімнати, який упродовж дня не спускався вниз, і я заспокоював себе тим, що нічний портье (темний костюм, стрижка «іжачок», окуляри в роговій оправі) зробить усе, щоб запобігти неприємностям і зайвій метушні.

У «Herald Tribune» нічого не повідомлялося про халепу, у якій я опинився, але натомість про це писали всі голландські газети: густі абзаци іншомовного тексту вбирали очі, однак залишалися поза межами мого розуміння. Onopgeloste moord. Onbekende[2 - Нерозкрите вбивство. Невідомий (нідерл.).]. Я піднявся нагору й знову заліз під ковдру (повністю вдягнений, бо в кімнаті було холодно), розгорнув газети: фотографіі поліцейських автівок, сцена злочину, проте навіть заголовки мені не щастило розшифрувати, і хоч там не було мого прізвища, я ніяк не міг дізнатися, чи вони подавали якийсь опис, що відповідав би моій зовнішності, а чи приховували цю інформацію від публіки.

Кімната. Батарея. Een Amerikaan met een strafblad[3 - Раніше засуджений американець (нідерл.).]. Оливково-зелена вода каналу.

Оскільки я мерзнув, почувався хворим і переважно не знав, що мені робити (я забув узяти не тільки теплий одяг, а й бодай якусь книжку), то майже цілий день лежав у ліжку. Ніч, здавалося, приходила до мене відразу пополудні. Я то засинав, то прокидався від шурхоту розкиданих газет, і моі сновидіння здебільшого були позначені тією ж тривогою, що пульсувала в моіх жилах протягом тих годин, коли я не спав: судові зали, валізи, які падали на гравій, і з них вивалювався весь мій одяг, довжелезні коридори в аеропортах, я біг ними на посадку, знаючи, що ніколи не встигну на жоден літак.

Через лихоманку я пережив безліч дивних і надзвичайно яскравих марень, обливаючись потом, не знаючи, котра година, але в останню й найгіршу з тих ночей мені наснилася мати: то було швидке й таємниче сновидіння, схоже на несподіваний візит із потойбіччя. Я був у крамниці Гобі чи, точніше кажучи, у якомусь примарному просторі, радше схематично подібному до тієі крамниці, коли вона раптом зупинилася позаду мене так, що я побачив іі віддзеркалення. Помітивши іі, я заціпенів від щастя; то була вона, до найдрібніших деталей, з усім своім ластовинням, мама всміхалася мені, навіть вродливіша, але ще не постаріла, зі своім чорним волоссям і кумедним вигином рота, не сон, а іі присутність заповнювала кімнату: то була іі власна сила, жива інакшість. І хоч як мені хотілося обернутися, я знав, що подивитися на неі очі в очі було б порушенням законів іі світу і мого світу; вона прийшла до мене в единий спосіб, у який могла прийти, і наші очі зустрілися в дзеркалі на тривалу мить, коли все завмерло; та коли, як мені здалося, вона хотіла заговорити – з виразом обличчя, що, схоже, був сумішшю радощів, прихильності й роздратування, – на нас накотився туман, і я прокинувся.

II

Усе було б набагато краще, якби вона досі жила. Але мати загинула ще тоді, коли я був малим хлопцем, і хоч у всьому, що сталося зі мною відтоді, винен тільки я, утім, зауважу, що після ii втрати для мене не стало жодного орієнтиру, який міг би привести до щасливішого місця, до сприятливішого життя серед людей.

Її смерть виявилася межею між двома світами: До і Після. І попри те, що минуло вже чимало років, для мене очевидно: по тому я не зустрічав нікого, хто б любив мене так сильно, як любила вона. Усе, здавалось, оживало в ii товаристві; мама світилася чарівним театральним світлом, тож побачити що-небудь ii очима означало побачити це в яскравіших, ніж зазвичай, кольорах - пригадую, як за кілька тижнів до ii смерті ми вечеряли вдвох в італійському ресторані у Вілліджі й вона несподівано схопила мене за рукав, показуючи майже болючу красу освітленого свічками торта, який урочисто винесли з кухні, слабке коло світла тремтіло на темній стелі, потім торт поставили на стіл, свічки зробили обличчя старої гарнішим, а всіх довкола змусили усміхатись, офіціанти відступили назад із закладеними за спину руками, - то була звичайна собі вечеря з нагоди дня народження, з якою ви могли зіткнутися будь-де в недорогому ресторані, і я переконаний, що ніколи б і не згадав цей епізод, якби мама не загинула невдовзі по тому, але я знову й знову пригадував ту подію після ii смерті і, либонь, думатиму про неї протягом усього життя: про те освітлене свічками коло, живу картину повсякденного звичайного щастя і відчуття втрати після того, як ii не стало.

А ще вона була дуже красивою. Це не має надто великого значення, а проте мама такою була. Коли вона приїхала до Нью-Йорка з Канзасу, то деякий час працювала моделлю. А оскільки почувалася перед фотокамерою не досить упевнено, щоб справити потрібне враження, то ii краса на плівці не відображалася належним чином.

Утім, вона завжди залишалася собою. Мама була рідкісною перлиною, і я ніколи не бачив жодної людини, схожої на неї. Вона мала чорне волосся, білу шкіру, яка влітку вкривалася ластовинням, сповнені світла очі, немов розпис на китайських вазах, а на вилицях позначилась ексцентрична суміш індіанських і кельтських рис, що спонукало декого вважати ii ісландкою.

Насправді мама була наполовину ірландка, наполовину черокі з канзаського містечка поблизу кордону з Оклагомою і незрідка викликала мій сміх, називаючи себе Окі[4 - Прізвисько жителів Оклахоми.], хоч і була така ж лискуча, нервова та стильна, як елітний скакун. Екзотичність ii образу на фотографіях поставала занадто різкою й безжальною, - ластовиння вкрите шаром косметики, стягнуте у формі кінського хвоста волосся, ніби у вельможі з «Повісті про Гендзі»[5 - Один із найславетніших творів японськоі класичноі літератури (початок XI століття).], - жодна зі світлин не передавала теплоти, веселих і непередбачуваних особливостей ii характеру, тобто того, що мені подобалося в ній найбільше. Напружений вигляд готовоі до атаки тигриці незаперечно доводить, як сильно вона не довіряла фотокамері. У житті мама була геть інакшою. Її рухи вирізнялися дивовижною спритністю, жести були несподіваними й легкими, вона мала звичку сидіти на самому краечку стільця, наче цибата й елегантна болотяна пташка, щомиті готова спурхнути й полетіти. Мені подобалися різкі й

несподівані пахощі сандалового дерева, які линули від неї, і я любив шурхіт її накрохмаленої сорочки, коли вона нахилялася, щоб поцілувати мене в чоло. Їй сміху цілком вистачало, щоб кинути все, що доти робив, і податися слідом за нею по вулиці. І хоч би куди вона йшла, чоловіки не випускали її з поля зору, а іноді дивилися так, що їхні погляди вселяли мені тривогу.

Вона загинула з моєї вини. Звісно, мене запевняли, і то аж надто поспішно, що я тут ні при чому: мовляв, ще ж дитина, хто ж міг знати, жахлива аварія, нещасний випадок, це може статися з ким завгодно, і це все було щирою правдою, та я не вірив жодному слову тих утішальників.

Це сталося в Нью-Йорку 10 квітня, чотирнадцять років тому. (Моя рука тремтить, коли я намагаюся вивести цю дату; мушу підсунутися ближче до столу, щоб перо продовжило свій рух папером. То був звичайнісінький день, але тепер він стримить у календарі іржавим цвяхом.)

Якби все пішло, як і планувалося, то цей день безслідно розчинився б у небі, непомітно злився б із моїм восьмим роком шкільного життя. Що пам’ятав би я про нього сьогодні? Дуже мало або й нічого. Той ранок, як тепер видається, був прозорим, із наскрізь просякнутим вологою повітрям. Уночі йшов дощ, жахлива злива, затопило крамниці, і кілька станцій метро не відчинилися. Ми стояли вдвох на розмоклому килимку біля свого багатоквартирного будинку, поки Золотце, улюблений мамин швейцар, який так обожнював її, намагався зловити таксі, бігаючи з піднятою рукою по П’ятдесят сьомій вулиці. Автомобілі обдавали нас брудними бризками; насичені водою хмари пливли над хмарочосами, то відкриваючи, то затуляючи латки чистого синього неба, а внизу, на вулиці, під вихлопними газами машин повітря ставало вогким і ніжним, як весною.

– О, моя пані, це теж зайняте! – намагався перекричати вуличний рев Золотце, відступивши на хідник, коли чергове таксі виїхало з-за рогу й вимкнуло вогник.

Він був найменший зі швейцарів: блідий, тонкий і жвавий хлопчина, пуерторіканець зі світлою шкірою, колишній боксер-легковаговик. Хоч обличчя мав мішкувате від випивки (іноді, коли він приходив на нічне чергування, від нього смерділо віскі), проте був жилавим, мускулястим і моторним – завжди жартівливий, завжди бігав на перекур за ріг, коли було холодно – переступав з ноги на ногу й дмухав на свої руки в білих рукавичках, розповідав анекдоти іспанською і підбадьорював колег.

– Ви дуже поспішаєте? – запитав він мою матір.

На бейджі в нього було написано «Берт Д.», але всі звали його Золотцем, бо мав золотого зуба й прізвище де Оро, що іспанською означає «золотий».

– Та ні, ще маємо час.

Але вигляд у моєї мами був виснажений, і руки в неї тремтіли, коли вона знову й знову обмотувала шию шарфом, що лопотів на вітрі й вислизав з її рук.

Золотце, певне, це помітив, бо глянув на мене (туди, де я прихилився до бетонного вазона для квітів перед будинком, дивлячись куди завгодно, тільки не на неї) не дуже схвально.

- А тобі не треба їхати? - запитав він у мене.

- Ні, ми маємо деякі справи, - відповіла не зовсім переконливо мама, побачивши, що я розгубився.

Зазвичай я мало звертав уваги на її одяг, але те, у що вона була вдягнена того ранку (білий плащ, тонкий рожевий шарф, чорно-білі мокасини), так закарбувалося в моїй пам'яті, що мені дуже важко уявити її в якомусь іншому вбранні.

Мені було тринадцять років. Прикро тепер згадувати, якими напруженими ми були одне з одним того ранку, так що навіть швейцар це помітив; у будь-який інший час ми ставились одне до одного досить приязно, але того ранку не мали що сказати одне одному, бо мене не допустили до занять у школі. Вони зателефонували їй на роботу; мама прийшла додому мовчазна й люта; і, найжахливіше, я навіть не знав, за що мене покарали, хоч на сімдесят п'ять відсотків був певен, що містер Бімен (дорогою від свого кабінету до вчительськоі) невчасно визирнув у вікно другого поверху й побачив, як я курив на шкільному подвір'і. (Або радше побачив, як я стояв поряд із Томом Кейблом, коли той курив, що в моїй школі практично вважалося таким самим порушенням дисципліни.) Моя мати ненавиділа куріння. Її батьки, - розповіді про яких я дуже любив слухати і які померли раніше, ніж я мав нагоду познайомитися з ними, - були захопленими тренерами коней, вони подорожували по західних територіях і заробляли собі на життя, розводячи коней морганівськоі породи: це були любителі коктейлів і гри в канасту[6 - Картярська гра, сенс якоі полягае в накопиченні й викладанні на стіл комбінацій карт.], які щороку відвідували дербі в Кентуккі й зберігали сигарети в срібних портсигарах у всьому домі. Аж одного дня моя бабуся, повернувшись зі стаень, перегнулася вдвое і стала кашляти кров'ю; тож увесь час, поки мама була підлітком, на ганку стояли балони з киснем, а вікна в спальні були постійно зашторені.

Але - як я боявся, і небезпідставно, - Томова сигарета була лише верхівкою айсберга. Я мав проблеми в школі протягом певного часу. Усе почалося чи то пак стало наростати, як снігова куля, коли мій батько кілька місяців тому пішов від нас із матір'ю; ми ніколи особливо його не любили й почувалися значно щасливішими без нього, але всі довкола переймались і обурювались тим, як раптово він нас покинув (не залишивши ані грошей, ані аліментів, ані навіть своеі адреси), і вчителі моеі школи у Верхньому Вест-Сайді так жаліли мене, так прагнули висловити свое розуміння й підтримку, що надавали мені - учневі-стипендіату - усі види спеціальноі допомоги, дозволяючи виконувати шкільні завдання з запізненням, користуватися другим, а то й третім шансом, тож ця мотузочка натягувалася протягом усього цього часу, аж поки я не примудрився опустити себе в дуже глибоку яму.

Тож нас обох - мою маму й мене - викликали на нараду, яка мала відбутися в школі. Вона повинна була початись о пів на дванадцяту, та оскільки моій матері довелося відпрошуватися з роботи на всю першу половину дня, ми вирушили на Вест-Сайд рано - щоб поснідати (і, як я гадав, серйозно

поговорити), а також вона хотіла купити подарунок своїй колезі на день народження. Минулої ночі мама не лягала спати до пів на третю, монітор висвічував її напружене обличчя, вона писала електронні листи й намагалася дати раду справам на час своєї відсутності в офісі.

– Не знаю, як вам, – сказав із притиском Золотце, звертаючись до моєї матері, – але мені вже остогидла ця весна з її мокротою й вологістю. Дощ і дощ… – Він затремтів, підняв вище комір і глянув на небо.

– Сподіваюся, що пополудні розгодиниться.

– Атож, я знаю, та мені вже хочеться літа. – Він потер руки. – Люди виїздять із міста, вони ненавидять його, нарікають на спеку – але я птах тропічний. Чим жаркіше, тим краще. Як хочеться погрітися! – Плескаючи в долоні й тупочучи ногами по вуличній бруківці, він провадив далі: – І, знаєте, мені найбільше до вподоби той час, коли тут усе затихне – як, наприклад, у липні, – усі будинки стануть спорожнілими й сонними, усі повтікають звідси, знаєте як воно буває?.. – Він клацнув пальцями, але таксі не зупинилося. – Тоді для мене настануть вакації.

– Але хіба ти не підсмажишся тут? – Мій стриманий батько ненавидів цю її рису: схильність базікати з офіціантками, швейцарами, старими астматиками з хімчистки. – Узимку ти принаймні можеш завжди ще щось піддіти…

– А хіба можна стовбичити на вулиці взимку? Повірте мені, тут дуже холодно. Хоч би скільки ви натягли на себе одягу, ви не встоїте тут у січні, лютому, особливо коли вітер дме від річки. Бр-р-р.

Нервуючи, я гриз собі нігті й дивився на автомобілі, які мчали повз підняту руку швейцара. Я знав, що мені доведеться з тривогою чекати, доки почнеться нарада в школі об одинадцятій тридцять: і все, що я міг зробити, це поводитися стримано й не провокувати обвинувачувальних запитань. Я не мав ані найменшого уявлення про те, чим вони нас привітають, коли ми з мамою ввійдемо до їхньої канцелярії; саме слово «нарада» свідчило про зібрання авторитетних осіб, про звинувачення й погрози, а може, навіть виключення зі школи. Якщо я втрачу стипендію, це буде для нас катастрофою; ми опинилися в надзвичайно скрутному фінансовому становищі, коли нас покинув батько, нам ледве вистачало грошей, щоб платити комірне. Крім того, я був дуже занепокоєний, чи містер Бімен якось не довідався, що Том Кейбл і я проникали в порожні заміські будинки, коли я гостював у нього в Гемптоні. Я кажу «проникали», хоч ми ніколи не зламали жодного замка й не завдали жодної шкоди (Томова мати була агентом із продажу нерухомості, і ми користувалися запасними ключами, узятими в її офісі). Ми здебільшого зазирали в комірчини й нишпорили в шухлядах комодів, але дещо й забирали: пиво з холодильників, диски з комп'ютерними іграми та фільмами (Джет Лі, «Спущений з прив'язі»), гроші, близько дев'яноста двох доларів загалом: пожмакані п'ятірки та десятки, запхані в кухонні глечики, стосики дрібних монет, складені біля пральних машин.

Щоразу, коли я про це думав, мене нудило. Минуло вже кілька місяців відтоді, як я гостював у Тома, але хоч я й намагався переконати себе, що містер Бімен не може нічого знати про те, як ми залазили до чужих будинків, – як він міг довідатися про це? – моя уява кружляла навколо цього припущення панічними зигзагами. Я твердо вирішив, що не виказуватиму

Тома (хоч і не був надто впевненим, що він не виказав мене), але це ніяк не полегшувало того становища, у якому я опинився. Як я міг бути таким дурним? Злам і проникнення в чужі домівки вважалися злочином; людей садовили за це до в'язниці. Усю минулу ніч я терпів люті муки, крутячись у ліжку, дивлячись, як дощ періщить у шибки мого вікна, й міркуючи, що скажу, коли мене почнуть допитувати. Але як я міг захиститися, коли навіть не уявляв собі, що ім відомо?

Золотце глибоко зітхнув, опустив руку і, ступаючи на п'ятки, повернувся туди, де стояла моя мати.

- Неймовірно, - сказав він ій, поглядаючи одним стомленим оком на дорогу. - У СоХо справжня повінь, ви вже про це чули, а Карлос каже, що біля ООН заблоковано кілька вулиць.

Я кинув похмурий погляд на робітників, гурт яких вивалювався з автобуса, сердитих, немов зграя шершнів. Можливо, ми б мали більше шансів зловити таксі, якби пройшли зо два квартали на захід, але і мати, і я досить добре знали нашого швейцара, аби зрозуміти, що Золотце образився б, коли ми відмовилися б від його послуг. І саме тоді - так несподівано, що ми аж здригнулися, - таксі з увімкненим вогником виїхало з провулка й наблизилося до нас, обдаючи бризками з запахом каналізації.

- Нарешті! - мовив швейцар, відстрибнувши вбік, коли таксі зупинилось, і в цю хвилину помітив, що мама забула вдома парасольку. - Зачекайте, - сказав він, забігши до вестибюля, туди, де зберігалася ціла колекція загублених і забутих парасольок, що стояли в латунному ящику біля каміна й роздавалися в дощові дні.

- Не треба! - вигукнула мама, засунувши руку в сумочку й діставши звідти свою маленьку смугасту, немов цукерка, парасольку. - Не турбуйся, Золотце, я маю все, що мені потрібне.

Швейцар стрибнув назад на бордюр і зачинив за нею дверцята таксі. Потім нахилився й постукав у віконце.

- Вдалого вам дня, - побажав він.

III

Мені хочеться думати про себе як про особу, наділену інтуіцією (а кому не хочеться?), і, описуючи все це, я мав би згадати про якусь тінь, що згущувалася над нашими головами. А проте я був сліпий і глухий щодо нашого майбутнього, переймався тільки нарадою в школі. Коли я зателефонував Томові сказати йому, що мене тимчасово не допустили до уроків (пошепки, бо дзвонив із домашнього телефону, мати забрала мобілку), він не видався надто здивованим, вислухавши мое повідомлення.

- Послухай, - сказав він, уриваючи мене. - Не будь йолопом, Тео, ніхто нічого не знае, лише тримай рота на замку, - і перш ніж я встиг щось йому відповісти, сказав: - Пробач, але мені треба йти, - і поклав слухавку.

У таксі я спробував опустити скло, щоб дихнути повітрям, та дарма. Пахло так, ніби хтось на задньому сидінні міняв дитині пелюшки або й справді всрався, а потім спробував приховати сморід ароматом кокосового освіжувача, що пахнув лосьйоном для засмаги. Сидіння були брудні, полатані скотчем і майже втратили пружність. І щоразу, коли машина долала якусь нерівність, моі зуби цокотіли разом із релігійними брязкальцями, що звисали з дзеркала заднього огляду: медальйони, крива мініатюрна шабля, що танцювала на пластиковому ланцюжку, і бородатий гуру в тюрбані, який пронизував поглядом задне сидіння, піднявши руку для благословення.

Ми проминали ряди червоних тюльпанів обабіч Паркової авеню. Боллівудська попса, притишена майже до підсвідомого скигління, гіпнотично кружляла й іскрилася десь на межі мого слуху. На деревах листя щойно починало брунькуватися. Хлопці-постачальники з «Д'Агостінос» та «Грістедес»[7 - Мережа нью-йоркських піцерій та харчових крамниць.] штовхали свої візки з бакалією; заклопотані гувернантки на високих підборах ішли хідниками, тягнучи за собою дітей, які опиралися з усіх сил, не бажаючи, щоб іх вели до дитячих садків; двірник у робі вимітав сміття з канав у совок на палиці; адвокати й біржовики підставляли під дощ долоні й насуплювали брови, дивлячись на небо. Коли ми трусилися по авеню (моя мати мала жалюгідний вигляд, з усіх сил тримаючись за підлокітник), я споглядав крізь вікно понурі буденні обличчя перехожих (стурбованих людей у плащах, що штовхалися на перехрестях, людей, які пили каву з паперових стаканчиків, розмовляли по мобільних телефонах і сторожко озиралися навсібіч) і напружував усі сили, щоб не думати про ті удари, які готувала мені доля: деякі з них включали суд для неповнолітніх осіб і в'язницю.

Таксі несподівано круто повернуло на Вісімдесят шосту вулицю. Маму відкинуло на мене, і вона схопила мою руку; я помітив, що вона спітніла й смертельно зблідла.

– Тебе нудить? – запитав я, на мить забувши про свої проблеми.

Мама мала скорботне й застигле обличчя, яке я знав так добре; губи міцно стиснуті, лоб мокрий від крапель поту, а очі застиглі й величезні.

Вона почала щось говорити, але затулила долонею рот, коли машина рвучко зупинилася перед світлофором, відкинувши нас уперед, а потім назад, притиснувши до сидінь.

– Тримайся, – сказав я їй, а тоді нахилився й постукав у засмальцьовану плексигласову стінку, тож водій (сикх у тюрбані) здивовано стрепенувся.

– Послухайте, – гукнув я крізь гратки, – дякуемо вам, ми хочемо вийти тут.

Сикх, чие обличчя відбилося в задньому дзеркалі, подивився на мене пильним поглядом.

– То ви хочете вийти тут?

– Так, будь ласка.

– Але ви назвали не цю адресу.

- Я знаю. Але далі ми не поїдемо, - сказав я, глянувши на матір.

Із нерухомим, як маска, обличчям вона нишпорила в сумці, шукаючи гаманець.

- З нею все гаразд? - запитав водій із сумнівом у голосі.

- Так, так, із нею все гаразд. Але нам треба вийти з машини, дякую вам.

Тремтливими руками моя мати дістала жмут доларів, що здавалися вологими, і просунула їх крізь гратки. Коли сикх простяг руку й накрив їх долонею (рішуче, дивлячись убік), я вийшов з машини, тримаючи дверцята відчиненими для неї.

Мама трохи спіткнулася, ступивши на край хідника, і я зловив її за руку.

- Як ти? - боязко запитав я в неї, коли таксі поїхало геть.

Ми були на П’ятій авеню, біля особняків, що виходили вікнами на парк.

Вона глибоко вдихнула повітря, потім витерла собі чоло й стиснула мою руку.

- Ох, - сказала мама, затуливши обличчя долонею. Лоб у неї блищав, а очі все ще були несфокусованими; вона мала злегка ошелешений вигляд пташки, що збилася з курсу. - Пробач, тіло в мене все ще тремтить. Слава Богу, ми вибралися з цього таксі. Зі мною буде все гаразд, треба лише ковтнути трохи повітря.

Люди проминали нас на вітряному розі вулиці: школярки у формі бігали й сміялися, оминаючи нас; няньки штовхали перед собою візки, у яких сиділо по двое й по трое дітлахів; заклопотаний батько пробіг, тягнучи малого сина за руку.

- Ні, Брейдене, - почув я, як він каже хлопцеві, що дріботів ногами, аби встигнути за ним. - Ти не повинен думати, що в такий спосіб ти матимеш роботу, яка подобається тобі…

Ми відступили вбік, щоб нас не намочило мильною водою, яку двірник виливав на хідник перед своїм будинком.

- Скажи мені, - запитала мати, покрутивши пальцем біля скроні, - чи це мені здалося, чи в цій машині…

- Неймовірно смерділо? Гавайськими тропіками й дитячим лайном?

- Правду кажучи, - вона помахала рукою перед своїм обличчям, - я могла б це витримати, якби машина не іхала ривками, то зупинялася, то зривалася вперед. Спочатку я почувалася пречудово, а потім це доконало мене.

- А чому ти не попросилася сісти на передне сидіння?

- Ти міркуеш точно як твій батько.

Я відвернувся, збентежений, - бо мені також був знайомий його дратівливий тон «я все знаю».

- Ходімо на Медісон і знайдемо місце, де ти могла б посидіти, - запропонував я.

Я помирав з голоду, а там якраз подавали мої улюблені страви.

Але вона похитала головою й сказала з тремтінням, яке свідчило, що ії нудить:

- Мені потрібне повітря. - Макіяж розплився під ії очима. - Повітря мені допоможе.

- Звичайно, - погодився я надто швидко, щоб не сперечатися. - Будь-яке повітря.

Я намагався в усьому погоджуватися, але моя мати, хоч трохи й одурманена, зловила мій тон; вона уважно дивилася на мене, намагаючись збагнути, про що я думаю. (Це була ще одна погана звичка, яку ми розвинули в собі внаслідок тривалого життя з батьком, - намагання прочитати думки одне одного.)

- У чому річ? - запитала вона мене. - Ти хочеш кудись піти?

- Та ні, власне, нікуди не хочу, - сказав я, відступаючи на крок назад і заціпеніло оглядаючись. Хоч я й був дуже голодний, але не відчував, що маю право на чомусь наполягати.

- Мені стане добре. Дай мені лише хвилину.

- Може, ходімо трохи посидимо в парку? - запропонував я, намагаючись погамувати голод і хвилювання: «Чого вона хоче, що ії задовольнить?»

На мою полегкість, вона погодилася.

- Ну гаразд, - сказала мама тим своїм голосом, який здавався мені дуже схожим на голос Мері Поппінс. - Але дозволь мені спочатку перевести подих.

І ми з нею рушили до переходу на Сімдесят дев'яту вулицю. Минаючи фігурно підстрижені дерева в барокових горщиках, увійшли до масивної залізної брами, прикрашеної вигадливими візерунками. Світло тут було індустріально сірим, а вітер тугим, наче пара з чайника. По той бік вулиці біля парку художники поставили мольберти й розгорнули свої полотна з акварельними зображеннями собору Святого Патрика та Бруклінського мосту.

Ми йшли мовчки. Мій розум діловито обертався навколо моїх турбот («Чи Томовим батькам також зателефонували зі школи? Чому я не здогадався його запитати?»), а також я міркував про те, що замовлю собі на сніданок, як тільки зможу відвести ії поїсти (західний омлет із домашньою смаженою картоплею, скибочкою бекону; вона істиме те, що їсть завжди, житні грінки з яйцем-пашотом, і вип'е філіжанку чорної кави), і я майже не помічав, куди ми йдемо, як раптом до мене дійшло, що мати щось сказала. Вона дивилася не на мене, а десь над парком, вираз ії обличчя нагадав мені

знаменитий французький кінофільм, назви якого я не знав, де неуважні люди йшли по овіяній вітром вулиці й багато розмовляли, але було не схоже, щоб розмовляли вони одне з одним.

- Що ти сказала? - перепитав я, дещо затримавшись, а потім прискоривши ходу, щоб наздогнати ii. - «Час повторити»?..

Мама, схоже, розгубилася, ніби забула, що я поруч. Біле пальто, що лопотіло на вітрі, робило ii схожою на довгоногого ібіса, який, здавалося, зараз змахне крильми й полетить над парком.

- Що час повторити?

- Ой, ні. - Її обличчя зблідло, а потім вона похитала головою й швидко засміялася в характерний для себе дитячий спосіб. - Ні, я сказала, що час тут спотворений.

Хоч слова ii прозвучали дивно, я знав, що вона мала на увазі, чи думав, що знаю, - розрив у ті секунди, що були загублені на хіднику, завадив нам правильно скористатися часом, неначе кілька кадрів, вихоплених із фільму.

- Ні, ні, цуценятко, ідеться лише про це місце. - Вона скуйовдила мені волосся, i я криво, напіврозгублено всміхнувся. Цуценятком вона називала мене ще змалку, i я любив це прізвисько не більше, аніж скуйовджене волосся, та хоч як по-дурному почувався, я був радий побачити, що настрій у неї трохи поліпшився. - Це завжди відбувається зі мною тут. Коли я тут, то почуваюся так, ніби мені знову вісімнадцять i я щойно вийшла з автобуса.

- Тут? - із сумнівом запитав я, дозволивши їй тримати мене за руку, чого зазвичай ніколи б не зробив. - Це дивно.

Я знав усе про перші дні, які моя мати прожила на Мангеттені, досить далеко від П’ятої авеню - на Авеню Бі, у студії над баром, де біля дверей спали бомжі, бійки з бару висипалися на вулицю, а божевільна старушенція на ім’я Мо незаконно тримала десять чи дванадцять котів на захаращеній сходовій клітці горішнього поверху.

Вона стенула плечима.

- Так, але тут усе залишається таким, яким було й тоді, коли я вперше його побачила. Тунель у часі. На Нижньому Іст-Сайді - ти ж знаєш, як там усе відбувається, завжди з’являється щось нове, i я себе почуваю там, ніби Ріп ван Вінкль, щодень старшою. Іноді я прокидаюся, i мене охоплює відчуття, ніби хтось за одну ніч змінив вітрини всіх крамниць. Старі ресторани позачинялися, а на місці хімчистки з’явився новий модний бар…

Я зберігав шанобливу мовчанку. В останні дні вона часто говорила про плинність часу, мабуть, тому, що наближався ii день народження.

- Я вже застара для такого, - сказала вона нещодавно, коли ми нишпорили в нашому помешканні, перевертаючи подушки канап i шукаючи в кишенях пальт i жакетів дрібні гроші, щоб заплатити хлопчикові-постачальнику з гастроному.

Вона запхала руки в кишені плаща.

- Тут усе набагато стабільніше, - сказала мама. Хоч голос у неї звучав легко, я помітив туман у її очах; з моєї вини вона не виспалася цієї ночі. - Верхній парк - одне з небагатьох місць, де ще можна побачити, яким було місто наприкінці дев'ятнадцятого століття. Такими залишаються, наприклад, Греймерсі-парк і ще деякі місця у Віллідж. Коли я вперше приїхала до Нью-Йорка, мені здавалося, що все тут стулене з книжок Едіт Вортон, «Френні та Зуі» і «Сніданок у Тіффані».

- «Френні та Зуі» - це Вест-Сайд.

- Так, але я тоді була надто тупа, щоб це зрозуміти. Я можу тільки сказати, що все надто відрізнялося від Нижнього Іст-Сайду, де безпритульні хлопці розпалювали багаття в сміттєвих баках. А тут у вихідні було просто чудово - я блукала музеями, гасала по Центральному парку…

- Гасала? - Багато з її слів здавалися мені екзотичними, «гасати» я сприймав як термін конярства з її дитинства: певно, воно означало якийсь лінивий галоп, щось середнє між галопом і клусом.

- Ну, розумієш, я просто бігала там, як мені хотілося. Грошей у мене не було, шкарпетки носила з дірками, харчувалася вівсяною кашею. Можеш мені не вірити, але на деякі вихідні я приходила сюди пішки, економлячи гроші на дорогу додому. У метро тоді ще продавали металеві жетони, а не картки. І хоч треба було платити за вхід у музей - такий собі «благодійний внесок», та я тоді, певно, мала набагато міцніші нерви, аніж зараз. А можливо, вони просто жаліли мене за те… Ой ні! - сказала вона зміненим голосом, так раптово зупинившись, що я, не помітивши цього, пройшов уперед кілька кроків.

- Що? - Я озирнувся. - Що таке?

- Щось упало мені на руку. - Вона простягла долоню й подивилася на небо. - Ти щось помітив?

І щойно мама це сказала, як світло, здавалося, згасло. Небо швидко потемніло, і темнішало щосекунди. Вітер зашумів у гіллі паркових дерев, і їхне молоде листя здалося ніжним і жовтим на тлі чорних хмар.

- Чи можна було подумати? - забідкалася вона. - Зараз полле дощ.

Я глянув на вулицю, подивився на північ. Жодного таксі.

Я знову взяв її за руку.

- Ходімо, - сказав я. - На тому боці вулиці нам пощастить більше.

Ми нетерпляче чекали, поки кілька останніх разів змигне червоне світло. Шмаття паперу кружляло в повітрі й падало на вулицю.

- Онде вільне таксі, - сказав я, глянувши вгору по П'ятій авеню; та коли я це говорив, якийсь бізнесмен підбіг до узбіччя з піднятою рукою, і зелений вогник згас.

По той бік вулиці художники стрімко накривали свої полотна плівкою. Продавець кави опустив заслінки на візкові. Ми поквапилися через перехід, і, коли вже опинилися на протилежному боці, велика крапля дощу впала мені на щоку. Поодинокі коричневі кола - досить широко розкидані, великі, як десятицентова монета, - стали з'являтися на хіднику.

- О, чорт! - скрикнула мама.

Вона шпорталася в сумочці, щоб дістати парасольку, яка не могла сховати й одніеі людини, не кажучи вже про двох.

І тоді лупонув холодний дощ, налітаючи збоку, справжні потоки ринули на верхівки дерев та вуличні навіси. Мати намагалася розкрити вередливу парасольку, але без особливого успіху. Люди на вулиці та в парку накривали голови портфелями й газетами, квапливо підіймаючись сходами до портика музею, единого місця на вулиці, де можна було сховатися від дощу. І ми почувалися щасливими й перебували у святковому настроі, поспішаючи сходами під тоненькою смугастою парасолькою, швидше, швидше і швидше, так ніби тікали від чогось жахливого, а не бігли йому назустріч.

IV

Три важливі події сталися в житті моеі матері після того, як вона приїхала з Канзасу в Нью-Йорк автобусом, без друзів і практично без грошей. Перша, коли агент на ім'я Дейв Джо Пікеринг, сидячи за столиком кав'ярні у Вілліджі, звернув увагу на бідно вдягнену худорляву дівчину-підлітка з такою довгою косою, що та могла сидіти на ній. Коли вона принесла йому каву, він запропонував ій сімсот, а потім і тисячу доларів за те, щоб замінила модель, яка не прийшла на зйомки каталогу, що відбувалися на протилежному боці вулиці. Агент показав ій на фургон із іхнім обладнанням, який стояв у парку Шеридан, відрахував гроші й поклав іх на стійку.

- Дайте мені десять хвилин, - сказала вона, виконала всі замовлення на цей сніданок, повісила фартух на цвях і вийшла з ним.

- Я була лише моделлю для каталогів товарів поштою, - завжди намагалася пояснити мама людям, маючи на увазі, що ніколи не виходила на кін і не позувала для модних журналів чи в одязі от кутюр, лише для реклами звичайних торговельних мереж, що продавали недорогий одяг для дівчат у Міссурі й Монтані. Іноді це було весело, розповідала вона, але здебільшого ні; зйомки в січні в купальних костюмах, коли доводилося тремтіти від грипу; твідові й шерстяні костюми в літню спеку, коли мусила обливатися потом посеред штучного осіннього листя, тоді як у студіі лунала гаряча музика, а хлопець-візажист поміж кадрами припудрював іі обличчя.

Але протягом тих років, коли лише вдавала, ніби навчається в коледжі, - позуючи в декораціях кампусів, переповнених парами й трійками студенток із притиснутими до грудей підручниками, - мама примудрилася заощадити достатньо грошей, щоби вступити в справжній коледж: на історію мистецтва в Нью-Йоркському університеті. Вона ніколи на власні очі не бачила шедеврів живопису до своіх вісімнадцяти років, тобто до приізду в Нью-Йорк, і була сповнена рішучості надолужити згаяний час - «чисте блаженство, небесна

втіха», говорила вона, закопуючись по шию в книжки з мистецтва й пильно вдивляючись у слайди давніх полотен (Мане, Вюйар), аж поки не розпливалося в очах. («Це божевілля, - казала вона, - але я б почувалася безмежно щасливою, якби могла сидіти й дивитися на п'ять або шість творів живопису протягом решти свого життя. Я не знаю кращого способу збожеволіти».)

Коледж став другою важливою подією, що відбулася з нею в Нью-Йорку, - для неі, мабуть, найважливішою. І якби не третя подія (зустріч і одруження з моім батьком - яка виявилася далеко не такою щасливою, як перші дві), мама, безперечно, здобула б ступінь магістра, а потім і доктора філософіі. Щоразу, як тільки випадало кілька вільних годин, вона відвідувала музеі Фріка, сучасного мистецтва або Метрополітен, - тож коли ми стояли під музейним портиком, з якого скрапувала вода, і дивилися на затягнуту туманом П'яту авеню, я не здивувався, що вона, струсивши парасольку від дощових крапель, запропонувала:

- Ходімо, мабуть, усередину, повештаємося там, поки злива вщухне.

- Ходім.

Хоч я хотів лише поснідати.

Вона глянула на свій годинник.

- Це найкраще, адже годі спіймати таксі в таку погоду.

Їі правда. А проте я помирав від голоду. «Коли ми поімо?» - похмуро думав собі, плентаючись за нею вгору сходами. Я здогадувався: вона так розгнівана на мене за сьогоднішній виклик до школи, що взагалі не збирається годувати мене ланчем, і коли ми повернемося додому, то мені доведеться задовільнитися вівсяними пластівцями або чимось подібним.

У музеі панувало відчуття свята. І щойно ми опинилися в його залах, чуючи навколо радісні розмови туристів, я відчув дивне абстрагування від усього, що цей день готував нам. У великій залі було гамірно й стояв густий запах від мокрих плащів. Намоклий натовп азіатів старшого віку пропхався повз нас слідом за балакучим екскурсоводом. Група неохайних дівчат-скаутів юрмилася, щось шепочучи, біля гардеробу; біля інформаційноі дошки стояла шеренга кадетів військовоі школи в сірих однострояx, без кашкетів, зі складеними за спинами руками.

Для мене - міського хлопця, завжди обмеженого стінами свого помешкання, - музей був цікавий передусім завдяки своім величезним розмірам, такий собі палац із нескінченною кількістю зал, які ставали все безлюднішими, що далі ви ними йшли. Деякі з занедбаних відвідувачами спалень і обтягнутих мотузками віталень у глибинах европейських декорацій, здавалося, були огорнуті глибокими чарами, так ніби ніхто не відвідував іх протягом сотень років. Відтоді як я почав самостійно іздити в метро, любив навідуватися туди сам і блукати там, аж поки переставав орієнтуватися, проникаючи глибше й глибше в лабіринт галерей, а іноді опинявся в забутих залах зброі та порцеляни, яких ніколи не бачив раніше (і часом не міг знайти знову).

Стоячи за матір'ю в черзі, я задер голову й прикипів поглядом до порожнистого купола стелі, що була на два поверхи вище; якщо дивитися на

неі достатньо зосереджено, то іноді я міг відчути, що літаю там, немов пір’їнка, такий собі фокус із раннього дитинства, що забувається, коли підростаєш.

Тим часом мама – з червоним носом і засапана від нашого перебування під дощем – порпалась у своїй сумочці.

– Може, потім зазирнемо до сувенірної крамнички, – сказала вона. – Немає сумніву, що книжка з мистецтва – остання річ, яку Матильда хотіла б мати, але ій буде непросто пожалітися так, щоб це не звучало дурнувато.

– Он як! – здивувався я. – То ти хочеш зробити подарунок Матильді?

Матильда була арт-директором фірми, де мама працювала; вона була дочкою французького магната, що спеціалізувався на імпорті тканин, молодша за мою матір і неймовірно вередлива, схильна впасти в істерику, якщо обслуговування на СТО або іжа в ресторані не задовольняли іі.

– Так.

Вона мовчки запропонувала мені пластинку жуйки, яку я взяв, а тоді вкинула пачку назад у сумку.

– Я хочу сказати, зважаючи на усі ці Матильдині штучки, що ретельно обраний подарунок не мусить коштувати багато. Наприклад, можна обмежитися недорогим прес-пап’е з блошиного ринку. Це було б фантастично, думаю, якби хтось із нас мав час з’їздити туди. Торік черга обирати подарунок для Матильди була за Прю. Вона запанікувала, подалася до «Саксу» у свою обідню перерву й заплатила, я думаю, ще півсотні своїх баксів на додачу до тих, які ми зібрали, щоб купити темні окуляри від Тома Форда, здається, а проте Матильда не втрималася, щоб не пожартувати на адресу американців і іхньої споживацькоі культури. Хоч Прю навіть не американка, вона австралійка.

– А ви обговорили це із Серджо? – запитав я.

Серджо, мультимільйонер і керівник фірми, у якій працювала мати, бував частіше не в офісі, а на сторінках світськоі хроніки разом із такими людьми, як Донателла Версаче. Обговорити справу з Серджо означало те саме, що запитати: «А що сказав би про це Христос?»

– Серджо уявляе собі книжку з мистецтва як альбом Гельмута Ньютона[8 - Гельмут Ньютон (1920–2004) – німецький та австралійський фотограф і фотохудожник.] або той альбом для читання в кав’ярнях, який нещодавно опублікувала Мадонна.

Я хотів був запитати, хто такий Гельмут Ньютон, але з’явилася краща думка.

– А чому б вам не подарувати ій картку для проізду в метро?

Мати закотила очі.

– Повір мені, я обов’язково мала б це зробити.

Нещодавно вся робота іхньої фірми увірвалася, коли автомобіль Матильди потрапив у пробку, примусивши її застрягнути у Вільямсбурзі, у студії ювеліра.

- А ти зроби це анонімно. Залиш стару картку без грошей на ній на її робочому столі, аби подивитися, що вона зробить.

- Я скажу тобі, що вона зробить, - сказала мама, просовуючи в білетне віконечко свій абонемент. - Звільнить свого асистента й, напевне, половину людей, які працюють у відділі продукції.

Рекламна фірма спеціалізувалася на жіночих аксесуарах. Упродовж дня під пильним і дещо злостивим поглядом Матильди мама робила фотознімки, на яких кришталеві сережки виблискували на кучугурах штучного різдвяного снігу, а жіночі сумки з крокодилової шкіри - забуті на задніх сидіннях порожніх лімузинів - сяяли в ореолах божественного небесного світла. Вона робила свою справу добре; їй більше подобалося працювати за камерою, аніж позувати перед нею. І я знав, що їй подобалося бачити свої фотографії на рекламних щитах у метро або на Таймс-сквер. Та я знав, що, попри глянець та блиск її праці (сніданки з шампанським, подарункові сумки з «Бергдорфа»), на це витрачалося забагато часу, а порожнеча від цього засмучувала маму. Чого їй справді хотілося, то це продовжити своє навчання, хоч ми обоє знали, що на це було мало шансів тепер, коли мій батько покинув нас.

- Ну гаразд, - сказала вона, обертаючись від вікна й подавши мені мій бейдж, - ти також стежитимеш за часом, добре? Це велика виставка, - і вона показала мені на афішу «Портрети й натюрморти: шедеври Золотої доби», - ми не зможемо все побачити за раз, але е кілька речей…

Її голос стих, коли я поплентався за нею грандіозними центральними сходами, розриваючись між нагальною необхідністю триматися поблизу і гострим бажанням відстати на кілька кроків і вдати, ніби її тут нема.

- Я ненавиджу оглядати все це з таким поспіхом, - сказала вона, коли я наздогнав її на вершині сходів, - бо на таку виставку треба приходити двічі або тричі. Тут виставлено «Урок анатомії», і ми мусимо його оглянути, але передусім я хочу побачити маленьку й рідкісну картину художника, який був учителем Вермеера. Це великий старий майстер, про якого ти ніколи не чув. Полотна Франса Гальса також заслуговують на велику увагу. Ти знаеш Гальса, правда ж, знаеш? «Веселого бражника»? І регентів богадільні?

- Атож, - обережно відповів я.

З тих картин, які вона назвала, я знав лише «Урок анатомії». Фрагмент із неї був зображений на афіші виставки: бліда плоть, численні відтінки чорного кольору, схожі на затятих пияків хірурги з кривавими прожилками в очах і червоними носами.

- Це основи мистецтва, - сказала мама. - Сюди, ліворуч.

Нагорі панував лютий холод, а мое волосся ще не просохло після дощу.

- Ні, ні, сюди, - уточнила вона, схопивши мене за рукав.

Знайти виставку було важко, й поки ми блукали ґамірними ґалереями (проштовхуючись крізь натовп і приєднуючись до нього, звертаючи праворуч, звертаючи ліворуч, блукаючи лабіринтами серед безлічі суперечливих схем і вказівників), великі похмурі репродукції «Уроку анатомії» з'являлися в найнесподіваніших місцях, такі собі зловісні знаки з рукою трупа зі знятою шкірою та червоними стрілами під нею: операційна - сюди.

Мене не дуже надихала перспектива опинитися в колі вбраних у чорне голландців, і, коли ми проштовхнулися крізь скляні двері та опинилися після ґамірних холів у килимовій тиші невеличкої зали, я подумав спершу, що потрапили не туди. Від стін линув теплий тьмяний серпанок розкоші й стиглості старовини, який одразу ж розпадався на прозорість, колір і чистоту світла Півночі, на портрети, інтер'єри, натюрморти, скромні і величні: дами з чоловіками, дами з собаками, самотні красуні в ґаптованих платтях і розкішні, усамітнені купці в коштовностях і хутрах. Столи після банкетів завалені шкуринками яблук і шкаралупами горіхів; ґобелени й срібло; тромплеї[9 - Тромплей - технічний прийом у мистецтві, який полягає у створенні оптичної ілюзії тривимірного об'єкта на двовимірній площині.] з комахами та смугастими квітами. І чим далі ми йшли, тим дивовижнішими й прекраснішими ставали картини. Лимонна цедра на кінчику ножа, зеленаві тіні з плямами плісняви. Обрамлений світлом напівпорожній келих вина.

- Мені теж подобається ця картина, - прошепотіла мама, підійшовши разом зі мною до невеличкого й водночас дивовижного натюрморта - застиглого фрагмента життя: білий метелик над темним ґрунтом облітає якийсь червоний фрукт. Насичене шоколадно-чорне тло випромінювало тепло, яке вбирало і переповнені крамом склади, і історію, і плин часу.

- Голландські художники справді знали, як передати цю ґрань, коли стиглість переходить у ґниль. Плід ідеальний, але це ненадовго, він ось-ось зіпсується. І особливо це помітно тут, - сказала вона, простягнувши руку над моїм плечем, щоб окреслити пальцем форму. - Глянь, цей перехід - у метелику. - Нижнє крильце було таким борошнистим і делікатним, що, здавалося, торкнись його - і воно зітреться. - Як ґарно він це намалював. Нерухомість із тремтінням руху.

- Скільки часу йому знадобилося, щоб намалювати це?

Мама стояла надто близько, тож відступила трохи назад, щоб роздивитися картину, - не помічаючи охоронця з жуйкою в роті, увагу якого вона привернула і який не відривав погляду від іі спини.

- Розумієш, голландці винайшли мікроскоп, - сказала вона. - Вони були ювелірами й виготовляли лінзи. І прагнули все зображувати так детально, як тільки можливо, бо навіть найдрібніші речі щось та й означають. Коли ти бачиш мух або комах у натюрморті - зів'ялу пелюстку чи темну пляму на яблуці, - художник передає таємне послання. Він повідомляє, що живі речі нетривкі - вони тимчасові. Смерть присутня в житті. Саме тому такі картини називаються натюрморти - мертва природа. Можливо, спершу ти й не побачиш на тлі краси й цвітіння крихітну пляму ґнилизни. Але придивись уважніше - і вона тут.

Я нахилився прочитати напис, надрукований дрібними літерами на стіні, з якого довідався, що художник - Адріан Корт, дати народження й смерті точно не відомі - був невідомий за свого життя, а на його праці звернули увагу лише в 1950-х роках.

- Мамо, ти це бачила? - запитав я.

Але вона вже пішла далі. Кімнати тут були прохолодні й тихі, з низькими стелями, гамір і відлуння звуків із великої зали не долинали сюди. Хоч на виставці було чимало людей, та вона створювала враження тихого затону, герметично впакованого затишшя: довгі й екстравагантні зітхання нагадували переповнену кімнату, де студенти складають письмовий іспит. Я плентався за матір'ю, а вона переходила від портрета до портрета набагато швидше, ніж зазвичай ходила по виставці, від квітів до ломберних столів, до фруктів, оминаючи увагою багато одних картин (четвертий за ліком срібний кухоль або мертвий фазан), а до інших підходила без вагань. («А ось і Гальс. Він іноді такий банальний з усіма цими пияками та дівками, та коли береться до справи, то він справжній. Ніякої нервозності та ретельності виконання, він працює на вологому полотні, мазок, мазок - усе дуже швидко. Обличчя й руки він промальовує, він знає, це те, що притягує око, але подивись на одяг - такий невиразний, пише його так швидко, ніби хоче лише накинути його контури. Глянь, як відкрито й по-сучасному він працює пензлем!»)

Деякий час ми постояли перед портретом Гальса, на якому було зображено хлопця з черепом. («Не ображайся, Тео, але на кого, ти думаєш, він схожий? Ось на кого, - вона смикнула мене за волосся, - комусь давно слід підстригтись».) А потім вона звернула мою увагу на ще два його великі портрети офіцерів за бенкетом, що, за ii словами, справили величезний вплив на Рембрандта. («Ваг Гог теж любив Гальса. Десь він написав про нього: „Франс Гальс використовує не менш як двадцять дев'ять відтінків чорного кольору!" Чи, може, двадцять сім?») Я йшов за нею з гострим відчуттям утраченого часу, задоволений і ii захопленістю, і тим, що вона геть забула слідкувати за годинником. Було схоже, що наші півгодини вже майже минули; але я все ще хотів розтягти час і відвернути ii увагу, плекаючи дитячу надію, що ми пропустимо нараду в школі.

- А ось і Рембрандт, - сказала мати. - Усі кажуть, ніби ця картина присвячена розуму й просвітництву, світанку наукової думки, але мені моторошно, коли я дивлюся, як вони стоять поважні біля мерця, наче на вечірці за шведським столом. Хоча, - зазначила вона, - глянь на отих двох спантеличених чоловіків на задньому плані. Вони не на труп дивляться - а на нас. На тебе й на мене. Так ніби ім здається, що ми стоїмо перед ними - двоє людей із майбутнього. Здивовані, що нам тут треба? Усе дуже натуралістично. Але глянь, - вона показала на труп мізинцем, - тіло намальоване не дуже природно. Воно випромінює якесь дивне світло, бачиш? Ніби вони збираються розітнути інопланетянина. Ти бачиш, як тіло освітлює обличчя цих чоловіків? Немов має власне джерело світла. Художник наділив його ціею радіоактивністю, бо хотів привабити до нього наш зір - домогтися, щоб воно стрибнуло на нас. А отут, - мама показала на обдерту руку, - поглянь, як він намагається привернути до неї увагу, намалювавши ii надто великою, непропорційною до решти тіла. Художник навіть повернув ii так, що великий палець опинився не там, де йому належить бути. Він намалював так не тому, що помилився. Обдерта рука одразу впадає в око, але повернутий не туди великий палець ще більше вказує, що тут щось не так,

навіть якщо ми не можемо це зрозуміти, воно фіксується в нашій підсвідомості, адже порушує звичний порядок речей. Надзвичайно розумний хід.

Ми стояли за натовпом азіатських туристів, там було так багато голів, що я майже не бачив картини, але зненацька мені стало до неї байдуже, бо я побачив ту дівчинку.

Вона теж мене помітила. Ми поглядали одне на одного, блукаючи галереєю. Я навіть не був цілком упевнений, чим дівчинка мене зацікавила, адже була молодшою й мала дещо дивний вигляд - вона анітрохи не нагадувала дівчат, які подобалися мені, холодних і серйозних красунь, які зневажливим поглядом окидали залу й ходили зі старшими хлопцями. Ця дівчинка мала яскраво-руде волосся; іі рухи були швидкими, обличчя гостре, лукаве й дивне, а очі мали незвичайний колір - медово-золотавий і брунатний. І хоч вона була надто тендітна, суцільні тобі лікті, й, у певному сенсі, майже пласка, та було в ній щось таке, від чого мені перехопило подих. Вона розмахувала облупленим футляром для флейти - то ця мала з нашого міста? Зупинилася по дорозі на урок музики? А може, і ні, думав я, обминувши іі, коли пішов за матір'ю до наступної зали. Її одяг був досить буденний і неміський; тож, мабуть, вона туристка. Але вона ходила тут із більшою впевненістю, аніж дівчата, яких я знав; а стриманий із лукавинкою погляд, який ковзнув по мені, коли вона промайнула повз, спантеличив мене до глибини душі.

Я плентався слідом за матір'ю, лише краєм вуха слухаючи іі, аж поки вона не зупинилася перед картиною так різко, що я ледь не наштовхнувся на неї.

- О, пробач! - перепросила мама і, не дивлячись на мене, відступила, щоб звільнити місце.

Її лице ніби світилося зсередини.

- Ось картина, про яку я казала, - промовила мати. - Чи ж вона не чудова?

Я нахилив голову до неї, удаючи, ніби уважно слухаю, а сам не міг відірвати очей від дівчинки. Її супроводжував дивний старий сивоголовий тип, і з його гострого погляду я зрозумів, що він іі родич, певно, дід: твідовий піджак, високі вузькі черевики, начищені до блиску. Його очі були близько посаджені, ніс гострий і схожий на пташиний дзьоб; він ішов накульгуючи - власне, усе його тіло хилилося на один бік, одне плече було вищим, ніж друге; і якби його незграбність була більш виразною, можна було подумати, що він горбань. Та однаково в ньому було щось елегантне. І не було сумніву, що він обожнював дівчинку. Про це свідчило те, як приязно й по-компанійському він накульгував поруч, нахиливши до неї голову й дуже ретельно обираючи, куди поставити ногу.

- Ось, мабуть, та найперша картина, яка по-справжньому сподобалася мені, - продовжила мати. - Ти ніколи в це не повіриш, але вона була в тій книжці, яку я любила брати в бібліотеці, коли була дитиною. Я сідала на підлозі біля свого ліжка й зачаровано дивилася годинами на цю малу істоту. І хочу сказати, що годі повірити, як можна багато дізнатися про картину, довго розглядаючи іі репродукцію, навіть якщо вона не дуже якісна. Спочатку мені подобалася пташка, як тобі, наприклад, подобається домашня тварина або

щось подібне, а закінчила я тим, що мені стало подобатися, як вона написана. – Вона засміялася. – «Урок анатомії» також був у тій книжці, але я смертельно його боялася. Я зазвичай закривала книжку, коли помилково розкривала ii на тій сторінці.

Дівчина й старий підійшли до нас зовсім близько. Я підсвідомо нахилився вперед і глянув на картину. Вона була невеличкою, найменшою на виставці і, мабуть, найскромнішою: на простому блідому тлі жовтавий щиголь, прикутий до жердки за лапку-гілочку.

– Той художник був учнем Рембрандта, учителем Вермеера, – сказала моя мати. – І ця маленька картина є загубленою ланкою між ними двома – саме від цього прозорого чистого освітлення Вермеер запозичив свое вміння його малювати. Звичайно, я не знала й не переймалася ii історичним значенням, коли була дитиною. Але воно в цьому.

Я відступив назад, щоб роздивитися краще. Ця пташка була звичайнісіньким створінням і не мала в собі нічого сентиментального; і те, що вона ховала в собі акуратно й компактно – свою яскравість, свій пильний і стривожений вираз, – змусило мене пригадати мамині дитячі фотографії: щиглика з темною голівкою й застиглим поглядом.

– Це була відома трагедія в історії Голландії, – сказала моя мати. – Велика частина міста була зруйнована.

– Ти про що?

– Про катастрофу в Дельфті. Коли загинув Фабриціус. Ти не чув, як он учителька розповідала про це?

Я чув. Три моторошні пейзажі художника на ім’я Егберт ван дер Пул зображували з різних ракурсів те саме згоріле пустище: спалені та обвалені будинки, вітряк із пошматованими крильми, ворони в затягнутому густим димом небі. Строго вдягнена пані голосно розповідала групі школярів, що в 1600-х роках у Дельфті вибухнула порохова фабрика і художник так перейнявся руйнуванням свого міста, що малював його знову й знову.

– Розумієш, Егберт був сусідом Фабриціуса, він, можна сказати, збожеволів після того, як вибухнув порох, принаймні так мені здається, але Фабриціус загинув, а його майстерня знищена. Разом із майже всіма його картинами, крім цієї.

Здавалося, вона хотіла почути, що я на це скажу, але я не сказав нічого, і вона провадила:

– Він був одним із найвидатніших художників свого часу – великої епохи живопису. Дуже й дуже знаменитий тоді. Проте його історія сумна, адже до нас дійшли, мабуть, п’ять або шість творів з усього його доробку. Решту картин утрачено – усе, що він створив.

Дівчинка та ii дід спокійно відійшли вбік, слухаючи розповідь моєї матері, і це трохи мене бентежило. Я глянув, а потім, неспроможний утриматись, озирнувся. Вони стояли дуже близько, так близько, що я міг би простягти

руку й доторкнутися до них. Вона смикала старого за рукав, тягнучи до себе його руку, й щось шепотіла йому на вухо.

- У будь-якому разі, якщо ти мене запитаєш, - сказала мати, - це найдивовижніша картина на виставці. Фабриціус показує нам щось таке, що відкрив лише він, щось таке, чого раніше не знав жоден інший художник - навіть Рембрандт.

Дуже тихо - так тихо, що я ледве ii почув, - дівчинка прошепотіла:

- Вона все свое життя мусила сидіти отак?

Я думав про те саме; прикута лапка, жахливий ланцюжок; дід дівчини прошепотів якусь відповідь, але моя мати (яка, здавалося, зовсім не помічала іх, хоч вони стояли зовсім поряд) відступила назад і сказала:

- Така таємнича картина і така проста! По-справжньому ніжна - вона ніби притягуе стати ближче, правда? Довкола купи мертвих фазанів, а тут - маленька жива істота.

Я дозволив собі ще один прихований погляд на дівчину. Вона стояла на одній нозі, випнувши стегно вбік. Потім - геть несподівано - обернулася й подивилася мені просто у вічі. Я збентежено відвів погляд.

Як ii звати? Чому вона не в школі? Я спробував прочитати ім'я, нашкрябане на футлярі від флейти, але навіть коли нахилився настільки, наскільки посмів, щоб це не було помітно, то не зміг прочитати загострені й кутасті літери, що схожі були радше на графіті на вагонах метро. Останне слово було коротким, чотири чи п'ять літер.

- Люди, звичайно, помирають, - говорила далі мама. - Але ж як бездарно ми втрачаемо речі. З чистої недбалості. Пожежі, війни. Парфенон використовуеться як пороховий склад. Тож те, що вдалося нам урятувати з плину історіі, е дивом.

Дід відійшов на кілька картин далі, але дівчинка стовбичила за кілька кроків позаду нас і раз у раз кидала погляди на мою матір та на мене. Чудова шкіра: біла, молочного кольору, руки наче викарбувані з мармуру. Вигляд вона мала спортивний, хоч була надто бліда, щоб грати в теніс; можливо, вона балерина або гімнастка, а чи, можливо, навіть стрибала з висоти у воду, тренуючись увечері у внутрішніх басейнах, викладених чорними кахлями. Випнуті груди й випростані пальці на ногах, тихий сплеск, темна постать у блискучому купальному костюмі, бульбашки піняться й стікають ii маленьким напруженим тілом.

Чому мене цікавлять такі люди? Чи нормально прив'язуватися до незнайомців у такий напружений гарячковий спосіб? Я так не думав. Неможливо уявити, щоб якийсь випадковий перехожий викликав у мене такий інтерес. А втім, це була основна причина, чому я проникав у ті будинки разом із Томом: я був зачарований незнайомцями, хотів знати, якою іжею вони харчуються і з яких тарілок ідять, які фільми дивляться і яку музику слухають, хотів зазирнути під іхні ліжка, і в іхні потаемні шухляди та нічні столики, і в кишені іхнього одягу. Я часто зацікавлювався людьми на вулицях, а потім збентежено думав про них кілька днів, уявляючи, як вони живуть, вигадуючи

про них історіі в метро чи автобусах. Минали роки, а я продовжував думати про темноволосих дітей у формах католицькоі школи - брата й сестру - у великому центральному барі, які буквально намагалися витягти свого батька на вулицю за рукави піджака. Не забув я й тендітну, схожу на циганку дівчину в інвалідному візку перед готелем «Карлайл», яка говорила італійською з пухнастим собакою на іі колінах, тоді як головний персонаж ціеі сцени в темних окулярах (батько? охоронець?) стояв позаду, явно розв'язуючи якісь бізнесові проблеми по своему мобільному телефону. Упродовж не одного року я повертався до цих незнайомих мені персонажів у своій свідомості, намагаючись угадати, хто вони такі і яким життям живуть, і знав, що прийду додому й так само думатиму про цю дівчинку та іі діда. Старий мав гроші; це видно було з його одягу. Чому вони прийшли сюди лише вдвох? Звідки вони? Можливо, вони належали до одніеі з великих нью-йоркських родин, до якоі входили музиканти, академіки, одніеі з тих родин, які живуть на Вест-Сайді, яких можна було зустріти на виставах у Колумбійському університеті або на концертах у Лінкольн-центрі. А може, цей домашній старий чоловік і не був іі дідом. Може, він лише вчитель музики, а вона флейтистка-вундеркінд, яку він знайшов у якомусь містечку й привіз сюди, щоб вона виступила в Карнегі-холі.

- Тео? - несподівано запитала моя мати. - Ти чув, що я тобі сказала?

Їі голос повернув мене на землю. Ми були в останній кімнаті виставки. Далі була сувенірна крамниця - листівки, касовий апарат, блискучі стоси книжок з історіі мистецтва, - і мама, на жаль, не втратила відчуття часу.

- Треба глянути, чи ще йде дощ, - сказала вона. - У нас е трохи часу, - вона подивилася на свій годинник, кинувши погляд на вихід, - але я, мабуть, піду вниз і пошукаю щось для Матильди.

Я помітив, що дівчинка спостерігала за моею матір'ю, коли та говорила, - іі очі з цікавістю ковзали по чорному кінському хвосту й білому атласному плащу, перехопленому на таліі поясом, - це сповнило мене трепетом, і я теж на мить подивився на неі очима дівчинки, тобто як на незнайому жінку. Чи побачила дівчинка невеличку горбинку на іі носі - це мама в дитинстві зламала його, упавши з дерева? Чи помітила, як чорні кілечка навколо блакитних ірисок іі очей надавали погляду деякоі хижості, так ніби вона наодинці полює в преріі?

- Ти знаеш, - мама подивилася на мене через плече, - якщо ти не заперечуеш, то я повернуся й гляну одним оком на «Урок анатоміі», перш ніж ми звідси підемо. Мені не вдалося роздивитися його зблизька, і боюся, що не вдасться це зробити до закриття виставки.

І вона побігла геть, діловито цокаючи підборами - а тоді озирнулася, ніби запитуючи: ти зі мною?

Це було так несподівано, що я на мить розгубився.

- Зустрінемося в крамниці, - сказав я, нарешті оговтавшись.

- Гаразд, - відповіла вона. - Купи мені пару листівок. Я зараз і повернуся.

І вона побігла геть, перш ніж я встиг сказати слово. Мое серце калатало, і я не міг повірити своему щастю, дивлячись, як вона віддаляється від мене у своєму білому атласному плащі. Я отримував можливість заговорити до дівчинки, але що я ій скажу, шалено думав я, що я скажу? Я запхав руки до кишень, набрав у груди повітря, раз і двічі, щоб заспокоїтись, і - хвилювання лунко свистіло у мене в животі - повернувся обличчям до неі.

Але, на мій жах, іі вже не було. Тобто вона не зникла, я бачив іі руду голівку, що неохоче (чи так здавалося) перетинала кімнату. Дідусь узяв іі під лікоть і, шепочучи щось із великим ентузіазмом, тягнув іі далі, щоб подивитися якусь картину на протилежній стіні.

Я готовий був убити його. Я нервово глянув на вхідні двері - нікого. Потім ще глибше запхав руки в кишені - мое обличчя палеиіло - і пішов навпростець через галерею. Годинник цокав; мати могла з'явитися щомиті; і хоч я знав, що в мене не вистачить зухвалості підійти до них і щось сказати, я міг принаймні востанне подивитися на неі. Незадовго перед тим я допізна дивився з мамою фільм «Громадянин Кейн» і був дуже захоплений думкою, що можна мигцем побачити якусь чарівну незнайомку й запам'ятати іі на все свое подальше життя. Одного дня, як і той старий чоловік у фільмі, відкинуся назад у кріслі й, дивлячись кудись у далечінь, скажу: «Ви знаете, це було шістдесят років тому, і я ніколи більше не бачив ту дівчинку з іі рудим волоссям, і знаете що? Не було такого місяця за весь цей час, щоб я не думав про неі».

Я перетнув уже половину галереі, як сталося щось дуже дивне. Музейний охоронець вибіг із дверей сувенірноі крамниці за моею спиною. Він щось тримав у руках.

Дівчинка теж це побачила. Їі золотаво-карі очі зустрілися з моіми: то був здивований, розгублений погляд.

Несподівано з дверей сувенірноі крамниці вибіг іще один охоронець. Руки в нього були задерті вгору, і він щось кричав.

Люди прикипіли поглядами до нього. Хтось позаду сказав дивним байдужим голосом:

- Ох!

І наступноі миті прогримів оглушливий вибух.

Старий - із порожнім виразом обличчя - упав набік. Його простягнута рука - з розчепіреними вузлуватими пальцями - це останне, що я запам'ятав. Майже в ту саму мить сяйнув чорний спалах, полетіли уламки різних речей і з ревом налетів гарячий вітер, що відкинув мене до протилежноі стіни. На цьому я відключився.

V

Я не знаю, скільки часу лежав непритомний. Коли повернувся до тями, мені здалося, що лежу на животі в пісочниці на якомусь темному дитячому майданчику - невідома, безлюдна місцина. Оточений бандою малих, але

кремезних хуліганів, що били мене ногами по ребрах і потилиці. Моя шия була скручена, дихати важко, але це не найгірше: мій рот був напханий піском, і я дихав піском.

Я чув, як пацани вигукували:

- Уставай, вилупку!

- Гляньте на нього, ви тільки гляньте.

- Він ні хріна не знає.

Я перевернувся, обхопив голову руками й тоді - відчувши нереальний слабкий поштовх - побачив, що біля мене нікого нема.

Якусь мить я лежав, надто приголомшений, щоб ворухнутися. Здалеку долинав звук сирен. І хоч яким це видавалося дивним, мене опанувало враження, що лежу у дворі якогось недобудованого будинку.

Схоже, мене хтось добряче відлупцював: усе тіло боліло, а особливо ребра, голова гула так, ніби хтось ударив по ній свинцевою трубою. Я поворушив щелепами, став обмацувати кишені, перевіряючи, чи є гроші на квиток додому, коли до мене раптом дійшло, що не маю жодного уявлення, де я. Я лежав нерухомо з дедалі сильнішим усвідомленням: зі мною щось не так. Світло було якимсь ненормальним і таким самим було повітря: ідким і гострим, хімічним туманом, який обпалював мені горло. Моя жуйка в роті була вся в піску, і коли - у голові в мене стугоніло - я перевернувся, щоб виплюнути іі, то крізь пелену диму проступала якась така дивовижа, що мій погляд мусив фокусуватися кілька секунд.

Я був у напіврозваленій білій печері. Якесь шмаття звисало зі стелі. Підлога була завалена купами сірої субстанції, схожої на місячне каміння, й посипана битим склом, гравієм та ураганом найнесподіваніших уламків, цегли та шлаку, клаптів паперу, притрушених дрібним попелом, ніби памороззю. Високо над головою крізь густу пилюку пробивалося світло двох ламп, схожих на несправні автомобільні фари в тумані, причому один промінь ішов під кутом угору, а другий - убік, відкидаючи скошені тіні.

У вухах дзвеніло, відлунюючи усім моїм тілом, це було надзвичайно неприємне відчуття: кістки, мозок, серце - усе гуло, наче дзвін. Глухо звідкись іздалеку долинав звук сирен, що звучали безперервно й безлико. Я навіть не міг визначити джерело звуку - усередині мене чи десь зовні. У цій вітряній мертвотності мене охопило сильне відчуття самоти. Куди не глянь - ніщо не мало сенсу.

Спершись рукою на якусь не зовсім вертикальну поверхню й зрушивши при тому каскад піску, я підвівся, долаючи біль у голові. Нахил простору, у якому я перебував, мав якусь глибоку, природжену неправильність. З одного боку, дим і пил висіли густим, непроникним, суцільним шаром. З другого, маса дрібних уламків утворювала скошену поверхню там, де раніше був дах або стеля.

Щелепа в мене боліла; обличчя й коліна були порізані; рот нагадував наждак. Мружачись у навколишньому хаосі, я побачив кросівку; замети

пухкого місива в темних плямах; зігнуту алюмініеву ковіньку. Я стояв посеред цього всього, хитаючись і задихаючись, із запамороченою головою, не знаючи, куди повернутися і що робити, коли раптом мені здалося, що задзвенів телефон.

Якусь мить я не був у тому впевнений і прислухався; і тоді він задзвенів знову; слабко й занудно, трохи дивно. Я почав незграбно нишпорити в уламках, підіймаючи запилюжені дитячі гаманці й пакети з бутербродами, відсмикуючи руку, коли траплялися розпечені предмети чи гострі краї битого скла, усе більше переймаючись тим, що щебінь провалюється під моїми ногами й пухкі, нерухомі купи зринають у полі мого зору.

Навіть коли я переконав себе в тому, що то мені вчулося, я не чув ніякого телефону, а просто дзвін у вухах зіграв зі мною злий жарт, я все ще продовжував пошуки, зануривши у механічні рухи з бездумною інтенсивністю робота. Між авторучками, сумочками, гаманцями, розламаними окулярами, готельними картками, пудреницями, парфумами та рецептами ліків (Ройтман, Андреа, алпразолам 0,25 мг) я відкопав ліхтарик на брелоку й телефон, який не працював (заряджений наполовину, поза мережею), і вкинув його в знайдений у жіночій сумочці пакет.

Дихалося важко, душив пил, здійнятий тиньком, і голова боліла так, що я майже нічого не бачив. Я хотів би сісти й посидіти, та не було де.

І тоді я побачив пляшку води. Мій погляд, швидко ковзнувши, загубився в безладі, аж доки знову не наткнувся на неі, десь метрів за п’ять від мене, - наполовину занурена в купу сміття: тільки натяк на етикетку, знайомий відтінок холодноі синяви.

З тяжкістю, так ніби долаю снігові замети, я пробивався крізь завали мотлоху, що кришився під моіми ногами з різким крижаним тріском. Але я ще не просунувся надто далеко, коли краем ока побачив рух на підлозі, помітне в цій застиглості ворушіння білого на білому.

Я зупинився. Потім наблизився на кілька кроків. Це був чоловік, розпластаний на спині і притрушений білим шаром пилу. Він був так добре замаскований у попелясто-білому смітті, що його форма набула чіткості не відразу: крейда на крейді, яка намагалася підвестися й сісти, мов повалена зі свого п’едесталу статуя.

Коли я просунувся ближче, то побачив, що це старий і дуже слабкий чоловік, чие тіло схоже на знівеченого горбаня; волосся - його рештки - стирчало на голові; півобличчя було посічено потворним пунктиром опіків, а все, що вище від вуха, здавалося липким і чорним жахом.

Нарешті я дістався до нього, і тут він - несподівано швидко - простяг свою вкриту білим пилом руку й схопив мене за долоню. У паніці я смикнувся був назад, але він стиснув мене ще сильніше, хворобливо кашляючи і спльовуючи.

«Де я? - здавалося, хотів він запитати мене. - Де?» Він намагався глянути на мене, але його голова важко повисла на шиі, і підборіддя вклякло на грудях, тож мусив дивитися з-під брів, як стерв’ятник. Але його очі на знівеченому обличчі були розумні й повні розпачу.

- О Боже, - вихопилося в мене, коли я нахилився допомогти йому, - стривайте, стривайте. - І тоді я зупинився, не знаючи, що робити далі. Нижня половина його тіла лежала скрючена на підлозі, наче купа брудного одягу.

Він намагався спертися на руки й підвестися, губи в нього ворушились, і, здавалося, йому це вдасться. Старий смердів паленим волоссям, паленою вовною. Але нижня частина його тіла здавалася відокремленою від верхньої, і він закашлявся й упав на свою купу.

Я роззирнувся, намагаючись бодай якось зорієнтуватися, бо від удару по голові втратив відчуття часу й тепер не знав, зараз день чи ніч. Велич і пустка цього простору збивали мене з пантелику - висота, ширина, а там, де мала бути стеля (або небо), немов роздерте вітром шатро, клубочилися смуги диму. І хоч я поняття не мав, де опинився й чому, було щось таке напівзабуте в цих руїнах, щось кінематографічно точне в сяйві аварійних ламп. Якось я бачив в Інтернеті кадри підірваного в пустелі готелю, і бджолині стільники кімнат у мить вибуху застигли в такому ж моторошному світлі.

Тоді я згадав про воду. Я відступив назад, роззираючись навколо, аж поки серце не підстрибнуло, коли побачив запорошений синій спалах.

- Послухайте, - сказав я, не відриваючи погляду від пляшки. - Я зараз.

Старий дивився на мене поглядом, сповненим надії й безнадії, мов той голодний пес, що вже заслабкий, аби зіп'ястися на ноги.

- Заждіть. Я повернуся.

Наче п'яний, я став продиратися крізь мотлох - спотикаючись, переступаючи через різні речі, цеглу й уламки бетону, черевики й сумочки, якісь обвуглені предмети, які я не хотів роздивлятися надто пильно.

Пляшка була на три чверті повна й гаряча на дотик. Але з першим ковтком мое горло миттю зреагувало, і я проковтнув ледь не половину води, пластикової на смак, теплої, як помиі, - перш ніж усвідомив, що роблю, і примусив себе закрити пляшку й покласти іі в пакет, щоб віднести старому.

Я став біля нього навколішки, каміння вп'ялося мені в коліна. Він тремтів, дихання було хрипким і нерівним; його погляд не зустрівся з моім, старий дивився кудись поверх мене, бачив щось таке, чого я не бачив.

Я намагався відкрити пляшку, коли він простяг руку до мого обличчя. Своіми старими кістлявими, з пласкими подушечками пальцями він відгорнув волосся з моіх очей і обережно витяг скляну скалку з брови, а тоді поплескав мене по голові.

- Так, так.

Голос у нього був дуже слабкий, дуже скрипучий, дуже привітний, із жахливим присвистом у легенях. Ми дивились одне на одного тривалу й дивну мить, якої я ніколи не забуду, наче двое звірів, що зустрілися в сутінках, і саме тоді в його очах, схоже, зблиснула якась іскра, і я побачив його

таким, яким він був, - а він, сподіваюся, побачив мене. У ту мить ми поєдналися, ніби два двигуни в одній електросхемі.

Потім він знову похилився назад, так різко, що я подумав - помер.

- Тримайтесь, - сказав я, незграбно підсовуючи руку йому під плече. - Отак добре.

Підтримуючи його голову, я допоміг йому напитися з пляшки. Він випив зовсім трохи, більше стекло по підборіддю.

Він знову завалився назад. Надто знесилений.

- Піппа, - хрипко вимовив старий.

Я глянув на його обпалене, червоне обличчя й помітив щось знайоме в його вицвілих і прозорих очах. Я десь бачив його раніше. І я бачив також дівчину, такий собі миттевий знімок, позначений прозорістю осіннього листя: руді брови, медово-коричневі очі. Її обличчя було віддзеркалене на його обличчі. Де вона тепер?

Він намагався щось сказати. Потріскані губи заворушилися. Старий хотів знати, де Піппа.

Він хрипів, дихаючи з великим зусиллям.

- Спробуйте лежати тихо, - схвильовано сказав я.

- Хай іде на метро, так набагато швидше. Якщо тільки вони не довезуть іі в машині.

- Не турбуйтесь, - заспокійливо мовив я, прихилившись до нього ближче. Я не був стурбований. Хтось незабаром прийде по нас, я в цьому не сумнівався. - Я зачекаю, поки вони прийдуть.

- Ти такий добрий. - Його рука (холодна й суха) стиснула мою руку. - Я не бачив тебе відтоді, як ти був зовсім малим хлопчиком. Ти дуже виріс після того, як ми розмовляли з тобою востанне.

- Але я Тео, - сказав я після короткої збентеженої мовчанки.

- Звісно, ти Тео. - Його погляд, як і потиск руки, був міцним і добрим. - І ти зробив найкращий вибір, я в цьому переконаний. Моцарт набагато кращий, ніж Глюк, ти так не думаеш?

Я не знав, що йому сказати.

- Для вас буде легше виступати вдвох. Вони так прискіпуються на прослуховуваннях. - Він закашлявся. На губах у нього виступила кров, густа й червона. - Не дають другого шансу.

- Послухайте-но… - Не годилося допускати, аби він уважав мене за когось іншого.

- Але ви заграли це так чудово, мій любий, ви обое. Соль мажор. Так і крутиться в голові. Легенько, легенько, делікатно…

Він промугикав кілька безформних нот. Пісня. Це була пісня.

- І я, либонь, тобі розповідав, як ходив брати уроки гри на фортепіано до старої вірменки. Там була зелена ящірка, вона жила у пальмовому листі, зелена, як льодяник, я любив спостерігати за нею… як вона бігала по підвіконню… чарівне світло ліхтариків у саду… du pays saint[10 - На святій землі (фр.).]… двадцять хвилин пішки, але мені здавалося, що пройти треба багато миль…

Він замовк на хвилину; я відчував, як старий непритомніє, зникає з поля мого зору, мов листок на поверхні струмка, а потім повернувся, знову був тут.

- А ти? Скільки років тобі?

- Тринадцять.

- Ти навчаешся у французькому ліцеї?

- Ні, моя школа на Вест-Сайді.

- Це не гірше, я думаю. Тільки клопоту з цими французькими уроками! Занадто багато незнайомих слів для дитини. Nom et pronom[11 - Іменник і займенник (фр.).], види і групи. Це лише форми колекціонування комах.

- Що ви сказали?

- Вони завжди розмовляють французькою мовою в Гроппі. Ти пам’ятаеш Гроппі? Там, де смугаста парасолька й фісташкове морозиво?

Смугаста парасолька. Головний біль заважав мені думати. Мій погляд упав на видовжену рану в його черепі, темну, зі згустками крові, наче від удару сокирою. Усе більше й більше я звертав уваги на жахливі форми, схожі на понівечені людські тіла, розкидані між уламками, шматки чорноти обступали нас, погано видимі, й усе ж таки це була чорнота, крізь яку міг проникнути погляд і яка навіювала сон, неначе та піниста хвиля, що зникає за кормою корабля в холодному чорному океані.

Зненацька сталося щось дуже погане. Він пробудився й трусив мене. Плескав руками. Старий щось хотів. Намагався щось витиснути з присвисту свого дихання.

- У чому річ? - стріпонувся я, раптово скинувши з себе сон.

Він важко відсапувався й смикав мене за руку. Сповнений страху, я сів і озирнувся, сподіваючись побачити якусь нову небезпеку, що загрожувала нам. Обірвані дроти, вогонь, готову обвалитися на нас стелю.

Він схопив мене за руку. Міцно стиснув іі.

- Не тут, - зумів вичавити він із себе.

- Ви про що?

- Не залишай ii тут. - Старий дивився повз мене, намагаючись на щось указати. - Забери ii звідси.

- Будь ласка, ляжте.

- Ні, вони не повинні бачити це. - Він шалено вхопився за мою руку, намагаючись підвестися. - Вони вкрали килими, вони віднесуть іх на митницю…

Він показував тепер на запилюжений дерев'яний прямокутник, майже невидимий посеред зламаних балок і всіляких уламків, менший, аніж мій ноутбук удома.

- Ви про цю річ? - запитав я, придивляючись пильніше. Вона була обляпана краплями воску й покрита неправильним візерунком потрісканоі етикетки. - Ви хочете, щоб я ii взяв?

- Я благаю, щоб ти ii взяв.

Старий міцно заплющив очі. Він був засмучений, кашляв так сильно, що ледве міг дихати.

Я простягнув руку й потяг до себе ту дошку за краі. Вона була навдивовижу важка для своіх маленьких розмірів. На одному з кутків стриміла довга скіпка від рами.

Я витер рукавом поверхню від пилюки. Маленьку жовту пташку було ледь видно під шаром білого пороху. «„Урок анатомії" також був у тій книжці, але я смертельно його боялася».

- Добре, - кволо відповів я. І обернувся з малюнком у руці, щоб показати його ій, але потім зрозумів, що ii тут немае.

Хоч насправді вона тут була і ii тут не було. Їі частина була тут, але вона була невидима. Невидима частина була важливою частиною. Цього раніше я ніколи не розумів. Та коли я спробував промовити це вголос, моі слова сплутались, і, мов діставши холодний ляпас по обличчю, я зрозумів, що помиляюся. Обидві частини мали бути тут. Не можна мати одну частину без другоі.

Я потер долонею лоба, спробував прибрати пісок з очей, а потім, доклавши чималих зусиль, ніби підіймаючи вагу, непосильну для мене, спробував пересунути свій розум туди, де він мусив бути. Де тепер моя мати? Протягом якоісь миті тут було нас трое й однією з цих трьох - я не мав у цьому найменшого сумніву - була вона. Але тепер нас лишилося тільки двое.

Позаду мене старий чоловік закахикав і знову затремтів з нестямною настирливістю, намагаючись заговорити. Обернувшись, я спробував віддати картину йому.

- Ось, візьміть, - сказав я, а потім, звертаючись до матері та обернувшись до того місця, де вона мусила бути, - я повернуся через хвилину.

Але картина була йому не потрібна. Він нетерпляче відіпхнув її до мене, щось забелькотівши. На правій частині його голови був такий згусток крові, що я майже не бачив його вуха.

– Ви щось хотіли мені сказати? – промовив я, ще думаючи про матір. – Прошу?

– Забери її.

– Знайте, я повернуся. Я повинен…

Я не міг усе пригадати відразу, але моя мати хотіла, щоб я повернувся додому відразу, ми повинні були зустрітися там, саме це вона дуже ясно дала мені зрозуміти.

– Забери її з собою! – Він притиснув дощечку до мене. – Іди! – Він намагався сісти. Його очі були ясними й дикими; його збудження лякало мене. – Вони познімали всі електричні лампочки, вони зруйнували половину будинків на вулиці…

Крапля крові пробігла його підборіддям.

– Будь ласка, – сказав я, руки мені тремтіли, я боявся доторкнутися до нього. – Будь ласка, ляжте…

Він похитав головою і намагався сказати щось, але зусилля зламало його, й він видав лише якийсь мокрий жалюгідний звук. Коли він витер рота, я побачив широку смугу крові на тильному боці його долоні.

– Хтось іде.

Я не був певен, але не знав, що йому ще сказати.

Він подивився просто мені в обличчя, намагаючись знайти там бодай іскру розуміння, а коли її не знайшов, то знову вхопився за мене, намагаючись сісти.

– Вогонь, – сказав він голосом, що булькав йому в горлі. – Вілла в Мааді. On a tout perdu[12 - Вони все втратили (фр.).].

Він знову закашлявся. Піна червоного кольору булькотіла під його ніздрями. Посеред усієї цієї нереальності, нагромаджень каміння й розламаних кам’яних блоків мене опанувало дивне відчуття, ніби я не зрозумів його, ніби я не виконав якогось життево важливого казкового завдання через свою незграбність та незнання. Хоч у цьому кам’яному хаосі ніде не виднілося вогню, я переповз трохи вбік і поклав картину в пакет, тільки для того, щоб заховати від його погляду річ, яка викликала в нього таку тривогу.

– Не турбуйтеся, – сказав я. – Я…

Він заспокоївся. Поклав руку на мій зап’ясток, дивлячись на мене ясним та спокійним поглядом, і холодний вітер чогось незбагненного повіяв наді мною. Я зробив те, чого від мене сподівалися. Усе мало бути гаразд.

Поки я втішав себе цією оманою, він підбадьорливо схопив мене за руку, ніби я висловив свою думку вголос.

- Ми виберемося звідси, - мовив він.

- Я знаю.

- Загорни цю картину в газети, мій любий, і поклади її на саме дно валізи, разом з іншими рідкісними знахідками.

Відчувши полегкість від того, що він заспокоївся, виснажений головним болем, відчуваючи, що пам'ять про матір перетворилася на ледь видимий вогник, я ліг поруч і заплющив очі, переживаючи дивовижний спокій і безпеку. У забутті, наче уві сні. Старий щось белькотів у своїй маячні, його подих раз у раз уривався: з його губ злітали чужоземні імена, якісь дивні суми й числа, кілька французьких слів, але переважно англійські. Прийде якийсь чоловік подивитися на меблі. Абду кидався камінням і переймається, що йому влетить. А проте його бурмотіння мало якийсь сенс, і я бачив перед собою пальми, фортепіано та зелену ящірку на стовбурі дерева, так наче то були сторінки в альбомі з фотографіями.

- Ти зможеш дістатися додому сам-один, мій любий? - пригадую, запитав він мене.

- Звичайно.

Я лежав на підлозі поряд із ним, моя голова була на одному рівні з його старими рахітичними грудьми, тому я відчував кожен подих і присвист його дихання.

- Я сам щодня іжджу на метро.

- І де, ти кажеш, ви тепер живете?

Його рука лежала в мене на голові, дуже м'яко, як ото коли кладеш руку на голову улюбленого собаки.

- На східній П'ятдесят сьомій вулиці.

- Он як! Недалеко від «Золотого теляти»?

- Атож, за кілька кварталів.

«Золоте теля» було рестораном, куди моя мати полюбляла ходити, коли в нас були гроші. Я там з'ів свою першу устрицю й випив свій перший ковток бургундського з її келиха.

- Біля парку, ти сказав?

- Ні, поблизу річки.

- Досить близько, мій любий. Безе та кав'яр. Як мені сподобалося це місто, коли я вперше його побачив! А проте воно вже не таке, яким було, чи не так? Мені не вистачає його жахливо, а тобі? Балконів і…

- Садів.

Я обернувся, щоб подивитися на нього. Знайомі пахощі, знайомі мелодії. Моій спантеличеній свідомості стало здаватися, що він близький друг або член родини, про якого я забув, якийсь далекий родич моеі матері…

- О, твоя мати! Люба дівчинка, якоі я більше не зустрічав, після того як вона прийшла до мене взяти свій перший урок гри на фортепіано. Вродливішоі дівчинки я більше ніколи не бачив.

Як він довідався, що я подумав про неі? Я запитав його про це, але він уже спав. Очі в нього були заплющені, але його дихання було швидким і хрипким, так ніби він утікав від чогось.

Я також був у напівпритомному стані - у вухах дзвеніло, у роті відчував порожнисте гудіння та металевий присмак, як ото бувае, коли приходиш до дантиста, - я міг би цілком провалитися в непритомність і залишатися там, якби він раптом не струснув мене за плече, так сильно, що я прокинувся, охоплений панікою. Він щось белькотів і смикав за свій указівний палець. Він зняв свій перстень, важкий золотий перстень із коштовним каменем, і намагався передати його мені.

- Облиште, мені він не потрібен, - сказав я, відсуваючись від нього вбік. - Навіщо ви це робите?

Але він утиснув перстень мені в руку. Його дихання булькотіло й було жахливим.

- Гобарт і Блеквелл, - сказав він голосом, який через силу видобував зі своіх нутрощів. - Подзвони в зелений дзвінок.

- У зелений дзвінок, - невпевненим голосом повторив я.

Він смикнув кілька разів головою, ніби контужений, губи йому тремтіли. Він не міг зосередити погляд на чомусь одному. Коли він ковзнув по мені, не бачачи мене, я затремтів.

- Скажи Гобі, щоб він пішов з крамниці, - прохрипів старий.

Не розуміючи його слів, я дивився, як із кутика його рота стікае кров. Він посмикав свою краватку, намагаючись послабити іі.

- Зараз я допоможу вам, - сказав я, простягши руку, але він відштовхнув іі.

- Нехай він закрие касу й негайно забираеться звідти! - прохрипів він. - Його батько послав хлопців, щоб вони його віддубасили…

Він закотив очі; повіки йому тремтіли. Потім він ніби провалився в себе, сплющився так, наче все повітря з нього вийшло, з півхвилини він скидався

на купу старого ганчір’я, але потім - так рвучко, що я відсахнувся, - його груди заскреготіли, мов ковальський міх, і він вихлюпнув із них струмінь крові, який забризкав мене. Доклавши неймовірних зусиль, він зіп’явся на лікоть і ще з півхвилини хекав, наче собака, його груди рвучко то здіймалися вгору, то падали вниз, погляд зосередився на тому, чого я не міг бачити, й протягом усього цього часу він стискав мою руку, і цей потиск міг би бути досить сильним, якби він мав шанси вийти зі свого стану.

- З вами все гаразд? - запитав я розпачливим голосом, близький до сліз. - Ви мене чуєте?

Поки він смикався й хапався за мою руку, наче риба, викинута з води, я підтримував його голову чи намагався підтримувати іі, не знаючи як, боячись зробити йому боляче, бо протягом усього того часу він чіплявся за мою руку, ніби скотився на самий край даху високої будівлі й був готовий упасти вниз. Кожен його подих був окремим булькітливим зусиллям, важким каменем, який він підіймав над силу й знову та знову впускав додолу. У якусь мить він подивився на мене прямим поглядом, кров стікала йому з рота, він, здавалося, хотів щось сказати, але слова були тільки нерозбірливим бурмотінням, яке скочувалося йому з підборіддя.

Потім - на мою величезну полегкість - він став спокійнішим, тихішим, його тиск на мою руку ослаб, у мене було таке відчуття, ніби він лежить на спині на воді й відпливає кудись далеко від мене.

- Вам краще? - запитав я й обережно витер воду, що витікала йому з рота.

Його губи ожили, і я побачив, як вони ворушаться. І тоді, стоячи навколішки, як служник у повісті або романі, я витер кров йому з обличчя кольоровою хусточкою, яку витяг із його кишені. Коли він відпливав - невблаганно, долаючи градуси й широти, - у цілковитий спокій, я відхилився на підборах і пильно подивився на його спотворене обличчя.

- Як ви? - запитав я.

Одна його тонка, як папір, напіврозплющена повіка, помережана синіми венами, затремтіла й смикнулася.

- Якщо ви мене чуєте, стисніть мені руку.

Але його рука в моїй лежала розслаблена. Я сидів там і дивився на нього, не знаючи, що мені робити. Я давно вже мусив іти - моя мати цілком ясно дала мені це знати, - але я не бачив жодної стежки, якою міг би покинути те місце, де перебував, і, в якомусь розумінні, мені було важко уявити собі, що я можу перебувати деінде у світі - що існував інший світ, розташований поза цим. Мені здавалося, я ніколи не мав іншого життя.

- Ви мене чуєте? - запитав я старого востанне, низько нахилившись і наблизивши вухо до його закривавленого рота.

Але відповіді не було.

VI

Не бажаючи потурбувати його на той випадок, якщо він тільки відпочиває, я підвівся на ноги обережно, як тільки міг. Мені все боліло. Якусь мить я стояв, дивлячись униз на нього, обтираючи руки об свою шкільну куртку, – його кров була скрізь на мені, і моі пальці злипалися від неі, – а тоді подивився на місячний краевид руіни навколо мене, намагаючись зоріентуватись і знайти найкращу дорогу до виходу.

Коли – з великими труднощами – я добувся до центру тіеі руіни чи до того, що здавалося центром тіеі руіни, я побачив, що одні двері захаращені обваленими уламками, розвернувся й почав добиратися до протилежних дверей. Там одвірок обвалився, придавлений стіною з цегли заввишки майже в мій зріст, яка відкрила димучий отвір, крізь який міг би проіхати автомобіль. Розгрібаючи уламки, я поліз у тому напрямку, обминаючи шматки бетону, – але, подолавши дуже короткий шлях, зрозумів, що доведеться обрати інший вихід. Слабкі язики вогню лизали стіни, які раніше були стінами музейної крамниці, бризкаючи іскрами набагато нижче від того рівня, де мала бути підлога.

Мені не сподобався вигляд інших дверей (розтовчені плити підлоги, залиті кров'ю, носок чоловічого черевика, який стримів із купи гравію), але принаймні більшість матеріалу, який блокував вихід, не була дуже твердою. Завернувши назад, уникаючи обірваних дротів, що звисали зі стелі, я перекинув торбину через плече, набрав повні груди повітря й пірнув у прохід між купами сміття.

Але відразу мене мало не задушила пилюка й гострий хімічний запах. Кахикаючи, благаючи Бога, щоб попереду більше не іскрилися дроти обірваної електрики, я поповз у темряві під дощем уламків, які сипалися мені на голову й засліплювали очі: камінці, шматки тиньку, клапті та обрізки невідомо чого.

Дещо з цього будівельного матеріалу було легким, а дещо – ні. Чим далі я заглиблювався в нього, тим чорніша й гарячіша темрява оточувала мене. Знову й знову моя дорога звертала вбік або раптово закінчувалася глухим кутом, і в моіх вухах лунав гамір великого натовпу – я не міг зрозуміти, звідки він долинав. Я мусив проштовхуватися крізь речі. Іноді я йшов, іноді повз навкарачки, люди посеред такої руіни більше відчувають, аніж бачать, мое тіло раз у раз провалювалось, але ще гіршим був сморід паленого одягу, паленого волосся та паленої плоті й гострий запах свіжої крові, з присмаком міді, олова та солі.

Моі руки та коліна були порізані. Я пірнав під уламки й проштовхувався між ними, намацуючи собі дорогу, обдираючи стегно об гострі грані різних предметів, аж поки опинився перед туго спресованою масою уламків, що утворювали непроникну стіну. З великими труднощами – прохід був дуже вузьким – я засунув руку до сумки, щоб дістати ліхтарик.

Я хотів намацати ліхтарик на ланцюжку – він лежав на самому дні, під картиною, – але моі пальці наштовхнулися на телефон. Я увімкнув його і майже відразу випустив із рук, бо в його світлі з'явилася рука чоловіка, яка стриміла між двома уламками бетону. Я пам'ятаю, що, навіть опанований жахом, я подякував Провидінню за те, що це була тільки рука, хоч іі пальці

були розбухлі, темні й мали вигляд, якого я ніколи не забуду. Навіть сьогодні я можу відсахнутися з жахом, коли якийсь жебрак на вулиці простягує до мене таку руку, з опухлими пальцями й брудом навколо нігтів.

Ліхтарик був на місці, але тепер я хотів використати телефон. Він відкидав слабке світло в ту порожнечу, де я перебував, але щойно я достатньо прийшов до тями, щоб нахилитися до нього, екран погас. Кислотно-зелений відблиск завис переді мною в темряві. Я опустився навколішки й став мацати обома руками в пітьмі по уламках каміння та скла, сповнений рішучості відшукати його.

Я думав, що знаю, де він лежить, хоч приблизно, але, мабуть, шукав довше, ніж мав би шукати, бо коли втратив надію його знайти, до мене дійшло, що я заповз у таке місце, де неможливо встати, а коли спробував підняти голову на три дюйми, вона вперлася в якусь тверду поверхню. Обернутися назад я не міг, рушити назад – теж. Я вирішив повзти вперед, сподіваючись, що там стане просторіше, і незабаром виявив, що повільно пересуваюся вперед з болісним, розпачливим відчуттям, а моя голова грубо притиснута з одного боку.

Коли мені було чотири роки, я частково застряг у вбудованому в шафу відкидному ліжку в нашій колишній квартирі на Сьомій авеню. Це звучить як гумореска, але насправді нічого кумедного в тій моїй пригоді не було; я, мабуть, задихнувся б, якби Аламеда, наша тодішня служниця, не почула моі здушені крики й не витягла мене звідти. Намагання маневрувати в цьому задушливому вузькому місці було чимось подібним, але ще гіршим: адже тут було скло, розпечений метал, сморід паленого одягу, і я знову й знову торкався чогось м’якого, про що не хотів навіть думати. Уламки важко сипалися на мене згори; мое горло було заповнене пилюкою, я важко кахикав і вже почав був панікувати, аж раптом зрозумів, що можу бачити, хоча й непевно, грубу поверхню розбитих цеглин навколо мене. Світло – слабенький, ледь видимий відблиск – проникало до мене з лівого боку десь на шість дюймів вище, ніж рівень підлоги.

Я нахилився нижче й виявив, що дивлюся на темну мозаічну підлогу сусідньоі галереі. Безладне нагромадження чогось схожого на рятувальне обладнання (мотузки, сокири, ломи, балон із киснем з написом FDNY[13 - Fire Department of New York City – Пожежна служба Нью-Йорка (англ.).]) лежало розкидане на підлозі.

– Тут хтось е? – гукнув я і, не чекаючи на відповідь, ліг і почав проштовхуватися крізь отвір так швидко, як тільки міг.

Простір був завузьким; якби я був на кілька років старший або на кілька фунтів важчий, я міг би там не пропхатися. Десь на півдорозі моя торба за щось зачепилась, і на якусь мить я подумав, що картина картиною, але мені доведеться позбутися іі, як ото ящірка позбувається свого затиснутого між каменями хвоста; та коли я смикнув іі востанне, вона нарешті звільнилась, обсипавши мене дощем подрібненого тиньку. Угорі я побачив якусь балку, що, схоже, тримала на собі чималу кількість важкого будівельного матеріалу, і, звиваючись усім тілом і пропихаючись під нею, я був опанований страхом, що вона впаде на мене й переб’е мене надвое, аж доки побачив, що вона підперта іншою балкою.

Вибравшись нарешті на вільний простір, спітнілий і з відчуттям полегкості, я знову вигукнув:

- Тут хтось є? - дивуючись, чому навколо мене стільки обладнання, а я не бачу жодного пожежника поблизу.

У галереї панувала півтемрява, тонкі шари диму ставали густішими в міру того, як підіймались, але неважко було здогадатися, що якась могутня сила промчала кімнатою, бо всі лампи й камери спостереження були зігнуті й дивились у стелю. Я був надто радий, що нарешті знов опинився на вільному просторі, й минуло кілька хвилин, перш ніж я усвідомив свій дивний стан - у кімнаті було чимало людей, але я один стояв на ногах. Усі, крім мене, лежали на підлозі.

Таких людей я побачив близько десятка - і не всі вони були неушкоджені. Здавалося, всі попадали з великої висоти. Трое або четверо тіл були почасти прикриті куртками пожежників, із-під яких стирчали лише ноги. Інші були розкидані на відкритому просторі посеред плям обгорілої підлоги. Плями руйнування свідчили про насильство, позначене бризками крові, істеричне відчуття руху в нерухомості. Особливо запам'яталася мені жінка середніх літ у забризканій кров'ю блузці, з малюнком яець Фаберже на ній, таку блузку вона могла купити тут-таки в музеї, у сувенірній крамниці, зовсім нещодавно. Її очі, підведені чорним макіяжем, дивилися невидющим поглядом у стелю; а засмагу вона, схоже, наклала собі на обличчя штучно, бо іі шкіра мала здоровий персиковий колір навіть після того, як вибухом їй знесло півголови.

Тьмяні картини, неяскрава позолота. Дрібними кроками, трохи хитаючись, я вийшов на середину кімнати. Я чув власне дихання, яке з хрипом заходило мені в легені й потім вихоплювалося назовні, й у тих звуках була якась дивна порожнеча, легкість кошмару. Я не хотів дивитися навколо, проте мусив. Маленький азіат, такий зворушливий у своїй курточці-«штормівці» з дубленої шкіри, лежав скорчений у калюжі крові, що більшала кожної миті. Охоронець (його можна було впізнати за формою, бо обличчя він мав повністю спалене) із рукою, неприродно вигнутою за спину, і бридким місивом на тому місці, де мала б бути нога. Але найважливіше - ніхто з людей, які лежали на підлозі, не був нею. Я примусив себе подивитись окремо на кожного, одного за одним, - і хоч я не міг присилувати себе дивитись на іхні обличчя, я впізнав би ноги своєї матері, іі одяг, черевики з білої та чорної шкіри, - але ще довго після того, як я переконався, що моєї матері там немає, я стояв серед тих людей, скоцюрбившись усередині себе, наче хворий голуб із заплющеними очима.

У наступній галереї я побачив ще мерців. Трьох. Гладкого чоловіка в шотландському жилеті; вкриту ранами стару жінку; молочно-біле дівчатко з кривавим шрамом на скроні, але без жодного іншого ушкодження. Проте нікого більше я там не побачив. Я проминув іще кілька галерей, наповнених обладнанням, але там була лише кров на підлозі, проте не було мертвих людей. Зрештою я ввійшов у далеку галерею, куди мама хотіла повернутися, ту, де висіла картина «Урок анатомії», увійшов туди з заплющеними очима, палко бажаючи, щоб іі там не було, - але я побачив там лише те саме обладнання, і коли переходив через кімнату, за мною спостерігали лише двое людей, ті самі спантеличені голландці, які раніше дивилися зі стіни на мене та на мою матір: чого вам тут треба?

Потім у мені щось урвалося. Я навіть не пам'ятаю, як це сталося. Я побачив себе зовсім в іншому місці - і я біг та біг через кімнати, які були порожніми, лише затягнуті легким димом, що робив іхню велич нереальною й нематеріальною. Раніше галереї здавалися мені впорядкованими, вони утворювали звивисту, але логічну послідовність, де всі потоки прямували в один бік - до крамниці сувенірів. Але, швидко біжучи крізь них у протилежному напрямку, я усвідомив, що ця дорога аж ніяк не пряма. Бо раз у раз наштовхувався на голі стіни й потрапляв до кімнат, із яких не було виходу. Дверей, які вели до виходу, не було там, де я сподівався іх побачити. Окремі постаменти виринали нізвідки; завернувши за ріг надто круто, я майже наштовхнувся на гурт гвардійців Франса Гальса - великих, грубих, рожевощоких хлопців із затуманеними поглядами від наміру випитого пива, схожих на нью-йоркських полісменів на костюмованій вечірці. Вони дивилися на мене холодно, з відтінком безжального гумору в очах, і з переляку я круто розвернувся й побіг у зворотному напрямку.

Навіть у нормальний день я іноді збивався з дороги в музеі (без мети блукаючи в галереях мистецтва Океанії, серед тотемів і човнів-довбанок), й іноді мені доводилося підходити до охоронця і питати, як знайти вихід. Галереї з живописом були особливо плутаними, бо в них часто змінювали експозицію; і, коли я біг через порожні зали, напівосвітлені моторошним світлом, мене охоплював дедалі більший страх. Я думав, що знаю дорогу до головних сходів, але незабаром по тому, як я вибіг із галерей спеціальних виставок, усе стало здаватися мені незнайомим, і, пробігши бездумно ще хвилину або дві через повороти, щодо яких я не був певен, я остаточно заблукав. Якимсь чином я проминув галерею італійських шедеврів (розіп'яті Христи й здивовані святі угодники, зміі та вишикувані в бойовий стрій янголи) та опинився в галереї англійського мистецтва XVIII століття, це була та частина музею, де я рідко бував раніше й зовсім іі не знав. Довгі, елегантні, добре освітлені кімнати тяглися переді мною, зали, схожі на лабіринт, якщо й були кимось населені, то лише привидами: лорди в перуках, холодні красуні Гейнсборо, які зневажливо споглядали мій розпач. Я з люттю дивився на баронів, що висіли на стінах, бо вони не вказували дорогу до сходів або до будь-якого з головних коридорів, а приводили лише до галерей із такими, як і вони, баронами; і я мало не заплакав, коли раптом побачив малопомітні двері в стіні однієі з галерей.

Слід було подивитися двічі для того, щоб побачити ті двері; вони були пофарбовані в той самий колір, що й стіни галереі, то були двері того зразка, які за нормальних обставин залишаються зачиненими. Вони привабили мою увагу лише тому, що не були зачинені цілком - іхня ліва сторона не прилягала до стіни, чи тому, що вони не були надійно замкнені, чи тому, що замок не спрацював при вимкненій електриці. Я не знав, у чому була причина. А проте відчинити іх було дуже нелегко - вони були важкі, сталеві, і я мусив докласти всю свою силу. Несподівано - з пневматичним зітханням - вони розчинилися так раптово, що я спіткнувся й мало не впав.

Протиснувшись крізь них, я опинився в темному офісному коридорі під значно нижчою стелею. Аварійне світло було там значно слабшим, ніж у головній галереі, і мені знадобилося кілька хвилин, щоб очі звикли до нього.

Коридор, здавалося, тягнувся на милі. Я обережно просувався ним, зазираючи до офісів із відчиненими дверима. «Кемерон Гайслер, реєстратор». «Міяко

Фудзіта, помічник реєстратора». Шухляди були висунуті, а стільці відсунуті від столів. У дверях одного з офісів я побачив жіночий черевик на високому підборі, що лежав на боці.

Повітря запустіння було неймовірно моторошним. Мені здалося, що вдалині я почув сирени поліційних автомобілів, навіть звуки переговорів по раціях і гавкіт собак, але у вухах мені так дзвеніло після вибуху, що всі ті звуки мені могли вчуватися. Мене хвилювало дедалі більше, що я не бачив ані пожежників, ані копів, ані охоронців – одне слово, жодної живої душі.

Було не так уже темно для ліхтарика з брелоком у коридорах «тільки для персоналу», але моїм очам світла тут було замало. Я потрапив у місце, де був склад якихось документів. В офісах до самої стелі були ряди шухляд, металевих полиць із пластмасовими ящиками для пошти та картонними коробками. У вузькому коридорі я почувався затиснутим, здавленим, і моі кроки так гучно відлунювали, що раз або двічі я зупинявся й обертався подивитись, чи хтось за мною не женеться.

– Тут хтось е? – питав я невпевненим голосом, зазираючи до деяких кімнат, коли іх проминав.

Деякі з офісів були модерними й порожніми; інші – захаращеними й брудними, з неакуратно складеними купами паперів і книжок.

«Флоренс Клаунер, відділ музичних інструментів». «Моріс Орабі-Руссел, ісламське мистецтво». «Вітторія Габетті, текстиль». Я проминув глибоку темну кімнату з довгим столом, на якому були безладно складені клаптики тканин, наче шматочки картини-пазла. У глибині кімнати я побачив цілу купу металевих вішалок, із яких звисали пластикові торбини, схожих на вішалки біля службових ліфтів у «Бенделі» або «Бергдорфі».

Біля розгалуження у формі літери Т я подивився в один бік, потім у другий, не знаючи, куди мені звернути. Я вдихав запахи воску для натирання підлоги, скипидару і якихось хімікатів, гострий сморід диму. Офіси та майстерні тяглися до нескінченності в усіх напрямках: то була нескінченна геометрична мережа, не позначена якимись особливостями.

Ліворуч під стелею блимала лампа. Вона гула, й у іі тремтливому світлі я побачив фонтанчик для пиття в протилежному кінці зали.

Я побіг до нього – так швидко, що моі ноги мало не вислизнули з-під мене, – припав губами до крана й мерщій наковтався холодної води, аж гострий біль ковзнув до моіх скронь. Гикаючи, я змив кров із рук і бризнув водою на своі запалені очі. Крихітні уламки скла – майже невидимі – дзенькнули об сталеву зливальницю фонтана, наче крижані голки.

Я прихилився до стіни. Флуоресцентне світло в мене над головою вібрувало й бризкало іскрами, у мене від нього запаморочилось у голові. З великим зусиллям я опанував себе й пішов далі, похитуючись у миготливому світлі. Речі здавалися набагато індустріальнішими в цьому напрямку: дерев'яні піддони, пласкі приземкуваті візки, привиди речей у картонних ящиках, які перевозять і складають один на один. Я вийшов до ще одного розгалуження, де темний коридор зникав у пітьмі, й уже хотів був проминути його й іти далі, коли побачив червоні літери в його кінці, які повідомляли: ВИХІД.

Я спіткнувся й упав на коліна; знову підхопився на ноги й, усе ще гикаючи, побіг по нескінченному коридору. У його кінці були двері з поперечним металевим засувом, як у моїй школі.

Вони зі скреготом відчинилися. Я побіг сходами вниз, подолавши дванадцять приступок, повернув на сходовому майданчику, спустився ще на дванадцять приступок, моі пальці ковзали по металевому поруччі, а черевики цокотіли так гучно, що, здавалося, з десяток людей біжать разом зі мною. Біля підніжжя сходів починався сірий коридор, що кінчався ще одними дверима з поперечним засувом. Я кинувся до них, штовхнув іх обома руками - і в обличчя мені вдарив дощ, почулось оглушливе виття сирен.

Думаю, я скрикнув дуже голосно, я був надто щасливий, що нарешті видобувся назовні, хоч ніхто не міг мене почути в такому гуркоті та шумі. Я міг би з тим самим успіхом горлати на аеродромі Ла-Гвардія, намагаючись перекричати гуркіт авіаційних моторів під час грози. Здавалося, кожна пожежна машина, кожен поліційний автомобіль, кожна карета «швидкоі допомоги» й усі аварійки в п’ятьох кварталах плюс Джерсі влаштували котячий концерт на П’ятій авеню, утворивши дивовижно щасливий гуркіт, ніби разом вдарили в небо всі феєрверки на відзначення Нового року, Різдва та Четвертого липня.

Знайдений мною вихід викинув мене в Центральний парк через занедбані двері чорного ходу між майданчиками для завантаження-розвантаження і закритим паркінгом. Алеі були порожніми на сіро-зеленій відстані. Верхівки дерев білішали, розгойдувалися й бризкали краплями дощу на вітрі. Далі, ще до залитоі дощем поперечноі вулиці, П’ята авеню була перекрита. Від того місця, де я стояв, крізь зливу я міг бачити, як там розгортається активна діяльність: крани та важке обладнання, копи, які стримують натовп, червоне світло, жовте й сине світло, вогні, що стрибали й спалахували, створюючи рухливий, наче ртуть, безлад.

Я підняв лікоть, щоб захистити обличчя від дощу, й побіг через безлюдний парк. Дощ потрапляв мені у вічі й краплями стікав по лобі, перетворюючи вогні на авеню в каламуть, що пульсувала вдалині.

Поліція, пожежники, припарковані машини міських служб з увімкненими двірниками: К-9, Служба порятунку, Ліквідація техногенних катастроф. Чорні плащі майоріли на вітрі. Вихід із парку крізь Браму шахтаря був перекритий жовтою стрічкою, що позначала межу злочину. Не вагаючись, я підняв іі, пірнув під неі й приєднався до натовпу.

У стовпотворінні ніхто не звернув на мене уваги. Протягом кількох хвилин я безпорадно бігав угору та вниз по вулиці, дощ поливав мені обличчя. Усюди я бачив вияви моеі власноі паніки: люди бігали навколо мене, не розуміючи, чого хочуть: копи, пожежники, хлопці в касках, старий, що колисав зламану руку, й жінка з закривавленим носом, яку полісмен неуважно підштовхував до Сімдесят дев’ятоі вулиці. Ніколи я ще не бачив стільки пожежних машин в одному місці: Вісімнадцята бригада, Команда 44, 7-й Рятувальний загін Нью-Йорка, Перший рятувальний, Четвертий рятувальний «Гордість Мідтауну». Проштовхуючись крізь море припаркованих автомобілів та офіційних осіб у чорних плащах, я натрапив на «швидку допомогу» Гетцола: гебрейські літери на задніх дверях, невеличке освітлене лікарняне приміщення, видиме крізь

прочинені двері. Санітари нахилилися, намагаючись укласти жінку, яка поривалася сісти. Зморщена рука з червоними нігтями хапалася за повітря.

Я постукав кулаком у двері.

– Ви повинні повернутися назад до музею! – вигукнув я. – Там ще є живі люди…

– Є ще одна бомба! – загорлав санітар, не дивлячись на мене. – Ми повинні евакуюватися.

Перш ніж я встиг відповісти на це, велетенський коп налетів на мене, як шуліка: тупоголовий, схожий на бульдога суб'єкт із накачаними, наче у важкоатлета, м'язами. Він грубо схопив мене за передпліччя й почав штовхати на протилежний бік вулиці.

– Якого хера ти тут стовбичиш? – загорлав він, не слухаючи моіх протестів, **і** я марно намагався випручатися від нього.

– Сер, – жінка з закривавленим обличчям спробувала привернути до себе його увагу. – Я думаю, моя рука зламана.

– Відійди від будівлі! – гримнув він на неі, відкинувши **іі** руку, а потім обернувся до мене: – Геть звідси, геть!

– Але ж…

Він так штовхнув мене обома руками, що я захитався й мало не впав.

– ВІДІЙДИ ВІД БУДІВЛІ! – загорлав він, піднявши руки й ляснувши плащем. – НЕГАЙНО!

Він навіть не дивився на мене. Його маленькі ведмежі очі дивилися поверх моеі голови вгору по вулиці, й вираз його обличчя вжахнув мене.

Я квапливо проштовхувався крізь натовп рятувальників до протилежного тротуару, якраз навпроти Сімдесят дев'ятоі вулиці, шукаючи поглядом свою матір, хоч **і** не бачив **іі**. Карет «швидкоі допомоги» й медичних машин тут вистачало: карета «швидкоі допомоги» «Бет Ізраель», лікарня «Ленокс-Гілл», Пресвітеріанська лікарня, Центр рятувальноі медицини Кабріні. Закривавлений чоловік у діловому костюмі лежав на спині за декоративним тисовим живоплотом, на невеличкому обгородженому подвір'і дому на П'ятій авеню. Було натягнуто жовту стрічку безпеки, яка вигиналася й ляскала на вітрі, але просяклі дощем копи та пожежники й хлопці в металевих шоломах підіймали **іі і** прослизали під нею, ніби **іі** там зовсім не було.

Усі погляди були спрямовані до верхнього міста, й лише згодом я довідався чому; на Вісімдесят четвертій вулиці (надто далеко, щоб я міг побачити) поліцейські в захисних костюмах «знешкоджували» бомбу, яка не вибухнула, поливаючи **іі** з брандспойта. Намагаючись із кимось поговорити й з'ясувати, що відбувається, я спробував проштовхнутися до пожежноі машини, але в натовпі металися копи, змахуючи руками, ляскаючи в долоні, відштовхуючи людей назад.

Я схопив пожежника за куртку – молодого хлопця, який жував гумку і мав дружній вигляд.

– У будинку ще е люди! – закричав я.

– Атож, ми знаемо, – відповів пожежник, не дивлячись на мене. – Але нам наказали забиратися звідти. Кажуть, через п’ять хвилин дозволять повернутися.

Поштовх у спину.

– Тікай, тікай! – почув я чийсь крик.

Грубий голос роздратовано відповів:

– Прибери свої руки від мене!

– НЕГАЙНО! Тікайте! Всі тікайте!

Хтось іще штовхнув мене в спину. Пожежники звісилися зі своіх драбин, дивлячись у напрямку Храму Дендура. Копи стояли плечем до плеча, не звертаючи уваги на дощ. Мене несло людським потоком повз них, і я бачив вирячені від жаху очі, бачив, як смикаються голови, чув, як ноги неусвідомлено відстукують зворотний відлік.

Коли я почув тріск знешкодженої бомби й хрипкий, як у футбольних уболівальників, крик, що долітав від П’ятої авеню, мене вже віднесло далеко в напрямку Медісон. Полісмени – дорожні полісмени – махали руками, наче вітряки, й відштовхували потік приголомшених людей назад.

– Ну ж бо, люди, рухайтеся, рухайтеся!

Вони проштовхувалися крізь натовп, плескаючи в долоні.

– Усі на схід! Усі на схід!

Один із копів, з еспаньйолкою та сережкою у вусі, схожий на професійного борця, простяг руку і штовхнув кур’ера в толстовці з капюшоном, який робив знімки на свій мобільний телефон, так сильно, що той налетів на мене й мало не збив мене з ніг.

– Обережніше! – закричав кур’ер високим і бридким голосом, і коп штовхнув його знову, цього разу з такою силою, що той упав на спину в грязюку.

– Ти що, хлопче, глухий? – заволав коп. – Воруши ногами!

– Не чіпай мене!

– А в морду не хочеш?

Між П’ятою авеню і Медісон коілося справжне божевілля. Угорі кружляли вертольоти, хтось намагався щось бубніти в мегафон. Хоч Сімдесят дев’ята вулиця була закрита для вуличного руху, вона була напхом напхана поліційними автомобілями, пожежними машинами, аварійними загорожами та

юрбами галасливих, охоплених панікою мокрих людей. Деякі з них збіглися сюди з П’ятої авеню; деякі намагалися застосувати м’язи й пропхатися назад до музею. Багато людей тримали напоготові мобільні телефони й намагалися щось сфотографувати. Інші стояли нерухомо, роззявивши рот, дивлячись на тих, хто юрмився навколо них, споглядаючи чорний дим у дощовому небі над П’ятою авеню - ніби марсіяни спустилися на Землю.

Виття сирен; білий дим пробивався на поверхню з вентиляційних труб метрополітену. Бездомний волоцюга, загорнутий у брудну ковдру, блукав туди-сюди з розгубленим **і** спантеличеним виглядом. Я з надією шукав поглядом у натовпі свою матір, твердо сподіваючись побачити **ii**. Протягом короткого часу я навіть спробував пливти проти течії, яку підганяли копи (навшпиньках, витягуючи шию, щоб ліпше бачити), аж поки усвідомив, що марно побачити **ii** в цій юрбі, яку поливала злива. Зустрінуся з нею вдома, подумав я. Саме вдома ми домовилися зустрітися на випадок якоісь несподіваної події; вона, либонь, зрозуміла, що марно шукати мене в цьому безладі. А проте я почував легкий ірраціональний біль розчарування й, ідучи додому (голова в мене розколювалася від болю, речі двоїлися перед очима), я все ще намагався знайти **ii** поглядом, пильно вдивляючись у незнайомі стурбовані обличчя навколо мене. Вона не загинула - це було головне. Вона перебувала за кілька кімнат від найстрашнішої частини вибуху. Жодне з мертвих тіл не належало їй. Та незалежно від того, про що ми домовилися заздалегідь, незалежно від того, яка логіка в цьому була, я все ж таки не міг повірити, що вона пішла з музею без мене.

Розділ II

Урок анатомії

Коли я був маленьким, у чотири або п’ять років, то найбільше боявся, що одного дня моя мати може не повернутися з роботи. Додавання та віднімання були для мене корисними лише тому, що допомагали простежувати **ii** пересування (скільки хвилин минуло відтоді, як вона вийшла з офісу? Скільки хвилин вона йтиме від офісу до метро?), **і** навіть раніше, ніж я навчився рахувати, я доклав чимало зусиль, щоб навчитися читати циферблат годинника: я розпачливо вдивлявся в круг, накреслений на папері, який, коли я його зрозумію, відкрие мені таємницю **ii** приходів та відходів. Зазвичай вона приходила додому тоді, коли обіцяла прийти, тому, коли вона запізнювалася на десять хвилин, я починав нервувати. А як затримувалася на довше, то я сідав під дверима нашого помешкання, як цуценя, до якого надто довго ніхто не приходив, дослухаючись, коли ліфт зупиниться на нашому поверсі.

Навчаючись у початковій школі, я щодня дослухався до новин, що їх передавали по 7-му каналу, **і** вони здебільшого вселяли мені тривогу. А що коли якийсь волоцюга в брудному жакеті штовхне мою матір на рейки, коли вона чекатиме в метро свій 6-й поїзд? Або запхае **ii** в темне підвориття й заріже, щоб забрати в неї сумочку? Або вона випустить із рук фен **і** він упаде у ванну, або на неї налетить велосипедист **і** штовхне **ii** під колеса

автомобіля, або дантист дасть ій не ті ліки й вона помре від них, як сталося з матір'ю одного мого однокласника?

Думати, що з моєю матір'ю може статися якесь лихо, мені було особливо страшно, адже сподіватися на батька не випадало. Не випадало сподіватися – це ще сказано надто дипломатично. Навіть коли він перебував у доброму настрої, він міг учворити якусь несподіванку – загубити чек своєї платні або напитися й заснути, залишивши двері нашого помешкання відчиненими. А коли він був у поганому настрої – тобто майже завжди, – він ходив млявий, із почервонілими очима й у такому пом'ятому піджаку, ніби цілий день качався в ньому по підлозі, і від нього струменів якийсь неприродний спокій, ніби він був предметом, що перебуває під великим тиском і готовий вибухнути.

Хоч я не розумів, чому він почувається таким нещасливим, я не мав підстав сумніватися, що в усіх його нещастях винні ми. Моя мати і я діяли йому на нерви. Через нас він мусив ходити на роботу, якої терпіти не міг. Усе, що ми робили, дратувало його. Особливо він не терпів мене, хоч і не часто вшановував мене своєю присутністю. Уранці, коли я готувався йти до школи, він мовчки сидів із червоними очима, п'ючи каву з газетою «The Wall Street Journal» перед собою, у розстебнутому купальному халаті і з розкуйовдженим волоссям, й іноді руки йому так тремтіли, що кава хлюпала через вінця філіжанки, коли він підносив її до рота. Він дивився на мене роздратованим поглядом, коли я заходив, ніздрі йому обурено тремтіли, якщо я надто дзвенів приборами або мискою, з якої їв пластівці.

Окрім цих повсякденних незручностей, бачив я його нечасто. Він не обідав із нами й не бував у моїй школі. Він не грався й не розмовляв зі мною, коли був удома. Фактично він узагалі рідко бував удома раніше, ніж я вкладався до ліжка, а в деякі дні – а надто тоді, коли одержував платню, тобто кожної другої п'ятниці, – він приходив із грюкотом та лайкою лише о третій або четвертій годині ранку: гримав дверима, кидав свій портфель і здіймав такий шарварок, що іноді я прокидався, опанований жахом, дивлячись на наклеєні зірки на стелі й думаючи, що це нічний злодій-убивця вломився в наше помешкання. На щастя, коли він був п'яний, його ноги відбивали повільну й непомильну мелодію – я називав його ходу кроками Франкенштайна, вони були розміреними й незграбними, з абсурдно тривалими паузами між ними, – і як тільки до мене доходило, що це не психопат, не вбивця, а лише мій тато тупоче в темряві, я знову провалювався в тривожний сон. Наступного дня, в суботу, моя мати і я намагалися піти з квартири, перш ніж він прокидався від свого заплутаного сну, мокрий від поту, на канапі. Інакше нам доводилося протягом цілого дня ходити навшпиньках, боячись надто гучно причинити двері або потривожити його в якийсь спосіб, поки він із кам'яним обличчям сидів перед телевізором із китайським пивом, яке йому приносили на замовлення, й осклілими очима дивився новини або спорт із вимкненим звуком.

Тож ані моя мати, ані я особливо не стривожилися, коли одніеї суботи прокинулися й виявили, що він узагалі не приходив додому. Лише в неділю ми почали непокоїтися, а проте зовсім не так, як зазвичай непокояться люди; то був початок футбольного сезону в коледжах, і він, вельми ймовірно, поставив гроші на один із матчів, і ми подумали, що він сів на автобус і поїхав до Атлантік-Сіті, нічого не сказавши нам. І лише наступного дня, коли батькова секретарка Лоретта зателефонувала нам, бо він не прийшов на

роботу, ми почали розуміти: сталося щось дуже серйозне. Моя мати, боячись, що його пограбували або вбили, коли він п'яний виходив із бару, зателефонувала в поліцію; і ми прожили кілька напружених днів, чекаючи, коли пролунає телефонний дзвінок або хтось постукає у двері. Потім, наприкінці тижня, від батька надійшло коротке повідомлення (позначене Ньюарком, штат Нью-Джерсі), де він повідомляв нам нервово надряпаними каракулями, що покинув нас і виїхав у невідомому напрямку, аби «почати нове життя». Я пам'ятаю, що довго міркував над висловом «нове життя», ніби він міг підказати мені або бодай натякнути, куди він подався. Бо після того, як я протягом тижня набридав матері, наполягаючи, щоб вона дозволила мені самому подивитися на лист, вона нарешті погодилася показати мені його («Ну гаразд, - смиренно сказала, відчинивши шухляду й діставши листа, - я не знаю, як би він хотів, щоб я тобі про це сказала, тож ліпше нехай він скаже сам»). Він написав того листа під час перебування в готелі «Даблтрі Інн» поблизу аеропорту. Я вірив, що знайду в його листі цінні вказівки щодо місця його перебування, але натомість був вражений його надзвичайною стислістю (чотири чи п'ять рядків) і недбало надряпаними хай-усе-йде-до-дідька каракулями, ніби він хотів повідомити, що вибіг до бакалійної крамниці.

Багато в чому для нас було полегкістю більше не бачити мого батька в нашому житті. Звичайно ж, я не міг сказати, що мені його бракувало, і, схоже, моїй матері його не бракувало теж, хоч нам було дуже сумно розлучитися з нашою домогосподаркою Чінцією, бо ми не могли дозволити собі платити їй (Чінція розплакалась і запропонувала працювати в нас задарма, але мама знайшла їй працю на неповний робочий день у нашому домі в подружжя з малою дитиною, і десь раз на тиждень вона приходила до моєї матері на філіжанку кави в тому халаті, який носила поверх одягу, коли прибирала). Без зайвих слів фотографія молодого засмаглого батька на гірськолижному схилі зникла зі стіни й була замінена світлиною, на якій ми з матір'ю катаємося на ковзанах у Центральному парку. Щовечора моя мати до пізньої ночі сиділа за калькулятором, переглядаючи рахунки. Хоч ми сплачували стабільне комірне за наше помешкання, було надзвичайно складно щомісяця обходитися без платні мого батька, бо хоч яке нове життя він для себе вигадав, воно не передбачало посилати гроші на підтримку свого сина. Нам доводилося задовольнятися пранням білизни в підвалі нашого дому, ходити на вранішні, дешевші кіносеанси, купувати хліб учорашньої випічки та дешеві китайські страви (локшину, яйця фу-юнг) та заощаджувати п'ятицентові й десятицентові монети на оплату проїзду на автобусі. Та коли я плентався додому з музею в той день - змерзлий, мокрий, з болем, від якого розколювалася голова, - до мене раптом дійшло, що, позаяк наш батько нас покинув, ніхто у світі не турбуватиметься ані про мою матір, ані про мене; ніхто не сидітиме й не думатиме про те, де ми пропадали цілий ранок і чому він нічого про нас не чув. Хоч би де був наш батько, будуючи собі своє Нове Життя (у тропіках чи в преріях, в маленькому лижному містечку або в одному з найбільших американських міст), він, безперечно, цікавився телевізійними новинами, й було легко навіть уявити, що він нині перебуває в стривоженому стані, як перебував іноді, почувши історію, що не мала найменшого стосунку до нього, про ураган або обвалений міст у якомусь далекому штаті. Але чи стривожиться він достатньо, щоб згадати про нас і зателефонувати нам, щоб перевірити, як справи? Мабуть, ні - як навряд чи зателефонує він у свій колишній офіс і запитає, що там відбувається, хоч, безперечно, подумає про своїх колишніх колег, які працюють у центрі Нью-Йорка, - мовляв, а що там відбувається з обліковцями бобів та штовхачами

олівців (так він називав своїх колишніх колег), що трудилися на Парковій авеню, 101. Чи секретарки там перелякалися, зібрали папери зі своїх робочих столів, взули свое зручне взуття й подалися додому? Чи влаштували таку собі пригнічену вечірку на чотирнадцятому поверсі, замовивши сандвічі й зібравшись перед телевізором у конференц-залі?

Хоч я діставався додому, здавалося, цілу вічність, я мало що пам'ятаю про ту подорож, лише сіру, холодну, залиту дощем Медісон-авеню - безліч парасольок, натовп людей на хіднику, що мовчки суне до нижнього міста, відчуття масової безликості, що нагадало мені чорно-білі фотографії 1930-х років, де були зображені довгі черги людей, які стояли біля хлібних крамниць та банків, які зазнали краху. Мій головний біль і дощ зменшили світ до такого вузького болючого кола, що я майже нічого не бачив, крім людей зі згорбленими спинами попереду мене на хіднику. Правду кажучи, голова в мене розколювалась, і я взагалі майже не бачив, куди йду; раз або двічі я мало не потрапив під колеса автомобіля, коли переходив вулицю, не звертаючи уваги на світлофор. Здавалося, ніхто точно не знав, що сталося, хоч до мене долинали з припаркованих автомобілів такі слова, як «Північна Корея», а чимало перехожих бурмотіли «Іран» або «Аль-Каіда». А кощавий чорний чоловік із дредами, мокрий до кісток, бігав біля музею Вітні, вимахуючи кулаками, й кричав, не звертаючись ні до кого конкретно:

- Пристебнись, Мангеттене! Усама бен Ладен знову нас потрусить!

Хоч я відчував, що можу впасти й знепритомніти, і мені хотілося сісти, я шкутильгав далі, смикаючись і спотикаючись на кожному кроці, мов частково зламана іграшка. Копи жестикулювали; вони свистіли й махали руками. Вода стікала з кінчика мого носа. Знову й знову змигуючи дощ із очей, я думав: я повинен якнайшвидше прийти додому, до своеі матері. Вона, мабуть, неймовірно хвилюється, чекаючи на мене в нашому помешканні; вона смикає себе за волосся від тривоги, проклинаючи себе за те, що забрала мою мобілку. Кожному було потрібно додзвонитись, і перехожі утворювали черги завдовжки в десять і двадцять метрів біля нечисленних вуличних телефонів. Мамо, думав я, мамо, намагаючись послати ій телепатичне послання й повідомити, що я живий. Я хотів, аби вона знала, що зі мною все гаразд, і водночас нагадував собі, що це нормально, що я йду, а не біжу; я не хотів упасти непритомним по дорозі додому. Яке щастя, що вона відійшла від мене за кілька секунд до вибуху! Вона послала мене в самий його центр. Вона думає, що я мертвий, - у цьому немає сумніву.

А коли я згадав про дівчину, яка врятувала мені життя, у мене на очах забриніли сльози. Піппа! Дивне сухе ім'я для малоі рудоі смішливоі дівчинки, а проте воно личило ій. Коли я згадував іі очі, що подивились на мене, у мене пішла обертом голова на думку, що вона - цілковито незнайома мені людина - врятувала мені життя, перешкодивши покинути залу виставок і зайти до сувенірноі крамниці, де розверзлося чорне жерло вибуху, спричинивши кінець усьому. Чи пощастить мені коли-небудь сказати ій, що вона врятувала мені життя? Щодо іі діда, то пожежники та рятувальники забігли до будинку лише через кілька хвилин по тому, як я покинув його, і я досі зберігав надію, що його врятували, - двері були підперті, вони знали, що він там. Чи коли-небудь я зустрінуся зі старим та його дівчинкою знову?

Коли я нарешті дістався додому, я вимок до кісток, у голові мені паморочилось, і я йшов, спотикаючись. Вода стікала з мого мокрого одягу й утворювала за мною нерівний слід, коли я перетинав вестибюль нашого будинку.

Після натовпу на вулиці повітря порожнечі здалося мені гнітючим. Хоч портативне телебачення працювало в сусідній кімнаті, і я чув тріскотіння рацій десь у будинку, не було ніякого сліду від Золотця, Карлоса, Хосе або інших хлопців, які зазвичай чергували на вході.

Трохи далі відкритий освітлений ліфт був порожній і чекав на пасажирів, як чекає театральна сцена на своїх акторів. Механізми заскреготіли один за одним, ліфт смикнувся, старовинні декоровані перлинами кнопки з номерами поверхів заблимали збоку, і я дістався до свого сьомого. Коли вийшов у свій тьмяний вестибюль, мене опанувало почуття полегкості. Буро-мишачі стіни, задушливий запах засобу для чищення килимів і все інше.

Ключ зі скреготом обернувся в замку.

- Ти вдома? - гукнув я, увійшовши до темного помешкання з опущеними шторами, в якому панувала цілковита тиша.

Тишу порушило гудіння холодильника. Господи, подумав я з жахливим передчуттям, невже ii досі немає вдома?

- Мамо! - гукнув я знову.

Серце швидко забилось, я швидко перетнув передпокій і розгублено зупинився посеред вітальні.

Її ключі не висіли на кілочку біля дверей; ii сумка не лежала на столі. Чвакаючи в тиші мокрими черевиками, я пройшов на кухню, яка, власне, не була кухнею, лише ніша з плитою на дві конфорки з витяжкою. Там стояла ii філіжанка для кави з зеленого скла, куплена на блошиному ринку, зі слідом від помади на краечку.

Я стояв, утупивши погляд у немиту філіжанку, де на дні було на дюйм холодної кави, і думав, що мені робити. У вухах дзвеніло й свистіло, а голова так боліла, що я був неспроможний думати; хвилі темряви перекочувалися на межі мого зору. Я був надто зациклений на тому, що вона хвилюватиметься, надто поспішав додому, аби повідомити ii, що зі мною все гаразд, і мені навіть на думку не спало, що ii самої може не бути вдома.

Здригаючись із кожним кроком, я перетнув вітальню й увійшов до спальні батьків. Вона мало змінилася відтоді, як батько ii покинув, проте стала трохи менш упорядкованою і більш жіночною тепер, коли належала тільки ій. Автовідповідач на столику біля незастеленого й зім'ятого ліжка був темний: ніхто не телефонував.

Стоячи у дверях, скорчений від болю, я спробував зосередитися. Різке відчуття денного руху вистрілило в моему тілі, наче я проіхав в автомобілі надто велику відстань.

Насамперед я мусив знайти свій телефон, перевірити повідомлення. Проте я не знав, де його шукати. Вона забрала його в мене, коли мене відсторонили від уроків. Минулої ночі, коли вона пішла в душ, я спробував знайти його, зателефонувавши сам собі, але вона, мабуть, відключила його.

Пам'ятаю, я засунув руки до верхньої шухляди ii комода й став нишпорити в плутанині ii шарфів: там були шовк і оксамит, індійські вишивки…

Потім із величезним зусиллям (хоч він і не був важкий) я поставив стілець біля краю ii ліжка й заліз на нього, щоб оглянути верхню полицю ii шафи. Потім сидів на килимі в напівочманінні, прихилившись щокою до стільця, з бридким білим шумом у вухах.

Щось було не так. Я пам'ятаю, як несподівано підняв голову, переконаний, що газ витікає з кухонної плити і я незабаром отруюся. Проте не почув ніякого запаху газу.

Либонь, я заходив до маленької ванни в ii спальні й шукав в аптечці аспірин, якісь ліки проти головного болю, точно не пам'ятаю. Напевне знаю лиш те, що в якусь мить я опинився у своїй кімнаті, не знаючи, як туди потрапив, спираючись рукою на стіну біля ліжка і відчуваючи, що зараз мене знудить. А потім усе так перемішалося, що я нічого більше не пам'ятаю, пам'ятаю тільки, що чомусь опинився на канапі у вітальні й почув, як відчиняються двері.

Але то були двері не нашої квартири, а сусідньої. У кімнаті було поночі, і я міг чути післяобідній вуличний рух, звуки автомобільної години пік, потім я на мить завмер, коли почув у звуках щось знайоме, і знайомі обриси настільної лампи, спинки стільців, вигнуті у формі ліри, стали видимі на тлі тьмяно освітленого вікна.

– Мамо? – запитав я, й у моєму голосі пролунав надтріснутий звук паніки.

Я заснув у своєму брудному мокрому одязі. Канапа також стала мокра, з липучою заглибиною у формі тіла там, де я на ній лежав. Холодний бриз брязкав жалюзі крізь вікно, яке моя мати залишила частково відчиненим сьогодні вранці.

Годинник показував шосту сорок сім вечора. З дедалі більшим страхом я обійшов на негнучких ногах наше помешкання, вмикаючи все світло – навіть світло вгорі у вітальні, яке ми зазвичай не вмикали, бо лампи там були надто сильними і яскравими.

Стоячи у дверях маминої спальні, я побачив, як у темряві блимає червоний вогник. Чудова хвиля полегкості прокотилася мною: я метнувся навколо ліжка, намацав кнопку на автовідповідачі, й минуло кілька секунд, перш ніж я зрозумів, що голос у слухавці належав не моїй матері, а жінці, з якою вона працювала, причому той голос здався мені неприродно веселим:

– Привіт, Одрі. Це Прю, перевірка зв'язку. Шалений день, чи не так? Послухай-но, там до Пареджі надійшли правки, ми повинні їх обговорити, але термін пересунуто, тож можна не квапитися, принаймні поки що. Сподіваюся, з тобою все гаразд, моя люба, зателефонуй мені, коли зможеш.

Я довго стояв там, дивлячись на машину, після того як вислухав послання. Потім підняв краечок жалюзі й визирнув на вуличний рух.

Це був час, коли люди повертаються з роботи додому. На вулиці слабко лунали автомобільні сигнали. У мене досі голова розколювалася від болю, і я мав відчуття (тоді воно було для мене новим, але згодом стало надто знайомим), що прокинувся після тяжкого похмілля, забувши про важливі речі, які треба зробити.

Я повернувся до ii спальні й тремкими руками набрав номер ii мобільного телефону, але від хвилювання помилився й мусив набирати його знову. Але мати не відповіла, увімкнулася голосова пошта. Я залишив послання: «Мамо, я турбуюся, де ти е?» - і сів на краечку ii ліжка, обхопивши руками голову.

Запахи страв почали підійматися з нижніх поверхів. Невиразні звуки долинали з сусідніх квартир: якісь глухі удари, хтось висовував і засовував шухляди. Було вже пізно: люди поверталися додому з роботи, кидали свої портфелі, вітали своїх котів, собак і дітей, вмикали новини, готувалися вечеряти. Де вона? Я перебрав усі причини, з яких вона могла затриматись, і відкинув усі - хоча хто знае, може, вулицю десь перекрили й вона не може дістатися додому. Але хіба в такому разі вона не зателефонувала б?

Можливо, вона загубила свій телефон, подумав я. Можливо, він у неі зламався? Можливо, віддала його комусь, хто його більше потребував?

Тиша, яка панувала в помешканні, дратувала мене. Вода шуміла в трубах, а вітер підступно проникав крізь жалюзі. Позаяк я марно сидів на краечку ліжка з відчуттям, що мушу щось робити, я знову зателефонував і залишив іще одне послання, цього разу неспроможний утриматися від тремтіння в голосі: «Мамо, я забув тебе повідомити, що я вдома. Будь ласка, зателефонуй, як тільки зможеш, гаразд?» Потім зателефонував до ii офісу і про всяк випадок залишив послання й там.

Відчуваючи, як смертельний холод розтікається в моіх грудях, я повернувся до вітальні. Постоявши там кілька хвилин, підійшов до дошки повідомлень, яка висіла на кухні, подивитись, чи вона не залишила там мені цидулку, хоч уже знав дуже добре, що ні, не залишила. Повернувшись до вітальні, я знову визирнув на метушливу вулицю. Чи не побігла вона до аптеки або до продуктовоі крамниці, не наважившись розбудити мене? Якась моя частина хотіла, щоб я вибіг на вулицю й пошукав ii, але було безглуздо думати, що я зможу помітити ii в розвихреному натовпі людей, які поверталися додому з роботи, а крім того, я боявся, що, покинувши помешкання, прогавлю ii дзвінок.

Настав час зміни консьержів. Коли я зателефонував униз, то сподівався, що слухавку візьме Карлос (найстарший і найавторитетніший із портье), а то й Хосе, великий веселий домініканець, мій улюбленець. Але ніхто не відповідав дуже довго, аж поки нарешті я почув тонкий, тремтливий голос із акцентом, який сказав:

- Хельо?

- Хосе там?

- Ні, - відповів голос. - Ні. Подзьвоніть потім.

Я зрозумів, що це той самий перелякaний хлопець-азіат у захисних окулярах і гумових рукавицях, який натирав підлогу, прибирав сміття й виконував іншу чорну працю в будинку. Консьержі (що, либонь, не знали його імені, як і я) називали його «новачком» і нарікали на начальство, яке надіслало ім помічника, який не знає ні англійськоі, ні іспанськоі мови. Вони звинувачували його в усьому, що відбувалося в будинку не так: новачок погано підмітав хідники, складав пошту не там, де вона мала бути, й залишав подвір'я брудним.

- Подзьвоніть потім, - здається, саме це сказав новачок.

- Ні, стривайте! - сказав я, коли він уже зібрався повісити слухавку. - Мені треба поговорити з кимось.

Збентежена пауза.

- Там іще хтось е? - запитав я. - Це терміново.

- Ага, - сказав голос тоном, який вселив мені надію.

Я відчував, як важко він дихае в мовчанці.

- Це Тео Декер, - сказав я. - Із квартири 7-Сі. Я не раз бачив тебе внизу. Моя мати не повернулася додому, і я не знаю, що мені робити.

Тривала розгублена мовчанка.

- Сім, - повторив він, наче це була едина частина мого речення, яку він зрозумів.

- Моя мати, - повторив я. - Де Карлос? Невже там нікого нема?

- Пробачте, дякую, - сказав він панічним голосом і повісив слухавку.

Я теж повісив слухавку, дуже схвильований, і, постоявши нерухомо кілька хвилин у центрі вітальні, підійшов до телевізора й увімкнув його. Місто перетворилося на суцільний хаос. Мости до зовнішніх кварталів були перекриті, і це пояснювало, чому Карлос та Хосе не змогли приіхати на роботу, але я не бачив нічого, що допомогло б мені зрозуміти, чому моя мати затримуеться й не може прийти додому. По телевізору оголосили номер, на який можна було зателефонувати, коли когось не могли знайти. Я записав його на клаптику газети й дав собі слово, що коли рівно через півгодини вона не повернеться, то я зателефоную.

Записавши номер, я відчув себе впевненіше й трохи заспокоівся. З якоісь причини відчув упевненість у тому, що процес запису телефонного номера магічним чином примусить іі ввійти у двері. Та коли минули сорок п'ять хвилин, а потім і година, а вона все ще не прийшла, я вже не міг терпіти і все ж таки зателефонував (ходив туди-сюди і, поки чекав, що хтось мені відповість, не відривав нервового погляду від телевізійного екрану, де

рекламували матраци та стереосистеми, швидка безкоштовна доставка, кредит без документів).

Зрештою мені відповіла жінка дуже діловитим голосом, уся - бізнес. Вона записала прізвище моеі матері й сказала, що **ii** немае в **«ii** списку», але якщо вона там з'явиться, то мені неодмінно зателефонують. Лише коли я повісив слухавку, мені спало на думку запитати, про який список вона говорила, й після тривалого періоду тривоги, ходячи по колу через усі чотири кімнати з моторошним передчуттям у серці, висовуючи шухляди, знімаючи з полиць книжки й ставлячи іх назад, увімкнувши комп'ютер матері й дивлячись, чи не знайду я чогось у Гуглі (не знайшов нічого), я знову зателефонував, щоб поставити свое питання.

- Їі немае в списку загиблих, - сказала мені не та жінка, якій я спочатку телефонував, дивно буденним голосом. - І в списку поранених.

Мое серце ожило.

- Отже, з нею все гаразд?

- Я хочу лише сказати, що ми не маемо ніякоі інформациі про неі. Ти дав нам свій номер телефону раніше, щоб ми могли тобі подзвонити в разі потреби?

- Так, - сказав я, - мені пообіцяли зателефонувати, якщо виникне потреба.

- Обіцяемо негайну доставку **і** встановлення, - повідомило телебачення. - Не сумнівайтеся в цьому й просіть, щоб вам дозволили оплату протягом шістьох місяців.

- У такому разі бажаю всього найкращого, - сказала жінка й повісила слухавку.

Тиша в помешканні була неприродною; навіть голосна балаканина з телевізора **ii** не порушувала. Двадцять одну людину було вбито, «ще десятки» поранено. Марно я намагався заспокоіти себе цією цифрою: двадцять одна людина - це ж не так **і** багато. Це не дуже щільно заповнений публікою кінотеатр або навіть не зовсім заповнений автобус. Це було лише на трое людей менше, аніж моя група на уроках англійськоі. Але незабаром нові сумніви й новий страх стали збиратися навколо мене, **і** я ледве стримував себе від того, щоб не вибігти з помешкання, викрикуючи **ii** ім'я.

Та хоч як мені хотілося вибігти на вулицю й пошукати **ii**, я знав, що повинен сидіти вдома. Ми маемо зустрітися в цій квартирі, такою була наша домовленість, незламна угода ще відтоді, як я ходив до початковоі школи й прийшов звідти з книжкою «Правила поведінки в надзвичайній ситуації», де мультяшні мурахи в респіраторах заготовляли припаси й готувалися до якоісь неназваноі катастрофи. Я розв'язував кросворди й відповідав на спеціальні запитання («Який одяг найкраще покласти до валізи на випадок катастрофи? А. Купальник. Б. Гавайську спідничку. В. Алюмінієву фольгу»), а разом із матір'ю склав «Сімейний план дій у нещасних випадках». План у нас був простий: ми зустрічаемося вдома. А якщо хтось не зможе потрапити додому, він зателефонуе. Але час минав, а телефон не дзвонив, **і** рахунок смертей у

новинах зріс до двадцяти двох людей, а потім і до двадцяти п’ятьох. Я знову зателефонував на міський номер катастроф.

- Слухаю, - сказала жінка спокійним голосом, який мене розлютив. - Я бачу, що ти нам уже телефонував, ми внесли ім’я твоеі матері до списку.

- Але, може, вона в лікарні абощо?

- Можливо. Хоча, боюся, я не можу цього підтвердити. Як тебе звуть, ти сказав? Чи не хочеш ти поговорити з нашим психологом?

- До якоі лікарні везуть поранених?

- Пробач, але я не знаю…

- «Бет Ізраель»? «Ленокс Гілл»?

- Зрозумій, це залежить від поранення. Люди мають травми очей, опіки, усі види покалічень. Різних людей оперують у всіх лікарнях міста…

- А як щодо тих людей, про чию смерть повідомляли лише кілька хвилин тому?

- Я тебе розумію і хотіла б допомогти тобі, але боюся, що в моему списку немае Одрі Декер.

Я нервово ковзнув поглядом по вітальні. Книжка моеі матері («Джейн і Пруденс» Барбари Пім) лежала сторінками вниз на спинці канапи; один із іі тонких кашемірових кардиганів звисав зі стільця. Вона мала кардигани всіх кольорів. Цей був блакитним.

- Можливо, тобі слід прийти до Арсеналу. Там збирають родини - ти знайдеш іжу, гарячу каву й людей, із якими можна поговорити.

- Але я хочу запитати вас, чи е мертві люди, чиі прізвища вам невідомі? Або поранені?

- Послухай-но, я розумію твою тривогу. Я дуже, дуже хотіла б допомогти тобі, але я не можу. Ми зателефонуемо тобі відразу, як тільки в нас буде якась конкретна інформація.

- Я хочу знайти свою матір! Будь ласка! Вона, мабуть, десь у лікарні. Ви можете підказати мені, де іі шукати?

- Скільки тобі років? - із підозрою в голосі запитала жінка.

Після ніякової мовчанки я повісив слухавку. Протягом кількох розгублених хвилин дивився на телефон, відчуваючи полегкість, але водночас і провину, так ніби я зачепив якусь річ, вона впала на підлогу й розбилась. Коли я подивився на свої руки й побачив, що вони тремтять, мені раптом спало на думку - якось безособово, ніби я помітив, що батарейка мого айпода розрядилася, - як давно я нічого не ів. Ніколи у своему житті, крім того випадку, коли захворів на шлунковий вірус, я так довго не голодував. Тож я пішов до холодильника, знайшов там свою коробку із рештками локшини ло-мейн, моею вчорашньою вечерею, й жадібно з’ів іі, стоячи біля кухонноі

стійки, почуваючи себе безпорадним і беззахисним у світлі горішньої лампи. Хоч у холодильнику зосталося ще яйце фу-юнг із рисом, я залишив його для мами, якщо вона прийде голодною. Було близько півночі, й для неї буде надто пізно, щоб замовити якусь страву з продуктової крамниці. Закінчивши вечеряти, я помив свою виделку та чашки з-під кави, випитої сьогодні вранці, й витер стійку, щоб ій нічого не залишилося робити, коли вона прийде: вона буде задоволена, сказав я собі рішуче, коли побачить, що я прибрав на кухні для неї. Вона зрадіє також (принаймні я так думав), коли побачить, що я врятував картину. Щоправда, може й розгніватись. Але я все ій поясню.

Телевізор повідомляв, що вони тепер знають, хто відповідальний за вибух: партії, що їх називали то «екстремістами правого крила», то «доморослими терористами». Ті особи влаштувалися на службу до компанії з перевезення та зберігання речей; за допомогою невідомих спільників, що працювали в музеї, вони заховали вибухову речовину під порожнистими дерев'яними платформами в музейній крамниці, на яких виставлялися поштівки та книжки з мистецтва. Дехто зі зловмисників загинув; деяких заарештували, іншим пощастило втекти. У телевізійних новинах розповідалося про інші подробиці, але їх було надто багато, щоб я міг запам'ятати.

Я тепер намагався висунути шухляду на кухні, яка застрягла відтоді, як батько покинув нас. У ній не було нічого, крім формочок для печива, кількох давніх шампурів для фондю, та ножів для цедри, якими ми ніколи не користувалися. Мама понад рік намагалася викликати когось зі служби місцевого обслуговування, щоб полагодили цю шухляду (а також зламану дверну ручку, кран, який пропускав воду, та з десяток інших дрібних речей). Я взяв ніж для масла й застромив його під шухляду, намагаючись не обдерти фарбу більше, аніж вона була вже обідрана. Вибух досі глибоко відлунював у моїх кістках та у вухах. Та ще гірше, я досі відчував запах крові, присмак солі та олова від неї у своєму роті. (Я відчуватиму його протягом багатьох днів, але тоді я ще цього не знав.)

Я докладав усіх зусиль, щоб висунути шухляду, й водночас думав, чи не зателефонувати комусь і кому саме. Моя мати була єдиною дитиною у своїх батьків. Теоретично я мав іще одного діда й бабусю - батька та мачуху свого батька, вони жили десь у штаті Мериленд, - але я не мав найменшого уявлення по те, як сконтактувати з ними. Взаємини між моїм батьком і його мачухою Дороті, іммігранткою зі Східної Німеччини, яка працювала прибиральницею в офісному центрі, перш ніж мій дід одружився з нею, були не вельми приязними. (Мій батько майстерно володів мімікою, і він із жорстокою точністю імітував Дороті: така собі домашня фрау на батарейках із завжди стиснутими губами та розхитаними руками. Й акцентом, схожим на мову Курта Юргенса в «Битві за Британію»). Та хоч мій батько й не міг терпіти Дороті, його головним ворогом був дід Декер: високий, гладкий, грізний на вигляд чоловік із червоними щоками й чорним волоссям (пофарбованим, я думаю), який полюбляв камізельки та яскраві шотландки й вірив, що шмагати дітей - це найефективніший спосіб їх виховання. «Це не пікнік» - саме таку фразу я насамперед пов'язував із дідом Декером, бо мій тато часто казав щось на зразок «життя з тим виродком було мало схоже на пікнік» або «повірте мені, обід у нашому домі - то був не пікнік». Я зустрічався з дідом Декером та Дороті лише двічі у своєму житті, у напружених ситуаціях, коли моя мати сиділа в пальті на канапі, нахилившись уперед і тримаючи сумочку в себе на колінах, а ii мужні зусилля зав'язати

розмову поринали в пісок. Єдине, що залишилося мені в пам'яті від тих зустрічей, були силувані посмішки, важкий запах від тютюну у вишневій люльці діда Декера, який не вельми приязно остерігав мене не торкатися своїми липкими брудними руками його іграшкової залізниці (альпійське село займало цілу кімнату в іхньому домі і, як він стверджував, коштувало десятки тисяч доларів).

Я зігнув лезо ножа, надто сильно запихаючи його під шухляду, - то був один із найкращих маминих ножів, срібний, який належав іі матері. Я хоробро спробував розігнути його, закусивши губу й цілком зосередившись на своєму завданні, а бридкі спалахи минулого дня кружляли довкола і били мене в обличчя. Намагання не думати про нього нагадували спроби перестати думати про фіолетову корову з дитячого віршика. Але тільки про неї й думалося.

Несподівано шухляда відкрилася. Я подивився на купу навалених у ній речей: іржаві батарейки, зламана тертка для сиру, формочки для печива у формі сніжинок, якими мати востанне користувалася, коли я ходив у перший клас, разом із пожмаканими старими меню іжі на винос із ресторанів «Віанд», «Шун Лі Пелес» та «Дельмоніко». Я залишив шухляду цілком висунутою - щоб вона відразу побачила іі, коли ввійде, - потім пішов до канапи, загорнувся в ковдру й примостився так, щоб не відривати погляду від вхідних дверей.

Голова в мене йшла обертом. Протягом тривалого часу я тремтів і дивився почервонілими очима на екран телевізора, де миготіли голубі тіні. Новин більше не передавали; знову й знову показували нічні знімки музею (що здавався тепер цілком нормальним, крім жовтої поліційної стрічки, досі натягнутої через хідник, озброених охоронців на вході та клубів диму, які вряди-годи підіймалися в яскраво освітлене небо).

Де вона? Чому досі не прийшла додому? Вона, звичайно, все мені пояснить; вона скаже, що це було не варте переживань, і я зрозумію, яким був дурнем, отак хвилюючись, що іі нема.

Щоб викинути іі з голови, я зосередився на інтерв'ю, яке вже показували ввечері й тепер передавали вдруге. Куратор в окулярах, твідовому піджаку й краватці-метелику - явно схвильований - говорив про те, яка це дурість - не пускати фахівців у музей, щоб вони оглянули шкоду, завдану творам мистецтва. «Атож, - казав він, - я розумію, що йдеться про місце злочину, але ці картини надто чутливі до змін повітря й температури. Їх можуть пошкодити вода, хімікати або дим. Ми тут із вами розмовляємо, а неоціненні твори мистецтва тим часом руйнуються. Надзвичайно важливо, щоб працівники музею та куратори одержали дозвіл негайно відвідати ті кімнати, де зберігаються головні картини, й оцінити, якої шкоди вони зазнали».

Несподівано задзвонив телефон - неймовірно гучно, наче будильник, який розбудив мене з наймоторошнішого сну в моєму житті. Годі описати почуття полегкості, яке я пережив. Я спіткнувся й мало не впав обличчям на підлогу - так поспішав схопити слухавку. Я був переконаний, що телефонує мати, але подивився на визначник номера й застиг: NYDoCFS.

Нью-Йоркське управління - чого? Коротко завагавшись, я схопив слухавку.

- Алло?

- Здрастуйте, - сказав голос тоном приглушеної чемності, яка примусила мене похолонути. - З ким я розмовляю?

- З Теодором Декером, - сказав я, захоплений зненацька. - Хто це?

- Здрастуй, Теодоре. Мене звуть Марджорі Бет Вайнберг, я соціальний працівник у Департаменті дитячого й сімейного обслуговування.

- Що це таке? Ви хочете щось повідомити мені про мою матір?

- Ти син Одрі Декер? Я не помилився?

- Моя мати! Де вона? З нею все гаразд?

Тривала пауза - жахлива пауза.

- Що з нею сталося? - закричав я. - Де вона?

- Твій батько там? Можу я поговорити з ним?

- Він не може підійти до телефону. Що сталося?

- Пробач мені, але йдеться про надзвичайну подію. Боюсь, вона надто важлива, і тому я маю негайно поговорити з твоїм батьком.

- Що сталося з моєю матір'ю? - заволав я, підхоплюючись на ноги. - Будь ласка! Лише скажіть мені, де вона. Що з нею сталося?

- Ти не сам удома, Теодоре? З тобою е хтось дорослий?

- Ні, вони всі пішли пити каву, - сказав я, окинувши безумним поглядом вітальню.

Балетки криво лежали під стільцем. Червоні гіацинти в обгорненому фольгою вазоні.

- Твій батько теж пішов пити каву?

- Ні, він спить. Де моя мати? Вона поранена? Що сталося?

- Боюсь, я маю попросити, щоб ти розбудив батька, Теодоре.

- Ні! Я не можу!

- Боюсь, ідеться про дуже важливе повідомлення.

- Він не може підійти до телефону! Чому ви не можете просто сказати мені, що сталося?

- Гаразд, якщо я не можу поговорити з твоїм батьком, залишу тобі свій контактний телефон.

Голос звучав лагідно, співчутливо, але все одно він нагадав мені голос бортового комп'ютера Гела з «Космічної Одіссеі 2001».

– Будь ласка, скажи йому, щоб він сконтактував зі мною якнайскоріше. Я маю повідомити йому дуже важливу інформацію.

Після того як я поклав телефонну слухавку, я довго сидів мовчки. Згідно з годинником на каміні, який я міг бачити зі свого місця, була за чверть третя година ранку. Ніколи я не спав і не був сам-один о такій годині. Вітальня – за нормальних обставин така свіжа й відкрита, життерадісна завдяки присутності моеі матері – тепер здавалася холодною, блідою й незатишною, схожа на дачний будинок узимку: потерта оббивка, шершавий сизалевий килим, лампові абажури з чайнатауну, надто маленькі й надто легкі стільці. Усі меблі, здавалося, витяглись і зіп'ялись навшпиньки, ніби іх також опанувало нервове очікування. Я чув, як гупає мое серце, чув клацання, скрегіт і шарудіння великого старого будинку, що спав навколо мене. Усі спали. Навіть далекі сигнали клаксонів і нечасте торохтіння вантажівок на П'ятдесят сьомій вулиці здавалося слабким і непевним, наче звуки з іншоі планети.

Я знав, що незабаром небо набуде темно-синього кольору. Перше слабке й холодне сяйво квітневого дня проникне в кімнату. Вантажівки зі сміттям загуркочуть униз по вулиці; весняні пташки защебечуть у парку; будильники задзвенять у всіх спальнях міста. Звисаючи з бортів вантажівок, хлопці скидатимуть грубі стоси «Times» і «Daily News» на хідники біля газетних кіосків. Матері й батьки в усьому місті човгатимуть розкуйовджені, в нічному одязі та халатах, готуючи каву, підсмажуючи грінки та будячи своіх дітей, щоб відправити іх до школи.

А що робитиму я? Частина мене була нерухома, пригнічена розпачем, як оті щурі, що втрачають надію в лабораторних експериментах і лягають у своіх лабіринтах помирати з голоду.

Я спробував зібрати своі думки докупи. На хвилинку навіть здалося, що коли я сидітиму й чекатиму достатньо довго, то все може налагодитися якимось чином саме собою. Я був такий стомлений, що речі в помешканні мерехтіли й двоілися перед моіми очима; настільна лампа була оточена світляним німбом; надірвана шпалера, здавалося, тремтіла.

Я підняв телефонну книгу й відразу поклав іі знову на стіл. Думка про те, щоб зателефонувати в поліцію, жахала мене. І що може зробити поліція? Я надто добре знав із телевізійних передач, що людина мае бути відсутньою протягом двадцяти чотирьох годин, аби іі почали шукати. Я майже переконав себе, що повинен вийти в місто й спробувати іі там знайти, незалежно від того, що надворі ніч, і до дідька наш «Сімейний план дій у нещасних випадках», коли раптом у дверях пролунало оглушливе дзеленчання, що розкололо тишу, і мое серце підстрибнуло від радості.

Діставшись до дверей, я став вовтузитись із замком.

– Це ти, мамо? – гукнув я, відкинувши верхню засувку й розчахнувши двері, – і тут мое серце полетіло вниз до самого нижнього поверху.

У дверях стояли двое людей, яких я ніколи в житті не бачив: круглолиця кореянка з коротко підстриженим жорстким волоссям та чоловік іспанського вигляду в сорочці й краватці, дуже схожий на Луіса з «Вулиці Сезам».

Нічого загрозливого в них не було, радше навпаки: обоє низенького зросту й літнього віку, одягнені, як шкільні вчителі, що іноді замінюють тих, які працюють постійно, - та хоч вираз облич в обох був добрим, я зрозумів у ту саму мить, коли їх побачив, що мое життя, те, яким я його знав, закінчилося.

Розділ III

Паркова авеню

I

Соціальні працівники посадили мене на задне сидіння свого компактного автомобіля й повезли до ідальні в даунтауні, поблизу іхньоі контори, фальшиво помпезного закладу, який блищав скошеними дзеркалами та дешевими китайськими свічниками. Після того як ми сіли за столик із диванчиками (обоє вони влаштувалися поруч, навпроти мене), вони дістали з портфелів блокноти та авторучки й стали умовляти мене, щоб я поснідав, поки вони цмулили каву та ставили запитання. Надворі було досі темно; місто лише почало прокидатися. Я не пам'ятаю, щоб я плакав або щось ів, хоч на всі наступні роки запам'ятав запах омлету, який вони мені замовили; спогад про переповнену тарілку, огорнуту парою, досі примушуе мій шлунок скручуватися.

Ресторан був майже порожній; сонні помічники офіціантів розпаковували за прилавком ящики з бубликами та кексами. За сусіднім столиком зібрався гурт блідих завсідників нічних клубів із розмазаною під очима підводкою. Пам'ятаю, як дивився на них розпачливим, невідривним поглядом - на пітного хлопця в китайському піджаку, на потріпану дівчину з рожевими пасмами у волоссі, а також на стару даму при повному макіяжі, у хутряному пальті, надто жаркому для цієі погоди, яка сиділа сама-одна за прилавком і поглинала шматок яблучного пирога.

Соціальні працівники, які, треба віддати ім належне, не трясли мене й не клацали пальцями перед моім обличчям, щоб примусити мене дивитися на них, здавалося, розуміли, як не хотів я сприйняти те, що вони намагалися мені повідомити. По черзі вони нахилялися через стіл і повторювали те, чого я не хотів чути. Моя мати загинула. Їі вдарив по голові один із уламків, які розліталися після вибуху. Вона померла відразу. Вони жалкували, що ім доводиться повідомляти мені цю новину, це було найгіршою частиною іхньоі праці, але вони конче потребували, аби я зрозумів, що сталося. Моя мати мертва, і ii тіло лежить у Нью-Йоркській лікарні. Я все зрозумів?

- Так, - сказав я після тривалоі паузи, коли усвідомив, що вони чекають від мене якоісь відповіді.

Уперте й тупе застосування ними таких слів, як «смерть» і «мертва», було неможливо примирити з іхніми співчутливими голосами, іхніми поліестерними діловими костюмами, з іспанською поп-музикою, яка звучала по радіо, й

рекламними написами за барною стійкою (Смузі зі свіжих фруктів, діетичні страви, покуштуйте наш гамбургер з індички!)

- Fritas? - запитав офіціант, який підійшов до нас, високо тримаючи повну тарілку картоплі фрі.

На обличчях соціальних працівників відбився переляк; чоловік («називай мене просто Енріке») сказав щось іспанською мовою й показав на сусідній столик, звідки завсідники нічних клубів уже махали офіціантові руками.

Сидячи з почервонілими очима, опанований шоком перед тарілкою з омлетом, який швидко вистигав, я майже не розумів, що маю робити в моєму становищі. У світлі того, що сталося, іхні запитання про мого батька здавалися мені такими недоречними, що я просто не міг збагнути, чому вони так уперто розпитували про нього.

- То коли ти бачив його востанне? - запитала кореянка, яка кілька разів просила мене називати іі на ім'я (я кілька разів намагався пригадати його, але не міг). Досі бачу іі пухкі руки, складені на столі, і тривожний відтінок іі лаку для нігтів: попелясто-срібний колір, щось посередині між лавандовим і синім.

- Згадай хоч приблизно щось, - сказав Енріке. - Про свого тата.

- Атож, приблизно, - підтвердила кореянка. - Коли ти бачив його востанне?

- Ну… - мені було дуже важко думати, - десь минулоі осені.

Смерть матері досі здавалася мені помилкою, яку можна якось виправити, якщо я зосереджусь і скористаюсь допомогою цих людей.

- Ти бачився з ним у жовтні? У вересні? - попросила уточнити вона, коли я надовго замовк.

Голова мені так боліла, що я мало не плакав щоразу, коли іі повертав, хоч головний біль був найменшою з моіх проблем.

- Не знаю, - сказав я. - Після того як почалися заняття у школі.

- Отже, у вересні, так ти вважаеш, - сказав Енріке, піднявши погляд і щось записавши до свого блокнота. Він був чоловік міцно збитий - у костюмі й краватці почувався явно незручно, як спортивний тренер, що став надто гладким, - але від його тону віяло незламним спокоем світу, де працюють із дев'ятоі до п'ятоі: офісними архівами, килимовим покриттям, бізнесом, який складав основу життя Мангеттену. - Ви не спілкувалися й не мали жодного контакту відтоді?

- Він мае приятеля або близького друга, який підказав би, де шукати його? - запитала кореянка, нахилившись до мене з виразом материнськоі стурбованості.

Це запитання спантеличило мене. Я не знав жодноі такоі особи. Навіть припущення, що мій батько мав приятелів (а тим більше «близьких друзів»),

свідчило про вкрай глибоке нерозуміння його особистості, і я не знав, що відповісти.

І лише тоді, коли тарілки віднесли, у той незручний період, коли їсти закінчили, але ще не підвелися з-за столу, до мене раптом дійшло, куди вели іхні запитання, які начебто не стосувалися нашої справи, про мого батька та про моіх діда й бабу Декерів (вони жили в Мериленді, назву міста я не пам'ятав, у якомусь напівселі, відразу за «Гоум Депо»[14 - Велика мережа будівельних супермаркетів.]), а також про моіх тіток і дядьків, які не існували. Я був неповнолітній без опікуна. Мене треба було негайно забрати з мого дому (або «середовища», як вони знову й знову повторювали). Поки не пощастить сконтактувати з батьками мого батька, опіку наді мною мало взяти місто.

– Але що ви хочете зробити зі мною? – запитав я вдруге, відсунувши свого стільця, й мій голос надломився від паніки.

Усе здавалося неформальним, коли я вимкнув телевізор і залишив із ними свое помешкання, щоб трохи попоісти, як вони сказали мені. Ніхто з них не сказав, що вони забирають мене з мого дому.

Енріке подивився у свій блокнот.

– Зрозумій, Тео, – він вимовляв мое ім'я Тео, вони обое вимовляли так, неправильно, – ти неповнолітній хлопець, якого ми негайно повинні віддати під надійний нагляд. Ми повинні знайти людей, які взяли б тебе під свою опіку.

– Опіку?

Від цього слова мені скрутило шлунок. Я зразу уявив собі кімнати суду, закриті дортуари, баскетбольні подвір'я, оточені загорожею з колючого дроту.

– Ну, скажімо інакше: які взяли б тебе під свій догляд. І лише доти, доки твоі дідусь і бабуся…

– Стривайте, – сказав я, приголомшений тим, як швидко розвиваються події, виходячи з-під мого контролю, і як моі співрозмовники помиляються, вважаючи, що вселяють мені довіру й тепло, кажучи «дідусь і бабуся».

– Ми повинні влаштувати твоі справи бодай тимчасово, поки ми не сконтактуемо з ними, – сказала кореянка, нахиляючись до мене. Її дихання пахло м'ятою, але також ледь помітно відгонило часником. – Ми розуміемо, як тобі сумно, але ти не повинен турбуватися. Наша робота в тому й полягае, щоб тримати тебе в безпеці, доки знайдемо людей, які тебе люблять і піклуватимуться про тебе, ти зрозумів?

Це було надто жахливим, щоб бути реальним. Я дивився на два незнайомі обличчя через кабіну, жовтаві у штучному світлі. Навіть припущення, що дідусь Декер і Дороті – це люди, які піклуватимуться про мене, було абсурдним.

– Але що станеться зі мною? – знову запитав я.

– Головна проблема в тому, – сказав Енріке, – щоб знайти людину, яка протягом певного часу піклувалася б про тебе. Таку людину, яка погодилася б співпрацювати з соціальними службами, щоб реалізувати план догляду за тобою.

Їхні спільні зусилля заспокоїти мене – спокійні голоси та співчутлива розумна мова – чимдалі більше дратували мене.

– Облиште! – сказав я, відхиляючись від кореянки, яка перехилилася через стіл і намагалася по-дружньому взяти мене за руку.

– Послухай-но, Тео. Дозволь, я поясню тобі дещо. Ніхто не говорить про те, щоб відіслати тебе в інтернат або сирітський притулок.

– Тоді що?

– Ми знайдемо тобі тимчасову опіку. Тобто відшукаємо для тебе безпечне місце з людьми, які працюватимуть опікунами за державним замовленням.

– А якщо я на це не погоджуся? – сказав я таким гучним голосом, що люди обернулися до мене.

– Послухай-но, – сказав Енріке, відхилившись назад і подавши сигнал, щоб йому принесли ще кави. – Держава має притулки для тих молодих людей, які цього потребують. Гарні притулки. І тепер ми розглядаємо саме цю можливість. Бо в багатьох випадках, таких, як у тебе…

– Я не хочу, щоб мене віддали до притулку!

– І правильно робиш, хлопче! – голосно сказала дівчина з рожевим волоссям, що сиділа за сусіднім столом, де розташувалися завсідники нічних клубів. – Нещодавно «New York Post» тільки й писала про Джонтея та Кешона Дайвенсів, одинадцятирічних близнюків, яких гвалтував і морив голодом іхній опікун десь неподалік Монінгсайд Гайтс.

Енріке вдав, ніби не почув шпильки.

– Зрозумій, ми прийшли, щоб допомогти тобі, – сказав він, поклавши руки на стіл. – І ми також готові розглянути інші варіанти, якщо вони допоможуть тримати тебе в безпеці й задовольняти твої потреби.

– Ви не сказали, що я не зможу повернутися додому!

– Розумієш, міські установи перевантажені – s?, gracias[15 - Так, дякую (ісп.).], – сказав він офіціантові, який прийшов долити йому кави в чашку. – Але іноді можна знайти інший вихід, якщо ми приймемо тимчасову ухвалу, а надто в такій ситуації, як твоя.

– Ти розумієш, про що він каже? – Кореянка постукала нігтем по пластмасовій стільниці, щоб привернути мою увагу. – Ніхто не віддасть тебе до притулку, якщо знайдеться хтось, хто захоче пожити з тобою протягом якогось часу. Або навпаки.

- Протягом якогось часу? - повторив я.

З усієї **ії** фрази це були єдині слова, які я зрозумів.

- Може, існує хтось інший, кому ми можемо зателефонувати, з ким тобі було б зручно пожити день або два? Можливо, хтось із твоіх учителів? Або друг вашої родини?

Не знаю чому, але я назвав ім телефонний номер мого давнього приятеля Енді Барбура - перший-ліпший, який спав мені на думку, можливо, тому, що це був перший телефонний номер, крім мого власного, який я завчив напам'ять. Та хоч Енді **і** я були добрими друзями в початковій школі (разом ходили в кіно, гостювали один в одного з ночівлею, разом займались орієнтуванням у літній школі в Центральному парку), я досі не розумію, чому його ім'я першим злетіло з моіх вуст, бо ми вже не були такими добрими друзями, як раніше. Після початковоі школи ми віддалились один від одного й не бачилися по кілька місяців.

- Барбур, із літерою «у», - сказав Енріке, записавши прізвище. - Хто вони тобі, ці люди? Друзі?

- Так, - відповів я. Я знав іх протягом практично всього свого життя. Барбури жили на Парк-авеню. Енді був моім другом від третього класу. - Його батько обіймає важливу посаду на Волл-стріт, - сказав я **і** відразу замовк.

Мені раптом згадалося, що батько Енді протягом невідомого мені часу лікувався в психіатричній лікарні Коннектикуту від «виснаження».

- А що ти скажеш про його матір?

- Вони подруги з моею мамою.

(Це була майже правда, але не зовсім, бо, хоча взаємини між ними й були дружніми, моя мати не була досить багатою й не мала таких суспільних зв'язків, щоб бути рівнею такій героіні світськоі хроніки, як місіс Барбур.)

- Я питаю не про те. Де вона працює?

- Вона займається доброчинністю, - сказав я після розгубленоі паузи. - Як-от організація виставки старовини в Арсеналі.

- Отже, вона домогосподарка?

Я кивнув головою, радий, що моя співрозмовниця знайшла таку влучну фразу. Щоправда, хоч вона й відповідала істині, проте кожен, хто знав місіс Барбур, ніколи не став би **ії** так називати.

Енріке ефектно розписався під якимсь текстом.

- Ми над цим поміркуемо. Хоч я не можу пообіцяти щось конкретно, - сказав він, клацнувши авторучкою **і** засунувши **ії** до кишені. - Ми, звичайно, можемо

залишити тебе на кілька годин із тими людьми, якщо вони справді ті, з ким ти хотів би бути.

Він зліз із дивана й вийшов на вулицю. Крізь передне вікно я бачив, як він ходить туди-сюди по хіднику й розмовляє по телефону, затикаючи одне вухо пальцем. Потім він набрав інший номер для значно коротшої розмови.

Ми ненадовго зупинилися в моему помешканні - менш ніж на п'ять хвилин, протягом яких я лише встиг схопити свою шкільну сумку й одяг, який на ходу потрапив мені під руку й не був одягом першої необхідності, а потім знову повернулися в іхню машину («Ти добре пристебнувся?»). Я притулився щокою до холодної шибки й дивився на зелені світлофори в безлюдному каньйоні світанкової Парк-авеню.

Енді жив на верхніх Шістдесятих в одному з шикарних старих офіційних будинків, де вестибюль був наче з кінофільму, в якому грав Дік Пауелл, а консьержі були переважно ірландцями. Вони служили там тривалий час, і тому я впізнав хлопця, який зустрів нас у дверях: Кеннет, нічний черговий. Він був молодший за більшість інших портье, страшенно блідий і погано поголений, трохи млявий від нічної праці. Хоч він був приязним хлопцем - іноді лагодив футбольний м'яч для нас із Енді й давав нам дружні поради, як захищатися від шкільних хуліганів, - у домі він мав славу пияка, і, коли він вийшов до парадних дверей, щоб прийняти нас і подивився на мене першим із численних поглядів «Хлопче, я тобі співчуваю», які мені судилося одержувати протягом кількох наступних місяців, я відчув, що він пахне кислим пивом і сном.

- Вони вас чекають, - сказав він, звертаючись до соціальних працівників. - Проходьте.

II

Нас зустрів містер Барбур: спочатку визирнув у щілину, а потім відчинив двері.

- Доброго ранку, доброго ранку, - сказав він, відступаючи назад.

Містер Барбур мав дещо незвичний вигляд, було в ньому щось бліде і сріблясте, так ніби лікування на «фермі для дурників» в Коннектикуті (так він це називав) зробило його осяйним; його очі були дивного й мінливого сірого кольору, а волосся він мав чисто біле, тому здавався старшим, аніж був, аж доки ви помічали, що обличчя в нього молоде й рожеве - можна навіть сказати, хлоп'яче. Його рум'яні щоки й довгий старомодний ніс у поєднанні з рано побілілим волоссям надавали йому приємного вигляду молодика з когорти батьків Конституції, одного з молодших членів Континентального конгресу, телепортованого в двадцять перше століття. Здавалося, він досі був у вчорашньому офісному вбранні: пом'ятій сорочці і штанях від дорогого костюма, що мали такий вигляд, ніби він щойно підняв іх із підлоги в спальні.

- Заходьте, - сказав він уривчасто, потираючи кулаком очі. - Привіт, мій любий, - сказав він мені; почуте від нього «мій любий» здивувало мене навіть у моему дезоріентованому стані.

Тьопаючи босими ногами, він повів нас через вистелений мармуром передпокій. Далі в багато декорованій вітальні (що вся сяяла набивним ситцем і була обставлена китайськими вазами) панував не ранок, а радше глибока ніч: світилися слабким світлом лампи під шовковими абажурами, з темряви виступали великі темні картини морських битв, опущені штори затуляли сонячне світло. Там біля невеликого рояля та квіткової композиції завбільшки з валізу стояла місіс Барбур у пеньюарі до підлоги й розливала каву у філіжанки на срібній таці.

Коли вона обернулася, щоб привітати нас, я відчув, що соціальні працівники пильно роздивлялися помешкання та ii. Місіс Барбур походила зі світськоі родини з давнім голландським ім'ям і була такою холодною, білявою та монотонною, що іноді здавалося, ніби з неі висмоктано частину крові. Вона була взірцем стриманості: ніщо ніколи не дратувало ii й не уривало ій терпець, і, хоч вона не була красунею, ii спокій володів магнетичним притяганням краси - здавалося, навколо неі молекули шикувалися, коли вона заходила до кімнати. Схожа на модну картину, що ожила, вона примушувала голови обертатися до себе й проминала людей, здавалося, не помічаючи того хвилювання, яке створювала у своему кільватері; очі в неі були широко посаджені, вуха маленькі, високо розташовані й притиснуті до голови, а тіло - довге й тонке, як в елегантноі ласки. (Енді також мав усі ці риси, але в недоладних пропорціях, без ii витонченоі граціі.) У минулому ii стриманість (або холодність, залежно від того, як на це дивитися) іноді мене бентежила, але того ранку я був вдячний ій за холоднокровність.

- Привіт. Ми оселимо тебе в одній кімнаті з Енді, - сказала вона мені без передмов. - Хоч, боюся, він досі не прокинувся, щоб збиратися до школи. Якщо ти хочеш трохи полежати, то полеж у кімнаті Платта.

Платт був старшим братом Енді й тепер навчався у школі-інтернаті.

- Ти, звичайно, знаеш, де його кімната?

Я сказав, що знаю.

- Ти голодний?

- Ні.

- У такому разі скажи нам, що ми можемо зробити для тебе.

Я знав, що всі вони дивляться на мене. Мій головний біль був більшим, аніж будь-що в цій кімнаті. У круглому дзеркалі в рамі, яке висіло над головою місіс Барбур, вітальня відбивалася ексцентричною мініатюрою: китайські вази, таця для кави, соціальні робітники, що ніяково переступали з ноги на ногу, і все інше.

Зрештою ніякову атмосферу порушив містер Барбур.

- Отже, ходімо, я тебе прилаштую, - сказав він, твердо поклавши руку мені на плече й виштовхуючи з вітальні. - Ні - назад, на корму, на корму. Ага, сюди.

Я був у кімнаті Платта один раз кілька років тому. Платт, який був чемпіоном із лакросу[16 - Командна гра з твердим гумовим м'ячем, який переносять полем за допомогою спеціальних сіток на довгій ручці. У чоловічому лакросі дозволено силові прийоми.] й трохи психопатом, пригрозив, що він виб'е лайно з Енді й з мене. Коли він жив удома, то весь час замикався у своїй кімнаті (Енді сказав мені, що він там курить травичку). Тепер, коли Платт перебував у Гротоні, усі його постери познімали зі стін і кімната була порожньою й чистою.

Тут лежали гирі й гантелі, стоси журналу «National Geographics», стояв порожній акваріум. Містер Барбур став висувати й засувати шухляди, щось бурмочучи.

– Погляньмо-но, що тут зберігається… Простирадла. І… ще простирадла. Боюся, я ніколи не заходив сюди раніше, ти мені пробач… А що це? Плавки. Сьогодні вони нам не знадобляться, чи не так?

Нишпорячи в третій шухляді, він нарешті знайшов нову піжаму, досі ще з етикеткою, неймовірно негарну, олень на фланелі кольору електрик, не дивно, що іі досі ніхто не носив.

– Ну гаразд, – сказав він, пригладивши рукою волосся і стривожено подивившись на двері. – Я тепер залишу тебе самого. Господи, яка страшна пригода трапилася з тобою. Ти, мабуть, почуваешся жахливо. Добрий, глибокий сон буде для тебе найкращими ліками. Стомився? – запитав він, пильно подивившись на мене.

Чи стомився я? Мені зовсім не хотілося спати, але якась моя частина так затерпла й заніміла, що я перебував практично в комі.

– Може, ти хотів би мати компанію? Чи розпалити для тебе камін у сусідній кімнаті? Скажи мені, чого ти хочеш.

Почувши це запитання, я пережив гострий напад розпачу – бо хоч я погано почувався, він не міг нічого зробити для мене, і з виразу його обличчя я зрозумів, що він також це знає.

– Ми в сусідній кімнаті, якщо тобі буде щось від нас треба – тобто я незабаром поїду на роботу, але хтось там буде… – Його блідий погляд ковзнув по кімнаті й потім повернувся до мене. – Можливо, я вчиню некоректно, але за таких обставин я не бачу шкоди в тому, щоб налити тобі, як казав мій батько, чарчину чогось міцного. Якщо ти цього захочеш. Але, бачу, ти цього не хочеш, – поквапно додав він, помітивши мое збентеження. – Не зважай на моі слова.

Він підступив ближче, і протягом якоісь незручноі миті я думав, що він доторкнеться до мене або обійме мене. Але натомість він плеснув у долоні й потер іх.

– У всякому разі, ми раді тебе прийняти, і я сподіваюся, що тобі у нас буде добре. Ти скажи прямо, якщо потребуватимеш чогось, гаразд?

Він щойно ступив крок, аби вийти з кімнати, як під дверима почувся шепіт, а потім хтось у них постукав.

- До тебе гості, - сказав Барбур і пішов геть.

І до кімнати увійшов Енді, моргаючи очима, поправляючи окуляри. Було очевидно, що вони розбудили його й витягли з ліжка. Пружини гучно заскрипіли, коли він сів поруч мене на краечок Платтового ліжка, дивлячись не так на мене, як на протилежну стіну.

Він прочистив горло й поправив окуляри. Запала тривала мовчанка. У батареях щось сичало й дзвеніло. Його батьки зникли так швидко, ніби почули сигнал пожежної тривоги.

- От лихо, - сказав Енді через кілька хвилин своїм похмурим рівним голосом.

- Авжеж, - сказав я.

І ми вдвох сиділи мовчки поруч, дивлячись на темно-зелені стіни Платтової кімнати та на світліші квадрати, де раніше були приліплені його постери. Що ми могли сказати один одному?

III

Навіть тепер, коли я пригадую той час, мене опановує задушливе безнадійне почуття. Усе було жахливим. Люди пропонували мені холодні напої, теплі светри, їжу, яку я не міг їсти: банани, кекси, сандвічі, морозиво. Я казав «так» або «ні», коли до мене озивались, і не відривав погляду від підлоги, щоб ніхто не бачив, як я плачу.

Хоч помешкання Барбурів було величезним за стандартами Нью-Йорка, воно було на першому поверсі, й туди практично не проникало світло навіть із боку Паркової авеню. Хоч ніч там ніколи не наставала, та й день також, проте світло від ламп, яке падало на полірований дуб, створювало враження святкового настрою та безпеки, як у приватному клубі. Друзі Платта називали це помешкання склепаторіем, а мій батько, який раз або двічі приходив сюди забирати мене після ночівлі, згадував про нього як про «Офіс Франка Е. Кемпбелла» за назвою похоронної контори. Але я знаходив втіху в густій темряві з передчуттям війни, в якій легко було заховатися, якщо тобі не хотілося ні з ким розмовляти й не хотілося, щоб хтось на тебе дивився.

Люди приходили, щоб зі мною поспілкуватися, - мої соціальні працівники, звичайно, а також призначений мені міськими організаціями психіатр, який працював на доброчинних засадах, а ще люди з материної служби (деяких із них, наприклад Матильду, я вельми майстерно передражнював, щоб розвеселити матір), навідували мене також люди з університету й ті, з якими вона працювала в модельному бізнесі. Напівзнаменитий актор на ім'я Джед, який іноді святкував із нами День подяки («Твоя мати була королевою Всесвіту, як на мій погляд»), і злегка панкізована жінка в помаранчевому пальті, на ім'я Кіка, що розповіла мені, як вона і моя мати - не маючи ані цента в Іст-Віллідж - улаштували розкішний обід на дванадцять осіб, що не коштував і двадцяти доларів (використавши, крім усього іншого, пакетики з вершками та цукром, які вони поцупили в кафе, та зелень, нишком насмикану з ящика

на підвіконні в сусіда). Аннетта, сімдесятирічна вдова пожежника, колишня сусідка моеі мами, коли та жила ще в Нижньому Іст-Сайді, принесла мені коробку печива з італійськоі пекарні неподалік від місця, де жили вона і моя мама, того самого здобного печива з кедровими горішками, яке вона завжди приносила нам, коли навідувала нас у Саттон-Плейс. Прийшла й Чінція, наша колишня служниця, яка розплакалася, коли побачила мене, й попросила фотографію моеі матері, щоб носити в гаманці.

Місіс Барбур уривала ці візити, якщо вони надто затягувалися, на тій підставі, що я легко стомлювався, але також - я підозрював - вона не хотіла, щоб такі люди, як Чінція або Кіка, монополізували ii вітальню на нескінченний період часу. Десь через сорок п'ять хвилин вона приходила й спокійно ставала у дверях. І якщо гості не розуміли натяку, вона подавала голос і дякувала ім за те, що вони прийшли, - дуже чемно, але в такий спосіб, що люди розуміли: час минає - і підводилися. (Їі голос, як і голос Енді, був глухий і віддалений; навіть якщо вона стояла поруч із вами, він лунав так, ніби вона передавала повідомлення з Альфи Центавра.)

Навколо мене, над моею головою, життя родини Барбурів тривало. Щодня дзвінок у дверях дзвонив багато разів: приходили домашні робітниці, няньки, постачальники продуктів, репетитори, викладачі гри на фортепіано, світські дами й бізнесмени в мокасинах, що працювали в благодійних фондах, заснованих місіс Барбур; молодші брат і сестра Енді, Тодді й Кітсі, бігали по темних залах разом зі своіми шкільними друзями. Нерідко пополудні приходили на чашку чаю або кави жінки, які пахли парфумами, з торбинами для закупівель; вечорами пари, вдягнені для вечері, збиралися з бокалами вина та газованої води у вітальні, де щотижня змінювалося квіткове оформлення завдяки пихатому флористу з Медісон-авеню, а на журнальному столику були акуратно розкладені найсвіжіші випуски «Architectural Digest» і «New Yorker».

Якщо містер і місіс Барбури мали безліч клопоту з зайвою дитиною, що несподівано впала ім на голови майже без попередження, у них вистачило такту не показувати цього. Мати Енді зі своіми досить скромними прикрасами і ще скромнішою усмішкою належала до тих жінок, які можуть зателефонувати й до мера в разі потреби, тож вона напрочуд легко вміла долати перешкоди, створювані нью-йоркською бюрократією. Навіть у своему збентеженні й горі я відчував, що вона впливає на події за лаштунками і полегшує мені життя, захищаючи від брутальності машинеріі соціальної опіки - і, як я тепер остаточно зрозумів, від преси. Вона перекинула майже безперервні телефонні дзвінки на свою мобілку. Я чув розмови тихим голосом, інструкціі консьержам. Після того як я витерпів один із тривалих допитів Енріке про те, де перебуває мій батько, - ці допити часто доводили мене до сліз, він міг із тим самим успіхом допитувати мене, щоб довідатися про розташування ракетних баз у Пакистані, - вона попросила мене вийти з кімнати, а тоді своім контрольованим монотонним голосом поклала цьому кінець («Зрозумійте, очевидно хлопець не знає, де він е, мати також цього не знала… так, я розумію, що ви хотіли б його знайти, але, очевидно, він не хоче бути знайденим і вжив заходів, щоб його не знайшли… він не давав грошей на утримання дитини, він залишив купу боргів, він утік із міста, не сказавши й слова, тож, чесно кажучи, я не розумію, чого ви досягнете, якщо знайдете цього чудового батька й чудового громадянина… Так, так, усе в нього добре й чудово, і якщо ані кредитори, ані ваша установа не спроможні знайти

цього чоловіка, тоді я не розумію, навіщо ви знущаетесь із дитини? Чи можемо ми домовитися, щоб ви поклали цьому край?»)

Деякі риси військового стану, які з'явились у домі після моеі появи, створили певні незручності: наприклад, домашнім робітницям більше не дозволялося слухати новини по радіо «Ten Ten WINS» під час іхньоі праці («Ні, ні», - сказала кухарка Етта, кинувши застережливий погляд на мене, коли одна з прибиральниць спробувала увімкнути радіо), а вранці «The Times» відносили безпосередньо містерові Барбуру й не дозволяли, щоб газету читала решта родини. Безперечно, раніше такого звичаю не було: «Хтось знову забрав газету», - скиглила менша сестра Енді Кітсі, перш ніж поринути в провинну мовчанку після погляду матері, і незабаром я здогадався, що газета стала зникати в кабінеті містера Барбура, бо в ній могли бути надруковані речі, що іх мені ліпше не бачити, - так, принаймні, вважали.

На щастя, Енді, який був моім товаришем у прикрих ситуаціях раніше, розумів, що найменше мені хотілося розмовляти. Кілька перших днів йому дозволили не йти до школи, щоб залишатися зі мною. У його кімнаті з тартановими візерунками, що пахла пліснявою, з двоярусним ліжком, на якому я не раз спав недільними ночами, коли навчався в початковій школі, ми сиділи над шаховою дошкою, й Енді грав за обох нас, бо у своему очманінні я майже не пам'ятав, як переставляти фігури.

- О'кей, - сказав він, поправляючи окуляри. - Добре. Ти абсолютно переконаний, що йдеш туди?

- Куди йду?

- Так, я розумію, - сказав Енді своім тонким, нестерпним голосом, який протягом не одного року спонукав шкільних хуліганів спихати його на хідник із ганку перед нашою школою. - Твоя тура в небезпеці, це правда, але я пропоную тобі пильніше подивитись на свою королеву. Ні, ні, твоя королева. D5.

Йому довелося назвати мене на ім'я, щоб привернути мою увагу. Знову й знову я переживав ту хвилину, коли я і моя мати бігли сходами вгору до музею. Їі смугаста парасолька. Дощ лопотів по нас і сипав краплями нам в обличчя. Те, що сталося, я знав, було безповоротним, проте водночас мені здавалося, що в якийсь спосіб я можу повернутися назад на ту залиту дощем вулицю і зробити так, щоб усе сталося інакше.

- Одного дня, - сказав Енді, - хтось, я думаю, то був Малькольм, як пак його звуть, чи інший не менш шанований письменник, - у будь-якому разі, він опублікував велику статтю в «Science Times», указавши на те, що існуе більше потенційних партій у шахи, аніж піщинок у всьому світі. От дивно, що відомий письменник для великоі газети відчув потребу написати про такий очевидний факт.

- Я згодний, - сказав я, з великим зусиллям відриваючись від своіх думок.

- Хто не знае, що піщинки на планеті, хоч як іх багато, складають скінченну кількість? Абсурдно розводитися на цю тему й перетворювати іі на сенсацію. Це звичайний собі факт, а не якась таемниця.

Енді і я в початковій школі стали друзями за досить прикрих обставин. Ми мали дуже високі оцінки, й тому нас перевели у вищий клас. Тепер усі погоджуються, що так робити було не варто, хоч і пояснюють це різними міркуваннями. Цілий рік нам довелося плутатися під ногами хлопців, старших і більших, аніж ми, хлопців, які ставили нам підніжки, штовхали нас, прищемлювали нам пальці дверима, які рвали наші домашні роботи і плювали в наше молоко, які дражнили нас зубрилом, і педрилом, і мудилом (а мое прізвище Декер до того ж було легко перетворити на Мудекер), - протягом того року (Енді своїм трагічним голосом називав його нашим «вавилонським полоном») ми захищалися пліч-о-пліч, наче двое слабких мурах під збільшувальним склом: нас били по ногах і між ногами, ганяли як зайців; обідаючи, ми забивалися в найдальший куток, щоб нас не обливали кетчупом та не бомбардували курячими нагетсами. Протягом двох років він був моїм единим другом і навпаки. Згадувати той час мені тяжко й бентежно: наші війни автоботів, космічні кораблі лего, персонажі, яких ми запозичували з класичного «Зоряного шляху»[17 - Класичний повнометражний науково-фантастичний фільм 1979 року.] (я був Кірком, він - Споком), силкуючись перетворити наші страждання на гру. Капітане, схоже, ці прибульці тримають нас полоненими в симуляції шкіл для людських дітей на Землі.

Перш ніж мене закинули в агресивну юрбу старших хлопців з етикеткою «обдарований» на шиі, мене особливо не цькували й не принижували в школі. Але бідолашний Енді навіть до того, як його перекинули у старший клас, був хронічно переслідуваною дитиною. Худий, засмиканий, він мав непереносимість лактози й таку бліду шкіру, що вона здавалася прозорою, і без потреби користувався такими словами, як «згубний» і «хтонічний», у звичайній розмові. Він був здібний, але дуже незграбний; його невиразний голос, його звичка дихати лише ротом, бо ніс у нього завжди був хронічно закладений, надавали йому радше вигляду дурня, аніж надзвичайно кмітливого хлопця. Серед своїх жвавих, гострозубих, атлетичних братів і сестер, що розривалися між друзями, спортом і шкільними факультативами, він виділявся, наче задрот, що випадково заблукав на поле для лакросу.

Якщо я й зміг якось оговтатися після катастрофи п'ятого класу, то Енді - ні. Він залишався вдома вечорами в п'ятницю та суботу; його ніколи не запрошували ані на вечірки, ані на прогулянки в парку. Наскільки мені було відомо, я залишався його единим другом. І хоч завдяки своїй матері він завжди носив модний одяг і одягався як популярний у школі хлопець, а протягом певного часу мав навіть контактні лінзи, ніхто не дозволяв себе ошукати: вороже налаштовані типи, які пам'ятали його ще з давніх невдалих днів, досі штовхали його й називали Тріпіо[18 - Персонаж «Зоряних війн», робот-гуманоід.] за давню його помилку, коли він наважився прийти до школи у футболці «Зоряних війн».

Енді ніколи не був надто балакучим, навіть у дитинстві, за винятком рідкісних вибухів базікання (більша частина нашої дружби складалася з мовчазного обміну коміксами). Роки цькування в школі зробили його ще стриманішим і менш комунікабельним - схильним менше застосовувати слова з лексикону Лавкрафта[19 - Говард Лавкрафт - класик літератури жахів, відомий, зокрема, словами-новотворами.], а натомість усе більше закопуватися в глибини математики й фізики. Математика ніколи мене надто не цікавила - я був, як то кажуть, цілковитим гуманітаріем, проте академічних успіхів, яких від мене чекали, я не досяг і не мав охоти

домагатися високих оцінок, якщо для цього треба було напружено працювати. Що ж до Енді, то він вивчав поглиблено геть усе і був першим учнем у класі. Безперечно, його послали б навчатися до Гротона, як і Платта - цього він боявся ще з третього класу, - якби його батьків слушно не турбувала перспектива послати до школи-інтернату сина, якого так переслідували однокласники, що нещодавно мало не задушили на перерві, накинувши на голову пластикову торбу. А крім того, батьки мали й інші побоювання; я довідався, що містерові Барбуру довелося лікуватися на «фермі в Коннектикуті», бо Енді розповів мені своїм незворушним голосом, що батьки боялися, аби Енді не успадкував ту саму вразливість, так він висловився.

Після своїх шкільних занять Енді вдома просив у мене пробачення, мовляв, він повинен навчатися, «на жаль, це необхідно», пояснив він, шморгаючи носом і втираючись рукавом. Його вчення вимагало від нього великих зусиль (це так, ніби спускаешся в пекло), і він не міг розслабитися бодай на день. І тоді як він трудився над своїми домашніми завданнями, котрі здавалися нескінченними (з хімії та математики, американської історії, англійської мови, астрономії, японської мови), я сидів на підлозі, прихилившись спиною до його комода, мовчки рахуючи: у цей час лише три дні тому вона була жива, лиши чотири дні, лише тиждень тому. Подумки я згадував про те, що ми іли протягом тих останніх днів, які передували іі смерті: згадував наш останній візит до грецького ресторану, наші останні відвідини ресторану «Шун Лі Пелес», останній обід, який вона зготувала для мене (спагеті карбонара) й передостанній обід (страва, яка називалася куркою по-індійському, цю страву іі навчила готувати мати ще в Канзасі). Іноді, аби здавалося, що я чимось зайнятий, я гортав давні випуски японського коміксу «Сталевий алхімік» або комікси за творами Г. Веллса, що їх Енді мав у своїй кімнаті, - але не міг зрозуміти жодного малюнка. Здебільшого я дивився на голубів, які сідали, махаючи крильми, на підвіконня, поки Енді заповнював незліченні клітини літерами хірагани[20 - Хірагана - одна з японських азбук.] - його коліно підстрибувало під столом у міру того, як він працював.

Кімната Енді - спершу велика спальня, яку Барбури поділили на дві частини, - дивилася на Паркову авеню. У години пік на пішохідних переходах ревли клаксони, а вікна палахкотіли золотом, гаснучи тоді, коли рух на вулицях починав рідшати. Протягом ночі (освітлюваної фосфоресцентним світлом вуличних ламп, фіолетові ночі міста ніколи не ставали зовсім чорними) я перевертався з боку на бік, відчуваючи, як низька стеля над другим поверхом ліжка важко тисне на мене, й іноді мені здавалося, що я лежу під ліжком, а не на ньому.

Чи було можливо так сумувати за кимось, як я сумував за своєю матір'ю? Я так сумував за нею, що мені хотілося померти: то була тяжка фізична туга, схожа на страждання без повітря під водою. Не в змозі заснути, я намагався пережити всі свої найкращі спогади про неї - заморозити іі у своїй свідомості, щоб ніколи не забути про неї, але замість днів народження та щасливих часів я пам'ятав про всілякі дрібниці: наприклад, як за кілька днів до своєї смерті вона зупинила мене в дверях і скинула нитку з мого шкільного піджака. З якоїсь причини це був один із найчіткіших спогадів, які я зберігав про неї: іі зсунуті докупи брови, точний рух руки, яку вона простягла до мене, усе інше. Також кілька разів, важко переходячи від дрімоти до сну, я раптово сідав у ліжку, почувши іі голос, який чітко й

виразно промовляв у моїй голові зауваження, які вона робила тоді або тоді, але я про них забув, наприклад, казала: «Кинь мені оте яблуко. Цікаво, там, де гудзики, – це перед чи зад?» Або: «Ця канапа, мабуть, скоро розвалиться».

Світло з вулиці ковзало по чорних смугах підлоги. Я з тугою думав про власну спальню, яка була лише за кілька кварталів звідси; про мое вузьке ліжко з потертою червоною ковдрою. Блищать зірки на стелі, на стіні поштівка з кадром із «Франкенштейна» Джеймса Вейла. Пташки знову повернулися в парк, нарциси розквітли. У цю пору року, коли погода була гарною, ми часом прокидалися рано-вранці й ішли пішки через парк замість сідати в автобус до Вест-Сайду. Якби я тільки міг повернутися назад і змінити те, що відбулося, якось перешкодити йому відбутися. Чому я не наполіг, щоб ми пішли снідати замість іти в музей? Чому містер Бімен не запросив нас до школи у вівторок або четвер?

На другий або третій вечір після того, як загинула моя мати, – і після того, як містер Барбур водив мене до лікаря, щоб з'ясувати причину мого головного болю, – Барбури давали велику вечірку у своему помешканні, скасувати яку було вже пізно. Лунав якийсь шепіт, були приготування до вечірки, яких я майже не помічав.

– Думаю, – сказала місіс Барбур, увійшовши до кімнати Енді, – тобі з Тео буде краще тут. – Попри іі легкий тон не випадало сумніватися, що йшлося не про пропозицію, а про наказ. – Там пануватиме велика нудьга, й навряд чи вам буде весело. Я скажу Етті, щоб вона принесла вам тарілку або дві з кухні.

Енді і я сиділи поруч на нижній койці його ліжка, іли коктейль із морепродуктів та канапки з артишоками з паперових тарілок – тобто він ів, а я сидів із неторканою тарілкою на колінах. Він поставив на DVD фільм із роботами, що вибухали, металевим дощем і полум'ям. Із вітальні долинало цокання келихів, запах воску зі свічок і пахощі парфумів, раз у раз лунав дзвінкий сміх. Піаніст блискуче виконував джазове аранжування «It's All Over Now, Baby Blue»[21 - Відома композиція Боба Ділана.], що, здавалося, долинала до нас із паралельного світу. Усе було втрачено, мене більше не брали до уваги: цілком дезоріентований, я перебував у чужому помешканні, з чужою родиною, почувався цілком виснаженим, слабким, розгубленим, майже плаксивим, наче в'язень, якого допитували багато днів, не дозволяючи спати. Знову й знову я думав, що мені пора повернутися додому, й у мільйонний раз розумів, що не можу.

IV

Через чотири дні, а може, п'ять, Енді завантажив книжками свій розтягнутий рюкзак і повернувся до школи. Весь той день і наступний я дивився по телевізору «Turner Classic Movies»[22 - Американський телеканал.], бо саме цей канал дивилася моя мама, коли поверталася з роботи. Вони показували кінофільми за творами Грема Гріна: «Відомство страху», «Людський фактор», «Повалений ідол», «Зброя для найму». На другий вечір, коли я чекав, що показуватимуть «Третю людину», місіс Барбур (уся вдягнена у Валентіно, вона йшла на якусь подію, що відбувалася в музеі Фріка) увійшла до кімнати Енді й повідомила, що завтра я піду до школи.

- Так будь-кому буде недобре, - сказала вона. - Сидиш тут зовсім сам. Це тобі не на користь.

Я не знав, що їй сказати. Сидіти перед телевізором і дивитися фільми було єдиною моєю діяльністю після смерті мами, що бодай трохи здавалася нормальною.

- Настав час, щоб ти повернувся до якоїсь рутини. Завтра ти до неї повернешся. Я знаю, тобі так не здається, Тео, - сказала вона, коли я нічого не відповів, - але бути заклопотаним - це єдине, що допоможе тобі почуватись нормально.

Я непохитно дивився в телевізор. Я не був у школі від того дня, після якого загинула моя мати, і, доки я туди не повертався, її смерть здавалася, так би мовити, неофіційною в якомусь розумінні. Та коли я туди прийду, вона стане публічним фактом. Крім того, думка про повернення до звичайного повсякдення здавалася мені зрадливою, хибною. Я переживав шок щоразу, коли згадував: її вже нема на світі. Кожна нова подія - усе, що я робитиму протягом решти свого життя, - розлучатиме нас усе більше й більше. Дні, коли її вже не буде, - відстань між нами, яка дедалі зростатиме. З кожним днем мого життя вона буде все далі й далі від мене.

- Тео.

Я сполохано подивився на неї.

- Крок за кроком. Інакше ти не зможеш вийти зі свого стану.

Наступного для по телевізору мали показувати марафон шпигунських фільмів про Другу світову війну («Каір», «Прихований ворог», «Кодове ім'я Смарагд»), тому я дуже хотів залишитися вдома, щоб подивитися їх. Натомість я виліз із ліжка, коли містер Барбур просунув голову у двері, щоб розбудити нас («Підйом, гопліти!»), і доплентався до автобусної зупинки разом з Енді. День був дощовий і досить холодний, тому місіс Барбур примусила мене вдягти поверх мого одягу старе вовняне пальто Платта, яке зовсім мені не личило. Менша сестра Енді Кітсі танцювала попереду нас у своєму рожевому плащику, обминаючи калюжі й удаючи, що нас не знає.

Я знав, що мої перші відвідини школи будуть жахливими, й переконався в цьому від першої секунди, коли ввійшов до світлого холу і вдихнув знайомий шкільний запах: цитрусовий дезінфектант і щось схоже на сморід від старих шкарпеток. У коридорі висіли оголошення, написані від руки: додаткові тренування по тенісу й уроки кулінарного мистецтва, проби акторів до вистави «Дивна парочка», екскурсія на острів Елліс і квитки на «Весняний концерт» у стилі свінг, які ще можливо купити; важко було повірити, що світ загинув, а всі ці безглузді види діяльності досі тривають.

Як дивно: коли востанне я сюди приходив, вона ще була жива. Знову й знову я про це думав, і щоразу по-іншому. Вона була жива, коли я востанне відкривав цю шафку, коли востанне розгортав цей паскудний підручник з біології, коли востанне бачив, як Лінді Мейзел маже собі губи блиском

пластиковою паличкою. Годі було повірити, що я не можу повернутися назад до цих миттевостей, до того світу, коли вона ще не померла.

– Співчуваю.

Так казали знайомі, навіть ті люди, які ніколи не озивалися до мене. Інші люди, які сміялися й розмовляли в коридорах, замовкали, коли я їх проминав, дивлячись на мене серйозним або запитальним поглядом. Інші не звертали на мене ані найменшої уваги – так грайливі собаки не звертають уваги на хворого або покаліченого пса в іхньому оточенні; вони або не дивилися на мене, або розступалися переді мною, або веселилися навколо мене, ніби мене там не було.

Зокрема, Том Кейбл уникав мене так старанно, ніби я був дівчиною, яку він обманув і покинув. Під час ланчу я ніде його не бачив. На уроці іспанськоі мови (він зайшов до класу, вже коли почався урок, пропустивши жахливу сцену, коли всі оточили мене, щоб висловити мені співчуття) він сів не поруч мене, як звичайно, а попереду, витягнувши ноги в прохід. Дощ падав на підвіконня, поки ми перекладали чудернацькі фрази, якими пишався б і Сальвадор Далі: про омарів і пляжні парасольки, про Марісоль із довгими віями, що іде до школи на таксі лаймово-зеленого кольору.

Після уроку, виходячи з класу, я підійшов до нього й привітався, коли він збирав своі книжки.

– Ну як там у тебе справи? – запитав він, відхиляючись назад і зарозуміло вигнувши брови. – Я чув про все.

– Ага. Такий був у нас звичай. Говорити про все стримано, жартувати тільки між собою.

– Не пощастило тобі. Це справжне лихо.

– Дякую.

– І чом ти не прикинувся хворим? Кажу тобі. Моя мати теж мені скандал влаштувала через усе це лайно. За повною програмою. Ну от, – сказав він, стенувши плечима, коли настала коротка пауза, й озирнувшись навкруги з виглядом «хто, я?», ніби кинув сніжку з каменюкою всередині. – Нехай уже, – сказав він світським тоном. – Але навіщо ти начепив костюм?

– Ти про що?

– Ну, знаеш, – він трохи відступив назад, кинувши іронічний погляд на пальто, – бачу, у тебе однозначно перше місце в конкурсі двійників Платта Барбура.

І всупереч усьому – це був справжній шок після кількох днів жаху й заціпеніння – мене ніби відпустив болючий спазм, і я засміявся.

– Ти мене насмішив, Кейбле, – сказав я, зобразивши бридку Платтову манеру розтягувати слова. Ми обидва добре володіли мімікою передражнювання й нерідко влаштовували тривалі розмови голосами інших людей: тупих

телекоментаторів, плаксивих дівчат, лукавих і тупих учителів. - Завтра я перевдягнуся тобою.

Але Том нічого не відповів і не спіймався на мій гачок. Він утратив інтерес до мене.

- Не треба, - сказав він, стенувши плечима, з дурною посмішкою. - Коли-небудь потім.

- Гаразд, потім.

Я був роздратований - що з ним, у біса, діється? Проте це було частиною нашої чорної комедії, смішної лише для нас, - дратувати й ображати один одного; і я був цілком переконаний, що він підійде до мене після уроку англійської мови або перестріне мене, коли ми повертатимемося додому, підбіжить до мене ззаду й ударить по голові підручником з алгебри. Але він цього не зробив. Наступного ранку перед першим уроком він навіть не подивився на мене, коли я сказав «привіт», і його безвиразне обличчя, коли він пропхався повз мене, примусило мене заціпеніти. Лінді Мейзел і Менді Квейф обернулись біля своїх шафок і подивились одна на одну, захихотівши, шоковані: о Боже! Поруч зі мною мій сусід на лабораторних роботах Сем Вайнгартен похитав головою.

- Який мудак, - сказав він гучним голосом, таким гучним, що всі його почули. - Ти справжній мудак, Кейбле, ти це знаєш?

Та мені було байдуже - або, принаймні, я не почувався скривдженим чи пригніченим. Натомість я був розлючений. Моя дружба з Томом завжди мала дику, маніякальну якість, у ній було щось ненормальне й лихоманкове, а отже, небезпечне, і, хоч колишня енергія була в ній присутня, струм змінив свій знак, напруга тихо пошурхотіла у протилежному напрямку, і тепер замість гасати з ним коридорами я хотів запхати його голову в унітаз, вивернути йому руку з суглоба, розквасити його обличчя до крові об хідник, примусити його злизувати собаче лайно та покидьки з бордюру. Чим довше я про це думав, тим більше лютував, і мене іноді опановувало таке божевілля, що я ходив по ванній кімнаті, шепочучи прокляття. Якби Кейбл не виказав мене містерові Бімену («Я знаю, Тео, що ті сигарети належали не тобі»)… якби з вини Кейбла мене не усунули від уроків… якби моя мати не мусила взяти вільний день… якби ми не пішли до музею в той фатальний час… навіть містер Бімен, можна сказати, попросив у мене пробачення за те, що викликав нас до школи на той час. Бо, звичайно, були проблеми з моєю успішністю (і багато інших проблем, про які містер Бімен нічого не знав), але провокація, яка втягла мене в розслідування, історія з сигаретами на шкільному подвір'і - чия це була провина? Кейбла. Не те щоб я хотів, аби він попросив у мене пробачення. Насправді я ніколи й словом не згадав би йому про це. Але чому я тепер став парією? Персоною нон грата? Чому він не хоче навіть розмовляти зі мною? Я був менший, ніж Кейбл, але не на багато, і щоразу, коли він випендрювався в класі (як же без цього?) або пробігав повз мене в коридорі зі своїми новими найкращими друзями, Біллі Вагнером і Тедом Рендольфом (так раніше ми бігали з ним удвох, завжди наввипередки, що наражає на небезпеку й безумний ризик), - я міг думати тільки про те, як хотілося б мені вибити з нього все лайно, щоб дівчата сміялися, дивлячись, як він відповзає від мене: О Томе! Пхи, пхи! Ти плачеш? (Роблячи все, щоб спровокувати бійку, я ніби випадково вдарив його в ніс

дверима від ванної і штовхнув його на автомат з напоями, так що він випустив на підлогу свої бридкі сирні палички, але замість стрибнути на мене - чого я домагався - лише скривився й пішов геть, не сказавши ні слова.)

Не всі уникали мене, звичайно. Багато учнів залишали цидулки й подарунки в моїй шафці (включно з Ізабеллою Кушинг і Мартиною Ліхтблау, найпопулярнішими дівчатами в моєму класі), а мій давній ворог Він Темпл із п'ятого класу здивував мене, підійшовши й міцно мене обійнявши. Але більшість людей ставилися до мене з обережною, напівнажаханою чемністю. Звичайно, я прилюдно не плакав і не турбував інших своєю поведінкою, але всі вони уривали розмови на півслові, коли я сідав біля них за обідній стіл.

Натомість люди дорослі приділяли мені надто багато уваги, яка не могла не бентежити мене. Мені рекомендували завести щоденник, частіше розмовляти з друзями, виготовити колаж пам'яті (усі ці поради, як на мене, були божевільними - інші діти уникали мене, навіть коли я поводився цілком нормально, і найменше мені хотілося б привертати до себе увагу, ділячись із людьми своїми почуттями або виготовляючи терапевтичні вироби в кімнаті мистецтв). Схоже, я провів забагато часу, стоячи в порожніх класних кімнатах та офісах (втупившись поглядом у підлогу, бездумно киваючи головою) зі співчутливими вчителями, які просили мене залишитися після уроків або відводили мене вбік, щоб поговорити зі мною. Мій учитель англійськоі мови містер Нойспайл, сидячи за своїм столом, розповів мені жахливу історію про те, як його мати померла від рук некомпетентного хірурга, а потім поплескав мене по плечу й подарував чистий блокнот для записів; шкільний консультант місіс Свонсон показала мені кілька дихальних вправ і сказала, що я можу забути про своє горе, виходячи на вулицю й кидаючи в дерево кубиками льоду; навіть містер Боровскі (він викладав математику, а тому його очі не світилися так яскраво, як в інших учителів) відвів мене в коридорі вбік і, розмовляючи дуже тихо на відстані двох дюймів від мого обличчя, розповів мені, яким винним він почувається після того, як його брат загинув в автокатастрофі. (Про провину часто йшлося в цих розмовах. Чи моі вчителі вважали, як і я вважав, що я винний у смерті матері? Схоже, так.) Містер Боровскі почувався таким винним через те, що дозволив братові вести машину п'яним після вечірки, що навіть протягом короткого часу думав накласти на себе руки. Може, і я мав подумати про самогубство. Але самогубство не вирішувало проблеми.

Я вислуховував усі ці поради чемно, зі скляною посмішкою і палахкотючим відчуттям нереальності. Чимало дорослих тлумачили мое заціпеніння як позитивний знак. Особливо мені запам'яталося, як містер Бімен (надміру церемонний британець у своему пришелепкуватому твідовому кашкеті шофера, якого, попри співчутливе ставлення до мене, я зненавидів ірраціонально як винуватця материноі смерті) похвалив мене за мою зрілість і за те, що я «страшенно добре» даю раду своій ситуації. Можливо, я і справді добре давав раду своій ситуації, не знаю. Безперечно, я не плакав гіркими слізьми, не розбивав кулаками шибки й не робив нічого такого, що, як мені здавалося, робили люди, котрі почувалися так само, як я. Але іноді горе накочувалося на мене такими хвилями, що я задихався. А коли хвилі відкочувалися назад, я дивився на рештки катастрофи, освітлені таким різким, порожнім і моторошно яскравим світлом, що забував про той час, коли світ був яким завгодно, але не мертвим.

V

Зізнаюся чесно, найменше тоді я думав про діда й бабусю Декерів, та й чого я мав би про них думати, адже соціальні служби так і не змогли знайти їх на основі тієї вбогої інформації, яку я зміг їм дати. Але якось місіс Барбур постукала в двері кімнати Енді й сказала:

– Тео, мені треба поговорити з тобою, вийди на хвилинку, будь ласка.

Щось у її манері свідчило про погані новини, хоч у моїй ситуації було важко уявити, як новини можуть бути ще гіршими для мене, ніж вони були. Коли ми сіли у вітальні під трифутовою композицією з вербового гілля та гілок яблуні з розквітлими квітами, яку щойно привіз флорист, вона схрестила ноги й сказала:

– Мені зателефонували з соціальної служби. Вони знайшли твоїх діда й бабусю. На жаль, схоже, що твоя бабуся хвора.

На мить я розгубився.

– Дороті?

– Якщо ти її так називаєш.

– О! Насправді вона мені не бабуся.

– Розумію, – сказала міс Барбур так, наче вона насправді не розуміла і розуміти не збиралася. – Нехай і так. У всякому разі, вона хвора – якісь проблеми зі спиною, здається, – і твій дід її доглядає. Отака там ситуація, думаю, ти розумієш, і я певна, ім дуже шкода, але вони вважають, що тобі недоцільно відразу переселятися до них. І залишитися в них жити, звичайно ж, – додала вона, коли я нічого не відповів. – Вони запропонували тимчасово оплатити для тебе кімнату в готелі «Голідей Інн» поблизу їхнього дому, але це здається не зовсім практичним, правда?

Я відчув неприємне дзижчання у вухах. Сидячи там під незворушним крижано-сірим поглядом місіс Барбур, я почувався так, ніби мені соромно за себе. Я так боявся думки про те, щоб оселитися в діда Декера й Дороті, що майже викинув їх зі своєї свідомості, але зовсім іншою річчю було довідатися, що вони не хочуть, аби я в них жив.

Іскра співчуття освітила її обличчя.

– Ти не переживай через це, – сказала вона. – І турбуватися тобі не варто. Ми домовилися, що ти залишишся в нас протягом кількох наступних тижнів, щоб, принаймні, закінчити твій навчальний рік у школі. Усі погоджуються на тому, що так буде найкраще. До речі, – сказала вона, нахиляючись ближче, – ти маєш чудовий перстень. Це родинна коштовність?

– Атож, – сказав я. З причин, які мені було важко пояснити, я став носити перстень старого майже всюди, куди йшов. Здебільшого я грався ним, коли

він був у кишені мого піджака, але досить часто вдягав на середній палець і носив попри те, що він був завеликий й іноді зісковзував.

- Цікаво. Він належав родині твоеі матері чи батька?

- Матері, - сказав я після короткоі паузи - мені не подобався той напрям, якого набула наша розмова.

- Можна мені подивитись на нього?

Я зняв перстень із пальця ій на долоню. Вона піднесла його до лампи.

- Чудовий камінь, - сказала вона. - Сердолік. А ця інталія? Греко-римська? Чи родинний клейнод?

- Так, клейнод. Я думаю.

Вона пильно оглянула міфологічного звіра з великими пазурами.

- Він схожий на грифона. Або на крилатого лева. - Вона напівобернулася до світла й зазирнула всередину персня. - А це гравіювання?

Мій розгублений вираз примусив іі спохмурніти.

- Тільки не кажи мені, що ти його ніколи не помічав. Стривай-но.

Вона підвелася на ноги, підійшла до письмового столу, в якому було безліч шухлядок і комірок для паперів, і повернулася до мене зі збільшувальним склом.

- Це буде краще, ніж моі окуляри для читання, - сказала вона, підносячи лупу до очей. - Проте цей давній напис важко роздивитися. - Вона піднесла лупу ближче до персня, потім відвела іі далі. - Блеквелл. Це що-небудь означае для тебе?

- Е…

Насправді це щось означало для мене, крім слова, але думка відлетіла геть і зникла, перш ніж матеріалізувалася цілком.

- Я бачу тут також грецькі літери. Дуже цікаво. - Вона поклала перстень знову мені в долоню. - Давня річ, - сказала вона. - Це видно з патини на камені й з того, як він зносився - ось тут, бачиш? Американці мали звичай купувати такі класичні інталіі в Європі ще в часи Генрі Джеймса й вставляти іх у персні. На згадку про свою подорож за океан.

- Якщо я ім не потрібен, то куди мені іхати?

На мить місіс Барбур, здавалося, розгубилась. Майже відразу вона опанувала себе й сказала:

- На твоему місці я не турбувалася б про це тепер. Для тебе, мабуть, справді краще залишитися в нас ще на короткий час до закінчення навчального року, ти хіба не згоден? І, - вона кивнула, - бережи цей

перстень, дивись не загуби. Я бачу, як слабко він тримається на твоему пальці. Ліпше ти зберігав би його в якомусь надійному місці, а не носив отак.

VI

Але я й далі носив перстень. Власне, я знехтував ii пораду зберігати його в надійному місці й носив його в кишені. Коли я брав його в руку, він здавався мені дуже важким; якщо я обхоплював його пальцями, золото нагрівалося від моеі руки, але вставлений у нього камінець залишався холодним. Його вага, його старовинна якість, його суміш урівноваженості й блиску в якийсь дивний спосіб заспокоювали мене. Якщо я зосереджував на ньому досить інтенсивну увагу, він мав дивну силу зупиняти мене в моему нестабільному стані й відгороджувати від навколишнього світу, проте я не хотів думати, звідки прийшов до мене цей перстень.

Не хотів я також думати про свое майбутне - бо хоч я не прагнув нового життя в сільському Мериленді, крижаноі гостинності моіх діда й бабусі Декерів, я тепер серйозно непокоівся про те, що зі мною станеться. Усіх, здавалося, глибоко шокувала ідея оселити мене в готелі «Голідей Інн», запропонована дідусем Декером та Дороті, так ніби вони запропонували мені пожити в іхньому сараі на задньому подвір'і, але мені вона здалася не такою й поганою. Мені завжди хотілося пожити в готелі, і хоч «Голідей Інн» не був готелем того типу, який я собі уявляв, безперечно, я пристосувався б у ньому жити: гамбургери, замовлювані в кімнату, платні телеканали, басейн улітку - що в цьому поганого?

Усі (соціальні працівники, психіатр Дейв, місіс Барбур) знову й знову запевняли мене в тому, що я не зможу жити сам-один у готелі на передмісті в Мериленді і що хай там як, а до цього ніколи не дійде, - вони, здавалося, не мали жодного уявлення про те, що іхні нібито заспокійливі слова в сотні разів підсилювали мою нервовість.

- Ти повинен пам'ятати, - казав Дейв, психіатр, якого призначили для мене міські організації, - що про тебе дбатимуть у будь-якому разі. - Це був тридцятирічний чоловік у темному одязі й супермодних окулярах, і завжди здавалося, ніби він щойно прийшов із поетичноі вечірки, яка відбувалася в підвалі якоісь церкви. - Бо існує безліч людей, які піклуються про тебе й хочуть для тебе найкращого.

Я став підозріло ставитися до чужинців, які заводили розмови про те, що буде для мене краще, бо саме про це говорили соціальні працівники перед тим, як перейти до теми родини, яка могла б узяти мене на виховання.

- Але я не думаю, що пропозиція діда й бабусі така вже погана, - сказав я.

- Ти про яку саме пропозицію?

- Про ту, щоб оселити мене в готелі. Готель може бути цілком прийнятним місцем для проживання.

- Ти хочеш сказати, що жити у твоіх діда й бабусі тобі зовсім не хочеться? - запитав Дейв, відразу зрозумівши суть моеі думки.

- Ні!

Я ненавидів цю його манеру висловлювати за мене ті думки, які я хотів би приховати.

- Ну гаразд. Можливо, тоді ми сформулюємо твою думку якось інакше. - Він склав руки й замислився. - Чому ти воліеш жити радше в готелі, ніж у діда й бабусі?

- Я так не сказав.

Він схилив голову набік.

- Ні, не сказав, але з того, як ти весь час згадуеш про «Голідей Інн», стверджуеш, що це для тебе прийнятний варіант, можна зрозуміти, чому саме ти віддаеш перевагу.

- Це здається мені набагато кращим, ніж бути відданим комусь на виховання.

- Справді так, - він нахилився ближче до мене, - але, будь ласка, послухай, що я скажу. Тобі лише тринадцять років. І ти щойно втратив людину, яка піклувалася про тебе. Жити просто зараз самому - це не вибір. Я хочу тобі сказати, це погано, що твоім бабусі та діду доводиться нині долати проблеми зі здоров'ям, але я переконаний, і ти мені повір, ми знайдемо кращий вихід, коли твоя бабуся одужае.

Я не сказав нічого. Звичайно ж, він ніколи не зустрічав ані дідуся Декера, ані Дороті. І хоч я сам дуже часто з ними не зустрічався, головне, що я пам'ятав, була цілковита відсутність кревної спорідненості між нами та непроникна байдужість, із якою вони дивилися на мене, так наче я був випадковим хлопчаком, що заблукав до них із вулиці. Перспективу жити в них я не міг навіть уявити і сушив голову, намагаючись щось пригадати про свій останній візит до іхнього дому, - моі спогади були дуже бідними, бо ж я тоді мав сім або вісім років. На стінах у рамках висіли вишиті висловлювання, а ще мою увагу привернула якась штука на пластмасовій стільниці, в якій Дороті сушила продукти. У якусь мить, коли дідусь Декер загорлав, щоб я прибрав своі липкі брудні руки від його іграшковоі залізниці, мій батько вийшов покурити (була зима) і не повернувся в дім. «О Господи», - сказала моя мати, коли ми вже сиділи в автомобілі (це вона наполягла, щоб я познайомився з родиною свого батька), і після цього ми сюди більше ніколи не приіздили.

Через кілька днів після пропозиції оселити мене в «Голідей Інн» на адресу Барбурів надійшла поштівка. (До речі: чи не міг я сподіватися на те, що Боб і Дороті, як вони підписалися, підіймуть телефонну слухавку й зателефонують мені? Або сядуть в автомобіль і приідуть до Нью-Йорка, щоб побачитися зі мною? Але вони нічого такого не зробили - власне, я й не сподівався, що вони примчать до мене з криками співчуття, а проте було б приемно, якби вони здивували мене бодай невеличким, хоч і не характерним для них жестом приязні.)

Насправді поштівку написала Дороті («Боб», вочевидь іі рукою, був утиснутий поруч із іі власним підписом, уже коли лист був написаний).

Цікаво, що конверт мав такий вигляд, ніби його тримали над парою і витягли з нього листа – місіс Барбур? соціальні служби? – хоч сам лист був незаперечно написаний Дороті, ії твердим і нерівним європейським почерком, який ми бачили раз на рік на поштівках, надісланих нам на Різдво, почерк – як одного разу прокоментував мій батько, – яким можна було б написати рекламне меню в «Ла Гулю» з переліком рибних страв дня. На поштівці був зображений обвислий тюльпан, а внизу – надрукований афоризм: «Ніщо у світі не має кінця».

Дороті, з тих небагатьох спогадів, які я зберіг про неї, не належала до людей, які марнують слова, і ця листівка не була винятком. Після короткого теплого вступу – оплакуємо трагічну втрату, думаємо про тебе в цей трагічний час – вона запропонувала послати мені автобусний квиток до Вудбрайра, штат Мериленд, водночас згадавши про те, що з огляду на стан здоров'я вони з дідусем Декером навряд чи зможуть «задовольнити всі вимоги» щодо мого утримання.

– Вимоги? – запитав Енді. – Вона пише так, ніби ти просиш у неї десять мільйонів новенькими купюрами.

Я промовчав. Дивно, але найбільше мене стривожив малюнок на листівці. Він був схожий на ті, які ми бачимо на вертушках в аптеці, нічого незвичайного в них нема, а проте фотографія зів'ялої квітки – незалежно від того, наскільки майстерно вона виконана, – не здавалася такою, яку можна послати людині, в якої щойно померла мати.

– А я ж думав, вона дуже хвора. Чому тоді саме вона написала цього листа?

– Запитай мене про щось легше.

Я й сам здивувався, що рідний дід не визнав за потрібне написати мені бодай рядок і навіть не потурбувався поставити свій підпис під листівкою.

– Можливо, – похмуро сказав Енді, – твій дід занедужав на хворобу Альцгеймера, і вона тримає його ув'язненим у власному домі. Щоб ій дісталися його гроші. Таке часто бувае з молодшими дружинами, щоб ти знав.

– Я не думаю, що він мае багато грошей.

– Може, й ні, – сказав Енді, навмисне голосно прокашлявшись. – Але прагненням до влади також не слід нехтувати. «Виживае сильніший». Можливо, вона не хоче, щоб тебе включили до спадкоемців.

– Друже, – сказав батько Енді, несподівано визирнувши з-за «Financial Times». – Мені здаеться, ваша розмова стала не вельми продуктивною.

– Чесно кажучи, я не розумію, чому Тео не може залишитися в нас, – сказав Енді, озвучивши мою власну думку. – Я втішаюся його товариством, а в моій кімнаті вистачае місця.

– Ми всі хотіли б, аби він із нами жив, – сказав містер Барбур зі щирістю не такою повною й переконливою, як мені хотілося б. – Але що подумае його родина? Наскільки мені відомо, викрадення дітей досі вважаеться злочином.

- Мені здається, тату, що тут зовсім інша ситуація, - сказав Енді своїм дратівливим, байдужим голосом.

Несподівано містер Барбур підвівся на ноги зі склянкою газованої води в руці. Через ліки, які він приймав, йому було заборонено пити спиртне.

- Тео, я забув тебе запитати. Ти вміеш ходити під вітрилами?

Мені знадобилася хвилина, аби я зрозумів, про що він мене питае.

- Ні.

- О, це погано. Енді чудово провів час у своему яхт-клубі у штаті Мен торік, правда ж, сину?

Енді промовчав. Він не раз розповідав мені, що то були найгірші два тижні в його житті.

- А читати сигнальні морські прапори ти вміеш?

- Що читати? - перепитав я.

- У моему кабінеті е чудова таблиця прапорів, яку я тобі покажу. Не роби такого обличчя, Енді. Для кожного хлопця це потрібне знання.

- Безперечно, воно потрібне, якщо він хоче керувати буксирами.

- Ці твої дотепні відповіді мені вкрай обридли, - сказав містер Барбур, хоч вигляд він мав швидше розгублений, ніж роздратований. - Крім того, - сказав він, звертаючись до мене, - ти здивуешся, коли побачиш, як часто морські прапори застосовують у парадах, кінофільмах і, там, не знаю, на сцені.

Енді скривив обличчя.

- На сцені, - саркастично повторив він.

Містер Барбур обернувся до нього.

- Атож, на сцені. Тобі цей вираз здається кумедним?

- Радше помпезним.

- Боюсь, я не розумію, що ти знайшов у ньому помпезного. Безперечно, це те слово, яке застосувала б твоя прабабуся. (Дід містера Барбура був виключений зі світського товариства за те, що одружився з Ольгою Осгуд, маловідомою кіноакторкою.)

- Я про це й подумав.

- Але як ти хочеш, щоб я це називав?

- Я хотів би знати, тату, коли востанне ти бачив, щоб морські прапори показували в будь-якій театральній виставі.

- «На півдні Тихого океану», - не замислюючись, відповів містер Барбур.

- А крім «На півдні Тихого океану»?

- Я залишаюся при своїй думці.

- Я сумніваюся, що ти й мати навіть бачили «На півдні Тихого океану».

- Заради Бога, Енді.

- Навіть якщо ви його там бачили. Один приклад не підтверджує твою думку.

- Я припиняю цю абсурдну розмову. Ходімо, Тео.

VII

Після цього я доклав усіх зусиль, щоб стати ідеальним гостем: застеляв свое ліжко; ніколи не забував сказати «дякую» та «будь ласка» і робив усе, що хотіла б моя мати, аби я робив. На жаль, Барбури були не тією родиною, якій можна догодити, посидівши з малюками або помивши посуд. Крім жінки, яка приходила доглядати рослини, - невдячна праця, бо в помешканні було так мало світла, що рослини здебільшого помирали, - і помічниці місіс Барбур, головна робота якої, здавалося, була наводити порядок у шафах і переставляти колекції порцелянового посуду, вони мали неподалік від себе ще вісьмох людей, які працювали на них. (Коли я запитав у місіс Барбур, де стоїть пральна машина, вона подивилася на мене так, ніби я просив лугу та жиру, щоб зварити мило.)

Та хоч від мене нічого й не вимагалося, проте щоб злитися з іхньою відполірованою і складною родиною, я мав постійно перебувати в стані неймовірного напруження й докладати неймовірних зусиль. Я розпачливо хотів розчинитися в обставі - невидимо ковзати між предметами в китайському стилі, як риба між коралових рифів, - а проте, здавалося, я приваблював небажану увагу до себе сотні разів на день: потребою запитувати про кожну дрібничку - від мокроі ганчірки до лейкопластиру та стругачки для олівців; позаяк ключа в мене не було, я щоразу мусив дзвонити, коли виходив або заходив; навіть моіми спробами застеляти вранці власне ліжко, що були спричинені добрими намірами (ліпше дозволити це робити Іренці або Есперанці, пояснила мені місіс Барбур, адже вони звикли до такоі роботи й набагато краще заправляють покривало на кутках). Одного разу, надто сильно розчахнувши двері, я зламав декоративний флерон на стародавній вішалці; двічі помилково вмикав сигналізацію; одніеі ночі навіть заблукав до спальні містера й місіс Барбурів, шукаючи туалет.

На мое щастя, батьки Енді бували вдома так рідко, що моя присутність не завдавала ім великого клопоту. Якщо місіс Барбур не приймала гостей, вона була відсутня в квартирі від одинадцятоі ранку - забігаючи додому на дві години перед обідом, щоб випити джину з лаймом і, як вона висловлювалася, «сполоснутись», - а потім поверталася додому, коли ми вже спали. Щодо містера Барбура, то я бачив його навіть рідше, у вихідні і ще тоді, коли він сидів після роботи, тримаючи в руці обгорнуту серветкою склянку з

газованою водою, чекаючи, коли місіс Барбур перевдягнеться для іхнього вечірнього виходу у світ.

Але моею найбільшою проблемою були молодший брат і молодша сестра Енді. Хоч Платт, на щастя, був відсутній, тероризуючи менших дітей у Гротоні, проте Кітсі й наймолодший із братів Тодді, якому було лише сім років, вочевидь мене ненавиділи, бо я претендував на ту невеличку увагу, яку вони мали від своіх батьків. Кітсі лютувала й дула губи, закочувала очі й вороже хихотіла, а найбільше псувала мені настрій – бо я ніяк не міг спростувати іі звинувачень, – розповідаючи своім друзям і служницям, що я заходив до іі кімнати й познущався з колекції скарбничок, які стояли на полиці над іі столом. Щодо Тодді, то він усе більше й більше тривожився в міру того, як минали тижні, а я залишався в іхньому домі; за сніданком він дивився на мене безсоромно нахабним поглядом і часто ставив запитання, які примушували його матір стусати його ногою під столом. Де я жив? Доки я збираюся жити з ними? Чи маю я батька? Тоді де він?

– Слушне запитання, – відповів я, примусивши зареготати Кітсі, яка була популярною в школі й у своі дев’ять років дуже красивою зі своім білявим волоссям, яке робило Енді геть негарним.

VIII

Повинні були приіхати професійні перевізники, щоб спакувати мамині речі й перевезти іх на склад. Перш ніж вони приідуть, мені треба було навідати нашу квартиру й забрати там усе, що я хотів би забрати або чого потребував. Думки про картину мене непокоіли. Але вони були невиразними, туманними й зовсім не відповідали іі важливості, так ніби це був шкільний проект, який я не закінчив. Я мав намір рано чи пізно віднести іі до музею, хоч не уявляв собі, як це зробити, щоб не спричинити переполоху.

Один шанс повернути картину я вже пропустив – коли місіс Барбур не пустила в дім якихось слідчих, що постукали в двері й запитали мене. Я зрозумів, що вони були слідчими чи навіть полісменами, з того, що розповіла мені Келлін, валлійка, яка доглядала молодших дітей. Вона привела Тодді додому з продовженого дня, коли з’явилися незнайомці й запитали про мене.

– Нишпорки, розумієш? – сказала вона, значущим жестом піднявши брову. Вона була кремезною балакучою дівкою з такими червоними щоками, ніби протягом цілого дня стояла біля вогню. – Такий у них був вигляд.

Я був надто наляканий, аби запитати в неі, що то був за вигляд. А коли я хотів розпитати місіс Барбур, що вона скаже про тих несподіваних гостей, вона була заклопотана й не могла приділити мені увагу.

– Пробач мені, – сказала вона, не дивлячись на мене, – але чи не можемо ми поговорити про це згодом?

Через півгодини вона чекала гостей, серед яких були дуже відомий архітектор і знаменитий танцюрист з Нью-Йоркського міського балету; вона намагалася застебнути свое намисто й була засмучена, бо кондиціонер не працював як слід.

- Мене в чомусь звинувачують?

Це запитання вихопилося з мене, перш ніж я зрозумів, що кажу. Місіс Барбур відірвалася від своеі роботи.

- Тео, не говори дурниць, - сказала вона. - Ті люди були дуже чемними, дуже стриманими, тільки що я не маю часу розмовляти з ними тепер. Вони прийшли надто несподівано, не зателефонувавши. Тож я мусила сказати, що тепер не найкращий час для розмови, що вони, безперечно, й самі побачили.

Вона показала на постачальників провізіі, що сновигали туди-сюди, й на інженера-будівельника, який стояв на сходах і світив ліхтариком у вентиляційний отвір кондиціонера.

- А тепер іди собі. Де Енді?

- Він прийде додому через годину. Учитель астрономіі повів іхній клас на екскурсію до планетарію.

- На кухні ви знайдете що поісти. Тістечок у мене не так багато, але сандвічів можете істи, скільки вам захочеться. А коли розріжуть торт, то й вам дістанеться по шматочку.

Їі поведінка була такою безтурботною, що я забув про несподіваних гостей, аж доки через три дні вони не з'явились у школі під час мого уроку з геометріі, один молодший, другий старший, недбало вдягнені, чемно постукали у відчинені двері.

- Можна нам поговорити з Теодором Декером? - сказав молодший чоловік, схожий на італійця, звертаючись до містера Боровскі, тоді як другий приязно зазирав до класу.

- Ми хочемо тільки поговорити з тобою, - сказав старший чоловік, коли ми рушили до страшноі для мене конференц-зали, де ми з матір'ю мали зустрітися з містером Біменом у той день, коли вона померла. - Не бійся.

Це був темношкірий чоловік із сивою борідкою, суворий на вигляд, але досить приязний, схожий на холоднокровного копа, яких показують у телесеріалах.

- Ми намагаемося звести докупи все, що сталося в той день, і, сподіваемося, ти нам допоможеш.

Спочатку я був наляканий, та коли він сказав «Не бійся!», я повірив йому - поки він не відчинив двері до конференц-кімнати. Там сиділи мій затятий ворог у твідовому кашкеті, тобто містер Бімен, як завжди помпезний у своій камізельці та з ланцюжком від годинника; мій соціальний працівник Енріке; місіс Свонсон, шкільний консультант (та сама особа, яка сказала мені, що я почуватимуся краще, коли почну кидати кубиками льоду в дерево); психіатр Дейв у своіх звичних чорних джинсах «Levi's» і светрі з високим коміром; і - цілком для мене несподівано - місіс Барбур на високих підборах і в перламутрово-сірому костюмі, який, здавалося, коштував більше грошей, аніж усі люди, що були в цій кімнаті, заробляли за місяць.

На моєму обличчі було, мабуть, написано, що я перебуваю в стані паніки. Можливо, я не був би такий переляканий, якби краще розумів те, чого не усвідомлював на той час: я неповнолітній, і один із моїх батьків або опікунів повинен представляти мене на офіційному інтерв'ю - і тому до зали покликали всіх, хто міг вважатися моїм захисником. Та коли я побачив усі ці обличчя й диктофон на столі, то дійшов висновку, що всі ці офіційні представники зібралися вирішити мою долю й розпорядитися мною, як вони вважатимуть за найкраще.

Я напружено сів і став вислуховувати іхні запитання «для розігріву» (Чи маю я якісь хобі? Чи займаюся якимсь спортом?), аж поки всі переконалися в тому, що вступне базікання не дуже мене розслабило.

Пролунав дзвоник, який повідомив про кінець уроків. Загриміли двері, загомоніли голоси зовні в коридорі.

- Ти труп, Талгайме! - весело вигукнув якийсь хлопець.

Італієць - він сказав, що його звуть Рей, - підтяг свого стільця до мене, сівши зі мною коліно в коліно. Він був молодий, але кремезний, схожий на добродушного водія лімузина, і його очі з опущеними додолу кутиками мали вологий і сонний вираз, ніби він був напідпитку.

- Ми хочемо розпитати тебе про те, що ти пам'ятаеш, - сказав він. - Понишпор у своій пам'яті, спробуй уявити собі загальну картину того ранку, зможеш? Бо, можливо, пригадавши якісь дрібниці, ти зможеш відновити в пам'яті щось таке, що допоможе нам.

Він сидів так близько до мене, що я вдихав його дезодорант.

- Наприклад?

- Наприклад, що ти ів на сніданок того ранку. З цього було б непогано почати, еге ж?

- Гм… - промурмотів я, втупившись у золотий опізнавальний браслет на його зап'ястку.

Я не думав, що вони про це запитають. Правда була в тому, що того ранку ми зовсім не снідали, бо я мав проблеми у школі і моя мати гнівалася на мене, але я був надто збентежений, щоб признатися в цьому.

- Ти не пам'ятаеш?

- Млинці, - бовкнув я в розпачі.

- Справді? - Рей подивився на мене гострим поглядом. - Їх спекла твоя мати?

- Так.

- Що вона в них поклала? Чорниці, шматочки шоколаду?

Я кивнув.

- І те, й те?

Я відчував, що всі дивляться на мене. Потім містер Бімен сказав - пихато, ніби ми сиділи на його уроці з суспільної моралі:

- Немає сенсу вигадувати відповідь, якщо ти не пам'ятаєш.

Темношкірий - він сидів у кутку з розкритим записником - нагородив Бімена гострим застережним поглядом.

- Загалом-то він має провали в пам'яті, - втрутилася до розмови місіс Свонсон тихим голосом, граючись окулярами, які звисали з ii шиї на ланцюжку. Вона була вже бабусею, але носила вузькі білі блузки й мала довгу сиву косу, яка звисала в неї по спині. Діти, яких посилали до ii кабінету, прозвали ii Свамі. Під час наших психологічних консультацій, крім поради кидати кубиками льоду в дерева, вона навчила мене триступеневого дихання, щоб визволяти свої емоції, і змусила намалювати мандалу, що символізувала моє поранене серце. - Він ударився головою. Чи не так, Тео?

- Це правда? - запитав Рей, подивившись мені просто у вічі.

- Так.

- Тебе оглянув лікар?

- Не відразу, - сказала місіс Свонсон.

Місіс Барбур схрестила ноги.

- Я відвела його до травматичного пункту при Нью-Йоркській пресвітеріанській церкві, - холодно сказала вона. - Коли його привели в мій дім, він скаржився на головний біль. Ми відвели його до лікаря, коли минуло вже більше доби відтоді, як стався вибух. Схоже, ніхто не запитав його, чи поранений він.

Енріке, соціальний працівник, хотів щось відповісти на це звинувачення, та, побачивши на собі погляд старшого чорного копа (чие прізвище я щойно пригадав - Морріс), замовк.

- Послухай-но, Тео, - сказав Рей, ляснувши мене по коліну. - Я знаю, що ти хочеш нам допомогти. Справді хочеш?

Я кивнув головою.

- Чудово. Але якщо ми запитаємо тебе про щось, чого ти не знаєш? Не соромся і скажи, що не знаєш.

- Ми хочемо поставити тобі безліч запитань і побачити, чи зможемо розбудити твою пам'ять бодай почасти, - сказав Морріс. - Згоден?

- Ти чогось хочеш? - запитав Рей, пильно дивлячись на мене. - Ковток води? Чи, може, лимонаду?

Я похитав головою - газовані напої були заборонені на території школи, й містер Бімен відразу сказав:

- Мені шкода, але всі газовані напої на території школи заборонені.

Рей скривився, і я не певен, помітив чи не помітив містер Бімен цей його вираз.

- Пробач, малий, я старався, - сказав він, обернувшись до мене. - Я вибіжу звідси й принесу тобі лимонаду з крамниці, якщо ти захочеш, згоден? А зараз повернімося до запитань. - Він плеснув у долоні. - Як довго ви з матір'ю були в музеї, перш ніж прогримів перший вибух?

- Близько години, думаю.

- Ти думаеш чи ти знаеш?

- Я думаю.

- Ти думаеш, минуло більше години? Менше години?

- Не думаю, щоб минуло більше години, - сказав я після тривалої паузи.

- Розкажи, що ти пам'ятаеш про вибух.

- Я не бачив, що сталося, - сказав я. - Усе було чудово, а тоді стався гучний спалах і як бахнуло…

- Як це, гучний спалах?

- Я мав на увазі не спалах. Я хотів сказати, що бахнуло гучно.

- Ти сказав, бахнуло, - промовив чорний полісмен Морріс, ступивши крок уперед. - А ти не зміг би описати нам трохи детальніше, як саме бахнуло?

- Не знаю. Просто… дуже гучно, - докинув я, а вони всі дивилися на мене, ніби чекали чогось іще.

У тиші, яка настала, я почув тихе клацання: місіс Барбур, нахиливши голову, непомітно перевіряла пошту на своему «блекбері».

Морріс прокашлявся.

- А як щодо запаху?

- Тобто?

- Ти відчув якийсь особливий запах перед самим вибухом?

- Не думаю.

- Не відчув нічого? Ти певен?

Поки відбувався допит - ті самі запитання по колу, трохи переміщувані, аби збити мене з пантелику, вони знову й знову підкидали щось нове, а я тримався й безнадійно чекав, коли вони дійдуть до картини. Тоді мені доведеться просто визнати свою провину й змиритися з наслідками, хоч би якими вони були (мабуть, вони будуть тяжкими, адже мене мають віддати під опіку держави). Десь разів зо два я мало не зізнався в усьому, опанований страхом. Але чим більше запитань вони мені ставили (Де я був, коли дістав удар по голові? Кого я бачив або розмовляв, коли виходив із музею?), тим очевиднішим для мене ставало, що вони нічого не знали про те, що зі мною сталося, в якій залі я був, коли вибухнула бомба, і навіть який я знайшов вихід, щоб покинути музей.

Вони мали план будівлі; зали були там позначені номерами, а не назвами, галерея 19А і галерея 19В, лабіринти з літер і цифр до числа 27.

- Де ти був, коли пролунав перший вибух? - запитав Рей, показуючи пальцем. - Тут чи тут?

- Не знаю.

- Подумай.

- Не знаю, - повторив я майже істеричним тоном.

У діаграмі зал було щось плутане, комп'ютерне, схоже на кадри з відеогри або реконструкцію Гітлерового бункера, яку я бачив на історичному каналі. Насправді це не мало для мене ніякого сенсу й не зображувало той простір, яким я його пам'ятав.

Він показав на інше місце.

- А як щодо цього квадрата? Це виставковий стенд із картинами. Я знаю, всі ці зали дуже схожі, але, може, ти пригадаєш, де ти був відносно того стенда?

Я окинув діаграму безнадійним поглядом і нічого не відповів. (Вона здавалася мені такою незнайомою ще й тому, що вони показували те місце, де було знайдено тіло моеі матері, - тобто за кілька кімнат звідти, де я був, коли вибухнула бомба, - хоч я це зрозумів значно пізніше.)

- Отже, ти не бачив нікого, коли виходив із музею, - підбадьорливо сказав Морріс, повторюючи те, що я ім уже сказав.

Я похитав головою.

- Тобі не запам'яталося нічого особливого, так?

- Нічого, лише засипані уламками тіла людей. Обладнання, повсюди розкидане.

- Ніхто не заходив туди, де стався вибух, і не виходив звідти?

- Я не бачив нікого, - вперто повторив я.

Ми про це вже говорили.

- Отже, ти не бачив ані пожежників, ані працівників рятувальних команд?

- Ні, не бачив.

- Отже, ми можемо припустити, що ім було наказано покинути будівлю, коли ти там проходив. Тож ми говоримо про часовий відтинок, який тривав від сорока хвилин до півтори години після першого вибуху. Це правильне припущення?

Я невпевнено стенув плечима.

- Це «так» чи «ні»?

- Я не знаю, - сказав я, дивлячись у підлогу.

- Чого ти не знаєш?

- Я не знаю, - знову повторив я, і мовчанка, яка по цьому запала, була такою тривалою й ніяковою, що мені захотілося плакати.

- Ти чув другий вибух?

- Пробачте, що втручаюся, - сказав містер Бімен, - це справді необхідно?

Рей, який здійснював допит, обернувся до нього.

- Перепрошую?

- Я не переконаний, чи е сенс примушувати його знову все це переживати.

Підкреслено нейтральним тоном Морріс сказав:

- Ми досліджуемо місце злочину. Це наша робота - з'ясувати, що там відбулося.

- Це так, але ж у вас мають бути й інші способи з'ясувати такі рутинні речі. Я думаю, там були всі можливі види камер спостереження.

- Звісно, були, - сказав Рей досить різко. - Проте камери нічого не бачать крізь пилюку й дим. Або коли вибух розвертае іх об'ективом у стелю. Отже, - сказав він, зітхнувши й відхиляючись назад на стільці. - Ти згадав про дим. Ти відчув його запах чи бачив його?

Я кивнув головою.

- Так бачив чи відчув?

- І те, й те.

- З якого напрямку, ти думаеш, він ішов?

Я знову хотів був сказати, що не знаю, але містер Бімен не закінчив свій аргумент.

- Пробачте мені, але я не бачу ніякого глузду у встановленні камер спостереження, якщо вони не працюють у надзвичайних ситуаціях, - сказав він, звертаючись до кімнати загалом. - Із сучасними технологіями, всі ці твори мистецтва…

Рей обернувся, ніби хотів кинути якусь сердиту репліку, але Морріс, що стояв у кутку, підняв руку й сказав:

- Хлопець - важливий свідок. Від системи спостереження мало користі в таких випадках. Мені прикро, але, якщо ви не припините свої коментарі, мені доведеться попросити вас вийти, сер.

- Я тут як адвокат хлопця. Я маю право ставити запитання.

- Тільки в тому разі, якщо вони мають прямий стосунок до становища хлопця.

- Може, це й дивно, але мені здавалося, що мають.

На ці слова Рей, що сидів на стільці переді мною, розвернувся.

- Сер, якщо ви й далі перешкоджатимете розслідуванню, то вам таки доведеться вийти, - сказав він.

- Я не хочу перешкоджати вашому розслідуванню, - сказав Бімен після напруженої мовчанки. - Це надто далеко від моїх намірів, запевняю вас. Продовжуйте, будь ласка, - сказав він, роздратовано махнувши рукою. - Я не збираюся зупиняти вас.

І допит тривав. З якого напрямку поширився дим? Якого кольору був спалах вибуху? Хто заходив до тієї зали перед самим вибухом? Хто з неї виходив? Чи помітив я щось незвичайне, що завгодно, до вибуху чи після нього? Я подивився на фотографії, які вони мені показали, - невинні обличчя людей на вакаціях, нікого я не впізнав. Паспортні фото азіатських туристів і громадян старшого віку, мами й прищуваті підлітки, що усміхалися на тлі синього студійного тла, - звичайні обличчя, з тих, що не запам’ятовуються, проте всі вони пахли трагедією. Потім ми повернулися до плану. Чи можу я спробувати, ще бодай раз, визначити місце свого перебування на цій мапі? Тут чи там? Може, все-таки тут?

- Я не пам’ятаю.

Я повторював і повторював цю фразу. Почасти тому, що й справді нічого не пам’ятав, почасти тому, що був наляканий і зацікавлений у тому, щоб мій допит якнайскоріше закінчився, але також через атмосферу неспокою й очевидного нетерпіння, що запанувала у вітальні: інші дорослі, схоже, мовчки погодилися, що я не знаю нічого й мені пора дати спокій.

І несподівано, перш ніж я це зрозумів, усе закінчилося.

- Тео, - сказав Рей, підвівшись на ноги й поклавши свою м'ясисту руку мені на плече. - Я хочу подякувати тобі, друже, за те, що ти погодився допомогти нам.

- Та пусте, - сказав я, приголомшений тим, як раптово все закінчилося.

- Я знаю, як тобі було важко. Ніхто не захотів би вдруге пережити те, що ти пережив. Це так, - він показав руками рамку, - ніби ми збираємо докупи шматочки картини-пазла, намагаючись зрозуміти, що там відбулося, **і**, можливо, ти маєш кілька частинок із цього пазла, яких більше ніхто не має. Ти справді дуже нам допоміг, дозволивши поговорити з тобою.

- Якщо ти пригадаєш щось іще, - сказав Морріс, нахилившись, щоб подати мені свою візитівку (яку місіс Барбур швидко перехопила й поклала до своеі сумочки), - ти нам зателефонуеш? Ви йому нагадаете, міс, - сказав він, звертаючись до місіс Барбур, - щоб він нам зателефонував, коли він щось пригадае? Офісний номер телефону записаний на візитівці, але - він дістав із кишені авторучку, - якщо ви не заперечуете, поверніть мені **іі** на мить, будь ласка.

Без жодного слова місіс Барбур відкрила сумочку й подала йому його візитівку.

- Дякую. - Він клацнув авторучкою й записав номер на **іі** звороті. - Тут ви маете номер моеі мобілки. Ви завжди можете залишити послання в моему офісі, але якщо не додзвонитеся туди, телефонуйте мені на мобільний, гаразд?

Коли всі посунули до виходу, місіс Свонсон підпливла до мене й приязно обняла мене за плечі.

- Привіт, - сказала вона таким тоном, ніби була моім найближчим другом. - Як твої справи?

Я відвернувся й скривив гримасу - більш-менш о'кей.

Вона погладила мені руку, наче я був **іі** улюбленим котом.

- От **і** гаразд. Я знаю, тобі було нелегко. Ти не хотів би зайти до мого кабінету на кілька хвилин?

Я з тривогою озирнувся на психіатра Дейва, який стовбичив на задньому плані, а за ним стояв Енріке, упершись руками в боки, з очікувальною напівусмішкою на обличчі.

- Пробачте мені, будь ласка, - сказав я з розпачем у голосі, - я хочу повернутися на уроки.

Вона схопила мене за руку **і** - я помітив - скинула поглядом на Дейва й Енріке.

- Звичайно, повертайся, - сказала вона. - Який тепер у вас урок? Я тебе проведу.

IX

Був урок англійськоі - останній того дня. Ми вивчали поезію Волта Вітмена.

Юпітер з’явиться, зажди лиш трохи, настане інша ніч, Плеяди з’являться,
Вони безсмертні всі, ці зорі: і срібні, і золоті, - вони засяють знов…[23 - Із вірша «На березі морському уночі», переклад Михайла Малаша.]

Байдужі обличчя. У класі було жарко й панував сонний настрій пізнього полудня, вікна відчинені, вуличний шум долинав він Вест-Енд-авеню. Діти спиралися на лікоть і малювали картинки на берегах своіх зошитів.

Я дивився у вікно, на темну цистерну з водою на даху протилежного будинку. Допит (так я його називав) дуже мене стривожив, збуривши хвилю різних відчуттів, які навалювалися на мене в найнесподіваніші хвилини: задушливий сморід згорілих хімікатів і дим, іскри дротів, біле й холодне аварійне сяйво, що скаламучувало мені пам’ять. Таке траплялося зі мною цілком раптово, у школі або на вулиці, - я застигав, ступивши півкроку, і хвиля відчуттів накочувала на мене знов, очі дівчини зустрічалися з моім поглядом у ту дивну мить, коли світ обвалювався. Іноді, не чуючи, що мені сказано, я ловив на собі здивований погляд мого лабораторного напарника з біологіі, або чоловік, якому я затуляв холодильник із напоями в корейській крамниці, казав: «Відійди, хлопче, вбік, я не хочу стовбичити тут цілий день».

Хіба, любе дитя, ти плачеш тільки за Юпітером?
Ти плачеш тільки за похороном зірок?

Вони не показали мені фотографій ані дівчини, ані старого, що іх я впізнав би. Я тихенько опустив ліву руку в кишеню піджака й намацав перстень. За кілька днів до того ми вивчали слово «кревний» - «споріднений по крові». Обличчя старого було таке зранене й покалічене, що я не зміг би сказати, яким воно було насправді, а проте дуже добре пам’ятав тепле й слизьке відчуття його крові на своіх руках, у якомусь розумінні його кров була досі на мені, я відчував іі запах і смак у моему роті, й це допомагало мені зрозуміти, чому люди говорять про кревних братів і як кров поєднує людей. Мій англійський клас читав «Макбета» восени, але тільки тепер я почав розуміти, чому леді Макбет ніяк не могла стерти кров зі своіх рук і чому та кров залишалася там навіть тоді, коли іі було змито.

X

Оскільки іноді я будив Енді, горлаючи й метаючись уві сні, місіс Барбур стала давати мені маленьку зелену пігулку під назвою елавіл, що, як пояснила вона, не дозволятиме мені лякатися вночі. Це мене збентежило, адже моі сни я не міг навіть назвати кошмарами, а лише тривожними інтерлюдіями, коли моя мати надовго затримувалася на роботі й не могла повернутися додому, бо десь на іі шляху випалені вулиці були запруджені іржавими автомобілями, а на подвір’ях гавкали собаки на ланцюгах. З тривогою в серці я шукав іі у службових ліфтах і покинутих будівлях, чекав

ii в темряві на занедбаних автобусних зупинках, дивився на жінок, схожих на неї у вікнах поїздів, що мене проминали, й ніколи не встигав схопити слухавку, коли вона телефонувала мені в дім Барбурів, - ці розчарування та невдачі били по мені важким кулаком, і я прокидався, дихаючи з тяжким присвистом, стривожений і вкритий потом у вранішньому світлі. Найбільших мук мені завдавали не намагання знайти ii, а те, що я прокидався і згадував: моя мама померла.

Коли я ковтав зелену пігулку, навіть ці сновидіння провалювалися в задушливий морок. (Тепер я став замислюватися, хоч тоді про це не думав, що місіс Барбур порушувала всі правила, даючи мені не приписані лікарем ліки на додачу до жовтих капсул і крихітних помаранчевих кульок, які я одержував від психіатра Дейва.) Коли сон до мене приходив, я ніби падав у глибоке чорне провалля, й іноді мені було дуже важко прокинутися вранці.

- Чорний чай - ось едині ліки, - сказав містер Барбур одного ранку, коли я куняв над сніданком, і налив мені філіжанку зі свого добре нагрітого чайника. - Чистий асам. Так міцно заварювати чай уміла лише моя мати. Він виводить усі ліки з твого організму. Як Джуді Гарленд робила? Перед виставою? Моя бабуся розповідала, що Сід Люфт[24 - Сідні Люфт (1915-2005) - діяч американського шоу-бізнесу, один із чоловіків співачки Джуді Гарленд.] завжди телефонував до китайського ресторану й замовляв там великий чайник міцного чаю, щоб вивести з неї всі барбітурати, це було, якщо не помиляюся, в Лондоні, вона тоді грала в театрі «Палладіум», і міцний чай тільки й міг привести ii до тями, іноді ім доводилося докласти багато зусиль, щоб ii розбудити, витягти з ліжка й одягти…

- Він не може таке пити, це ж як акумуляторна кислота, - сказала місіс Барбур, укинувши до чашки два кубики цукру й доливши туди товстий шар вершків, перш ніж подати трунок мені. - Тео, мені набридло торочити тобі те саме, але ти повинен чогось поїсти.

- О'кей, - сказав я сонно, але так і не надкусив свого кексу з чорницями.

Уся іжа мала смак картону. Я не був голодний протягом тижнів.

- То, може, хочеш тост із корицею? Або вівсянку?

- Це безглуздо, що ти не дозволяєш нам пити каву, - сказав Енді, який мав звичку щодня без відома батьків купувати в «Старбаксі» по величезній чашці кави, коли йшов до школи й коли повертався додому. - Ти відстала від часу.

- Можливо, - холодно відповіла місіс Барбур.

- Навіть півчашки мені допомогло б. Нерозумно з твого боку посилати мене на восьму сорок п'ять на урок поглибленого вивчення хімії без краплі кофеїну.

- А ти заплач, - сказав містер Барбур, не відриваючись від газети.

- Твое ставлення до цього хибне. Усім іншим учням дозволено пити каву.

- А це неправда, - мовила місіс Барбур. - Бетсі Інгерсолл сказала мені…

- Може, місіс Інгерсолл і забороняе Сабіні пити каву, але Сабіні знадобилася б не одна філіжанка, аби поглиблено вивчити бодай що-небудь.

- Твое зауваження безпідставне, Енді. Й дуже недобре.

- Це лише правда, - холодно відказав Енді. - Сабіна дурна як пень. Я побажав би ій поберегти здоров'я, бо нічого іншого ій не світить.

- Мозок - іще не все, мій любий. Ти істимеш, яйце, якщо Етта зготуе тобі пашот? - сказала місіс Барбур, звертаючись до мене. - Або підсмажить яечню? Або омлет? Або все, чого ти захочеш?

- Я люблю омлет, - сказав Тодді. - Я міг би з'їсти чотири яйця.

- Ні, ти не зможеш, - заперечив містер Барбур.

- Ні, я зможу! Я з'їм іх шість! Я можу з'їсти цілий лоток!

- Я ж не декседрин у тебе прошу, - сказав Енді. - Хоч я міг би дістати його в школі, якби захотів.

- Тео, - сказала місіс Барбур, звертаючись до мене. Я побачив, що Етта, кухарка, стоіть у дверях. - То що ти вирішив із яечнею?

- Ніхто ніколи в нас не запитуе, чого ми хочемо на сніданок, - сказала Кітсі; і хоч вона сказала це дуже гучно, усі вдали, ніби нічого не чули.

XI

Одного недільного ранку я вибрався на світло з важкого й плутаного сну, від якого не залишилося нічого, крім дзеленчання у вухах і болю за чимось, що вислизнуло від мене й упало в прірву, де я більш ніколи його не побачу. Але якимсь чином - посеред цього глибокого падіння, обірваних нитей, утрачених фрагментів, яких я більше ніколи не зможу знайти, - проступило речення й поповзло крізь темряву, наче рядок новин унизу телевізійного екрана: Гобарт і Блеквелл. Подзвони в зелений дзвінок.

Я лежав, дивлячись у стелю, не наважуючись поворухнутися. Слова були такими чіткими, ніби хтось передав іх мені надрукованими на аркуші. І водночас якимсь дивовижним чином весь обсяг забутоі пам'яті відкрився й виплив на поверхню разом із ними, наче одна з тих паперових кульок із чайнатауну, які набирають води й розквітають, коли іх кинеш у склянку з водою.

Наповнену значущістю мить раптом розколов сумнів: чи це справжня пам'ять, чи він справді сказав ці слова, чи вони приснилися мені? Незадовго до смерті матері я прокинувся, переконаний у тому, що шкільна вчителька (якоі насправді не було) на ім'я місіс Молт поклала мені в іжу розтовчене скло, бо я порушив дисципліну, - у світі мого сновидіння це був ідеально логічний перебіг подій, - і я лежав, обплутаний тривогою, дві або три хвилини, перш ніж реальні відчуття повернулися до мене.

- Енді! - покликав я, а тоді звісив голову й подивився на нижню койку, яка була порожня.

Полежавши ще кілька хвилин із широко розплющеними очима й дивлячись на стелю, я спустився донизу й намацав перстень у кишені свого шкільного піджака, піднявши його до світла, щоб роздивитися напис. Потім швидко поклав його назад до кишені й одягся. Енді вже снідав разом із рештою Барбурів - недільний сніданок був для них великою подією, я чув, що всі вони зібралися в ідальні, містер Барбур щось невиразно говорив, він іноді любив побазікати. На мить зупинившись у холі, я звернув у протилежному напрямку, до вітальні, й дістав «Білі сторінки» в мереживній обгортці з комода під телефоном.

Гобарт і Блеквелл. Ось вони - безперечно, бізнесова контора, хоч телефонний запис не повідомляв, чим саме вона займається. У мене пішла обертом голова. Побачивши імена, написані чорним по білому, я захвилювався, наче в мене зійшовся пасьянс. Адреса вказувала на Віллідж, Десяту Західну вулицю. Після короткого вагання, охоплений великою тривогою, я набрав номер.

Поки йшов дзвінок, я стояв і грався латунним каретним годинником на столі у вітальні, кусаючи нижню губу й дивлячись на оправлені в рамки фотографії водоплавних птахів, виставлені на столі: крячок, великий баклан, скопа звичайна, водяний пастушок. Я не знав, як поясню, хто я такий і що мені треба від них.

- Тео?

Я аж підскочив, почуваючись винним. Місіс Барбур у тонкому, як павутиння, сірому кашемірі ввійшла до кімнати з філіжанкою кави в руці.

- Що ти робиш?

У телефоні досі йшов виклик набраного номера.

- Нічого, - сказав я.

- То поквапся. Твій сніданок вистигає. Етта зготувала французькі грінки.

- Дякую, - сказав я. - Я зараз прийду.

І саме в ту мить на лінії пролунав механічний голос телефонної компанії і сказав, щоб я зателефонував пізніше.

Я приєднався до Барбурів, вельми стурбований, - я сподівався, що відповість бодай автовідповідач, - і з подивом побачив, що не хто інший, як Платт Барбур (набагато більший і з червонішим обличчям, ніж коли я бачив його востанне), сидить на тому місці за столом, де звик сидіти я.

- А, ось і ти, - сказав містер Барбур, уриваючи себе на половині речення, витираючи губи серветкою й підхоплюючись на ноги. - Ось ти й прийшов. Доброго ранку. Ти пам'ятаєш Платта, правда ж, пам'ятаєш? Платте, це Теодор Декер - друг Енді, пригадуєш?

Говорячи, він відійшов геть і повернувся зі ще одним стільцем, який незручно втиснув навпроти гострого кутка столу.

Коли я сів скраю - на три або чотири дюйми нижче, аніж будь-хто, на непропорційний бамбуковий стілець, який відрізнявся від усіх інших, - Платт зустрівся зі мною поглядом без особливого інтересу й відвів його вбік. Він приїхав з інтернату на вечірку і, схоже, мав похмілля.

Містер Барбур знову сів і поновив розмову на свою улюблену тему - про вітрильний спорт.

- Як я вже сказав, тобі завдає великої шкоди брак упевненості в собі. Ти почуваєшся невпевнено на кільовій яхті, Енді, - сказав він, - і немає, до чорта, жодної причини, щоб ти так себе почував, крім того, що ти не маєш досвіду самостійного ходіння під вітрилом.

- Річ не в тому, - сказав Енді своїм замогильним голосом. - Головна причина та, що я ненавиджу яхти.

- Дурниці, - сказав містер Барбур, підморгуючи мені, ніби я був схильний пожартувати разом із ним, а це була неправда. - Ні, мене ти не одуриш знудженою фізіономією. Погляньте на цю фотографію на стіні, зняту дві весни тому в Сенібелі! Цей хлопець не був знуджений ані морем, ані небом, ані зірками, ні, не був, сер!

Енді роздивлявся сніговий краєвид на пляшці з кленовим соком, поки його батько своїм запаморочливим голосом, за яким годі було встежити, пишномовно розповідав, як ходіння під вітрилом дисциплінує і збадьорює хлопців, наділяє їх сильним, як у стародавніх моряків, характером. Енді розповідав мені, що в минулі роки він переносив свої морські подорожі значно легше, бо йому дозволялося сидіти в каюті, де він читав книжку або грав у карти з меншими братом і сестрою. Але тепер він став досить великим, щоб допомагати команді, - а це означало довгі, напружені, залиті сліпучим сонцем дні, коли він працював на палубі поруч із невблаганним Платтом, і ось він, цілком дезоріентований, пірнає під рангоут, намагається не заплутатися в кільцях каната й не звалитися на борт, а тим часом іхній батько вигукує накази й тішиться солоними бризками.

- Боже, пригадай, скільки було сонця, коли ми мандрували в Сенібелі! - Батько Енді відхилився назад на стільці й закотив очі, дивлячись на стелю. - Хіба це було не прекрасно? Оті червоні й помаранчеві хмари на заході сонця? Спалахи полум'я й червоні жарини? Щось подібне до атомного вибуху? Чисте полум'я, що проривалося крізь небесне склепіння й лилося з неба? А згадай товстий, масний місяць, оточений синім туманом неподалік Гаттераса, - як у Максфілда Перріша, так, Саманто?

- Що, вибач?

- Максфілд Перріш - художник, який мені подобається. І хіба його твори не нагадують ці неозорі небеса, - він розвів руки, - з хмарами, що утворюють справжні замки? Пробач мені, Тео, я не хотів стукнути тебе в ніс.

- Хмари малював Констебль.

- Ні, ні, я зовсім не його мав на увазі, художник, про якого я кажу, набагато більш мені подобається. Словом, яке небо висіло над водою в ту ніч. Чарівне. Як над Аркадією.

- Про яку ніч ти говориш?

- Не кажи мені, що ти ii не пам'ятаєш! Це ж була кульмінація всієї подорожі!

Платт, відхилившись на своєму стільці, сказав ехидно:

- Кульмінацією подорожі для Енді було, коли ми зупинилися перекусити в тій забігайлівці.

Енді сказав тоненьким голосом:

- Мама також не любить ходити під вітрилом.

- Я справді не захоплююся цим видом спорту, так, не захоплююся, - сказала місіс Барбур, потягшись за ще однією полуницею. - Тео, мені б дуже хотілося, щоб ти з'ів бодай невелику частку від свого сніданку. Ти не повинен померти з голоду, не торкаючись їжі, як тепер. Ти починаєш виглядати дуже виснаженим.

Хоч містер Барбур i дав мені кілька уроків про морські прапори у своєму кабінеті, мене також не вельми захоплювали його розповіді про мандри під вітрилом.

- Бо яким був найбільший подарунок, що його мені дав батько? - сказав містер Барбур із великою переконаністю в голосі. - Море. Любов до моря. Відчуття моря. Тато подарував мені океан. І це буде трагічною, - Енді, дивись на мене, я до тебе звертаюся, - це буде трагічною втратою, якщо ти надумаєш повернутися спиною до того єдиного, що дарувало мені свободу, дарувало…

- Я намагався полюбити його. Але відчував до нього лише вроджену ненависть.

- Ненависть? - Ошелешена пауза. - Ненависть до чого? До зірок i до вітру? До неба й до сонця? До свободи?

- У випадку, якщо якась із цих речей пов'язана з плаванням на човні, - так.

- Ну, знаєш, - містер Барбур оглянув стіл, не виключивши й мене зі свого спантеличеного погляду, - ти знову показуєш себе вкрай дурним. Море, - він обернувся до Енді, - заперечуй його скільки хочеш, але ти народився з ним у крові, успадкував його від фінікійців, від стародавніх греків…

Та коли містер Барбур перейшов до Магеллана, до навігації за зорями, до Біллі Бада[25 - Біллі Бад - персонаж із оповідання Германа Мелвілла «Біллі Бад - формарсовий матрос».] («Я пам'ятаю, як валліець Тафт пішов на дно, лише щока рожево зблиснула на хвилях»), я відчув, що мої думки повернулися до Гобарта й Блеквелла: я намагався вгадати, хто такі Гобарт i Блеквелл i

що вони роблять. Прізвища звучали так, ніби йшлося про двох затхлих старих адвокатів або навіть фокусників, таких собі партнерів у бізнесі, що шастають в освітленій свічками темряві.

Те, що телефон у них досі працює, здалося мені обнадійливим знаком. Телефон у моему домі був від'єднаний. Як тільки мені вдалося пристойно втекти від мого сніданку та моеі неторканоі тарілки, я повернувся до телефону у вітальні. Іренка кружляла навколо мене, пилососила кімнату, змітала порох зі старовинних дрібничок навколо мене, а Кітсі сиділа в кутку біля комп'ютера, сповнена рішучості навіть не дивитися на мене.

- Кому ти телефонуеш? - запитав Енді, який у стилі своеі родини підійшов до мене так тихо, що я не почув.

Я міг не розповідати йому нічого, проте знав, що можу довіритися, бо він триматиме рот на замку. І ніколи нікому не викаже мою таемницю, тим більше своім батькам.

- Людям, яких я не знаю, - сказав я спокійно, відступивши трохи вбік, щоб не стояти на лініі дверей. - Так, це звучить дивно. Але ти знаеш той мій перстень?

Я розповів йому про старого **і** думав, як розповісти також про дівчинку, про зв'язок, який я відчував із нею, **і** про те, як мені хочеться знову **іі** побачити. Але Енді - чого слід було сподіватися - уже перескочив від особистого до логіки розвитку ситуаціі. Він подивився на «Білі сторінки», які лежали відкритими на телефонному столі.

- Вони живуть у місті?

- На Західній Десятій.

Енді чхнув **і** прочистив ніс. Через весняні алергіі він почувався недобре.

- Якщо ти не зможеш сконтактувати з ними телефоном, - сказав він, згортаючи свій носовичок й поклавши його до кишені, - то чому б тобі просто не піти до них?

- Справді? - сказав я. Мені здавалося нечемним просто прийти до тих людей, спершу не зателефонувавши. - Ти так вважаеш?

- Так би я сам зробив.

- Не знаю, - сказав я. - Можливо, вони не пам'ятають мене.

- Якщо вони побачать тебе власною персоною, то скоріше тебе пригадають, - слушно зауважив Енді. - Інакше ти можеш здатися ім якимсь диваком, що телефонуе й хоче вдати з себе невідомо кого. Ти не турбуйся, - сказав він, подивившись через плече. - Я нікому нічого не скажу, якщо ти мене про це попросиш.

- Диваком? - перепитав я. - А кого я можу з себе вдати?

- Ну, наприклад, чимало психів телефонують сюди тобі, - сухо повідомив мені Енді.

Я промовчав, не знаючи, як мені це проковтнути.

- До того ж якщо вони не беруть слухавку, то що ти робитимеш? Якщо не підеш туди зараз, то потім не зможеш вирватися раніше за наступні вихідні. А ти ж хочеш поговорити з ними.

Енді визирнув у коридор, де Тодді стрибав у незвичайних черевиках із пружинками, а місіс Барбур розпитувала Платта про вечірку в Моллі Волтербік.

Він мав рацію.

- Гаразд, - сказав я.

Енді поправив окуляри.

- Я піду з тобою, якщо хочеш.

- Ні, не треба, - сказав я.

Я знав, що Енді повинен був сьогодні зануритись у «японський досвід», потрібний для додаткового бала, - група поглибленого вивчення мала відвідати чайний будиночок «Торая», потім піти подивитися новий фільм Міядзакі[26 - Хаяо Міядзакі (нар. 1941) - популярний японський режисер, автор анімаційних фільмів.] в Лінкольн-центрі; не те щоб Енді потребував додаткових балів, але екскурсії з класом були його єдиним соціальним життям.

- Ну гаразд, - сказав він, засунув руку глибоко до кишені й дістав звідти мобільний телефон. - Візьми. Про всяк випадок. - Він потицяв пальцем в екран. - Я зняв для тебе блокування паролем. Можеш користуватися.

- Мені його не треба, - сказав я, дивлячись на гладенький малий телефон і заставку на екрані - аніме-картинку Віртуальної дівчини Акі (голої, у високих порно-чоботях).

- Бери, бери. Ніколи-бо не знаєш, що тобі може знадобитися, - сказав Енді, коли я завагався. - Візьми.

XII

І сталося так, що десь близько пів на дванадцяту я був уже в дорозі на Віллідж автобусом, який ішов від П'ятої авеню, з адресою Гобарта й Блеквелла в кишені, записаною на сторінці з монограмою, яку я видер із записника місіс Барбур, що лежав біля телефону.

Вийшовши з автобуса на Вашингтон-сквер, я блукав десь сорок п'ять хвилин, шукаючи адресу. Віллідж із його безладним розташуванням будинків (трикутні квартали, вулиці, що там або там закінчуються глухими кутами) - це та місцевість, де легко заблукати, й мені тричі доводилося зупинятись і

питати дорогу: в газетній крамниці, де продавали кальян для куріння марихуани та порножурнали для геїв, потім у переповненій пекарні, де гриміла оперна музика, і зрештою в дівчини в білій майці та комбінезоні з відром у руках, яка, стоячи на вулиці, мила шваброю для вікон вітрину книгарні.

Потрапивши нарешті на Західну Десяту вулицю - яка була безлюдною, - я пішов нею, рахуючи номери. Я був у досить занедбаній частині вулиці, де стояли здебільшого житлові будинки. Табунець голубів вистрибував переді мною по мокрому хіднику, по трое в ряд, наче крихітні надуті пішоходики.

Багато номерів були напівстертими, і коли я вже подумав, що проминув потрібний мені дім й доведеться повернутися назад, то несподівано виявив, що дивлюся на слова «Гобарт і Блеквелл», намальовані акуратною старовинною дугою над вікном крамниці. Крізь запилюжені вікна я побачив стафордширських керамічних собак і майолікових котів, тьмяний і запорошений срібний та кришталевий посуд, старовинні стільці, канапи, обтягнуті жовтавою старою парчею, вишукану фаянсову клітку для птахів, мініатюрні мармурові обеліски на мармурових столах і двійко алебастрових какаду. Така крамниця сподобалася б моїй матері - туго напакована товаром, дещо напіврозвалена, зі стосами старих книжок на підлозі. Але жалюзі на дверях були опущені: зачинено.

Більшість тутешніх крамниць не відчинялися раніше за дванадцяту годину, а то й першу. Щоб убити трохи часу, я пройшов до Грінвіч-стріт, до ресторану «Слон і замок», куди ми з матір'ю іноді заходили, коли бували в нижньому місті. Та, щойно зайшовши туди, я збагнув свою помилку: різномасті порцелянові слоники, офіціантка в чорній футболці з волоссям, скрученим у хвіст на потилиці, яка, усміхаючись, попрямувала до мене, - це було занадто, я не міг дивитися на кутовий стіл, де ми з матір'ю снідали, коли приходили сюди востанне, мені довелося пробурмотіти якесь вибачення й вибігти на вулицю.

Я стояв на хіднику, серце в мене калатало. Голуби літали низько в закіптюженому небі. Грінвіч-авеню була майже безлюдною: двое виснажених чоловіків, які схоже, всю ніч з'ясовували кулаками свої стосунки; жінка зі скуйовдженим волоссям у завеликому для себе светрі з високим коміром прямувала до Шостої авеню з таксою на повідку. Мені здавалося трохи дивним, що я перебуваю у Віллідж сам-один, бо це було місце, де вранці на вихідні не можна було побачити багато дітей; воно здавалося дорослим, рафінованим, дещо просякнутим алкоголем. Усі тут здавались або п'яними, або такими, які щойно виповзли з ліжка.

Позаяк тут майже не було відчинених крамниць, а я був трохи розгублений і не знав, що мені далі робити, я пішов назад у напрямку «Гобарта та Блеквелла». Для мене, який приїхав сюди з верхнього міста, все у Вілліджі здавалося здрібнілим і старим, плющ і виноград тут виростали просто з будинків, трави й помідори вирощували в діжках, що стояли на вулицях. Написи над барами були зроблені вручну, як на сільських тавернах: їх прикрашали малюнки коней і котів, півнів, гусей та свиней. І ця інтимність примушувала мене почуватися тут зайвим; я поспішав повз невеличкі відчинені двері з опущеною головою, відчуваючи, як за ними починається навкруг мене веселе й приватне недільне життя.

Жалюзі крамниці «Гобарт і Блеквелл» були досі опущені. Я мав таке відчуття, що вона була зачинена протягом не одного дня. Надто холодна, надто темна, й у ній не відчувалося внутрішнє життя, як в інших будівлях вулиці.

Я зазирав у вікно й намагався придумати, що робити далі, коли несподівано побачив рух: велика тінь ковзнула в глибині крамниці. Я здригнувся, завмер. Тінь рухалася легко, як, кажуть, ковзають привиди, не дивлячись ані праворуч, ані ліворуч, вона промайнула під дверима й зникла в темряві.

Притиснувши руку до лоба, я вдивлявся в чорні, завалені всякою всячиною глибини крамниці, потім постукав по склу.

Гобарт і Блеквелл. Подзвони в зелений дзвінок.

Дзвінок? Дзвінка не було. Вхід до крамниці був зачинений залізними дверима. Я пройшов до наступних дверей - скромного житлового будинку, номер дванадцятий, - а тоді повернувся назад до номера восьмого, то був дім із коричневого каменю. Там були сходинки, які вели на другий поверх, але цього разу я помітив щось, чого не помічав раніше: вузькі двері, затиснуті між номером 8 і номером 10, напівзаховані за рядом старомодних бляшаних баків для сміття. Чотири чи п’ять сходинок вели вниз, до непримітних дверей, що були десь на три фути нижче від рівня хідника. На них я не побачив жодного оголошення, жодного знаку, але мою увагу відразу привернула зелена пляма - приліплений хвостик зеленої ізоляційної стрічки під кнопкою в стіні.

Я спустився сходами й кілька разів натиснув на кнопку дзвінка, здригнувшись від істеричного деренчання (яке мало не примусило мене податися навтьоки) і кілька разів глибоко вдихнувши, щоб набратися сміливості. Потім - так зненацька, що я відсахнувся назад, - двері відчинились, і переді мною постав величезний чоловік, що вразив мене своєю несподіваною зовнішністю.

Він був заввишки близько двох метрів. Худий, з рельефною щелепою, кремезний, він чимось скидався на ірландських поетів та майстрів кулачного бою, чиї портрети висіли в одному з барів мідтауну, де мій батько полюбляв пити. Його волосся було здебільшого сивим і потребувало стрижки, а шкіра мала хворобливий білий колір із такими глибокими червонястими тінями під очима, що, здавалося, його ніс зламаний. Поверх його одягу був накинутий розкішний халат з атласними полами, що спускалися йому майже до кісточок, нагадуючи одяг, який міг носити головний персонаж в одному з кінофільмів тридцятих років: зношений, а проте досі розкішний.

Я був такий здивований, що втратив дар мови. У його манері не було нічого нетерплячого, радше протилежне. Він дивився на мене безвиразним поглядом очей із темними повіками, чекаючи, коли я скажу йому, чого прийшов.

- Пробачте мені… - Я проковтнув слину, мое горло було сухе… - я не хотів турбувати вас…

Він лагідно закліпав очима, коли запала мовчанка, так ніби чудово мене зрозумів і навіть на думці не мав, що я прийшов для того, аби потурбувати його.

Я понишпорив у кишені й подав йому перстень на розкритій долоні. Його велике бліде обличчя змінило вираз. Він подивився на перстень, а тоді на мене.

- Звідки він у тебе? - запитав він.

- Він дав його мені, - відповів я. - І сказав, щоб я приніс його сюди.

Він стояв і дивився на мене твердим поглядом. Протягом якоїсь миті я думав, він скаже мені, що не розуміє, чого я від нього хочу. Потім, не кажучи й слова, відступив назад і відчинив двері.

- Я Гобі, - сказав він, коли я завагався. - Заходь.

Розділ IV

Льодяник із морфієм

I

Незайманість позолоти, що скісно блищала від запорошених вікон: позолочені купідони, позолочені комоди й торшери - і запах, який перебивав гострий запах старого дерева, - сморід скипидару, олійної фарби та лаку. Я йшов за господарем помешкання через майстерню по стежці, протоптаній у тирсі, повз дошки з інструментами, розбиті стільці й перевернуті столи, що виставили в повітря ноги. Хоч він і був чималий на зріст, його хода відзначалася певною елегантністю, моя мати назвала б його «плавцем», бо він переносив своє величезне тіло, здавалося, без жодних зусиль. Дивлячись на п'яти його взутих у пантофлі ніг, я простежив, як він піднявся вузенькими сходами до тьмяної кімнати, застеленої товстим килимом, де на п'едесталах стояли чорні урни, а штори з китицями були низько опущені для захисту від сонця.

Від мертвої тиші, яка панувала в кімнаті, в мене захолонуло серце. Зів'ялі квіти стояли, похиливши голівки, в масивних китайських вазах, і важка атмосфера абсолютної закритості навалилася на кімнату: повітря було таке задушливе, що ним було важко дихати, як і в нашому помешканні на Саттон-плейс, коли місіс Барбур водила мене туди, щоб я забрав там деякі необхідні для себе речі. Я вже знав таку тишу; так замикався в собі дім, коли хтось у ньому помирав.

Зненацька я пошкодував, що прийшов сюди. Але чоловік - Гобі, - здавалося, відчув мою розгубленість, бо раптово обернувся до мене. Хоч він не був молодим, на його обличчі зберігалися якісь ознаки хлопчика: по-дитячому сині очі, світлі й здивовані.

- Що з тобою? - спитав він. - Ти не дуже добре почуваешся?

Співчутливий тон його голосу збентежив мене. Я стояв у затхлій, заваленій старовинними меблями темряві, не знаючи, що сказати.

Схоже, й він не знав, що сказати. Він розкрив рота й відразу його закрив; потім похитав головою, ніби хотів прочистити іі. Він мав років п'ятдесят-шістдесят, погано поголений, із сором'язливим, приємним обличчям із великими рисами, ані вродливий, ані негарний, чоловік, який мав завжди здаватися найбільшим у кімнаті, хоч у якомусь неясному, липучому розумінні він також здавався нездоровим, із темними плямами під очима й блідим обличчям, яке нагадувало мені єзуїтських мучеників, намальованих на церковних фресках у Монреалі, куди наша школа іздила на екскурсію: великих, кмітливих, смертельно блідих европейців, яких гурони зв'язали й посадили на палю.

- Ти вже мені пробач, я тут трохи…

Він озирався навколо з туманною несфокусованою напругою, як озиралася моя мати, коли чогось не могла знайти. Голос у нього був грубий, але вимова правильна, як у містера О'Ші, мого вчителя історіі, який виріс на бандитській околиці Бостона, проте довчився до Гарварду.

- Може, я прийду іншого разу? Якщо так буде краще.

На ці слова він подивився на мене дещо стривоженим поглядом.

- Ні, ні, - сказав він, запонок на ньому не було, брудні манжети звисали нижче від зап'ястків, - ти лише дай мені хвилину, щоб зосередитись, - сказав він неуважно, відкидаючи з обличчя пасмо сивого волосся. - Ходи-но сюди.

Він підвів мене до вузькоі, твердоі на вигляд канапи з орнаментальними підлокітниками й різьбленою спинкою. Але вона була завалена подушками та ковдрами і, здавалося, ми обидва водночас переконалися, що через купу постільноі білизни сісти там неможливо.

- О, пробач, - пробурмотів він, відступивши назад так швидко, що ми майже наштовхнулись один на одного. - Я тут прилаштувався, можливо, не в найкращий спосіб, але я мусив якось усамітнитися, щоб не чути всього того, що…

Відвернувшись від мене (через що я не почув кінець його фрази), він переступив через книжку, яка лежала сторінками донизу на килимі, та чашку з коричневим колом усередині від випитого чаю й підвів мене до пузатого, обтягнутого багатою матеріею крісла з торочками й сидінням, вигадливо прикрашеним великими шапочками цвяхів, - то було турецьке крісло, як я довідався згодом; він був одним із кількох людей у Нью-Йорку, які ще вміли набивати такі крісла.

Бронза з крильцями, срібні дрібнички. Сірі запорошені страусові пера у срібній вазі. Я невпевнено примостився на краечку крісла й роззирнувся навкруги. Краще було б стояти на ногах: так легше піти.

Він нахилився, стиснувши руки між колінами. Але замість того щоб сказати щось, лише дивився на мене й чекав.

- Мене звуть Тео, - несподівано озвався я після тривалої мовчанки. Моє обличчя було таким гарячим, що, здавалося, зараз запалає. - Теодор Декер. Але всі називають мене Тео. Я живу в передмісті, - додав я невпевнено.

- А я Джеймс Гобарт, але всі називають мене Гобі. - Його погляд був сумний і довірливий. - Я живу в центрі.

Я розгублено подивився вбік. Чи не жартує він?

- Пробач. - Він на мить заплющив очі, потім розплющив їх. - Не звертай на мене уваги. Велті, - він подивився на перстень у себе в долоні, - був моїм діловим партнером.

Був? Годинник із місячним циферблатом задеренчав у тиші своїми трибами та ланцюжками, важкий, схожий на річ капітана Немо, перш ніж віддзвонити чверть години.

- Он як, - сказав я. - А я думав…

- Ні. Мені шкода. А ти не знав? - додав він, пильно подивившись на мене.

Я подивився вбік. Я не усвідомлював, як мені хотілося знову побачити старого. Попри те що я бачив і що я знав, я все ж зберігав дитячу надію, що він у чудесний спосіб вижив, як виживає вбивця на телебаченні, який після рекламної паузи виявляється живим і спокійно лікується в лікарні.

- А як ця річ потрапила до тебе?

- Що? - заскочено перепитав я.

Я звернув увагу на те, що стрілки годинника показували десяту годину, невідомо, чи то ранку, чи то вечора, тобто дуже далеко від точного часу.

- Ти сказав, він сам передав його тобі?

Я незручно засовався.

- Так. Я…

Я знову відчув шок, довідавшись про його смерть, так ніби втратив його вдруге, і сприймав його смерть під зовсім іншим кутом зору.

- Він був при свідомості? Він розмовляв із тобою?

- Так, - почав я, а тоді замовк.

Я почувався нещасним. Перебування у світі старого, посеред його речей - у сонній підводній атмосфері цієї кімнати, ії запилюженого оксамиту, ії розкоші, ії тиші, - зробило дуже гострим відчуття його втрати.

- Я радий, що він був не сам, - сказав Гобі. - Йому було б дуже тяжко.

Він затис перстень у руці, підніс кулак до рота й подивився на мене.

– О Господи. Та ти ж зовсім малюк, – сказав він.

Я ніяково всміхнувся, не знаючи, як мені на це відповісти.

– Пробач, – сказав він більш діловим тоном, певно, бажаючи мене підбадьорити. – Розумієш, я знаю, як йому було зле, я бачив його тіло. – Він, здавалося, шукав потрібні слова. – Перш ніж вони тебе туди кличуть, вони підчищають іх, як можуть, і застерігають, що видовище буде не з приемних. Ви й самі це розуміете, звичайно ж, але не можете підготувати себе до чогось подібного. Кілька років тому нашій крамниці дісталася ціла добірка фотографій Метью Бреді[27 - Метью Бреді (1822–1896) – один із перших американських фотографів, відомий своіми знімками Громадянськоі війни.] – сцени з Громадянськоі війни, такі жахливі, що нам було дуже нелегко продати іх.

Я не сказав нічого. Я не мав звички втручатися в розмову дорослих, крім «так» або «ні», коли на мене тиснули, та все одно я був приголомшений. Упізнати тіло моеі матері викликали іі друга Марка, який був лікарем, але ніхто мені про це багато не розповідав.

– Пам’ятаю, якось я читав оповідання про солдата, це було, здається, в битві під Шайло[28 - Велика битва Громадянськоі війни в США, відбулася 6–7 квітня 1862 року.]. – Він звертався до мене, але не приділяв усіеі своеі уваги мені. – Чи то під Геттісбергом? Солдат там так збожеволів від шоку, що почав ховати на полі битви птахів і білок. Під час перехресного вогню гинуло також багато малих звірят. Безліч крихітних могилок.

– Під Шайло за два дні загинуло двадцять чотири тисячі людей, – вихопилося в мене.

Його погляд тривожно зупинився на мені.

– П’ятдесят тисяч полягли під Геттісбергом. Це стало результатом застосування новоі зброі. Куль Мінье та магазинних гвинтівок. Тому там і поклали стільки трупів. У нас в Америці була окопна війна ще до Першоі світовоі. Більшість людей про це не знають.

Я бачив, що він не певний, як зреагувати на моі слова.

– Ти цікавишся Громадянською війною? – запитав він після тривалоі паузи.

– Можна сказати й так, – різко відповів я.

Я знав багато про польову артилерію федеральноі арміі, бо писав на цю тему роботу, так напхавши іі технічними подробицями й фактами, що вчитель наказав мені переписати іі, і я також знав про фотографіі вбитих під Антіетамом, які зробив Бреді: я бачив ці фото в Інтернеті, знімки хлопців, залитих кров’ю під носом і біля рота.

– Ми з класом шість тижнів вивчали добу Лінкольна.

– Бреді мав фотостудію недалеко звідси. Ти коли-небудь іі бачив?

- Ні.

У мені мало не виникла якась думка, щось істотне й невисловлюване, пов’язане зі згадкою про тих солдатів із блідими обличчями. Але думка відразу й зникла, лишився тільки образ: мертві розкарячені хлопці, що дивляться в небо.

Мовчанка, яка запала, була нестерпно болісною. Схоже, жоден із нас не знав, що говорити далі. Зрештою Гобі переклав ногу на ногу.

- Я хочу сказати, пробач мені, що я тобі про це нагадую, - сказав він, затинаючись.

Я засовався на своєму стільці. Ідучи сюди, я був надто наповнений цікавістю й не подумав, що мені самому, можливо, доведеться відповідати на якісь запитання.

- Я знаю, що про це розмовляти важко. Але… я ніколи не думав…

Мої черевики. Цікаво, що я ніколи не придивлявся до своїх черевиків. Зношені носаки. Розсмикані шнурки. Ми підемо в суботу до крамниці «Блумінгдейл» і купимо тобі нові. Але так і не купили.

- Мені не хочеться ворушити тяжкі спогади. Але… він був при свідомості?

- Так. Можна сказати. Тобто…

Я помітив, яким стривоженим, напруженим стало його обличчя, і якась моя віддалена частина метнулася до нього, щоб розповісти йому всі подробиці, яких він не знав і яких йому не треба було знати, і я не повинен був розповідати йому про вивалені назовні нутрощі, про бридкі шрами, які виникали перед моєю свідомістю навіть тоді, коли я не спав.

Тьмяно освітлені портрети, порцелянові спаніелі на поличці над каміном, позолочений маятник, що гойдався тік-так, тік-так…

- Я почув, як він мене кличе. - Я протер очі. - Коли я прийшов до тями. - Це було схоже на спробу розповісти про свій сон. Дуже нелегко. - І я підійшов до нього й сів поруч, і все було непогано. Тобто не так погано, як вам може здатися, - докинув я, бо було надто очевидно, що це неправда.

- Він розмовляв із тобою?

Глитнувши, я кивнув головою. Темні меблі червоного дерева, пальми в діжках.

- Він був притомний?

Я знову кивнув головою. У роті в мене з’явився поганий присмак. Те, що я пережив, не можна було підсумувати, воно не мало сенсу й не могло бути перетворене на історію: пилюка, тривожні звуки, те, як він тримав мене за руку, ціле життя, яке ми прожили з ним удвох, плутані речення, назви міст та імена людей, про яких я ніколи не чув. Іскри з обірваних дротів.

Він не відривав від мене погляду. У горлі пересохло, мене трохи нудило. Мить не переходила в мить, як зазвичай, і я чекав від нього наступних запитань, але він мовчав.

Нарешті він похитав головою, ніби хотів прочистити іі.

– Розумієш…

Він здавався не менш збентеженим, аніж я; його халат, розпущене сиве волосся надавали йому вигляду короля, який утратив корону, в костюмованій виставі для дітей.

– Пробач мені, – сказав він, знову похитавши головою. – Усе це таке нове для мене.

– Що ви сказали?

– Розумієш, – він нахилився вперед і швидко-швидко закліпав очима, – твоя розповідь дуже відрізняється від того, що мені досі казали. Вони сказали, що він помер миттево. І дуже наполягали на цьому.

– Але ж… – почав я схвильовано.

Невже він думає, що я все вигадав?

– Ні, ні, – поквапно промовив він, піднявши руку, щоб заспокоїти мене. – Думаю… я переконаний, що вони це розповідають кожному. – Помер миттево? – сказав він сумно, поки я все ще дивився на нього. – Не відчув болю? Так і не зрозумів, що його вдарило?

І тоді я раптом похолов, усвідомивши, що це могло означати для мене. Моя мати також «померла вмить». Смерть не завдала їй «ані найменшого болю». Соціальні працівники так на цьому наполягали, що в мене навіть не виникло сумніву, звідки вони про це знають.

– Хоч я маю сказати, мені було важко уявити, що він може покинути світ у такий спосіб, – сказав Гобі, порушивши коротку мовчанку, яка запала після цього обміну фразами. – Спалах блискавки, й він падає мертвий. Розумієш, я вже тоді мав відчуття, що все було не так, як вони мені розповідали.

– Тобто? – сказав я, підвівши погляд, приголомшений трагічною новою можливістю, на яку раптом наштовхнувся.

– Попрощатися біля брами, – промовив Гобі. Здавалося, він частково говорить сам із собою. – Ось чого він хотів би. Прощальний погляд, передсмертне хайку – він не схотів би покинути світ, не зупинившись на цій дорозі, щоб востанне поговорити з кимось. «Чайний будиночок посеред вишневого цвіту на дорозі в смерть».

Я нічого не зрозумів. Промінь сонця пробився крізь опущені штори й розітнув затінену кімнату, впав на тацю зі скляними карафами й утворив світляні призми, які спалахували то там, то там і ковзали по стінах, наче інфузорії під мікроскопом. Хоч у кімнаті стояв гострий запах диму, камін

був чорним, застиглим, а гратки забиті попелом, наче вогонь тут не розпалювали дуже давно.

- Дівчинка, - боязко сказав я.

Його погляд знову ковзнув до мене.

- Там була також дівчинка.

Протягом якоісь миті він, здавалося, мене не розумів. Потім відхилився назад на стільці й швидко закліпав очима, ніби по його обличчю стікала вода.

- Де вона? - запитав я зі страхом. - З нею все гаразд?

- Ні, - сказав він, потерши перенісся, - ні.

- Але вона жива? - запитав я, неспроможний повірити в ii смерть.

Він підняв свої брови так, що я витлумачив це як ствердну відповідь.

- Їй пощастило.

Але його голос i його манера, здавалося, стверджували протилежне.

- Вона тут?

- Розумієш…

- Де вона? Я можу ii побачити?

Він зітхнув тоном, схожим на роздратування.

- Їй звелено лежати тихо й не приймати гостей, - сказав він, нишпорячи у своіх кишенях. - Вона не при собі - важко вгадати, як вона може сприйняти твій візит.

- Але вона одужае?

- Будемо сподіватися. Але загроза ще не минула. Якщо застосувати дуже неясну фразу, що ii так полюбляють лікарі.

Він дістав сигарети з кишені свого халата. Непевними руками запалив одну, потім недбало кинув пачку на розмальований японський столик, що стояв між нами.

- Що? - запитав він, відганяючи долонею дим від свого обличчя, коли побачив, як я дивлюся на пожмакану французьку пачку, схожу на ту, з якоі люди дістають сигарети в старих кінофільмах. - Не кажи мені, що ти також хочеш закурити.

- Ні, дякую, - сказав я після незручноі мовчанки.

Я був переконаний, що він жартує, хоч моя переконаність не була стовідсоткова.

У відповідь він часто заморгав, стурбовано дивлячись на мене крізь тютюновий дим, ніби щойно зрозумів про мене якийсь важливий факт.

– Це ти, правда ж? – несподівано запитав він.

– Що?

– Ти той самий хлопець, так? Чия мати там загинула?

Я був такий приголомшений, що нічого йому зразу не відповів.

– Звідки… – почав я, маючи на меті запитати: «Звідки ви знаете?», але мій язик не захотів повертатися.

Він потер око й несподівано випростався, ніби щойно розлив свій трунок на стіл.

– Пробач. Розумієш, я не так почав. Господи, я… – Він зробив туманний жест, ніби хотів сказати: «Я виснажений і припустився помилки».

Я не вельми чемно відвернувся від нього, засліплений хвилею емоцій, які мали нудотний присмак. Після смерті матері я майже не плакав, а тим більше в присутності людей, – навіть на церковній службі в її пам'ять, де люди, які її майже не знали (а були й такі, що перетворювали її життя на пекло, як, наприклад, Матільда), схлипували та втирали носи навкруг мене.

Він помітив, що я засмутився, й почав щось казати, але передумав.

– Ти щось ів? – несподівано запитав він.

Я був надто здивований, щоб відповісти. Їжа – це останне, про що я міг подумати.

– Так я й думав, – сказав він, зі скрипом підіймаючись зі свого місця. – Ходімо, щось вигадаємо.

– Я не голодний, – сказав я так грубо, що мені аж стало соромно за себе. Після смерті моєї матері всі, здається, тільки й думали про те, щоб напхати мені чогось у горлянку.

– Ну звісно. – Вільною рукою він відігнав хмару диму. – Але ходімо, будь ласка. Зроби мені приємність. До речі, ти не вегетаріанець?

– Ні! – ображено відповів я. – Чому ви про це подумали?

Він засміявся – коротко, гостро.

– Ти не обурюйся. Більшість друзів Піппи не споживають м'ясної їжі, вона також.

- Он як, - розгублено сказав я, і він подивився на мене зі жвавою, некваплівою цікавістю.

- То знай, що я також не вегетаріанець, - сказав він. - Я готовий їсти все що завгодно, навіть найхимерніші страви. Отже, ми з тобою знайдемо якийсь вихід.

Він поштовхом відчинив двері, і я вийшов за ним у напханий усілякими речами коридор, стіни якого були обвішані заплямованими дзеркалами та старими фотографіями. Він швидко йшов попереду мене, а я намагався не відставати й водночас дивитися: на фото були родинні групи, білі колони, веранди й пальми. Тенісний корт, моріжок, застелений перським килимом. Служники в білих костюмах, вишикувані в один ряд. Мій погляд зупинився на містері Блеквеллі - носатий і привабливий, в ошатному білому одязі, на спині горб навіть у молодості. Він прихилився до стіни над морем, поблизу пальм; поруч нього, на стіні, тримаючи руку на його плечі й на голову вище від нього, - усміхалася маленька Піппа. Хоч якою крихіткою вона була, схожість із сучасною Піппою вражала: ії шкіра, очі, голова, нахилена під тим самим кутом, і волосся, руде, як у нього.

- Це ж вона, правда? - запитав я, і в ту саму мить усвідомив, що це не може бути вона.

Ця світлина зі своїми злинялими кольорами та одягом, який давно вийшов із моди, була знята задовго до того, як я народився.

Гобі обернувся й підійшов подивитися на фотографію.

- Ні, - спокійно відповів він, тримаючи руки за спиною. - Це Джульетта. Мати Піппи.

- А де вона тепер?

- Джульетта? Померла. Від раку. У травні минуло шість років. - І продовжив, мабуть, збагнувши, що говорить надто коротко. - Велті був старшим братом Джульетти. Власне кажучи, напівбратом, единокровним. Один батько - різні матері - тридцять років різниці між ними. Але він виховував ії як власну дитину.

Я підійшов, щоб подивитися ближче. Вона прихилилася до нього, ії щічка гарно виділялася на тлі рукава його піджака.

Гобі прокашлявся.

- Вона народилася, коли іхній батько мав шістдесят років, - спокійно сказав він. - Надто старий, щоб цікавитися малою дитиною, а тим паче що він ніколи не мав слабкості до дітей.

Двері на протилежному кінці коридору були прочинені; він розчахнув іх поштовхом ноги і зупинився, дивлячись у темряву. Я підійшов до нього навшпиньках і витяг шию, але майже негайно він відштовхнув мене назад і клацнув дверима, зачинивши іх.

- Це вона?

Хоч було надто темно, аби можна щось роздивитися, я зловив недружній блиск очей тварини, зелений колір яких світився на протилежному боці кімнати.

- Не тепер.

Його голос пролунав так низько, що я ледве його почув.

- Хто там із нею? - прошепотів я, прихилившись до одвірка, не бажаючи відійти. - Кіт?

- Собака. Нянька не схвалює його присутність, але Піппа хоче, щоб він спав з нею в ліжку, і, чесно кажучи, я не в змозі його прогнати, бо він дряпає двері й скавучить. Сюди, ходімо.

Рухаючись повільно, зі скрипом, нахиляючись уперед, як це властиво старим людям, він штовхнув двері, й ми ввійшли до тісної кухні зі слуховим вікном на стелі і старою грубкою, з плавними лініями, томатно-червоного кольору, схожою на космічний корабель 1950-х років. Просто на підлозі тут лежало безліч книжок - кухарських, словників, старих романів, енциклопедій; полиці були завалені старовинною порцеляною, що мала з півдесятка форм. Поблизу вікна, біля пожежного виходу, злинялий дерев'яний святий підняв руку для благословення; на бічній полиці поряд зі срібним чайним прибором розмальовані тварини пхалися по двое в Ноїв ковчег. Мийка була завалена брудним посудом, а на столах та підвіконнях стояли пляшечки з ліками, брудні філіжанки, громадилися стоси непрочитаної пошти й рослини від флориста, сухі й коричневі у своїх вазонах.

Він посадив мене за стіл, відсунувши вбік якісь рахунки та старі номери журналу «Antiques».

- Чай, - сказав він таким тоном, ніби пригадував один із товарів у списку своїх закупівель.

Поки він порався біля плити, я дивився на кільця від кавових філіжанок на скатертині. Я нетерпляче засовався на своєму стільці й роззирнувся навколо.

- Е… - почав я.

- Що таке?

- А потім я зможу з нею побачитись?

- Можливо, - сказав він, стоячи до мене спиною й миючи віничком порцелянову філіжанку. - Якщо вона прокинеться. Їй доводиться терпіти сильний біль, і ліки допомагають їй заснути.

- Що з нею сталося?

- Ну, розумієш… - Його тон був водночас уривчастим і стриманим, і я відразу його впізнав - достоту так говорив я, коли хтось розпитував мене про матір. - Їі сильно вдарило по голові, у черепі утворилася тріщина, якщо сказати тобі правду, то вона певний час перебувала в комі, а ліва

нога була так потрощена, що ii мало не відрізали. «Шматки мармуру в панчосі», - сказав він, невесело засміявшись. - Так висловився ii лікар, коли подивився на рентгенівський знімок. Дванадцять переломів. П'ять операцій. Минулого тижня, - сказав він, напівобернувшись, - ій повитягували штифти, й вона так просилася додому, що ій дозволили, але за умови, аби частину дня в нас була санітарка.

- Вона ще не ходить?

- Звичайно, ні, - сказав він, піднісши сигарету до рота, щоб зробити затяжку. Він якось примудрявся куховарити однією рукою і курити другою, як капітан буксира або кухар у таборі лісорубів у якомусь старому фільмі. - Вона не може навіть сидіти довше ніж півгодини.

- Але вона одужає?

- Ми всі на це сподіваемося, - сказав він не вельми обнадійливим тоном. - Ти знаеш, - він подивився на мене, - якщо ти там був, то це просто диво, що з тобою все о'кей.

- Ну, знаете… - Я ніколи не знав, як відповідати, коли люди висловлювали подив - а вони робили це часто, - що зі мною все о'кей.

Гобі прокашлявся й витяг сигарету з рота.

- Отакі-от справи. - Я бачив із виразу його обличчя, він жалкує, що сказав мені не те. - Думаю, з тобою вони теж розмовляли? Слідчі?

Я подивився на скатертину.

- Так.

Я відчував, що ліпше мені надто не розводитися на цю тему.

- Не знаю, як було з тобою, але мені ті люди здалися дуже делікатними - й дуже поінформованими. Отой ірландець пережив багато таких подій, він розповів мені про бомби у валізах, що їх переносили в Англії та в паризькому аеропорту, про вибух на хіднику біля кав'ярні в Танжері, коли загинули десятки людей, а той, хто був біля самої бомби, не дістав жодної подряпини. Він розповів мені, що ім доводилося спостерігати дивні ефекти, а надто в старих будівлях. Закритий простір, нерівні поверхні, матеріали з відбивними властивостями - усе дуже непередбачуване. Схоже на акустику, сказав він. Вибухові хвилі нагадують хвилі звукові - вони відскакують і змінюють напрямок. Іноді вікна в крамницях вилітають на відстані багатьох миль. Іноді, - мій співрозмовник відсунув зап'ястям волосся з очей, - спостерігається явище, яке він назвав захисним ефектом. Речі, дуже близькі до вибуху, залишаються неушкодженими. Наприклад, у котеджі, який висадила в повітря IPA[29 - Ірландська республіканська армія - терористична організація у Великій Британії.], філіжанка на столі залишилася цілою. Або те, що відбулося з тобою. Людей переважно вбивають уламки скла та будівель, іноді на дуже далекій відстані. Камінець або скляна скалка на такій швидкості не поступаються кулі.

Я провів пальцем по квітчастому візерунку на скатертині.

- Я…

- Ти мені пробач. Можливо, я дарма став обговорювати цю тему.

- Ні, ні, - жваво заперечив я. Для мене було великою полегкістю слухати, як хтось прямо й обізнано говорить на теми, що іх більшість людей воліють уникати. - Річ не в тому. Просто…

- Що?

- Я думав про те, як вона вибралася?

- Їй насправді пощастило. Її присипало цілою купою сміття - пожежники ii не знайшли б, якби один собака не загавкав. Вони частково розчистили ту купу, підперли балку - i ти можеш собі уявити, вона була притомна, розмовляла з ними весь час, хоч тепер не пам'ятає про це нічого. На щастя, вони встигли витягти ii звідти, перш ніж надійшов наказ усім покинути музей, - скільки часу, ти сказав, ти там лежав непритомний?

- Не пам'ятаю.

- Ну й тобі пощастило. Якби ім довелося піти й залишити ii там, як сталося, певно, з деякими людьми… О, нарешті, - сказав він, коли чайник засвистів.

Коли він поставив переді мною тарілку з іжею, там не було на що дивитися - підрум'янений на вогні окраець хліба, а на ньому пухка жовта маса. Але вона пахла приемно. Я обережно покуштував ii. Це був розплавлений сир із накришеними помідорами, притрушений каеннським перцем та ще чимось, чудовий на смак.

- Пробачте, що це? - запитав я, поклавши до рота ще один шматок.

Він трохи збентежився.

- Ця страва, власне, не має назви.

- Вона смачна, - сказав я, дещо здивований із того, яким голодним я був.

Моя мати готувала такий сир на підрум'яненому хлібі, який ми іноді іли в неділю ввечері, взимку.

- Ти любиш сир? Мені треба було запитати тебе.

Я кивнув головою, мій рот був надто повний, щоб відповісти. Хоча місіс Барбур постійно напихала мене морозивом i солодощами, я мав таке враження, ніби не споживав нормальноі іжі відтоді, як померла моя мати, - принаймні тіеі іжі, яка була нормальною для нас: нашвидкуруч зготованоі печені, омлету або напівфабрикатних макаронів із сиром, - яку я ів, сидячи на кухонних сходах i розповідаючи, як минув мій день.

Поки я ів, він сидів за столом, підперши підборіддя своіми великими білими долонями.

– Чим ти захоплюешся? – несподівано запитав він. – Спортом?

– Перепрошую?

– Що тебе цікавить? Якісь ігри абощо?

– Ну, наприклад, відеоігри. «Доба завоювань». Або «Божевілля якудзи».

Він здався мені здивованим.

– А що ти скажеш про школу? Які твої улюблені предмети?

– Історія, думаю. Англійська мова також, – сказав я після короткої паузи. – Але англійська мова буде вельми нудною наступні п’ять тижнів – ми перестали вивчати літературу й повертаємося до граматики, тепер складаємо схеми речень.

– А яка література тобі більше до вподоби? Англійська чи американська?

– Американська. Яку ми вивчаємо тепер. Або вивчали раніше. Цього року ми також вивчаємо американську історію. Але останнім часом вона була страх нудною. Та ми вже злізли з Великої депресії, і стане набагато веселіше, коли перейдемо до Другої світової війни.

Давно я вже так не тішився розмовою. Він ставив мені багато різноманітних і цікавих питань, наприклад які художні твори я останнім часом читав і чим саме середня школа відрізняється від початкової; яка дисципліна мені дається найважче (іспанська мова), яким є мій улюблений історичний період (я точно не знав, але що завгодно, крім Юджина Дебса та історії американських профспілок, на вивчення якої ми згаяли надто багато часу) і ким я хочу бути, коли виросту (найменшого уявлення), – звичайні теми для розмов, але мені було приємно поговорити з дорослим, який цікавився мною, а не лише тим нещастям, яке мене спостигло, не витягуючи з мене інформацію й не позначаючи у свідомості ті Речі, Які Треба Сказати Дитині, Що Пережила Тяжке Потрясіння.

Ми зрештою перейшли на тему письменників, від Теренса Вайта[30 - Теренс Вайт (1906–1964) – англійський письменник, який уславився творами, написаними на основі легенд про короля Артура.] й Толкіена до Едгара По, ще одного з моїх улюблених письменників.

– Мій батько казав, що По – письменник пересічний. Що це, мовляв, Вінсент Прайс[31 - Вінсент Прайс (1911–1993) – американський актор.] американської літератури. Але я вважаю таку оцінку несправедливою.

– Атож, вона несправедлива, – серйозним голосом сказав Гобі, наливаючи собі філіжанку чаю. – Навіть якщо не любиш По, то не варто забувати: це він винайшов детективний жанр у літературі. І наукову фантастику. Загалом, він винайшов велику частину двадцятого століття. Власне кажучи, я тепер не в такому захваті від нього, в якому був малим хлопцем, але навіть якщо він тобі не подобається, то не можна просто записати його в диваки.

- Мій батько так і робив. Він мав звичай ходити по кімнаті й декламувати ідіотським голосом «Аннабель Лі»[32 - Останній вірш Едгара Аллана По.], аби розлютити мене, бо знав, що мені подобається цей вірш.

- То твій батько – письменник?

- Ні. - Не знаю, звідки він це взяв. - Він актор. Або ним був.

Ще до того як я народився, він зіграв кілька випадкових ролей у телесеріалах, головні ролі йому ніколи не діставалися, він був або розбещеним гультяем, або нечесним бізнес-парнером, якого в кінці фільму вбивали.

- Я щось міг чути про нього?

- Ні. Тепер він працює в офісі. Тобто працював.

- І що ж він робить тепер? - запитав Гобі.

Він надів перстень на мізинець і раз у раз крутив його великим і вказівним пальцем другої руки, ніби хотів переконатися, що він досі там.

- Хто знає? Він покинув нас.

На мій подив, він засміявся.

- Вам на радість, чи не так?

- Не знаю, - сказав я, стенувши плечима. - Іноді мені з ним було цікаво. Ми дивилися спортивні передачі та поліційні бойовики, й він розповідав мені, як вони домагалися спеціальних ефектів, із кров'ю й таким іншим. Але я навіть не знаю. Іноді він був п'яний, коли приїздив забрати мене до школи. Я про це не говорив ані з психіатром Дейвом, ані з місіс Свонсон, ані з кимось іншим. Я боявся розповісти про це матері, але хтось із інших матерів іі повідомив. А потім… - це була довга історія, я в ній трохи заплутався й хотів закінчити іі якнайшвидше, - він зламав руку в барі, зчинив бійку з кимось, у тому барі, він любив ходити туди щодня, але ми нічого про це не знали, бо він казав, що працює до пізнього часу, він мав там багато друзів, яких ми не знали, й вони надсилали йому поштівки, коли відпочивали в таких місцях, як Віргінські острови абощо, на нашу домашню адресу, й моя мати спробувала переконати його, щоб він пішов до «Анонімних алкоголіків», але він не захотів. А то, бувало, консьержі збиралися під нашими дверима й починали галасувати, аби він знав, що вони тут, і тримав себе в руках.

- Тримав себе в руках?

- Атож, бо здебільшого мав звичку галасувати саме він. Розумієте, - я відчув, що наговорив зайвого, - він міг здійняти галас із будь-якої причини. Ну, наприклад, тоді, коли йому доводилося залишитися зі мною, бо мама мусила працювати. Він завжди був у поганому настрої. Я не повинен був озиватися до нього, коли він дивився новини або спорт, таке було правило. Тобто я хочу сказати… - Я зніяковіло замовк, бо відчув, що загнав себе в кут. - Хай там як, а все це було давно.

Він відкинувся на стільці й подивився на мене: великий, стриманий чоловік, хоч його очі мали тривожний синій колір, як у малого хлопця.

– А що тепер? – запитав він. – Тобі подобаються люди, в яких ти живеш?

– Ну… – я замовк із повним ротом, не знаючи, що мені сказати про Барбурів, – думаю, вони люди приємні.

– Я радий, що ти так думаєш. Правда, я не можу сказати, що добре знаю Саманту Барбур, хоч і виконував деяку роботу для родини в минулому. Вона має добрий нюх.

На ці слова я перестав їсти.

– Ви знаєте Барбурів?

– Не його, а її. Хоч його мати була колекціонером, але вся її колекція дісталася братові внаслідок якоісь родинної сварки. Велті міг би розповісти тобі про це більше. Хоч він і не був схильний до базікання, – поквапно докинув він. – Велті був дуже стриманий, застебнутий на всі гудзики, але люди йому довіряли, він був такої вдачі, ти розумієш? Чужинці були з ним відвертими – замовники, люди, яких він майже не знав, він був таким чоловіком, із яким люди любили ділитися своїми проблемами. Але, звичайно ж, кожен любитель мистецтва й антикваріату в Нью-Йорку знає Саманту Барбур. Її дівоче прізвище Ван дер Плейн. Хоч вона мало що купувала, Велті бачив її на кількох аукціонах, і вона, безперечно, володіє цікавими речами.

– Хто вам сказав, що я живу в Барбурів?

Він швидко закліпав очима.

– Про це повідомляли в газеті, – сказав він. – Ти не читав?

– У газеті?

– У «Times». Ти справді її не читав?

– У газеті щось було написано про мене?

– Ні, ні, – швидко відповів він. – Не про тебе. Про дітей, які втратили своіх рідних під час вибуху в музеі. Більшість із них були туристами. Там була одна маленька дівчинка… майже немовля… дитина дипломата з Південної Америки…

– Що вони написали про мене в газеті?

Він скривився.

– Сирота в такому становищі… Відома своею доброчинністю світська левиця не змогла лишитися осторонь… Ну й усе таке. Ти можеш собі уявити.

Я збентежено дивився у свою тарілку. Сирота? Доброчинність?

- То була дуже співчутлива стаття. Я так зрозумів, що ти захистив одного з синів місіс Барбур від розбишак? - сказав він, опустивши свою велику сиву голову, щоб подивитись мені у вічі. - Це було в школі? Йдеться про іншого обдарованого хлопця, якого перевели у вищий клас?

Я похитав головою.

- Тобто?

- Це був син Саманти? Якого ти захистив від групи старших хлопців у школі? Його били, а ти втрутився й також отримав на горіхи?

Я знову похитав головою - геть ошелешений.

Він засміявся.

- Яка скромність! Ти не повинен бентежитись.

- Але ж усе було не так, - спантеличено відповів я. - Нас обох били однаково. Били щодня.

- Так і розповідалося в тій історії. Але ж ти не побоявся заступитися за нього. Пам'ятаеш розбиту пляшку? - сказав він, коли я нічого не відповів. - Хтось намагався порізати сина Саманти Барбур розбитою пляшкою, а ти…

- А, он ви про що, - збентежено відповів я. - Та це ж була дрібниця.

- Тебе самого порізали. Коли ти намагався допомогти йому.

- Але все було не так! Кавано стрибнув на нас обох! А на хіднику лежав осколок від розбитоі пляшки.

Він знову засміявся - густим і гучним сміхом великого чоловіка, що так відрізнявся від його рафінованого голосу.

- Хай там як усе було, - сказав він, - ти, безперечно, потрапив у цікаву родину.

Він підвівся на ноги, підійшов до буфету, дістав звідти пляшку віскі й налив його на два пальці в не дуже чисту склянку.

- Саманта Барбур не схожа на добру й приязну душу - принаймні не справляе такого враження, - сказав він. - Але, здаеться, вона робить багато добра своіми фондами та збиранням коштів, чи не так?

Я мовчав, дивлячись, як він знову ставить пляшку в буфет. Світло у слуховому вікні було сірим і молочним; краплі дрібного дощу накривали скло.

- Ви знову відчините крамницю? - запитав я.

– Не знаю, – зітхнув він. – Усім цим розпоряджався Велті – покупцями, продажем. Щодо мене, то я ремісник, а не бізнесмен. Brocanteur, bricoleur[33 - Антиквар, майстер на всі руки (фр.).]. Я рідко підіймався сюди, працював переважно в підвалі, шліфуючи та поліруючи. Тепер його нема – і це дуже незвично. Люди приходять, щоб забрати речі, які він їм продав, щось привозять, а я й не знаю, що це він купив, не знаю, де шукати документи, який із них чого стосується… Існує мільйон запитань, які я б хотів йому поставити, я все віддав би, аби поговорити з ним бодай п’ять хвилин. А надто про те, що стосується Піппи. Як ії лікувати й усе таке.

– Розумію, – сказав я, знаючи, як непереконливо це прозвучало.

Ми перейшли на непевну територію смерті моеі матері, розтягнутих мовчанок, хибних усмішок, туди, де слова нічого не означають.

– Він був чудовим чоловіком. Таких, як він, небагато. Лагідний, чарівний. Люди завжди жаліли його за його горб, хоч я ніколи не зустрічав чоловіка, так щедро обдарованого щасливим світовідчуттям. І, звичайно, кліенти любили його… він завжди був надзвичайно компанійським чоловіком. «Світ не приходить до мене, – так він казав, – то я сам до нього піду».

Цілком несподівано озвався айфон Енді: прийшла есемеска.

Гобі, не донісши склянку до рота, різко здригнувся:

– Що це було?

– Зачекайте секунду, – сказав я, нишпорячи в кишені. Текст надійшов від Філа Лефкова, одного зі школярів, із якими Енді навчався в японському класі: «Привіт, Тео, це Енді, з тобою все о’кей?» Я швидко вимкнув телефон і запхав його назад до кишені.

– Пробачте? – запитав я. – Що ви сказали?

– Я забув. – Він протягом якоісь миті дивився в простір, а тоді похитав головою. – Я ніколи не сподівався, що побачу цей перстень знову, – сказав він, подивившись на нього. – Це так на нього схоже – попросити, щоб ти приніс його сюди й поклав мені в руку. Я нічого не казав, але думав, що хтось поцупив його в моргі.

Телефон знову запищав на високій ноті.

– Ще раз пробачте, – сказав я, витягши його й прочитав у тексті Енді:

«Просто хочу переконатися, що тебе не вбили!!!»

– Пробачте, – сказав я, тримаючи кнопку натиснутою про всяк випадок. – Цього разу він справді вимкнений.

Але він тільки всміхнувся, дивлячись у свою склянку. Краплі дощу падали на слухове вікно й капали з нього, відкидаючи водяні тіні, що струменіли вниз по стіні. Надто засоромлений, аби щось сказати, я чекав, коли він підхопить нитку нашоі розмови, а що він іі не підхопив, то ми сиділи мовчки, поки я цмулив вистиглий чай («лапсанг сушонг», задимлений і

своєрідний на смак) і гостро відчував дивний характер свого життя й того, де я перебував.

Я відсунув тарілку вбік.

- Дякую вам, - сказав я шанобливо, блукаючи поглядом по кімнаті - це було справді смачно.

Я говорив (як стало моєю звичкою), щоб зробити приємність своїй матері, якщо вона мене чула.

- О, який ти чемний! - сказав він засміявшись, але не іронічно, а по-дружньому. - Тобі подобається?

- Про що ви?

- Мій Ноїв ковчег. - Він кивнув у бік полиці. - Я думав, ти на них дивишся.

Потерті дерев'яні тварини (слони, тигри, бики, зебри й навіть у кінці двійко мишей) терпляче стояли в черзі, чекаючи на свою чергу, щоб піднятись у ковчег.

- Вони належать ій? - запитав я після зачарованої мовчанки.

Бо тварини були розставлені з такою любов'ю (великі коти не дивились один на одного; павич відвернувся від подруги, милуючись своїм віддзеркаленням у тостері), що я уявив собі, як вона годинами намагалася розставити іх усіх як годиться.

- Ні, - сказав він, поклавши руки на стіл, - це була одна з найперших антикварних речей, яку я придбав тридцять років тому. На розпродажі виробів американських народних ремесел. Я невеликий фахівець із народної творчості, ніколи ним не був - ця річ не найвищого гатунку, вона не пасує до решти того, що я маю, але хіба не завжди саме якась недоречна річ, яка не справляе враження, е чомусь для тебе найдорожчою?

Я відсунув свій стілець, не в змозі далі тримати ноги нерухомо.

- Чи можу я побачити іі тепер? - запитав я.

- Якщо вона прокинулася, - сказав він, стиснувши губи, - я не бачу в цьому нічого поганого. Але лише на одну хвилину, пам'ятай про це. - Коли він підвівся на ноги, його громіздка, сутула висота знову захопила мене зненацька. - Проте я мушу тебе попередити - у голові в неї каша. До того ж, - він обернувся уже в дверях, - уникай згадувати про Велті, якщо тобі пощастить.

- Вона не знае, що з ним сталося?

- Знае, - сказав він уривчастим голосом. - Проте, коли ій хтось каже, вона знову впадае в розпач. Запитуе, коли це сталось і чому ніхто нічого ій не сказав.

II

Коли він відчинив двері, штори були опущені, й моїм очам знадобилася мить, щоб звикнути до темряви – ароматичної й запашної, з присмаком хвороби та ліків. Над ліжком висів у рамці постер кінофільму «Чарівник країни Оз». Запашна свічка опливала у склянці, яка правила за свічник, посеред усіляких абищиць і вервиць, аркушів з нотами, паперових квітів і давніх валентинок, навколо були підвішені на стрічках, здавалося, сотні вітальних поштівок із побажаннями якнайшвидшого одужання, а під стелею зловісно миготіли сріблясті надувні кульки, опускаючи вниз металеві ниті, що гойдалися, наче жала медуз.

– До тебе гості, Піп, – сказав Гобі гучним і веселим голосом

Я побачив, як заворушилася ії ковдра. З-під неї вистромився лікоть.

– Угум, – сказав сонний голос.

– У тебе зовсім поночі, моя люба. Ти не дозволиш мені підняти штори?

– Ні, не треба, від світла в мене болять очі.

Вона була меншою, ніж я ії пам’ятав, і ії обличчя – пляма в темряві – було дуже білим. Голова в неї була поголена, залишилося тільки пасмо волосся над лобом. Коли я боязко підійшов ближче, то побачив блиск металу в неї на скроні – заколка або шпилька, подумав я спочатку, перш ніж розгледів, що над вухом у неї грізним клубком згорнулися медичні металеві скоби.

– Я чула вас у коридорі, – сказала вона тихим хрипким голосом, перевівши погляд від мене до Гобі.

– Що ти чула, голубко? – запитав Гобі.

– Чула, як ви розмовляли. Космо також вас чув.

Спочатку я не помітив собаки, а потім побачив – сірий тер’ер скулився біля неї, посеред подушок і м’яких іграшок. Коли він підняв голову, я побачив його сиву шерсть на морді та затягнуті катарактою очі – він був дуже старий.

– Я гадав, ти спиш, голубко, – сказав Гобі, простягши руку, щоб почухати собаці підборіддя.

– Ти завжди це кажеш, але я ніколи не сплю. Привіт, – сказала вона, поглянувши на мене.

– Привіт.

– Хто ти?

– Мене звуть Тео.

– Яка музика тобі до вподоби?

– Я не знаю, – сказав я, а тоді, щоб не здаватися дурним, додав: – Бетховен.

– Чудово. Ти схожий на хлопця, якому подобається Бетховен.

– Справді? – приголомшено запитав я.

– Я тобі це сказала як комплімент. А я не можу слухати музику. Через головний біль. Це справжній жах. Ні, не треба, – сказала вона Гобі, який прибирав книжки, марлю та пакети з паперовими серветками зі стільця, який стояв поруч із ліжком. – Нехай він сяде тут.

– Сідай краще тут, – сказала вона мені, трохи посунувшись у ліжку, щоб звільнити для мене місце.

Спершу подивившись на Гобі, аби переконатися, що так буде о'кей, я сів на ліжко, обережно, однією сідницею, намагаючись не потурбувати пса, який підвів голову й дивився на мене сердитим поглядом.

– Не бійся, він тебе не вкусить. Хоч іноді він кусається. – Вона сонно подивилася на мене. – Я тебе знаю.

– Ти пам'ятаєш мене?

– Ми з тобою друзі?

– Так, – сказав я бездумно, а тоді збентежено подивився на Гобі, адже я їй збрехав.

– Я забула твоє ім'я, ти мені пробач. Хоч пам'ятаю твоє обличчя. – Потім, погладивши собаку по голові, вона сказала: – Я не впізнала свою кімнату, коли повернулася з лікарні. Я пам'ятала своє ліжко, свої речі, але кімната була інакшою.

Тепер, коли мої очі звикли до темряви, я побачив крісло-візок у кутку кімнати, пляшечки з ліками на столі біля **ii** ліжка.

– Які твори Бетховена подобаються тобі?

– Ну…

Я дивився на **ii** руку, що лежала на покривалі, на ніжну шкіру на внутрішній частині **ii** руки з лейкопластиром на згині ліктя.

Вона сіла в ліжку, дивлячись повз мене на Гобі, чий силует маячив в освітлених дверях.

– Мені не можна говорити багато? – запитала вона.

– Ні, голубко.

– Я не думаю, що дуже стомилася. Сама не зрозумію. Ти стомлюешся протягом дня? – запитала вона мене.

- Іноді. - Після смерті матері я нерідко засинав у класі й відключався в кімнаті Енді після школи. - Раніше зі мною такого не було.

- Зі мною теж. Тепер мене весь час хилить у сон. Я не можу зрозуміти чому. Це так занудно.

Гобі - я це помітив, озирнувшись на освітлені двері, - на мить відступив убік. Хоч це було дуже на мене не схоже, але з якоісь незрозумілої причини мене опанувало нестримне бажання взяти іі за руку, і тепер, коли ми були наодинці, я це зробив.

- Ти не проти? - запитав я в неї.

Усе відбувалося повільно, ніби я пересувався в глибокій воді. Було дуже дивно тримати чиюсь руку - руку дівчини, - а проте напрочуд нормально. Я раніше ніколи нічого подібного не робив.

- Зовсім ні. Це приемно. - Потім після короткої паузи - протягом якої я чув, як хрипко дихае маленький тер'ер, - вона сказала: - Ти не заперечуватимеш, якщо я на кілька секунд заплющу очі?

- Ні, - сказав я, проводячи великим пальцем по іі суглобах, перебравши всі кісточки.

- Я знаю, це дуже нечемно, але нічого не можу з собою вдіяти.

Я дивився на іі заплющені повіки, стулені губи, бліду шкіру та синці, бридку залізну скобу над вухом. Дивне сполучення того, що мене в ній хвилювало, і того, що хвилювати не може, наповнювало мене легким і бентежним почуттям.

Я винувато поглянув назад і побачив, що Гобі стоіть у дверях. Повернувшись навшпиньках до коридору, я тихо зачинив за собою двері, радий, що в коридорі так темно.

Удвох ми повернулися до вітальні.

- Як вона тобі? - запитав він так тихо, що я ледве почув.

Що я мав відповісти на це запитання?

- Думаю, о'кей.

- Вона перестала бути собою. - Він засмучено замовк, глибоко зануривши руки в кишені халата. - Тобто вона е - і іі немае. Вона не впізнае багатьох людей, які були близькими до неі, розмовляе з ними дуже офіційно, проте іноді надзвичайно відверта з чужими, весело базікае з людьми, яких ніколи не знала, ставиться до них як до давніх друзів. Мені сказали, що таке з нею бувае часто.

- Чому ій не дозволяють слухати музику?

Він підняв брову.

- О, вона ii слухае, іноді. Але бувае, здебільшого в другій половині дня, музика псуе ій настрій - вона думае, що повинна практикуватися, повинна вивчити якусь річ для школи, хвилюється. З нею бувае важко. Хоча грати на аматорському рівні вона цілком зможе, так мені кажуть.

Несподівано пролунав дзвінок, від якого ми обидва стрепенулися.

- Ага, - сказав Гобі, дещо розгубившись і подивившись на неймовірно гарний старовинний наручний годинник. - Це, мабуть, прийшла медсестра.

Ми подивились один на одного. Ми не закінчили нашу розмову. Нам ще багато треба було сказати.

Дзвінок задзвенів знову. У кінці коридору загавкав собака.

- Щось вона рано сьогодні, - сказав Гобі, поспішаючи до дверей із дещо невдоволеним виглядом.

- Можна я прийду ще? Щоб побачитися з нею?

Він зупинився. Схоже, мое прохання його вкрай здивувало.

- Авжеж, приходь, - сказав він.

Знову дзвінок.

- Приходь у будь-який час, - сказав Гобі. - Ми завжди раді бачити тебе.

III

- То як ти там погостював? - запитав Енді, коли ми вдягалися для обіду. - Це було якось дивно?

Платт подався на поізд, щоб повернутися назад до своеі школи, місіс Барбур вечеряла з керівництвом якогось доброчинного закладу, й містер Барбур повів решту нас обідати в яхт-клубі (куди ми ходили лише тими вечорами, коли місіс Барбур мала якісь інші справи).

- Той чоловік знае твою матір.

Енді, зав'язуючи краватку, скорчив гримасу: усі знають його матір.

- Було трохи дивно, - сказав я. - Але добре, що я туди поіхав. Ось візьми, - сказав я, дістався з кишені мобілку Енді.

Енді перевірив повідомлення, потім вимкнув ii й поклав до кишені. Після короткоі мовчанки він, іще тримаючи руку в кишені, підняв погляд, але подивився кудись повз мене.

- Я розумію, як тобі зле, - сказав він несподівано. - Дуже прикро, що з тобою сталося таке лихо.

Його голос - безвиразний, як у робота на автовідповідачі, - на мить перешкодив мені зрозуміти, що він каже.

- Вона була чудова, - сказав він, досі не дивлячись на мене. - Тобто…

- Ага, - пробурмотів я без особливого бажання продовжувати цю розмову.

- Я хочу сказати, мені бракує **ii**, - сказав Енді, зустрівши мій погляд очима, майже наповненими жахом. - Я ніколи не знав нікого, хто потім помер би. Хіба що свого діда Ван дер Плейна. Але досі я не втрачав нікого, хто подобався б мені.

Я не сказав нічого. Моя мати завжди була дуже прихильна до Енді, терпляче розпитувала про його домашню метеорологічну станцію, про те, скільки очок він набрав у своїх «Галактичних битвах», аж поки він густо червонів від задоволення.

Молода, жартівлива, любителька розваг, приязна, вона була цілковитою протилежністю його матері: моя мати кидала летючі тарілки з нами в парку та обговорювала з нами фільми про зомбі, дозволяла нам у суботу вранці лежати з нею в ліжку, їсти зацукровані пластівці й дивитися мультики. І мене іноді трохи навіть дратувало бачити, яким по-дурному веселим він ставав у **ii** присутності, бігаючи за нею й базікаючи про четвертий рівень тієї гри, якою захоплювався, неспроможний відірвати погляд від **ii** заду, коли вона нахилялася, щоб дістати якусь річ із холодильника.

- Вона була крутезна, - сказав Енді своїм замогильним голосом. - Ти пам’ятаєш, як вона повезла нас на автобусі в Нью-Джерсі на збори любителів кіножахіть? А того покидька на ім’я Ріп, який переслідував нас, умовляючи **ii** взяти участь у його фільмі про вампірів?

Його наміри, звісно, були найкращими, я знав. Але для мене було нестерпно розмовляти про щось пов’язане з моєю матір’ю або про колишній час, **i** я відвернувся.

- Я навіть не думаю, що він був якось причетний до кіножахіть, - сказав Енді безвиразно, тягуче. - Думаю, він був таким собі фетишистом. Усі його балачки про підземелля та про дівчат, прив’язаних до лабораторних столів, були звичайнісінькою порнухою. Ти пам’ятаєш, як він просив **ii** приміряти вампірські зуби?

- Так. Саме тоді вона вирішила звернутися в поліцію.

- Шкіряні штани. Його химерний пірсинг. Може, він **i** справді готувався поставити фільм про вампірів, але він, безперечно, був тим іще збоченцем, ти це помітив? А яка гидка посмішка? Й у виріз він весь час ій зазирав.

Я показав йому середній палець.

- Гаразд, ходімо, - сказав я, - мені їсти хочеться.

- Справді?

Я втратив дев’ять чи десять фунтів ваги, відколи померла мати, - цього було досить, щоб місіс Свонсон почала безсоромно зважувати мене у своєму офісі на тих самих вагах, на які вона ставила дівчат із розладами харчування.

- А ти не голодний?

- Так, але я думав, ти стежиш за своєю фігурою. Щоб улізти у свою випускну сукню.

- Пішов на хер… - сказав я незлобиво, відчиняючи двері, й наштовхнувся на містера Барбура, який стояв за ними, чи то підслуховуючи, чи збираючись постукати - важко було сказати.

Спаленівши від сорому, я щось забелькотів, заникуючись, - лаятись у домі Барбурів було категорично заборонено, - але містер Барбур не був роздратований.

- Добре, Тео, - сухо сказав він, дивлячись поверх моеі голови. - Я радий був почути, що ти почуваешся краще. Ходімо тепер, замовимо стіл.

IV

Протягом наступного тижня всі помітили, що мій апетит поліпшився, навіть Тодді.

- Ти закінчив свое голодування? - з цікавістю запитав він мене одного ранку.

- Тодді, іж свій сніданок.

- Але я думав, що це так називаеться. Коли люди навмисне не хочуть істи.

- Голодування оголошують люди, які сидять у в’язниці, - холодно сказала Кітсі.

- Кицю! - тоном застереження сказав містер Барбур.

- Але він учора з’ів три вафлі, - повідомив Тодді, дивлячись на байдужих батьків і намагаючись зацікавити іх своею проблемою. - А я - лише дві. А сьогодні вранці він з’ів миску каші й шість шматків бекону, але ви сказали, що п’ять шматків бекону - це забагато для мене. Чому мені не дозволено з’істи бодай п’ять шматків?

V

- Що ж, вітаю тебе тут, - сказав Дейв, психіатр, зачинивши двері й сівши навпроти мене у своему офісі: килими, полиці, заставлені старими книжками («Наркотики і суспільство»; «Дитяча психологія: інакший підхід»); і бежеві штори, які з дзижчанням відкриваються, коли натиснути кнопку.

Я збентежено посміхнувся, блукаючи поглядом по кімнаті, дивлячись на пальму у вазоні, на бронзову статую Будди, на все, крім нього.

– Отак-от. – Слабкий шум вуличного руху долинав сюди з Першої авеню, роблячи мовчанку між нами безмежною, міжгалактичною.

– Як у тебе справи сьогодні?

– Більш-менш… – Зустрічей із Дейвом я дуже боявся, це випробування, яке я мусив витримувати двічі на тиждень, я міг порівняти хіба що з візитом до стоматолога. Мені було прикро, що я його не люблю, бо ж він докладав таких зусиль для налагодження контакту зі мною, завжди питав мене, які кінофільми мені подобаються, які книжки, записував для мене всілякі диски, вирізав статті з журналу «Game Pro», що, на його думку, могли сподобатися мені, а іноді навіть водив мене до закусочної, де купував мені гамбургер, – а проте щоразу, коли він починав ставити мені запитання, я застигав, ніби він випихав мене на сцену в п’єсі, з якої я не знав жодного рядка.

– Ти сьогодні здаешся якимсь неуважним.

– Гм… – Повз мою увагу не проминуло, що чимало книжок, які стояли на полицях Дейва, мали у своїх назвах слово «секс»: «Підліткова сексуальність», «Секс і знання», «Форми сексуальної девіантності» і моя улюблена – «Вийти із сутінок: Як розпізнати сексуальну залежність». – Думаю, зі мною все гаразд.

– Ти так думаеш?

– Зі мною і справді все гаразд. Тут і думати нема чого.

– Справді? – Дейв відхилився назад у кріслі, піднявши ногу й погойдавши черевиком. – Це чудово. – А тоді: – Чому ти не хочеш мені розповісти про те, що з тобою відбувається?

Я почухав собі брову, подивився вбік.

– Іспанська мова досі мені дається важко – я мушу пройти ще один тест, мабуть, наступного понеділка. Але я написав на відмінно твір про Сталінградську битву. Це означає, що я поміняю своє В з мінусом з історії на повноцінне В.

Він так довго мовчав, дивлячись на мене, що я відчув себе загнаним у глухий кут і сушив собі голову, чого б йому сказати ще.

– Це все? – зненацька запитав він.

– Ну… – Я подивився на свої великі пальці.

– А як із твоіми тривогами?

– Трохи краще, ніж було, – сказав я, подумавши, як погано, що я нічого не знаю про Дейва.

Він був одним із тих чоловіків, які носять обручки, зовсім не схожі на обручки, - може, той перстень не мав ніякого стосунку до обручки, просто свідчив про те, що він пишається своїми кельтськими предками. Якби мене попросили вгадати, я сказав би, що він недавно одружився й дружина щойно народила йому дитину, - він мав такий переконливий вигляд молодого батька, наче йому доводилося щоночі прокидатися й міняти малому підгузки, а проте хто знає.

- А як у тебе справи з ліками? Що ти скажеш про побічні ефекти?

- Думаю, краще, - сказав я, почухавши ніс.

Я перестав ковтати свої пігулки, бо через них почувався геть стомленим і мені дуже боліла голова, тому я став кидати іх в умивальник у ванній і змивати.

Дейв помовчав хвилину.

- Отже, я не помилюся, якщо скажу, що загалом ти почуваешся краще?

- Думаю, що ні, - сказав я після мовчанки, дивлячись на штукенцію, яка висіла на стіні над його головою. Вона була схожа на перекошену рахівницю з глиняних кульок та мотузяних вузлів, і мені здавалося, що велику частину свого нинішнього життя я прожив, іі роздивляючись.

Дейв усміхнувся.

- Ти вважаеш, цього треба соромитись. Але те, що ти почуваешся краще, не означае, що ти забув свою матір. Або що ти менше іі любиш.

Розгнівавшись на його припущення - мені таке й на думку не спадало, - я відвернувся від нього й став дивитись у вікно, на депресивний краевид з будинком із білої цегли, що стояв на протилежному боці вулиці.

- А ти маеш бодай якесь уявлення, чому тобі стало краще?

- Ні, не маю, - коротко відповів я.

«Краще» було не те слово, яке виражало моі почуття. Такого слова взагалі не було. Ішлося, власне про такі дрібні речі, про які й згадувати не хотілося, - сміх у шкільному коридорі, жива ящірка, яка сновигала в тераріумі в науковій лабораторіі, - робили мене щасливим на одну мить, а вже наступноі миті змушували плакати. Іноді вечорами вологий, колючий вітер залітав у вікна з Паркової авеню, саме в ту годину, коли вуличний рух рідшав і місто порожніло, готуючись до нічного сну; накрапав дощ, на деревах розпукувалися бруньки, весна переходила в літо; музика поодиноких автомобільних гудків на вулиці і вологий запах мокрих хідників були заряджені електрикою, духом натовпу, нерухомих, самотніх секретарок, гладких чоловіків із торбами для товарів, скрізь панувала незграбна печаль створінь, які проштовхувалися до життя. Протягом тижнів я був замерзлим, замкненим у собі; тепер я відкручував кран у ванній, пускав воду на повну потужність і мовчки скиглив. Усе було сире, болюче, плутане й неправильне, а проте я почувався так, ніби проламувався з морозноі води крізь кригу до сонця й колючого холоду.

– Ну й де ти був? – запитав Дейв, намагаючись перехопити мій погляд.

– Тобто?

– Про що ти подумав саме тепер?

– Ні про що.

– Не кажи дурниць. Це надто важко – не думати зовсім ні про що.

Я стенув плечима. Крім Енді, я нікому не розповідав про те, що іздив на автобусі до Піппи, і ця таємниця підсвічувала все, мов сяйвом сновидіння; паперові маки, тьмяне світло від опливлоі свічки, липучий жар іі руки в моій руці. Та хоч це була найпомітніша і найреальніша подія, яка сталася зі мною за останній час, я не хотів псувати іі, розповідаючи про неі, а надто йому.

Ми сиділи мовчки ще довгу хвилину або дві. Потім Дейв нахилився вперед зі стурбованим виразом обличчя й сказав:

– Ти зрозумій, Тео, коли я питаю тебе, що ти думаеш протягом цих мовчанок, я не намагаюсь ані смикати тебе, ані поставити в незручне становище, ані щось таке.

– О, я це знаю, – сказав я з нелегким почуттям, учепившись пальцями у твід, яким був обтягнутий підлокітник крісла.

– Я тут для того, щоб поговорити з тобою про те, про що ти сам хотів би поговорити. Або… – почувся тріскіт дерева, коли він підвівся на своему стільці, – ми взагалі не повинні говорити. Але мене турбуе, чи ти, бува, чогось не приховуеш.

– Ну, знаете, – сказав я після паузи, що здавалося, ніколи не закінчиться, змагаючись зі спокусою подивитися вбік на годинник. – Я, власне, хочу…

Скільки ми маемо ще хвилин? Сорок?

– Бо я почув від інших дорослих, які беруть участь у твоему житті, що останнім часом твій інтерес до життя посилився. Ти став більше працювати в класі, – сказав він, коли я нічого не відповів. – Брати активнішу участь у суспільному житті. Став нормально істи. – У тиші з вулиці долетів звук сирени «швидкоі допомоги». – Тож мені хотілося б, аби ти допоміг мені зрозуміти, що у твоему житті змінилося.

Я здвигнув плечима, почухав щоку. Хіба можна це пояснити? Було б дурним навіть намагатися це зробити. Навіть моя пам’ять почала здаватися мені туманною й зоряною від нереальності, наче сон, подробиці якого стають усе менш виразними й проникними, коли ти намагаешся іх затримати в пам’яті. Що було важливим, то це почуття, солодка, глибока течія, наділена такою владною силою, що в класі, на шкільному автобусі, лежачи в ліжку й намагаючись думати про щось безпечне або приемне, про якесь середовище або місце, де моі груди не були б перевантажені тривогою, мені треба було тільки зануритись у цей теплокровний потік і дозволити, щоб він переніс

мене в потаємне місце, де все добре. Коричневі стіни, краплі дощу на шибках, глибока тиша й відчуття глибини та дистанції, схожі на лаковане тло картини дев’ятнадцятого століття. Зношені до ниток килими, розмальовані японські віяла, старовинні валентинки, що виблискують у світлі свічок, П’еро та голуби й серця в гірляндах квітів. Бліде обличчя Піппи в темряві.

VI

– Послухай, – сказав я Енді через кілька днів, коли ми виходили зі «Старбаксу» після школи, – ти можеш прикрити мене на сьогодні?

– Ясно, зможу, – сказав Енді, зробивши глибокий ковток кави. – А як надовго?

– Я не знаю.

Залежно від того, скільки в мене забере пересадка на Чотирнадцятій вулиці, можливо, я дістануся до центру хвилин за сорок п’ять. Автобусом у буденний день іхати буде ще довше.

– На три години?

Він скривився; якщо його мати буде вдома, вона почне розпитувати його.

– Що я ій скажу?

– Скажи ій, мене затримали в школі або щось таке.

– Вона подумае, ти потрапив у якусь халепу.

– А ій хіба не все одно?

– Так, але я не хотів би, щоб вона зателефонувала до школи, аби довідатися, що там сталося.

– Скажи ій, я пішов у кіно.

– Тоді вона запитае, чому я не пішов із тобою. Я скажу ій, що ти в бібліотеці.

– Це така очевидна брехня.

– Гаразд, чому нам тоді не сказати ій, що твій куратор від соціальноі служби призначив тобі термінове побачення? Або що ти вирішив вихилити двійко коктейлів у барі готелю «Four Seasons»?

Він передражнював свого батька. Враження було таким сильним, що я засміявся.

– Fabelhaft[34 - Чудово (нім.).], – відповів я голосом містера Барбура. – Дуже смішно.

Він стенув плечима.

- Головна зала відчинена сьогодні до сьомої, - сказав він своїм звичайним, тягучим і безвиразним голосом. - Але я не знаю, до якої зали ти пішов, бо ти забув сказати мені про це.

VII

Двері відчинилися швидше, ніж я сподівався, тоді як я дивився вниз по вулиці й думав про щось інше. Цього разу він був чисто поголений, пахнув милом, його довге сиве волосся було акуратно зачесане назад і закладене за вуха; і одягнений він був так само шикарно, як містер Блеквелл, коли я вперше його побачив.

Його брови підскочили вгору. Він, вочевидь, був здивований побачити мене.

- Привіт!

- Я прийшов невчасно? - запитав я, дивлячись на білосніжну манжету його сорочки, гаптовану червоними китайськими літерами, такими дрібними й стилізованими, що їх було майже не видно.

- Аж ніяк! Правду кажучи, я сподівався, що ти нас навідаєш.

На ньому були червона краватка з блідо-жовтим візерунком, чорні оксфордські черевики, чудово скроєний темно-синій костюм.

- Прошу, заходь.

- Ви кудись ідете? - запитав я, боязко подивившись на нього.

Костюм зробив його іншим чоловіком, менш меланхолійним і неуважним, більш енергійним - не схожим на Гобі мого першого візиту, такого собі елегантного, але занедбаного білого ведмедя.

- Так, іду. Але не тепер. Сказати правду, у нас тут казна-що коїться. Але байдуже.

Що він мав на увазі? Я пішов за ним у середину дому - через ліс майстерні, ніжки від столів та розламані стільці і далі через похмуру вітальню на кухню, де тер'ер Космо бігав туди-сюди й скавулів, цокаючи кігтями по плитці. Коли ми туди увійшли, він ступив на кілька кроків назад й агресивно подивився на нас.

- Чому він тут? - запитав я, нахилившись, щоб погладити йому голову, а потім відсмикнув руку, коли він сахнувся від мене.

- Що? - запитав Гобі.

Він здавався стурбованим.

- Космо. Він не хоче бути з нею?

- Це її тітка. Вона не хоче, щоб він був там.

Він наповнював чайник біля мийки, і я помітив, що чайник тремтів у його руках.

- Тітка?

- Так, - сказав він, поставивши чайник на вогонь, а потім нахилившись, щоб почухати підборіддя собаці. - Бідолашна жабко, ти тепер не знаєш, що робити, чи не так? Маргарет дотримується дуже суворих поглядів на перебування собак у кімнаті хворого. Звичайно, вона має слушність. А тепер і ти з'явився, - сказав він, подивившись через плече дивним веселим поглядом. - Знову тебе викинуло на наш берег. Піппа тільки про тебе й говорить відтоді, як ти її навідав.

- Справді? - радісно запитав я.

- «Де той хлопець?» «До мене приходив хлопець». Учора вона сказала мені, що ти сюди прийдеш іще, - промовив він із теплим і дзвінким сміхом. - І опа - ти вже тут.

Він підвівся, хруснувши коліньми й витерши зап'ястком свій бугруватий білий лоб.

- Якщо ти трохи почекаєш, то зможеш увійти до неї й побачити її.

- Як вона почувається?

- Набагато краще, - сказав він переконано, не дивлячись на мене. - Так багато всього сталося. Тітка забирає її до Техасу.

- Техасу? - перепитав я після приголомшеної паузи.

- Боюся, що так.

- Коли?

- Післязавтра.

- Ні!

Він скривив гримасу, але вона моментально розгладилася.

- Так, я збираю їй речі в дорогу, - сказав він веселим голосом, що не відповідав виразові горя, який ковзнув по його обличчю. - До неї весь час приходили люди. Друзі зі школи - власне, це перша спокійна хвилина, яку ми маємо за тривалий час. Цей тиждень був дуже клопітним.

- Коли вона повернеться?

- Не скоро, думаю. Маргарет забирає її туди жити.

- Назавжди?

- О ні! Не назавжди, - сказав він голосом, який примусив мене усвідомити, що він хотів сказати саме назавжди. - Зрештою, вона переселяється не на іншу планету, - додав він, коли побачив мое обличчя. - І, звичайно ж, я навідуватиму її.

- Але ж… - Я почувався так, ніби на мене обвалилася стеля. - Я думав, вона живе тут. Із вами.

- Власне, так і було. Дотепер. Хоч я переконаний, що там їй буде набагато краще, - додав він без переконаності в голосі. - Це велика зміна в нашому житті, але в тривалій перспективі, я переконаний, це буде краще.

Я бачив, він не вірить жодному своєму слову.

- Але чому вона не може залишитися тут?

Він зітхнув.

- Маргарет - зведена сестра Велті, - сказав він. - Вона найближча родичка Піппи. Кревна родичка, чого я не можу сказати про себе. Вона думає, Піппі буде краще жити в Техасі і вона вже досить одужала, щоб туди переїхати.

- Я не схотів би жити в Техасі, - сказав я, не знаючи, що говорити. - Там дуже жарко.

- Я думаю, що й лікарі там не такі добрі, як тут, - сказав Гобі, обтрушуючи з рук пилюку. - Хоч ми з Маргарет маємо різні думки щодо цього.

Він сів і подивився на мене.

- Твої окуляри подобаються мені, - сказав він.

Я не хотів розмовляти про свої нові окуляри, я вважав, вони мені не потрібні, хоч крізь них я справді бачив набагато краще. Місіс Барбур купила оправу для мене в крамниці Мейровіца після того, як я показав поганий результат перевірки зору в шкільному медпункті. Тепер я мав круглі окуляри в черепаховій оправі, вони здавалися солідними й дорогими, і дорослі зі шкури пнулися, аби переконати мене в тому, що вони мені дуже личать.

- Що там діється у вашому районі? - запитав Гобі. - Ти не можеш собі уявити, яку сенсацію справив твій візит. Власне кажучи, я навіть сам хотів навідати тебе в передмісті й не приїхав з однієї причини - мені вкрай не хотілося розлучатися з Піппою, адже вона так скоро мене покине. Усе це сталося дуже швидко, зрозумій. Я маю на увазі ситуацію з Маргарет. Вона схожа на іхнього батька, старого містера Блеквелла, - коли їй стукне щось у голову, то вона не заспокоїться, доки не доб'ється свого.

- А він теж поїде в Техас? Я про Космо.

- О ні, йому й тут буде добре. Він жив у цьому домі з тримісячного віку.

- А він не страждатиме?

- Сподіваюся, що ні. Хоч, правду кажучи, йому буде тоскно без Піппи. Космо і я були в добрих стосунках, хоч він глибоко переживав, коли помер Велті. Він був собакою Велті й прихилився до Піппи зовсім недавно. Ці маленькі тер'ери, яких завжди тримав Велті, дітей не люблять - мати Космо Чессі була справжнім жахом.

- Але чому Піппа повинна іхати туди?

- Ну ти ж розумієш, - сказав він, потираючи око, - це єдиний логічний вихід. Маргарет у технічному розумінні - найближча родичка Піппи. Хоч Маргарет і Велті майже не розмовляли, коли Велті був іще живий, принаймні в останні роки.

- Чому?

- Ну, знаєш… - Я бачив, він не хоче нічого пояснювати мені. - Це все дуже складно. Маргарет терпіти не могла матір Піппи, розумієш.

Коли він це сказав, до кімнати ввійшла діловита, висока й гостроноса жінка віку молодої на вигляд бабусі, з гострим, аристократично-хижим обличчям і рудим волоссям, помережаним сивиною. Її костюм і черевики могла б носити й місіс Барбур, щоправда, місіс Барбур терпіти не могла такого кольору - лаймово-зеленого.

Вона подивилася на мене, потім - на Гобі.

- Це хто? - холодно запитала вона.

Гобі голосно зітхнув, він явно був роздратований.

- Заспокойся, Маргарет. Це той хлопець, який був із Велті, коли він помер.

Вона зиркнула на мене крізь свої окуляри без оправи - а тоді засміялася різким сміхом, гучним і самовдоволеним.

- Вітаю, - сказала вона - несподівано сама чарівність, простягши до мене тонкі червоні руки, вкриті діамантами. - Я Маргарет Блеквелл Пірс. Сестра Велті. Зведена сестра, - поправила вона себе, глянувши через мое плече на Гобі, коли побачила, як я нахмурив брови. - Велті і я мали одного батька. Моею матір'ю була Сьюзі Делафілд.

Вона промовила це ім'я таким тоном, ніби воно мало щось означати. Я подивився на Гобі, щоб зрозуміти, що він про все це думає. Вона перехопила мій погляд і різко глянула на нього, перш ніж обернула свою увагу - суцільний блиск - на мене.

- Який же ти чудовий маленький хлопчик, - сказала вона мені. Її довгий ніс був трохи червоний на кінчику. - Я дуже рада, що зустріла тебе. Джеймс і Піппа розповіли мені все про твій візит - це було щось надзвичайне. Ми всі були такі схвильовані. А ще, - вона схопила мене за руку, - я мушу подякувати тобі від усього серця, що ти повернув мені перстень діда. Він багато означає для мене.

Її перстень? Я знову збентежено подивився на Гобі.

- Він також багато означав би для мого батька. - У ii дружній манері було щось відрепетируване («відра чарівності», як сказав би містер Барбур); а проте мідний колір ii схожості з містером Блеквеллом і Піппою вабив мене до неі, змушуючи злитися на себе самого. - Ти знаеш, як ми загубили його раніше, чи не так?

Засвистів чайник.

- Ти вип'еш трохи чаю, Маргарет? - запитав Гобі.

- Так, будь ласка, - швидко відповіла вона. - З лимоном і медом. І долийте в нього краплю скотчу. - Звертаючись до мене набагато більш дружнім голосом, вона сказала: - Мені дуже прикро, але, боюсь, у нас, дорослих, багато справ, які ми повинні розв'язати сьогодні. Незабаром маемо зустрітися з адвокатом. Як тільки прийде медсестра Піппи.

Гобі прокашлявся.

- Я не бачу жодноі шкоди в тому…

- Ви мені дозволите зайти до ii кімнати й побачитися з нею? - запитав я, надто нетерплячий, щоб дослухати до кінця його речення.

- Звичайно, - швидко відповів Гобі, перш ніж тітка Маргарет устигла втрутитись, майстерно уникнувши ii роздратованого погляду. - Ти пам'ятаеш, як до неі йти, так? Он у тому напрямку.

VIII

Першими словами, які вона мені сказала, були:

- Вимкни, будь ласка, світло.

Вона сиділа в ліжку з навушниками від айпода у вухах і мала засліплений і розгублений вигляд у світлі горішньоі лампи.

Я вимкнув ii. Кімната здавалася порожньою з картонними ящиками, що стояли під стінами. Рідкий весняний дощик скапував на підвіконня. Зовні, на темному подвір'і, пінистий цвіт розквітлоі груші білів на тлі мокроі цегли.

- Привіт, - сказала вона, міцніше стиснувши руки, що лежали на ковдрі.

- Привіт, - відповів я і збентежився, так скуто це в мене вийшло.

- Я знала, що це ти! Я чула, як ти говорив на кухні.

- Справді? Звідки ти знала, що то був я?

- Я ж бо музикантка! У мене дуже гострий слух.

Тепер, коли мої очі звикли до темряви, я помітив, що вона здавалася менш слабкою, ніж тоді, коли я приходив до неї минулого разу. Її волосся трохи відросло, і скоби були зняті, хоч опуклу лінію рани було ще видно.

– Як ти почуваешся? – запитав я.

Вона всміхнулася.

– Спати хочеться. – Сон прозвучав у її голосі, хрипкуватому й такому милому на перепадах. – Хочеш приєднатися?

– Приєднатися до чого?

Вона відвернула голову вбік, витягла з вуха один навушник і подала його мені.

– Слухай.

Я сів біля неї на ліжко й застромив навушник у вухо: неземні мелодії, безликі, пронизливі, наче радіосигнал із раю.

Ми подивились одне на одного.

– Що це? – запитав я.

– Еее… – Вона подивилася на айпод. – Палестріна.

– Он як… – Але мені було байдуже, що то було. Єдиною причиною, чому я це слухав, були дощове світло, біле дерево за вікном, грім, вона.

Мовчанка, що запала між нами, була щасливою й дивною, поєднана дротом і крижаними голосами, які тонко відлунювали.

– Ти не розмовляй, – сказала вона. – Якщо не маєш такого бажання. – Її повіки були важкі, а голос сонний і схожий на таємницю. – Люди завжди люблять розмовляти, але я віддаю перевагу мовчанці.

– Ти плакала? – запитав я, придивившись пильніше.

– Ні. Ну добре, дуже трошки.

Ми сиділи там, нічого не кажучи, і я не почувався ані ніяково, ані дивно.

– Я повинна поїхати звідси, – раптом сказала вона. – Ти знаєш?

– Знаю. Він мені сказав.

– Це жахливо. Я не хочу нікуди їхати.

Вона пахла сіллю, ліками й чимось іншим, схожим на запах ромашкового чаю, який моя мати купувала в крамниці «Грейс», трав'янистий і солодкий.

– Вона здається приємною, – обережно сказав я. – Я думаю.

- Я думаю, - наче луна, озвалася вона, провівши кінчиком пальця по краю ковдри. - Вона щось говорила про плавальний басейн. І про коней.

- Це мае бути цікаво.

Вона збентежено закліпала повіками.

- Можливо.

- Ти вміеш іздити верхи?

- Ні.

- Я теж не вмію. Хоч моя мати вміла. Вона любила коней. Завжди зупинялася поговорити з запряженими кіньми в південній частині Центрального парку. І схоже було, - я не знав, як це сказати, - схоже було, ніби вони говорили з нею. Здавалося, вони обертали голови й дивилися навіть зашореними очима, куди вона йде.

- Твоя мати також померла? - боязко запитала вона.

- Так.

- Моя мати померла вже давно. - Вона замислилася на мить. - Я не можу пригадати коли. Вона померла одного року після моіх весняних канікул, так що я втратила свої весняні канікули й тиждень після весняних канікул теж. Ми школою збиралися на екскурсію в Ботанічні сади, але мені не пощастило **ii** здійснити. Мені дуже бракуе мами.

- Чому вона померла?

- Вона хворіла. Твоя мати також хворіла?

- Ні. Вона стала жертвою нещасного випадку. - Але мені не хотілося більше говорити на цю тему. - В усякому разі, вона дуже любила коней, моя мама. Коли вона була підлітком, вона мала коня, який іноді почувався самотнім. І він любив підходити до будинку, класти голову на підвіконня й дивитися, що там відбуваеться всередині.

- Як його звали?

- Палітра.

Я любив, коли мати розповідала мені про стайні в Канзасі: на балках там сиділи сови та кажани, коні іржали й форкали. Я знав імена всіх коней **і** собак **ii** дитинства.

- Палітра! Він був різнокольоровим?

- Він був плямистий, можна сказати так. Я бачив його фотографіі. Іноді - влітку - він приходив **і** дивився на неі, коли вона дрімала пополудні. Вона чула, як він дихае під самими шторами.

- Це так приемно! Я люблю коней. Просто…

- Що?

- Я хочу залишитися тут! - У неі мало не бризнули сльози. - Я не знаю, чому я повинна іхати!

- А ти скажи ім, що хочеш залишитися.

Коли наші руки доторкнулися? Чому іі рука була такою гарячою?

- Я ім сказала! Але всі думають, мені буде краще там.

- Чому?

- Я не знаю, - сказала вона роздратовано. - Там спокійніше, кажуть вони. Але я не люблю спокій, я люблю слухати всілякі звуки.

- Мене також хочуть забрати звідси.

Вона сперлася на лікоть.

- Ні! - сказала вона стривоженим голосом. - Коли?

- Я не знаю. Скоро, я думаю. Я повинен жити зі своім дідом і бабусею.

- Он як, - журливо сказала вона, відхилившись на подушки. - Я не маю ані діда, ані бабусі.

Я просунув своі пальці між іі пальцями.

- Моі дід і бабуся - люди не дуже приемні.

- Мені шкода.

- Ет, пусте, - сказав я таким нормальним голосом, яким міг, хоч мое серце стугоніло так, що я відчував, як пульс стрибае в кінчиках моіх пальців. Їі рука в моій була оксамитовою, гарячою і трохи липкою.

- А ти не маеш інших родичів?

Їі очі були такими темними в блідому світлі з вікна, що здавалися зовсім чорними.

- Ні. Хоча… - Чи вважати родичем батька? - Ні, не маю.

Запала тривала мовчанка. Ми досі були з'єднані навушниками: один у іі вусі, другий - у моему. Співали морські мушлі. Співали янгольські хори й перли. Перебіг подій несподівано вповільнився; було таке враження, ніби я забув, як правильно дихати; знову й знову ловив себе на тому, що затримую дихання, а потім повітря вилітае з мене хрипко й надто гучно.

- Що це була, ти сказала, за музика? - запитав я, аби що-небудь сказати.

Вона сонно всміхнулася й потяглася до загостреного, не апетитного на вигляд льодяника, який лежав на клаптику фольги на її нічному столику.

– Палестріна, – сказала вона, застромивши льодяника в рот. – Висока меса. Чи щось подібне. Усі ці твори дуже схожі.

– Тобі вона подобається? – запитав я. – Твоя тітка?

Вона дивилася на мене кілька довгих тактів. Тоді акуратно поклала льодяник на фольгу і сказала:

– Вона здається приємною жінкою. Я думаю. Проте я зовсім її не знаю. І це мене бентежить.

– Але чому ти повинна їхати?

– Ідеться про гроші. Гобі нічого вдіяти не може – він мені не справжній дядько. Він лише прикидається моїм дядьком, каже вона.

– Я хотів би, аби він був тобі справжнім дядьком, – сказав я. – Я хочу, щоб ти залишалася тут.

Несподівано вона сіла, обхопила мене руками й поцілувала; і вся кров прилинула до моєї голови, то було таке відчуття, ніби я падав із високої скелі.

– Я…

Мене опанував жах. У своєму очманінні я простяг руку, щоб витерти з губів поцілунок, – але він не був ані мокрим, ані вологим, і я відчував, як він горить на тильному боці моєї долоні.

– Я не хочу, щоб ти звідси поїхала.

– Я теж не хочу нікуди їхати.

– Ти пам’ятаєш, що мене бачила?

– Коли?

– Саме перед тим.

– Ні.

– А я тебе пам’ятаю, – сказав я. У якийсь спосіб моя рука знайшла дорогу до її щоки, і я незграбно відсмикнув її і притиснув до свого боку, стиснувши пальці в кулак і майже сівши на нього. – Я там був.

І саме тут я помітив, що Гобі стоїть у дверях.

– Привіт, давня любове моя. – І хоч тепло в його голосі було переважно адресоване їй, я знав, що частина його призначалася й для мене. – Я ж тобі сказав, що він повернеться.

- Казав! - сказала вона, сідаючи в ліжку. - Він тут.

- То ти слухатимеш мене наступного разу?

- Я тебе слухала. Але я тобі не повірила.

Кінчик штори ковзнув по підвіконню. Я наче в тумані чув, як співає за вікном вуличний рух. Сидячи на краечку **ii** ліжка, я почувався так, ніби настала та мить, коли сон переходить у денне світло й, перш ніж змінитися, ці два стани зливаються докупи, перетворюються на туманну й плинну ейфорію: дощове світло, Піппа в ліжку, Гобі в дверях **і ii** поцілунок (з тим дивним присмаком, який, тепер я розумію, був присмаком льодяника з морфіем), що прилип до моіх губ. Проте я не переконаний, що навіть морфіем можна було пояснити те, як легко я почувався в ті хвилини, як був огорнутий щастям **і** красою. У напівзабутті ми попрощалися (ми не пообіцяли писати одне одному; либонь, вона була ще надто слабка для цього), **і** я опинився в коридорі, де вже стояли медсестра й тітка Маргарет, розмовляючи голосно й спантеличено, **і** я відчув на своему плечі важку руку Гобі, то був сильний заспокійливий потиск, наче якір, який давав мені знати, що все буде о'кей. Я не відчував такого доторку до себе, відколи померла моя мати, - дружнього, заспокійливого посеред плутаних подій, - **і**, як приблудний собака, що тужить за любов'ю, я відчув, як мене опанувало глибоке почуття відданості, несподівана переконаність зі слізьми на очах у тому, що це місце добре, цей чоловік надійний **і** я можу довіряти йому, ніхто мене тут не скривдить.

- О, - скрикнула тітка Маргарет, - ти плачеш? Ви це бачите? - звернулася вона до молодоі медсестри (яка кивала головою, всміхалася, намагалася вгодити, явно перебуваючи під **ii** чарами). - Який же він чудовий хлопець! Ти сумуватимеш за нею, чи не так? - Їі усмішка була широкою **і** впевненою в собі, у своій порядності й справедливості. - Ти обов'язково маеш нас навідати. Я завжди з великою радістю приймаю гостей. Моі батьки… вони мали один із найбільших тюдорівських будинків у Техасі…

І вона базікала, налаштована приязно, як папуга. Але я вже присягнув на вірність іншій. І смак Піппиного поцілунку - гірко-солодкий **і** дивний - залишався зі мною, поки я повертався додому, до передмістя, сонно розхитуючись в автобусі, танучи від щастя та від смутку, від зоряного болю, який підіймав мене над вітряним містом, наче паперового змія: моя голова була в дощових хмарах, а серце в небі.

IX

Я тяжко переживав думку про **ii** від'їзд. Я не міг про це думати. У той день, коли вона мала від'їхати, я прокинувся з болем у серці. Дивлячись на небо над Парковою авеню, темно-сине й погрозливе, прямісінько з пейзажів Голгофи, я уявляв, як вона дивиться на це саме небо з вікна свого літака, - **і**, коли ми з Енді йшли до автобусноі зупинки, опущені очі та похмурі обличчя перехожих, здавалося, віддзеркалювали й побільшували мій смуток через неминучу розлуку з нею.

- Еге ж, у Техасі нудьга, - сказав Енді, шморгаючи носом; очі в нього були рожеві й стікали слізьми від пилку, тож він був іще більше схожий на лабораторного щура, ніж зазвичай.

- Ти там був?

- Атож - у Далласі. Дядько Гаррі й тітка Тесс жили там певний час. Там немає інших розваг, крім ходіння в кіно, й ти нікуди не можеш піти пішки, треба, щоб хтось повіз тебе на автомобілі. Вони також мають гримучих змій і смертні вироки, які я вважаю примітивними й неетичними в дев'яносто восьми відсотках випадків. Але для неї, можливо, там буде й краще.

- Чому?

- Насамперед клімат, - сказав Енді, сякаючи носа в один з носовичків із пресованої бавовни, який він щоранку витягав із шухляди у своїй шафі. - Люди швидше одужують у теплому кліматі. Саме тому мій дід Ван дер Плейн перебрався жити до Палм-Біч.

Я промовчав. Я знав, що Енді можна довіряти; я цінував його думку, а проте, розмовляючи з ним, іноді почувався так, ніби розмовляю з однією з комп'ютерних програм, які імітують людські відповіді.

- Якщо вона житиме в Далласі, то хай неодмінно піде до Музею природи й науки. Хоч, можливо, він видасться їй маленьким і несучасним. У тамтешньому IMAX навіть 3D немає. Вони також беруть додаткову плату за прохід до планетарію, а це безглуздя, бо іхній планетарій навіть порівнювати не можна з Гейденським[35 - Гейденський планетарій - частина Американського музею природничої історії в Нью-Йорку.].

- Гм…

Іноді я питав себе, чи існує спосіб виштовхати Енді з його башти для задротів-математиків? Цунамі? Напад десептиконів?[36 - Десептикони - противники автоботів у вигаданому всесвіті трансформерів.] Годзілла[37 - Годзілла - страховище з американського бойовика.] на П'ятій авеню? Він був планетою без атмосфери.

X

Чи хтось коли-небудь почувався таким самотнім? Повернувшись до Барбурів, у гамір і повну родину, яка не була моєю, я тепер почувався навіть самотнішим, ніж зазвичай, а надто коли почав наближатися кінець навчального року й мені було неясно (та й Енді також), чи вони візьмуть мене у свій літній будинок у штаті Мен. Місіс Барбур із ii характерною делікатністю примудрялася обминати цю тему навіть серед картонних ящиків і відкритих валіз, які стали всюди з'являтися в домі. Містер Барбур та його найменші діти мали схвильований вигляд, але Енді розглядав цю перспективу з відвертим жахом.

- Засмага і розвага, - зневажливо говорив він, поправляючи свої окуляри (схожі на моі, але з набагато товщими скельцями). - Твоі дід і бабуся,

принаймні, живуть на сухій землі. З гарячою водою. З підключенням до Інтернету.

- Мені тебе зовсім не шкода.

- Якщо тобі доведеться поїхати з нами, то я побачу, як тобі це сподобається. Це як у «Викраденому»[38 - Пригодницький роман Роберта Льюіса Стівенсона (1886).]. Коли вони продають його в рабство на той човен.

- А як тобі перспектива бути відданим у дім жалюгідного родича, у дідька на рогах, з яким ти навіть не знайомий?

- Ти знаєш, я думав про це, - серйозним голосом сказав Енді, обертаючись на своєму стільці, щоб подивитись на мене. - Принаймні вони тебе не вб'ють, бо ти не є загрозою для іхньої спадщини.

- Ні, звичайно ж, не є загрозою.

- Ти знаєш, що я тобі порадив би?

- Не знаю, а що?

- Я тобі порадив би, - сказав Енді, чухаючи собі ніс загостреним кінчиком олівця, - тяжко працювати, коли тебе віддадуть у твою нову школу в Мериленді. Ти матимеш перевагу - навчатимешся на клас попереду свого віку. Це означає, що ти закінчиш школу в сімнадцять років. Якщо докладеш необхідних зусиль, то через чотири роки, а може, навіть три, матимеш стипендію для навчання в будь-якому закладі.

- Моі оцінки не такі добрі.

- Так, - серйозним голосом підтвердив Енді, - але тільки тому, що ти не хочеш працювати. Проте, гадаю, є всі підстави припустити, що твоя нова школа, хоч де вона буде, не ставитиме перед тобою надто високих вимог.

- Я проситиму Бога, щоб вона іх не ставила.

- Візьми до уваги, що йдеться про державну школу, - сказав Енді. - Мериленд. Жодної неповаги до Мериленду. Я хочу сказати, що там є Лабораторія прикладної фізики й Науковий інститут космічного телескопа при університеті Джонса Гопкінса, не кажучи вже про Центр космічних польотів імені Годдарда у Грінбелті. Безперечно, цей штат має серйозні зв'язки з НАСА. У кінці початковоі школи ти на тестуванні скільки набрав?

- Не пам'ятаю.

- Гаразд, не розповідай мені про це, якщо не хочеш. Я лише хочу сказати, ти зможеш закінчити школу з високими оцінками, коли тобі буде сімнадцять років - а може, навіть шістнадцять, якщо ти працюватимеш тяжко, й тоді ти зможеш вступити до коледжу, коли схочеш.

- Три роки - це чималий час.

- Він чималий для нас. Але в загальній схемі речей зовсім ні. Я маю на увазі, - розважливо сказав Енді, - подивись на цю дурепу Сабіну Інгерсолл або на того ідіота Джеймса Вільерса. Або хоч би на Форреста, сука, Лонгстріта.

- Ці люди не бідні. Я бачив Вільерсового батька на обкладинці «The Economist».

- Ні, вони не бідні, але тупі, як диванні валики. Взяти хоч би Сабіну - та вона ледве навчилася ставити одну ногу поперед другої. Якби ii родина не мала грошей і ій довелося викручуватися самій, вона могла б стати, навіть не знаю, хіба повією, не більше. Лонгстріт, він би, думаю, забився в якийсь куток і здох із голоду. Як хом'як, що його забули нагодувати.

- Ти пригнічуеш мене.

- Я хочу лише сказати, що ти хлопець розумний. І дорослі люблять тебе.

- Та невже? - з сумнівом запитав я.

- Безперечно, - сказав Енді своім безвиразним бридким голосом. - Ти запам'ятовуеш імена, дивишся просто у вічі, тиснеш руки, коли від тебе цього чекають. У школі вони всі готові зав'язатись у вузол задля тебе.

- Але ж… - Я не хотів нагадувати йому, що вони так поводяться, бо моя мати померла.

- Не будь йолопом. Ти викрутився б, навіть скоївши вбивство. Ти для цього досить розумний.

- Чому тоді ти не опануеш вітрильне мистецтво?

- Я намагаюсь опанувати його, - похмуро відповів Енді, розкриваючи свій зошит із хіраганою. - Я прикинув, що в гіршому випадку мені треба буде витерпіти чотири диявольські літа. Три, якщо тато погодиться віддати мене до коледжу, коли мені виповниться шістнадцять. Два, якщо я стисну зуби й перед випускним класом запишуся в «Гірську школу» на літню програму з органічного рільництва. І після цього я більше ніколи не ступлю ногою на палубу яхти чи хай там якого човна.

XI

- Важко розмовляти з нею по телефону, ох, важко, - сказав Гобі. - Я такого не чекав. З нею зовсім погано.

- Зовсім погано? - перепитав я.

Не минуло й тижня після від'їзду Піппи, і хоч я не думав навідувати Гобі, якимсь чином знову опинився в нього, сидячи на кухні за столом і поідаючи другу страву, схожу на перший погляд на чорну землю з квіткового горщика, але насправді - чудову суміш імбиру і смокв зі збитими вершками, притрушену гіркуватою апельсиновою цедрою.

Гобі потер око. Він лагодив стілець у підвалі, коли я прийшов.

- Усе це неабияк мене дратує, - сказав він. Його волосся було зав'язане на потилиці, щоб не затуляти очі. Окуляри висіли на шиї на ланцюжку. Він скинув свій чорний робочий халат, повісив його на гачок і був тепер у старих вельветових штанях, забризканих мінеральним розчином та обліплених бджолиним воском, і запраній бавовняній сорочці з рукавами, закасаними до ліктів. - Маргарет сказала, що вона плакала три години, після того як закінчила телефонну розмову зі мною ввечері в неділю.

- То чому вона не може повернутися?

- Щиро кажучи, я хотів би знати, як поліпшити ситуацію, - сказав Гобі. Він сидів, діловитий і похмурий, його вузлувата біла рука лежала на столі, щось у вигині його плечей нагадувало добродушного коня-ваговоза або робітника, що зайшов до пабу після довгого трудового дня. - Я думав полетіти туди й побачитися з нею, але Маргарет сказала, що не треба. Мовляв, дівчина взагалі не звикне до свого нового місця перебування, якщо я стовбичитиму поблизу.

- Я вважаю, ви все одно повинні туди поїхати.

Гобі підняв брови.

- Маргарет найняла фізіотерапевта - якогось знаменитого, напевне, який лікує травмованих дітей за допомогою коней. Так, Піппа любить тварин, але навіть якби вона була при доброму здоров'і, то не схотіла б перебувати весь час поза домом, не злазячи з коня. Вона провела більшу частину свого життя на уроках музики та в репетиційних кімнатах. Маргарет сповнена ентузіазму щодо музичної програми в іі церкві, але аматорський дитячий хор навряд чи дуже цікавить Піппу.

Я відсунув убік скляну миску, яку вишкріб до дна.

- Чому Піппа не знала іі раніше? - боязко запитав я, а коли він мені не відповів, то додав: - Справа в грошах?

- Не зовсім. Хоч і в них. Ти правду кажеш. Гроші завжди мають вагу, коли йдеться про такі взаємини. Річ у тому, - сказав він, нахилившись уперед і поклавши свої великі виразні руки на стіл, - що батько Велті мав трьох дітей. Велті, Маргарет і матір Піппи, Джульетту. Усіх від різних жінок.

- Он як.

- Велті був найстарший. Здавалося, б найстарший син, тут усе зрозуміло. Але він захворів на туберкульоз хребта, коли мав шість років, а його батьки перебували в Асуані - нянька не зрозуміла, яка це тяжка хвороба, і його поклали до лікарні надто пізно - він був дуже розумний хлопчик, так мені здається, привабливий також, але старий містер Блеквелл не був чоловіком, готовим терпіти слабкість або каліцтво. Він відіслав сина в Америку до родичів і майже про нього не згадував.

- Жах, - сказав я, обурений такою несправедливістю.

– Та отож. Маргарет, звичайно, намалювала б тобі зовсім іншу картину, але батько Велті був тяжким чоловіком. У всякому разі, після того, як Блеквеллів вислали з Каіра (мабуть, вислали – вираз неточний, бо коли Насер прийшов до влади, усі іноземці мусили покинути Єгипет), батько Велті прилаштувався працювати в нафтовому бізнесі; на свое щастя, він мав гроші й власність усюди. Іноземцям не дозволяли забирати з країни гроші або цінності.

– Одне слово, – він потягся ще по одну сигарету, – я трохи відійшов від теми. Річ у тім, що Велті майже не знав Маргарет, яка була років на дванадцять за нього молодша. Матір'ю Маргарет була жінка з Техасу, з великою спадщиною, тож вона мала досить власних грошей. Це був останній і найтриваліший зі шлюбів старого містера Блеквелла – і велике кохання, якщо вірити Маргарет. Це подружжя було дуже відомим у Г'юстоні – вони влаштовували бучні вечірки й літали в Африку на сафарі, – батько Велті любив Африку, навіть після того як йому довелося покинути Каір, він не міг жити без неї.

– У будь-якому разі, – сірник спалахнув, і він закашлявся, видихнувши хмару диму, – Маргарет була татовою принцесою, зіницею його ока й усе таке. Та впродовж усього свого шлюбу він не проминав гардеробниць, офіціанток, дочок своїх друзів і якось, коли йому вже було за шістдесят, прижив дитину з дівчиною, яка стригла йому волосся. І то була мати Піппи.

Я не сказав нічого. Під час мого навчання в другому класі виник великий скандал (день за днем задокументовуваний на сторінках світськоі хроніки «The New York Post»), коли батькові одніеі з моіх однокласниць народила дитину жінка, що не була матір'ю Елі, внаслідок чого матері школярок стали на той або протилежний бік і не розмовляли одна з одною, коли пополудні стояли перед школою, щоб забрати нас.

– Маргарет тоді навчалася в коледжі, у Вассарі, – поривчасто сказав Гобі. Хоч він говорив зі мною, наче з дорослим (що мені подобалося), тема нашоі розмови була йому не дуже приемна. – Я думаю, десь років зо два вона не розмовляла з батьком. Старий містер Блеквелл намагався відкупитися від перукарки, але його скупість зрештою взяла гору, принаймні скупість у ставленні до своіх спадкоемців. І тому Маргарет і мати Піппи Джульетта ніколи навіть не зустрічалися, хіба що в суді, коли Джульетта була практично ще немовлям. Батько Велті так зненавидів перукарку, що у своему заповіті прямим текстом указав, щоб ані ій, ані Джульетті не дістався жоден цент поверх тіеі скупоі допомоги, якоі закон вимагав на утримання дитини. Але Велті… – Гобі погасив сигарету. – Старий містер Блеквелл мав якісь особливі плани щодо Велті й у своему заповіті його не образив. І протягом усіеі судовоі тяганини, яка тривала роками, Велті дуже непокоівся тим, як дитину відтрутили й зневажили. Мати Джульетти іі не хотіла: ніхто з материноі рідні іі не хотів; старому містерові Блеквеллу, звичайно ж, вона була не потрібна, а Маргарет і іі мати, безперечно, були б задоволені, якби доля викинула іі на вулицю. А поки що перукарка залишала Джульетту саму-одну в помешканні, коли йшла на роботу… Погана ситуація з усіх боків.

Велті не мав жодних зобов'язань, щоби втрутитись у цю справу, але він був порядний чоловік, не мав родини й любив дітей. Він запросив Джульетту (або

Джулі-Енн, як ii тоді називали) сюди на канікули, коли ій виповнилося шість років…

- Сюди? У цей дім?

- Так, сюди. Але потім літо минуло й настав час відіслати ii додому, і вона плакала, не бажаючи іхати, а мати не відповідала по телефону, тоді Велті здав квитки на літак і став обдзвонювати навколишні школи, щоб записати ii в перший клас. Це не було офіційне влаштування - він боявся розгойдувати човна, як то кажуть, - але більшість людей вважали, що то його дитина, особливо не розпитуючи. Він мав близько тридцяти п'яти років, тобто досить, аби бути ii батьком, ким він і був по суті.

- Та нехай, - сказав Гобі, піднявши погляд, зовсім іншим тоном. - Ти сказав, тобі хотілося б оглянути майстерню. Спустимося вниз?

- Будь ласка, - сказав я.

Коли я прийшов, він працював над перекинутим стільцем, підвівся, потягся і сказав, що хоче зробити перерву, але мені не хотілося йти нагору, адже майстерня була такою багатою й чарівною на вигляд: печера зі скарбами, більша зсередини, аніж здавалася ззовні, зі світлом, яке просочувалося крізь високі вікна, ажурне й філігранне, наповнена таємничими інструментами з невідомими мені назвами та гострими загадковими запахами лаку і бджолиного воску. Навіть стілець, над яким він працював, - той мав попереду козячі ніжки з роздвоєними копитами - здавався не предметом меблів, а зачарованою істотою, яка могла перекинутися, стрибнути з його робочої лави й подріботіти вулицею.

Гобі простяг руку по свій халат і знову його вдягнув. Попри всю свою делікатність, свої спокійні манери, він був збудований як чоловік, що заробляє собі на життя, пересуваючи холодильники або розвантажуючи вагони.

- Отже, - сказав він, ведучи мене сходами вниз, - тут крамниця за крамницею.

- Як це?

Він засміявся.

- Arri?re-boutique[39 - Кімната за крамницею (фр.).]. Те, що бачать покупці, - це декорації для публіки, а важлива робота відбувається тут, унизу.

- Зрозуміло, - сказав я, дивлячись на лабіринт, розташований під самими сходами, світле дерево, схоже на мед, темне дерево, схоже на текучу патоку, виблиски латуні, позолоти та срібла в слабкому світлі. Як біля Ноевого ковчега, кожен предмет меблів стояв поруч зі своїм різновидом; стільці зі стільцями, канапи з канапами, годинники з годинниками, письмові столи, засклені шафки та комоди стояли навпроти строгими рядами. Обідні столи посередині утворювали вузькі лабіринтоподібні стежки, якими треба було іх обминати. Під задньою стіною кімнати, рама впритул до рами, висіли тьмяні дзеркала, відсвічуючи сріблястим світлом старих бальних зал і освітлених свічками салонів.

Гобі подивився на мене. Він бачив, який я задоволений.

- Ти любиш старі речі?

Я кивнув головою, це правда, я любив старі речі, хоч раніше про це навіть не здогадувався.

- Тоді тобі має бути цікаво жити в Барбурів. Думаю, деякі іхні речі доби королеви Анни та чіппендейли[40 - Чіппендейл - стиль англійських меблів XVIII століття.] не гірші, аніж те, що ти можеш побачити в музеі.

- Атож, - сказав я невпевнено. - Але тут усе не так. Красивіше, - додав я на випадок, якщо він мене не зрозумів.

- Чому?

- Ну я хочу сказати, - я міцно заплющив очі, намагаючись зібрати докупи свої думки, - тут унизу все здається величним, так багато стільців із багатьма іншими стільцями… так ніби ти бачиш перед собою різні характери, ви розумієте? Ну ось цей, наприклад, - я не міг знайти потрібного слова, - він дурнуватий, але в позитивному значенні - затишному значенні. А ось цей зі своіми тонкими веретеноподібними ніжками справляе враження стільця нервового…

- Ти маеш добре око на меблі.

- Ну… - Компліменти завжди мене бентежили, я ніколи не знав, як на них відповідати, хіба що вдавати, мовби нічого не чув. - Коли вони вишикувані поруч, ти бачиш, як вони зроблені. А в Барбурів, - я не знав, як це пояснити, - ті ж таки меблі нагадують опудала в Музеі природничої історіі.

Коли він засміявся, його похмурий і стривожений погляд кудись випарувався, і я знову відчув його добродушність, вона променилася з нього.

- Я справді так думаю, - сказав я, сповнений бажання прояснити свою думку. - Вона все так розташувала, стіл з освітленням сам по собі, і всі речі розміщені так, щоб ти не міг до них доторкнутися, - це схоже на ті діорами, які вони розташовують навколо я?ка чи якогось іншого звіра, щоб показати його ареал. Це цікаво, але я маю на увазі зовсім інше. - Я показав на спинки стільців, вишикувані попід стіною. - Цей схожий на арфу, цей - на ложку, а цей… - Я змахнув рукою, ніби захищаючись.

- На щит. Хоча, скажу тобі, найцікавіша деталь у цьому стільці - це вигадливий середник. Ти можеш цього й не розуміти, - сказав він, перш ніж я встиг його запитати, що таке середник, - але щодня дивитись на такі меблі, бачити іх при різних освітленнях і провести по них рукою, коли захочеш, збагачуе твоі знання. - Він дмухнув на окуляри й протер іх куточком фартуха. - Тобі скоро треба буде повертатися до передмістя?

- Та не дуже, - сказав я, хоч уже було пізно.

- Тоді ходімо, - сказав він. - Залучу тебе до праці. Мені потрібен помічник, щоб завершити ремонт цього маленького стільця.

- З козлячими ногами?

- Атож, із козлячими ногами. Я маю ще один фартух на вішалці, я знаю, він на тебе великий, але я щойно покрив той стілець оліфою і не хочу, щоб ти зіпсував свій одяг.

XII

Дейв, психіатр, не раз нагадував мені, що йому хотілося б, аби я завів собі якесь хобі, - цими порадами я нехтував, бо хобі, які він пропонував (ракетбол, настільний теніс, боулінг), здавалися мені вкрай непереконливими. Якщо він вважав, що кілька партій, зіграних у настільний теніс, допоможуть мені забути мою маму, то дах у нього, безперечно, поїхав. Але більшість дорослих людей думали так само - про це свідчили порожній записник, подарований мені містером Нойспейлом, моїм викладачем англійськоі мови; пропозиція місіс Свонсон, щоб я ходив навчатися мистецтва після уроків, обіцянка Енріке водити мене на баскетбол на майданчиках Шостоі авеню і навіть спорадичні спроби містера Барбура зацікавити мене навігаційними мапами та сигнальними прапорами.

- Але що тобі подобається робити у вільний час? - запитала мене місіс Свонсон у своему моторошному тьмяному кабінеті, що пахнув трав'яним чаем і полином, на письмовому столі громадилися високі стоси журналів «Seventeen» і «Teen People», а в глибині кімнати лунала тлом якась дзвінка азіатська музика.

- Не знаю. Люблю читати. Дивитися кінофільми. Грати в «Добу завоювань 2» або в «Добу завоювань: платинове видання». Не знаю, - знову сказав я, побачивши, що вона на мене дивиться.

- Що ж, усе це добре, Тео, - сказала вона стурбовано. - Але було б чудово, якби ти міг долучитися до якоісь колективноі діяльності. До роботи в команді, до чогось такого, що ти міг би виконувати разом з іншими дітьми. Ти коли-небудь думав про те, щоб зайнятися спортом?

- Ні.

- Я займаюся бойовим мистецтвом, яке називаеться айкідо. Не знаю, чи ти про нього чув. Це спосіб використовувати рухи супротивника для самозахисту.

Я дивився вбік від неі, на вицвіле від часу зображення Святоі Діви Гвадалупськоі, що висіло над іі головою.

- А як ти дивишся на фотографію, - запитала вона, склавши на столі руки, густо всіяні бірюзовими перснями, - якщо уроки мистецтва тебе не цікавлять? Хоч мушу сказати, місіс Шайнкопф показала мені кілька малюнків, які ти зробив торік, - маю на увазі дахи, водокачки, краевиди з вікна студіі. Ти дуже спостережливий - я знаю ці краевиди, й ти спіймав справді цікаві лініі, передав енергію, здається, вона назвала іх динамічними, там цікаві плани й кути пожежних сходів. Проте я хочу тобі сказати - байдуже,

чим ти займешся, але я хочу, аби ми знайшли спосіб допомогти тобі бути у зв’язку.

- У зв’язку з ким? - запитав я голосом, який прозвучав надто ехидно.

Її вигляд став спантеличеним.

- З іншими людьми! І, - вона показала на вікно, - зі світом, що тебе оточує. Зрозумій, - мовила вона лагідним, гіпнотичним голосом, - я знаю, що між тобою і твоєю матір’ю існував неймовірно тісний зв’язок. Я розмовляла з нею, бачила вас обох разом. І я точно знаю, як ії тобі бракує.

Ні, ти не знаєш, подумав я, зухвало дивлячись їй у вічі.

Вона кинула на мене дивний погляд.

- Ти здивуешься, Тео, - сказала вона, відхиляючись на спинку свого завішеного шаллю стільця, - як маленькі повсякденні речі, можуть витягти нас із розпачу. Але ніхто не в змозі зробити цього для тебе. Лише ти можеш знайти відчинені двері.

Хоч я й знав, що вона бажає мені добра, я покинув ії кабінет із опущеною головою, із колючими від гніву слізьми. Що, в дідька, ця стара кажаниха може знати про мої почуття? Місіс Свонсон мала величезну родину - близько десятьох дітей і тридцятьох онуків, якщо судити з фотографій, розвішаних на ії стіні. У неї велике помешкання на захід від Центрального парку та будинок у Коннектикуті і найменшого уявлення про те, як - клац! - і все може зникнути за хвилину. Їй легко відхилитися назад у своєму хіпівському кріслі й базікати про всілякі хобі та відчинені двері.

Та раптом двері й справді відчинилися для мене, і то в цілком несподіваному місці - у майстерні Гобі. «Допомога» зі стільцем (яка полягала в тому, що я стояв біля Гобі, а він обдер сидіння, аби показати мені, як глибоко черви проникли в дерево, як невміло хтось намагався полагодити стілець та інші жахіття, сховані під оббивкою), перетворилася на два або три дивно притягальні дні на тижні, коли після шкільних уроків я приходив до Гобі й наліплював етикетки на посудини, перемішував кролячий клей, наводив лад у шухлядах і коробочках або просто спостерігав, як він обточує ніжки стільців на токарному верстаті. Хоч крамниця нагорі була й далі огорнута темрявою, з опущеними жалюзі, проте в крамниці-за-крамницею цокали маятникові годинники, виблискувало червоне дерево, світло збиралося в золоті калюжки на обідніх столах, життя в підвальній майстерні тривало.

Аукціонні будинки з цілого міста підтримували з ним зв’язок, нерідко зверталися до нього й приватні клієнти. Він реставрував меблі для «Сотбіз», для «Крістіз», для галереї Теппера, для «Дойл». Коли я приходив до нього після школи, під цокання високих годинників він показував мені, як різні породи дерева відрізняються поруватістю й блиском, навчав відрізняти їхні кольори, глянцеві брижі на поверхні тигрового клена від пінястої зернистості волоського горіха, розрізняти їх за вагою в моїй руці й навіть за запахами, що також були неоднаковими: «іноді, коли ти не знаєш, із яким деревом маєш справу, то найпростішим способом уникнути сумнівів буде понюхати його», - відчути пряний запах червоного дерева,

пилюжний запах дуба, гострий запах черемхи, схожий на аромат деяких квітів, і гострий бурштиново-смоляний запах палісандра. Я довідувався все про пилки та конічні зенкери, рашпілі й напильники, прямі стамески й ложковидні, скоби та вусорізальні верстати. Я довідався про глянець і про позолоту, що таке гніздо і що таке шип, про різницю між штучним і справжнім ебеновим деревом, між гребенями і вершинами нью-портовських стільців і гребенями стільців «коннектикут» і «філадельфія», чому чіппендейлівський комод через свою зрізану вершину та масивність цінується нижче, аніж комод одніеі з ним моделі на ніжках-кронштейнах із борозенчастими боковими пілястрами та шухлядами «піднесених», як висловлювався Гобі, пропорцій.

Нижня майстерня - через слабке освітлення й тирсу на підлозі - створювала враження стайні, де в темряві терпляче стояли великі звірі. Гобі навчив мене по-творчому ставитися до якості добрих меблів, наділяючи іх певним життям і називаючи одні зразки «вона», а інші - «він», тобто характеризуючи м'язисту, майже тваринну якість по-справжньому рідкісних зразків, що відрізнялися від своіх кутастих, недоладних і химерних побратимів, і з любов'ю погладжуючи своі серванти і комодики на низьких ніжках, наче домашніх тваринок. Він був добрим учителем і дуже скоро за допомогою досліджень і порівнянь навчив мене відрізняти копію від оригіналу: за зношеністю це було дуже просто (антикварні меблі завжди зношувалися несиметрично). Якщо краі шліфувалися машиною, а не стиралися руками, то чутливі пальці могли це визначити навіть при слабкому світлі; але найпереконливіше підробка визначалася через гладеньку мертву поверхню дерева, якому бракувало певного сяйва, що виникало лише від дотиків людських рук, які тривали століттями. Варто було мені тільки подумати про долю цих старих шаф і секретерів, які існували набагато довше за людське життя і були значно благороднішими, - і я поринав у спокій, як камінь у глибоку воду, і, коли наставав мені час іти, я виходив приголомшений, кліпаючи очима на яскраво освітлену Шосту авеню, майже не усвідомлюючи, де я.

Більше, ніж майстернею (або «шпиталем», як називав іі Гобі), я захоплювався самим Гобі: його стомленою усмішкою, його сутулістю великого чоловіка, його закасаними рукавами й легкими жартівливими манерами, його звичкою, притаманною трудовій людині, витирати собі лоб тильною поверхнею долоні, його терплячим добрим гумором і незламним здоровим глуздом. Але хоч наші розмови й були випадковими та принагідними, у них ніколи не було нічого простого. Навіть легке «як ти?» було запитанням з підтекстом, яке не відповідало своій зовнішній формі. І мою незмінну відповідь («добре») він легко міг прочитати, навіть якби я не видав ні звуку. І хоч він рідко втручався в моі справи або щось запитував, я відчував, що він має про мене краще уявлення, ніж ті дорослі люди, чия робота полягала в тому, щоб «проникнути мені в мозок», як полюбляв казати Енріке.

Але більше, ніж за будь-що інше, я любив його за те, що він ставився до мене як до товариша й співрозмовника. І не мало значення, що іноді йому хотілося поговорити про сусіда з протезом у коліні або про концерт старовинноі музики, на якому він щойно побував у передмісті. Коли я розповідав йому про якусь кумедну подію, що сталась у школі, він був уважним слухачем, який умів оцінити гумор; на відміну від місіс Свонсон (яка завмирала й здавалася приголомшеною, коли я наважувався пожартувати) або Дейва (який міг захихотіти, але невпевнено й завжди трохи запізно),

Гобі любив посміятись, і я любив слухати, коли він розповідав мені історії з власного життя: про своїх галасливих дядьків, які пізно одружувались, і заклопотаних черниць зі свого дитинства, про вбогу школу-інтернат на кордоні з Канадою, де вчителі були завжди п'яні, про великий маєток із будинком, який його батько мав звичай тримати в такому холоді, що всередині на вікнах утворювався лід, про сірі грудневі вечори, коли він читав Тацита або «Піднесення Голландськоі республіки» Мотлі. («Я завжди любив історію. Але не пішов цією дорогою. Моєю хлоп'ячою мрією було стати професором історії в Нотр-Дам. Хоч те, що я роблю тепер, можна сказати, є своєрідним способом працювати з історією, я гадаю». Він розповів, як одного разу врятував однооку канарку з універмагу «Вулворт», яка будила його своїм співом кожного ранку, коли він був малим хлопцем; розповів і про те, як захворів на ревматичну пропасницю, що тримала його в ліжку шість місяців; і про невеличку сусідню старовинну бібліотеку з розмальованою фресками стелею («на превеликий жаль, іх уже звідти стерли»), куди він мав звичку тікати з дому. Розповів про місіс де Пейстер, стару аристократку, яку він ходив навідувати після школи; колишня перша красуня Олбані й місцевий історик квоктала над Гобі і годувала його тістечками «данді», які замовляла з Англіі в бляшанках, вона з великою радістю годинами розповідала Гобі про кожну річ зі свого порцелянового серванту і, серед іншого, мала канапу з червоного дерева - що, за чутками, належала генералові Геркаймеру[41 - Ніколас Геркаймер (1728-1777) - американський генерал німецького походження, який під час Революційної війни загинув у битві під Оріскані.], і саме та канапа вперше зацікавила його меблями. («Хоч я не міг собі уявити, як генерал Геркаймер міг помістится на тій декадентській, схожій на давньогрецьку канапі».) Розповідав він і про свою матір, вона померла невдовзі після смерті його сестри, яка прожила тільки три дні; і про молодого священика-езуіта, футбольного тренера, який - йому зателефонувала перелякана ірландська покоівка, коли батько Гобі нещадно лупцював сина ременем «практично вщент», - прибіг у дім, закасав рукави й одним ударом повалив батька Гобі на підлогу. («Отець Кіган! Це він приходив до нас у дім, коли я захворів на ревматичну пропасницю, щоб мене причастити. Я був у нього служкою - він знав, як мені вдома, бачив смуги на моій спині. Останнім часом стало відомо про багатьох священиків, які погано ставляться до хлопців, але він до мене ставився дуже добре - я завжди думаю, що з ним сталося, я намагався знайти його, але не зміг. Мій батько зателефонував архіепископу, і я незчувся, як його спровадили в Уругвай».) Усе тут було зовсім інакшим, ніж у Барбурів, де - попри загальну атмосферу доброти - я або губився в товкотнечі, або ставав об'єктом неприемних розпитувань. Я почувався краще, знаючи, що мій друг Гобі живе лише на відстані одніеі поіздки автобусом прямо вниз по П'ятій авеню. І вночі, коли я прокидався, тремтячий й охоплений панікою, коли вибух знову гуркотів у мені, іноді мені щастило повернутися до сну, думаючи про його дім, де, навіть не усвідомлюючи цього, я міг іноді опинитися десь у середині XIX століття, у світі годинників, які цокали, й дощок підлоги, що рипіли, мідних каструль і кошиків з ріпою та цибулею на кухні, вогників на свічках, які схилялися ліворуч на протязі відчинених дверей, штори на високих вікнах у вітальні майорять, наче бальні сукні, а в тихих кімнатах сплять старі речі.

Мені ставало дедалі важче пояснювати, куди я пропадаю, а надто коли я не з'являвся на обід, що бувало часто, і винахідливість Енді вичерпувалась.

- Чи не поіхати мені з тобою й не поговорити з нею? - сказав Гобі одного дня, коли ми були на кухні **і** іли вишневий пиріг, який він купив на фермерському ринку. - Я залюбки поіду й зустрінуся з нею. Або, може, ти схочеш запросити **ії** сюди.

- Можливо, - відповів я, подумавши.

- Їй може бути цікаво подивитися чіппендейлівський комод на комоді[42 - Високий комод із двома типами шухляд: нижні ширші, а верхні вужчі.], ну той, філадельфійський - із різьбленим верхом. Можна й не купувати, лише подивитись. Або, якщо це тебе влаштує, ми могли б запросити **ії** в «Ла Гренуй», - він засміявся, - або в якусь ближчу забігайлівку, що могло б **ії** розважити.

- Дайте мені подумати, - сказав я.

І поіхав додому автобусом рано, міркуючи. Крім хронічної брехні місіс Барбур - постійне пізне перебування в бібліотеці, проект з історії, якого не існувало, - мені буде незручно зізнатися Гобі в тому, що я назвав перстень містера Блеквелла сімейною реліквією. А якщо місіс Барбур **і** Гобі зустрінуться, мою брехню, безперечно, викриють так чи інак. Я не бачив, як міг би **ії** обминути.

- Де ти був? - різко запитала місіс Барбур, одягнена для вечері, але без туфель, з'явившись із глибини квартири з бокалом джину з лаймом у руці.

Щось у **ії** манері змусило мене подумати про пастку.

- Сьогодні, - сказав я, - я був у центрі міста в гостях у друга моєї матері.

Енді подивився на мене розгублено.

- Справді? - підозріло запитала місіс Барбур, скоса поглянувши на Енді. - Енді щойно мене повідомив, що ти знову залишився працювати в бібліотеці.

- Не сьогодні, - сказав я з такою невимушеністю, яка здивувала мене.

- Що ж, маю сказати, мені легше тепер, коли я почула твоє пояснення, - холодно сказала місіс Барбур, - бо головний корпус у понеділок зачинений.

- Я не сказав, що він залишився в головному корпусі, мамо, - заперечив Енді.

- Думаю, ви можете його знати, - мовив я, намагаючись відвести небезпеку від Енді.

- Кого знати? - спитала місіс Барбур, знову перевівши погляд на мене.

- Того друга, якого я відвідував. Його звуть Джеймс Гобарт. Він тримає магазин меблів у центрі міста - хоч нічого не продає. Він робить реставрацію.

Вона звела брови докупи.

- Гобарт?

- Він приймає замовлення від багатьох. Іноді навіть працює на «Сотбіз».

- То ти не заперечуватимеш, якщо я зателефоную йому?

- Ні. Він запропонував, щоб ми разом пішли на обід. Або, може, ви коли-небудь захочете навідатись до його крамниці.

- Он як, - сказала місіс Барбур, іще не цілком отямившись від подиву. Тепер вона була збита з пантелику. Якщо місіс Барбур коли-небудь іздила південніше від Чотирнадцятої вулиці, хай із якої причини, то я ніколи про це не чув. - Ну гаразд. Побачимо.

- Не обов'язково там щось купувати. Можна тільки подивитися. Він має чудові речі.

Вона закліпала очима.

- Звичайно, - сказала вона. Вона здавалася дивно дезоріентованою, в очах були якісь напруження й розгубленість. - Ну нехай. Думаю, мені буде приємно зустрітися з ним. Ми знайомі?

- Ні, не думаю.

- У всякому разі, пробач мені, Енді. І ти також, Тео.

Вона просить пробачення в мене? Я не знав, що ій сказати. Енді, який потай смоктав великий палець, лише здвигнув одним плечем, коли вона швидко вийшла з кімнати.

- У чому річ? - спокійно запитав я.

- Вона засмучена. І ти тут ні до чого. Платт повернувся додому, - додав він.

Тепер, коли він про це згадав, я почув приглушену музику, яка лунала в глибині квартири. Глибоке гупання, що діяло на підсвідомість.

- Чому він повернувся? - запитав я. - У чім проблема?

- Щось сталось у школі.

- Погане?

- А Бог його знае, - відповів він байдуже.

- Він у халепі?

- Схоже, що так. Але ніхто про це нічого не говорить.

- Але що сталося?

Енді скривив гримасу: хтозна.

– Він уже був тут, коли ми повернулися зі школи, – ми почули його музику. Кітсі була збуджена й побігла, щоб його привітати, але він заверещав і гримнув дверима під її носом.

Я здригнувся. Кітсі обожнювала Платта.

– Тоді мати прийшла додому. Зайшла до його кімнати. Потім якийсь час розмовляла по телефону. Мені навіть здається, тато вже повертається додому. Вони мали сьогодні ввечері обідати в Тікнорів, але, думаю, цю домовленість уже скасовано.

– А як будемо вечеряти? – запитав я після короткої паузи.

Зазвичай, коли ми приходили зі школи, то іли, сидячи перед телевізором і водночас виконуючи домашню роботу, – але тепер, коли в домі з'явився Платт, а містер Барбур уже в дорозі і їхні вечірні плани скасовано, було схоже, що нам доведеться обідати в сімейному колі, в ідальні.

Енді поправив окуляри – метушливо, як старенька бабця, він завжди їх так поправляв. Хоч у мене волосся було темне, а в нього світле, я зрозумів, чому місіс Барбур вибрала для нас такі однакові окуляри: вона хотіла зробити мене схожим на яйцеголового близнюка Енді – я в цьому переконався, коли підслухав, як одна дівчина в школі назвала нас «брати тупаки» (чи, може, «брати глупаки» – обидва прізвиська були далекі від компліменту).

– Ходімо до «Серендіпіті» й купимо там по гамбургеру, – сказав Енді. – Мені зовсім не хочеться бути вдома, коли повернеться тато.

– Заберіть і мене, – несподівано попрохала Кітсі, забігши до нашої кімнати й зупинившись перед нами, розчервоніла й засапана.

Енді і я перезирнулися. Кітсі навіть не хотіла, аби її бачили разом із нами в черзі на автобусній зупинці.

– Благаю вас, – заскиглила вона, дивлячись то на нього, то на мене. – Тодді пішов грати у футбол, я маю власні гроші й не хочу залишатися сама з ними, будь ласка.

– Нехай іде, – сказав я Енді, і вона кинула на мене вдячний погляд.

Енді запхав руки до кишень.

– Ну гаразд, – мовив він їй без жодного виразу.

Я подумав, що вони схожі на двійко білих мишей. Тільки що Кітсі – це миша-принцеса, грудочка цукрової вати, тоді як Енді – різновид нещасної, анемічної миші з зоомагазину, яку ви купите хіба для того, щоб згодувати її удаву.

– Збирайся швидше. Давай, – сказав він, коли вона завмерла на місці, витріщившись на нього. – Ходімо. Я не збираюся чекати тебе. І не забудь свої гроші, бо я не платитиму за твій гамбургер.

XIII

Я не ходив до Гобі кілька наступних днів, щоб підтримати Енді, хоч атмосфера в домі була такою напруженою, що перебувати в ній мені зовсім не хотілося. Енді мав слушність: годі було збагнути, що накоїв Платт, бо місіс і містер Барбури поводилися так, ніби нічого не сталося (але таки сталося, в цьому сумніватися не випадало), а сам Платт також не говорив ні слова й лише похмуро сидів над своєю мискою, а волосся затуляло йому обличчя.

– Повір мені, – сказав Енді, – атмосфера тут краща, коли ти присутній. Вони намагаються розмовляти й докладають усіх зусиль, щоб іхня балачка була нормальною.

– А що він накоїв, як ти думаєш?

– Чесно кажучи, я не знаю. І не хочу знати.

– Присягаюся, що хочеш.

– Справді, хочу, – погодився Енді. – Але не маю найтуманнішого уявлення.

– Ти думаєш, він когось одурив? Щось украв? Жував гумку в каплиці?

Енді стенув плечима.

– Останній раз він потрапив у халепу за те, що врізав комусь по пиці палицею для гри в лакрос. Але тут було щось інше. – Потім Енді заявив ні сіло ні впало: – Мати любить Платта найбільше.

– Ти так гадаєш? – ухильно поцікавився я, хоч і знав, що він має рацію.

– Тато найбільше любить Кітсі. А мати – Платта.

– Вона також дуже любить Тодді, – сказав я, перш ніж зрозумів, як це прозвучало.

Енді зробив гримасу.

– Я подумав би, що мене підмінили відразу після народження, – сказав він. – Якби не був такий схожий на матір.

XIV

З якоісь причини протягом цього напруженого антракту (можливо, тому, що таємнича халепа, в якій опинився Платт, нагадала мені про мою власну) мені спало на думку, що, можливо, я повинен розповісти Гобі про картину або принаймні торкнутися цієї теми, щоб з'ясувати, якою буде його реакція. Проблема була в тому, як забрати картину. Вона досі була в нашій квартирі, там, де я іі покинув, у торбині, яку приніс із музею. Побачивши іі прихиленою до канапи у вітальні того жахливиго ранку, коли повернувся

додому, щоб забрати деякі потрібні мені шкільні речі, я пройшов повз неі, старанно іі оминаючи, мов причепливого жебрака на хіднику, й весь час відчуваючи холодний погляд місіс Барбур на своій спині, на нашому помешканні, на речах моеі матері, коли вона стояла, склавши руки на грудях.

Проблема була для мене тяжкою. Щоразу, коли я думав про неі, живіт мені судомило, тож перший інстинкт наказував опустити кришку й думати про щось інше. На лихо, я дуже довго нікому нічого не розповідав, і мене опанувало почуття, що вже надто пізно розповідати про це хоч комусь. Але що більше часу я проводив із Гобі - з його пошкодженими геплвайтами та чіппендейлами, старими меблями, про які він так турбувався, - тим більше відчував, що мовчати далі не годиться. А що буде, як хтось знайде картину? Що станеться зі мною? Я знав, що господар дому може зайти до нашого помешкання - він мав ключ, але навіть якби він увійшов, то навряд чи відразу наштовхнувся б на сумку з картиною. Проте я розумів, що спокушаю долю, залишаючи картину там і весь час відкладаючи рішення, що з нею робити.

Не те щоб я не хотів повернути картину до музею. Якби я міг повернути іі в чаклунський спосіб, силою бажання, то зробив би це за мить. Але проблема була в тому, що я не знав, як іі повернути, не наражаючи на небезпеку ні себе, ні картину. Після вибуху в музеі по всьому місту були розклеені оголошення, що всі згортки, залишені без нагляду невідомо з якоі причини, будуть знищені, й це зруйнувало всі моі блискучі надіі повернути картину анонімно. Адже підозрілі валізи або пакунки злетять у повітря без зайвих розмов.

З усіх дорослих, яких я знав, я міг довіритися лише двом: Гобі й місіс Барбур. З цих двох Гобі здавався мені набагато симпатичнішою перспективою, яка значно менше мене лякала. Мені було б набагато легше пояснити Гобі, як сталося так, що я забрав картину з музею. Що я виконував інструкціі Велті, що це була, так би мовити, помилка, вчинена у стані контузіі, в якому я тоді перебував. Я, мовляв, не цілком усвідомив, що роблю. І я не мав наміру тримати іі в себе так довго. Але в моему бездомному становищі мені здавалося надто ризикованим розкрити рот і зізнатися в тому, що багато хто розцінив би як серйозний злочин. І тут унаслідок випадкового збігу саме тоді, коли я думав, що не маю права далі мовчати, я натрапив на невелике чорно-біле фото своеі картини в бізнесовому розділі «The Times».

Мабуть, через напружену атмосферу, що склалася в домі внаслідок ганьби, яка спіткала Платта, газета стала тепер проникати з кабінету містера Барбура в інші кімнати, де розпадалася на окремі сторінки. Ці сторінки, неакуратно складені, лежали біля загорнутоі в серветку склянки з газованою водою (візитівки містера Барбура) на журнальному столику у вітальні. То була довга й занудна стаття, надрукована в кінці розділу, де йшлося про індустрію страхування - про фінансові труднощі, пов'язані з облаштуванням великих мистецьких виставок в умовах нестабільноі економіки, а надто про труднощі страхування мандрівних творів мистецтва. Але мою увагу привабив насамперед підпис під фотографією: «„Щиголь", знищений шедевр Карела Фабриціуса 1654 року».

Я без якихось певних думок примостився на стільці містера Барбура й почав переглядати густий текст, аби побачити бодай іще одну згадку про мою

картину (я вже думав про неі як про мою; ця думка проникла мені в мозок, ніби я володів нею протягом усього свого життя).

Закони міжнародного права набувають чинності у випадках культурного тероризму, таких як цей, що завдав тяжкого удару і по фінансовій спільноті, і по світу мистецтва. «Втрату навіть одного з цих шедеврів неможливо оцінити, - завив Мюррей Твітчелл, лондонський аналітик ризиків. - Крім дванадцяти втрачених і, ймовірно, знищених картин, інші двадцять сім творів були дуже ушкоджені, хоча реставрація деяких із них можлива». Зроблено марну, на думку багатьох, спробу в «Базі даних про втрачені твори…»

Стаття мала продовження на наступній сторінці. Але в цю мить місіс Барбур увійшла до кімнати, і я мусив відкласти газету.

- Тео, - сказала вона. - Я маю до тебе пропозицію.

- Яку? - обережно запитав я.

- Ти погодишся поіхати цього року з нами до штату Мен?

На якусь мить мене опанувала така радість, що я зовсім зблід.

- Так! - вигукнув я. - Це буде круто.

Навіть вона не могла не всміхнутися.

- Ну що ж, - сказала вона. - Ченс, безперечно, буде радий залучити тебе до праці на човні. Схоже, цього року ми виідемо трохи раніше - тобто Ченс і діти виідуть раніше. Я залишуся в місті, щоб зробити деякі справи, але через тиждень або два приеднаюся до вас.

Я був такий щасливий, що не знайшов ані слова.

- Подивимось, як тобі вітрильний спорт. Можливо, він сподобається тобі більше, ніж Енді. Сподіваймося на це принаймні.

- Ти думаеш, це буде тобі велика втіха, - похмуро сказав Енді, коли я прибіг у спальню (не прийшов, а прибіг), щоб повідомити велику новину. - Але так не буде. Ти зненавидиш це.

Проте я бачив, який він задоволений. І того вечора, перед тим як ми лягли спати, він сів зі мною на краечку нижнього ліжка й ми обговорили, які книжки візьмемо з собою, які ігри, а також пригадали симптоми морськоі хвороби, щоб я, коли схочу, міг відкараскатися від допомоги на палубі.

XV

Ці дві новини, обидві для мене приемні, пом'якшили мій настрій і навіяли полегкість. Якщо моя картина знищена - принаймні такою е офіційна

версія, - то я маю безліч часу, аби вирішити, що з нею робити. І, немов чарами, запрошення місіс Барбур поширювалося далеко за межі літа й далеко за обрій, і тепер весь Атлантичний океан лежав між мною і дідом Декером; стало так легко, що в мене йшла обертом від радості голова, так я радів, що таке важливе для мене рішення не треба було ухвалювати негайно. Я знав, що повинен віддати картину або Гобі, або місіс Барбур, здатися на іхню ласку, розповісти ім усе, попрохати, щоб вони допомогли мені, - у якомусь ясному куточку своеі свідомості я розумів, що гірко каятимусь, якщо цього не зроблю, - але мій розум був надто заповнений відпочинком у штаті Мен і ходінням під вітрилами, аби думати про щось інше; і мені почало здаватися, що буде добре, коли я втримаю картину на якийсь час як страхування на наступні три роки проти необхідності жити в діда Декера та Дороті. Ознакою моеі na?vete[43 - Наівності (фр.).] був той факт, що я мав надію навіть продати картину, якби мені захотілося. Тож я тримався спокійно, вивчав мапи та морські символи з містером Барбуром і дозволив місіс Барбур повести мене в «Брукс Бразерз», де вона купила мені черевики для ходіння по палубі й кілька легких бавовняних светрів, щоб носити іх на воді, коли вночі стае холодно. І так нічого я й не сказав.

XVI

- Надто велика освіта - ось у чому була моя проблема, - сказав Гобі. - Принаймні так думав мій батько.

Я був із ним у майстерні й допомагав йому відбирати нескінченні шматочки старого вишневого дерева, одні червоніші, інші брунатніші, усі збережені від уламків меблів і потрібні йому для того, щоб полагодити окантування високого підлогового годинника, над яким він працював.

- Мій батько мав компанію з вантажних перевезень (я вже про це знав; назва компаніі була такою відомою, що навіть я чув про неі), і влітку та на різдвяні вакаціі він примушував мене навантажувати й розвантажувати машини - я ще мушу багато чого навчитися, щоб сісти за кермо машини, казав він. Чоловіки на вантажних доках усі замовкли, коли я туди прийшов. Синок боса, ви ж розумієте. То не була іхня провина, бо з таким сучим сином, як мій батько, працювати було нелегко. Хай там як, а він примушував мене тяжко трудитися з чотирнадцяти років, після школи й на вихідні - вантажачи ящики під дощем. Іноді я працював також в офісі - похмурій, брудній конурі. Узимку там панував мороз, а влітку - нестерпна спека. Доводилося горлати, щоб перекричати гуркіт вентиляторів. Спершу я працював там лише влітку та на різдвяних канікулах. Та коли я закінчив другий курс коледжу, він оголосив, що платити далі за мое навчання не збираеться.

Я знайшов шматок дерева, який здавався добрим для полагодження зламаноі деталі, й підсунув його Гобі.

- У вас були погані оцінки?

- Ні, я навчався успішно, - сказав він, піднявши мій шматок дерева, подивившись його на світло й кинувши на купу інших можливих варіантів. - Річ була в тому, що сам він у коледжі не навчався, а домігся успіху в житті, хіба ні? То невже я вважав себе кращим за нього? Понад те, він належав до людей того типу, які мусять гнобити всіх у своему оточенні, -

ти знаеш таких людей, - і, схоже, йому раптом спало на думку, як найкраще тримати мене під своїм нігтем і примушувати працювати задарма. Спочатку, - він роздивлявся кілька хвилин ще один шматок шпону, а тоді поклав його на купку «може бути», - спочатку він сказав мені, щоб я зробив перерву на рік, на чотири роки, на п'ять, на скільки треба, й заробив решту грошей на навчання в коледжі тяжкою працею. Я не бачив жодного пенні зі свого заробітку. Я жив удома, й він відкладав усі мої гроші на спеціальний рахунок, «для мого ж таки добра», так би мовити. Досить брутально, але справедливо, так я думав. Але потім - після того як я працював на нього повний робочий день десь протягом трьох років - умови гри змінилися. Зненацька, - він засміявся, - з'ясувалося, що я нічого не зрозумів у нашій домовленості. Я виплачував йому борг за перші два роки навчання в коледжі. Він узагалі нічого для мене не відкладав.

- Це жахливо, - сказав я після шокової паузи.

Я не розумів, як він може сміятися з такої несправедливості.

- Ну, розумієш, - він закотив очі, - я був іще хлопець зелений, але до мене дійшло, що, працюючи в такому темпі, я раніше помру від старості, аніж виберуся звідти. Але, не маючи грошей, не маючи де жити, який вихід зі своеі ситуації міг я знайти? Я напружено намагався щось придумати, коли раптом одного дня до нашого офісу прийшов Велті - саме тоді, коли мій батько обкладав мене лайкою. Він любив принизити мене перед своїми людьми, мій тато, випендрюючись перед ними, наче мафіозний бос, розповідаючи, що я заборгував йому гроші за те й за те, вираховуючи іх із моеі уявноі «платні». Він утримував моі фантомні чеки невідомо за які порушення. Отаким було мое життя.

Щодо Велті, то я бачив його не вперше. Він приходив до нас, щоб організувати перевезення якогось антикваріату, закупленого в маетках, - він завжди нарікав на те, що зі своім горбом мусив напружено працювати, щоб створити про себе добре враження, щоб люди не зважали на його калічне тіло й усе таке, але мені він сподобався від самого початку. Власне, він подобався всім, навіть моему батькові, який, мушу сказати, не звик добре ставитися до людей. У всякому разі, Велті, ставши свідком тіеі брутальноі сцени, зателефонував моему батькові наступного дня і сказав, що хотів би скористатися моею допомогою в пакуванні меблів у будинку, майно якого він закупив. Я був дужим хлопцем, старанним працівником і годився для такоі роботи. До того ж, - Гобі підвівся й потягнувся, - Велті був вигідним кліентом. І мій батько з якихось міркувань пристав на пропозицію.

Будинок, у якому я допомагав пакувати речі, належав родині де Пейстерів. А річ у тому, що я знав стару місіс де Пейстер дуже добре. Ще в дитинстві я полюбляв навідувати іі - химерну стару жінку в яскравій жовтій перуці, справжне джерело інформації з розкиданими всюди паперами. Вона знала все про місцеву історію, була неймовірно цікавою оповідачкою - а іі дім був напхом напханий кришталем від Тіффані й добрими старовинними меблями XIX століття, і я краще знав про походження багатьох речей, аніж дочка місіс де Пейстер, яка не мала найменшого інтересу до стільця, на якому сидів президент Маккінлі, чи до чогось подібного.

Того дня, коли я закінчив допомагати йому з цим будинком - було близько шостоі годины вечора, і я був із голови до ніг у пилюці, - Велті

відкоркував пляшку вина, й ми випили його, сидячи на спакованих валізах і скринях, посеред голої підлоги та наповненого відлуннями порожнього будинку. Я був виснажений і стомлений - він заплатив мені готівкою, щоб гроші не дісталися моєму батькові, - і, коли я подякував йому й запитав, чи він не знайшов би іншої роботи для мене, він сказав: я щойно відкрив крамницю в Нью-Йорку, і, якщо тобі потрібна робота, ти іі маеш. Тож ми цокнулися келихами, щоб скріпити цю домовленість, і я повернувся додому, спакував валізу, наповнену переважно книжками, попрощався з власним домом і наступного дня поіхав на вантажівці до Нью-Йорка, жодного разу не озирнувшись…

Розповідь закінчилася. Настала тиша. Ми все ще займалися сортуванням шпонів: фрагменти дерева завтовшки з папірець клацали, мов у якійсь старовинній, можливо, китайській грі, створюючи дивні звуки, завдяки яким ми почувалися наче в якійсь неозорій тиші.

- Ось він, - сказав я, схопив шматок дерева, підняв його і з тріумфом передав Гобі: він підходив кольором набагато ближче, аніж ті, які він уже відклав.

Він узяв його в мене, подивився під лампою.

- Може бути.

- А що в ньому не так?

- Розуміеш, - він підніс шпон до окантування високого годинника, - у цій роботі головне - дібрати зернистість дерева. У цьому весь секрет. Відтінки в тоні підробити легше. Поглянь на оцей, - він підняв інший шматок дерева, колір якого відрізнявся на кілька тонів, - якщо застосувати трохи воску й пофарбувати його правильно, він може бути. Біхромат калію, трохи коричневоі фарби в стилі Ван Дейка, а іноді, коли зернистість надто відрізняеться, особливо в певних видів горіхового дерева, я застосовую нашатирний спирт, щоб зробити новий шматок дерева трохи чорнішим. Але тільки в тому разі, коли я не маю іншого виходу. Завжди краще застосовувати дерево того самого віку, що й те, яке ти лагодиш, коли воно в тебе е.

- Як ви навчилися це робити? - боязко запитав я.

Він засміявся.

- Так само, як ти навчаешся тепер! Стоячи поруч і спостерігаючи. Намагаючись допомагати.

- Вас навчав Велті?

- О ні. Він розумів, як це робиться, у цьому бізнесі інакше не можна. Він мав дуже точне око, і я часто бігав і кликав його, коли потребував думки фахівця. Але перш ніж я приеднався до ціеі фірми, він зазвичай не купував речей, які потребують реставрації. Ця робота вимагае великих витрат часу й особливого характеру, а він не мав на це ані темпераменту, ані фізичноі вправності. Він волів купувати речі, охоче брав участь в аукціонах або перебував у своій крамниці й базікав із покупцями. Щодня близько п’ятоі

години я підіймався сходами, щоб випити з ним чашку чаю. Немов із тюремного підземелля. У ті давні дні тут було вбого й паскудно - панували волога та пліснява. Коли я прийшов працювати на Велті, - він засміявся, - тут трудився старий на ім'я Абнер Моссбанк. Він ледве стояв на ногах, його пальці були покручені артритом, а очі ледве могли бачити. Іноді, щоб полагодити якусь річ, йому був потрібен цілий рік. Але я стояв у нього за спиною і спостерігав, як він працює. Він працював, як хірург. Не можна було ставити йому жодного запитання. У майстерні панувала цілковита тиша. Але він знав абсолютно все - знав ту справу, якої інші люди не знають або не завдають собі клопоту вивчити, - вона висить на ниточці, усе тоншій із кожним поколінням.

- Ваш батько не повернув вам гроші, які ви в нього заробили?

Він весело засміявся.

- Жодного пенні. І більше ніколи зі мною не розмовляв. Він був мерзенним старим паскудником - помер від серцевого нападу, коли звільняв одного зі своїх давніх працівників. То був найубогіший похорон із тих, які тобі будь-коли доводилося бачити. Три чорні парасольки під дощем зі снігом. Відразу пригадується Ебенезер Скрудж[44 - Негативний персонаж Чарльза Діккенса.].

- Ви ніколи не повернулися до коледжу?

- Ні. Не схотів. Адже я знайшов діяльність собі до вподоби. Отже… - Він поклав обидві руки собі на поперек і випростався; витерті на ліктях рукави його піджака, просторого й трохи брудного, робили його схожим на добродушного конюха, який іде до стайні. - Мораль цієї історії в тому, що хто знає, куди все це тебе приведе?

- Що все це?

Він засміявся.

- Твої канікули під вітрилом, - сказав він, підходячи до полиці, де банки з пігментами стояли вишикувані, наче пляшечки з ліками в аптекаря: землисто-охряні, отруйно-зелені, вугільний порошок і спалена кістка. - Це може для тебе бути вирішальна мить. Бувае, море захоплює людей.

- Енді має морську хворобу. На яхті він мусить тягати з собою пакет і блювати в нього.

- Але маю сказати, - він потягся за банкою з ламповою сажею, - що мене море так і не захопило. Коли я був дитиною, то був у захваті від «Легенди про старого моряка» з ілюстраціями Доре, я тремтів, дивлячись на океан, але ніколи не мав такої пригоди, яку матимеш ти. Ніколи не знаеш, що на тебе чекае. Тому що, - сказав він, насупивши брови й насипавши трохи порошку на свою палітру, - я ніколи не думав про те, що старі меблі місіс де Пейстер стануть тією річчю, яка визначить мое майбутне. А тебе, можливо, зачарують раки-самітники й ти станеш вивчати морську біологію. Або тобі захочеться будувати яхти чи бути художником-мариністом, або написати книжку про «Лузитанію»[45 - «Лузитанія» - британський океанський лайнер, спущений на воду в червні 1906 р., один із найшвидших свого часу.

7 травня 1915 р. «Лузитанія» затонула після торпедування німецькою субмариною U-20; у катастрофі загинуло 1198 людей, з них понад 100 американських громадян.].

– Можливо, – сказав я, склавши руки за спиною.

Але насправді я сподівався зовсім на інше. Навіть думка про це примушувала мене тремтіти. Бо Кітсі й Тодді почали ставитися до мене набагато, набагато терпиміше, наче їх відвели вбік і щось їм сказали. І я бачив, якими поглядами, якими тонким натяками обмінювалися між собою містер і місіс Барбури, що вселяло мені надію, більше ніж надію. Власне, цю думку вклав мені в голову Енді.

– Вони вважають, що мені корисно бути біля тебе, – якось сказав він, коли ми йшли до школи. – Що ти витягуеш мене з моеі мушлі й робиш соціальнішим. Думаю, вони готуються зробити сімейне оголошення, коли ми приідемо до Мену.

– Оголошення?

– Не будь йолопом. Вони прихилилися до тебе – мати передусім. Але й тато теж. Мені здається, вони хочуть, щоб ти залишився жити в нас.

XVII

Я іхав до передмістя на автобусі, дещо сонний, зручно хитаючись назад і вперед і спостерігаючи, як біжать повз мене мокрі недільні вулиці. Коли я увійшов до помешкання, змерзнувши від переходу під дощем, Кітсі вибігла у вестибюль і подивилася на мене широко розплющеними очима, ніби я був страусом, який заблукав до квартири. Потім після кількох безмовних секунд вона побігла до вітальні, клацаючи сандалями на паркетній підлозі, з криком:

– Мамо! Він прийшов!

З'явилася місіс Барбур.

– Привіт, Тео, – сказала вона. Вона була цілком урівновжена, проте в іі манерах відчувалося якесь напруження, хоч я не міг збагнути, в чому річ.

– Ходи сюди. У мене сюрприз для тебе.

Я пішов за нею в кабінет містера Барбура, у якому було темно через похмурий день і де морські мапи в рамках та дощ, який струменів по сірих шибках, створювали враження театральноі каюти корабля на штормовому морі. У протилежному кінці кімнати чиясь постать підвелася з м'якого шкіряного крісла.

– Привіт, друзяко, – сказав той чоловік. – Давно ми не бачилися.

Я застиг у дверях. Голос я впізнав непомильно: мій батько.

Він ступив уперед, у слабке світло, яке проникало з вікна. Це був він, звичайно ж, він, хоч він і змінився, відколи я бачив його востанне. Він був важчий, засмаглий, з одутлим обличчям, у новому костюмі і з зачіскою, яка робила його схожим на бармена в центрі міста. У розпачі я подивився назад, на місіс Барбур, і вона подарувала мені ясну, але безпорадну усмішку, ніби хотіла сказати: «Я знаю, але що я можу вдіяти?»

Поки я стояв безмовний від шоку, ще одна постать підвелася й пропхалася поперед батька.

– Привіт, я Ксандра, – сказав гортанний голос.

Переді мною стояла чудернацька жінка, засмагла й підтягнута, з безвиразними сірими очима, з помережаною дрібними зморшками шкірою мідного кольору і щербинкою між передніми зубами. Хоч вона була старша від моеі матері чи принаймні старша на вигляд, вона мала на собі молодіжний одяг: червоні босоніжки на платформі, джинси з низькою таліею, широкий пояс, чимало золотих прикрас. Їі волосся кольору зацукрованої соломи було дуже прямим і посіченим на кінцях; вона жувала гумку, й від неі ширився сильний запах «джусі фрут».

– Я Ксандра, з «К», – сказала вона скрипучим голосом. Їі очі були ясними й безбарвними, оточені справжнім парканом чорноі туші, а погляд був потужним, упевненим у собі, незмигним. – Не Сандра. І, Богу дякувати, не Сенді. Так мене називають часто, і я тоді на стіну лізу.

Поки вона говорила, мій подив щомиті зростав. Я не міг зібрати іі в одне ціле: просякнутий віскі голос, мускулясті руки, китайський іерогліф, витатуйований на великому пальці ноги, довгі квадратні нігті на пальцях рук, пофарбовані білим лаком на кінчиках, сережки у формі морськоі зірки.

– Ми приземлились у «Ла Гвардіі»[46 - Тобто в нью-йоркському аеропорту.] лише дві години тому, – сказав батько, прокашлявшись, так ніби це все пояснювало.

То це та сама жінка, задля якоі батько нас покинув? Розгублено я знову озирнувся на місіс Барбур. Але іі вже й слід прохолов.

– Тео, я тепер живу в Лас-Вегасі, – сказав батько, дивлячись на стіну десь над моею головою. Він досі говорив контрольованим, упевненим голосом, натренованим в акторській школі, та хоч він звучав авторитетно, як і завжди, я бачив, що він почувається не менш ніяково, ніж я. – Мабуть, я мав би тобі зателефонувати, але подумав, що ліпше буде приіхати сюди й забрати тебе.

– Забрати мене? – повторив я після тривалоі паузи.

– Скажи йому, Ларрі, – промовила Ксандра, а потім звернулася до мене. – Ти маеш пишатися своім татом. Він тепер на коні. Скільки днів уже тривае твій період тверезості? П’ятдесят один? І зробив усе сам, навіть до лікарні не ходив – очищав себе від алкоголю на канапі з великодніми цукерками та пляшкою валіуму.

Оскільки я був надто збентежений, щоб дивитися на неі або на батька, я знову став дивитися на двері - і побачив Кітсі Барбур, яка стояла в залі й слухала все це з широко розплющеними очима.

- Бо я, хочу сказати, що я не могла терпіти всього цього, - сказала Ксандра таким тоном, ніби натякала, що моя мати терпіла й підтримувала батькову пиятику. - Я вже бачила цю картину, бо моя мама була такою алкашкою, що, бувало, виблює у склянку з віскі «Canadian Club», а потім перекине його в рот. І тому одного вечора я сказала йому: Ларрі, я не вимагатиму від тебе, щоб ти більше ніколи не пив, і думаю, що «Анонімні алкоголіки» - це занадто як для твого випадку…

Мій батько прокашлявся та обернувся до мене з тим привітним виразом, який він зазвичай приберігав для незнайомців. Можливо, він і перестав пити; але обличчя в нього було одутле, блискуче, а погляд дещо приголомшений, ніби останні вісім місяців він жив на самому ромі й гавайських закусках.

- Ось так, сину, - сказав він, - ми щойно з літака й відразу приїхали сюди, бо хотіли побачити тебе якомога швидше…

Я чекав.

- …нам потрібен ключ від квартири.

Це було для мене трохи несподівано.

- Ключ? - запитав я.

- Ми не можемо зайти до помешкання, - сказала Ксандра напрямки. - Ми вже намагалися.

- Річ у тому, Тео, - сказав батько чистим і сердечним тоном, діловито пригладивши рукою волосся, - що мені треба зайти до нашої квартири на Саттон-плейс і побачити, що там коїться. Я впевнений, там страшний рейвах і хтось повинен навести там бодай якийсь лад.

«Якби ти не тримала речі в такому жахливому рейваху…» Саме ці слова я почув від батька - він горлав на мою матір, коли десь за два тижні до того, як він зник, вони зчинили найбільшу сварку, яку я будь-коли чув, через те що сережки з діамантами та смарагдами, які належали моїй матері, зникли з таці на іі нічному столику. Мій батько (весь червоний, передражнюючи іі саркастичним фальцетом) сказав, що це іі провина, що іх, напевне, поцупила Чінція або чорти його батька знають хто, нічого було залишати коштовність лежати просто так, де всі бачать, і, можливо, це навчить іі ліпше берегти свої речі. А мати, з побілілим від гніву обличчям, нагадала холодним голосом, що вона зняла сережки ввечері в п’ятницю, а Чінція після того не приходила.

«Що ти, в біса, хочеш сказати?» - заволав батько.

Мовчанка.

«Отже, ти мене вважаеш злодіем, так? Ти звинувачуеш власного чоловіка, що він украв у тебе цінну прикрасу? Що за нісенітниця? Тобі слід звернутися до психіатра. Ти потребуеш професійноі допомоги…»

Проте зникли не тільки коштовні сережки. Після того як він зник сам, виявилося, що зникли також гроші й античні монети, що належали ii батькові. І моя мати поміняла замки й попередила Чінцію та швейцарів, щоб вони його не пускали до помешкання, якщо він прийде, коли вона на службі. Але, звичайно, тепер усе було інакше й ніщо не могло перешкодити йому ввійти до квартири, переглянути ii речі і зробити з ними все, що він побажае. Поки я стояв, дивлячись на нього й думаючи про те, що повинен йому сказати, кілька речей промайнули у мене в голові, і головною серед них була картина. Протягом кількох тижнів щодня я говорив собі, що маю піти й подбати про неі, якось винести ii звідти, але все відкладав цю справу й відкладав, і ось тепер він з’явився.

Батько все ще не відривав від мене усміхненого погляду.

– Ну як, друзяко? Ти нам допоможеш?

Можливо, він справді вже не пив, але все його колишне вечірне бажання випити досі було на його обличчі, шорстке, як наждак.

– У мене немае ключа, – сказав я.

– Ну гаразд, – не розгубився мій батько. – Ми знайдемо слюсаря. Ксандро, дай мені телефон.

Я міркував швидко. Я не хотів, щоб вони зайшли до квартири без мене.

– Хосе або Золотце можуть відчинити для нас двері, – сказав я. – Якщо я піду з вами.

– Тоді гаразд, – сказав мій батько. – Ходімо.

З його тону я запідозрив: він розуміе, що я йому збрехав про ключ (надійно схований у кімнаті Енді). Я розумів також, що він не мае особливоі охоти звертатися до консьержів, адже більшість хлопців, які працювали в нашому будинку, не вельми приязно ставилися до мого батька, бо здебільшого бачили його п’яним як чіп. Але я зустрів його погляд так безвиразно, як тільки міг, і зрештою він стенув плечима й відвернувся.

XVIII

– Hola, Jose![47 - Привіт, Хосе! (ісп.)]

– Bomba! – вигукнув Хосе, радісно відступивши назад, коли побачив мене на хіднику. Він був наймолодшим і найбадьорішим з усіх консьержів, завжди прагнув вислизнути геть, перш ніж закінчиться його зміна, щоб пограти у футбол у парку. – Тео! Que lo que, manito?[48 - Як справи, брате? (ісп.)]

Його проста усмішка відразу відкинула мене в минуле. Усе було таким, як і раніше: зелений навіс, жовтава тінь, брунатна калюжка, що збирала в себе

воду на хіднику. Стоячи перед дверима в стилі арт-деко – вони такі сліпучо-нікелеві, помережані абстрактними сонячними спалахами, іх, ці двері, у кінофільмі тридцятих років могли штовхати енергійні хлопці у фетрових капелюхах, – я пригадував усі ті випадки, коли заходив у дім і зустрічав матір, яка перебирала пошту, чекаючи на ліфт. Вона щойно прийшла зі служби, на високих підборах і з сумочкою в руках, звідкіля визирає букет, який я послав ій на іі день народження. «Ні, ти уявляеш? Мій таемний залицяльник знову дав про себе знати».

Хосе, дивлячись повз мене, побачив мого батька й Ксандру, які трохи відстали.

– Хелло, містере Декере, – сказав він більш офіційним тоном, подавши йому руку через мое плече, чемно, але без особливоі приязні. – Приемно вас бачити.

Мій батько увімкнув свою Представницьку Усмішку й почав був відповідати, але я надто нервував і перебив його.

– Хосе, – йдучи сюди, я сушив собі голову, пригадуючи відповідні іспанські слова й подумки будуючи речення, – mi papa quiere entrar en el apartamento, le necesitamos abrir la puerta[49 - Мій тато хоче зайти до квартири, ми повинні відчинити йому двері (icп.).]. – Потім я швидко поставив запитання, яке склав заздалегідь: – Usted puede subir con nosotros?[50 - Ви можете піднятися з нами? (icп.)]

Погляд Хосе швидко ковзнув на мого батька й Ксандру. Він був великим вродливим хлопцем із Домініканськоі Республіки, щось у ньому нагадувало молодого Мухаммеда Алі – приемний чоловік, завжди схильний пожартувати, але ти відчуваеш, що з ним краще не зв’язуватися. Якось у хвилину відвертості він підняв свій формений піджак і показав шрам від ножа на животі, який, він сказав, дістався йому під час вуличноі бійки в Маямі.

– Я з радістю це зроблю, – невимушено сказав він англійською. Він дивився на них, але я знав, що він звертаеться до мене. – Я відведу вас нагору. Усе гаразд?

– Так, у нас усе о’кей, – коротко відповів мій батько.

Це він свого часу наполіг, щоб я вивчав іспанську мову як іноземну замість німецькоі («тож принаймні одна людина в нашій родині зможе спілкуватися з цими паскудними консьержами»).

Ксандра, яка почала здаватися мені повною ідіоткою, нервово засміялась і сказала своім заікуватим швидким голосом:

– Так, у нас усе о’кей, але політ нас добряче виснажив. З Вегаса сюди далека дорога, й ми ще трохи… – І тут вона закотила очі й похитала пальцями, щоб показати, як у неі паморочиться в голові.

– Справді? – запитав Хосе. – Ви тільки сьогодні прилетіли в «Ла Гвардію»?

Як і всі консьєржі, він був генієм у мистецтві побазікати, а надто якщо розмовляли про погоду або вуличний рух, про те, як найкраще доїхати до аеропорту в години пік.

– Я чув, що сьогодні в аеропорту великі затримки, якісь проблеми з вантажниками, профспілки страйкували чи щось таке?

Поки підіймалися в ліфті, Ксандра безперервно й збуджено теревенила: про те, який брудний Нью-Йорк порівняно з Лас-Вегасом («атож, треба визнати, на Заході всюди панує чистота, вона мене розбестила»), про те, яким поганим сандвічем з індичкою нагодували її в літаку, і про стюарда, який «забув» (Ксандра пальцями зробила лапки) принести їй п'ять доларів решти, коли вона заплатила за замовлене вино.

– О, мем! – сказав Хосе, заходячи в коридор і хитаючи головою в насмішкувато-серйозний спосіб, який був йому притаманний. – Годують у літаках жахливо. Останніми днями вам пощастить, якщо вони взагалі дадуть вам щось їсти. Проте в Нью-Йорку зовсім інша ситуація. Тут можна знайти справді хорошу їжу. Ви можете замовити собі добрі в'етнамські страви, добрі кубинські, добрі індійські…

– Мені не до вподоби все гостре.

– Тоді замовляйте те, що вам до вподоби. Тут є все. Segundito[51 - Секундочку (ісп.).], – сказав він, піднявши палець і шукаючи у зв'язці потрібний ключ.

Замок заскреготів глибоким клац, солідним у своїй правильності звуком. Хоч у квартирі панувала задуха, адже вона давно була замкнена, мене вразив гострий запах дому: запах книжок, старих килимів, лимонний запах засобу для чищення підлоги, темних свічок, які мама купила в Барні і які пахли ароматичною олією.

Торбина з музею лежала на підлозі біля канапи, точно там, де я її покинув, – скільки тижнів тому? Відчувши полегкість, я кинувся в кімнату й схопив її, тоді як Хосе, дещо блокуючи дорогу моєму розгніваному батькові, хоч і не здавалося, що він умисне перепиняє йому шлях, стояв у дверях і слухав Ксандру, склавши руки на грудях. Стриманий і злегка неуважний вираз його обличчя нагадав мені його вигляд тоді, коли йому довелося практично нести мого батька вгору сходами одніеї морозної ночі, батько тоді так напився, що десь загубив пальто. «Таке бувае в найкращих родинах», – говорив він з абстрактною усмішкою, відмовляючись від двадцятидоларової банкноти, що її мій батько, який белькотів невідомо що, у своему забльованому піджаку, такому брудному, ніби його хтось тягав у ньому по хіднику, знову й знову тицяв йому під ніс.

– Я фактично родом зі східного узбережжя, – казала Ксандра. – Флорида.

Вона знову нервово засміялася, смикаючись і заікаючись.

– Вест-Пальм, якщо бути точною.

– Флорида, кажете? – почув я відповідь Хосе. – Там чудово.

- Атож, там чудово. Але у Вегасі ми принаймні бачили сонце, я не певна, що витримала б тутешню зиму, я перетворилася б на морозиво.

У ту мить, коли підняв сумку, я відчув, що вона дуже легка - майже порожня. Де, в біса, картина? Хоч я майже осліп від паніки, та не зупинився, а йшов далі, вниз коридором, на автопілоті до своеі спальні, а голова в мене паморочилась і йшла обертом, поки я переступав ногами…

Несподівано - серед моіх розірваних спогадів про ту ніч - до мене дійшло. Сумка була мокра. Я не хотів залишати картину в мокрій сумці з вологістю, пліснявою і ще казна-чим. Натомість - як я міг забути? - я поставив іі на комод матері. Щоб вона відразу іі побачила, коли прийде додому. Швидко, не зупиняючись, я залишив сумку в коридорі, біля зачинених дверей своеі кімнати, і звернув у кімнату матері, сподіваючись, що батько не йде за мною надто близько, проте не наважуючись озирнутися, щоб переконатись у цьому.

Я почув, як у вітальні Ксандра каже:

- Я ладна об заклад побитися, що ви тут бачили на вулиці чимало знаменитостей, правда ж?

- О так. Ле Брона, Дена Айкрода, Тару Рід, Джей-Зі, Мадонну…

У спальні матері було темно й прохолодно, і ледь чутні пахощі іі парфумів були чимось більшим, ніж я міг витримати. Там стояла картина, підперта фотографіями в срібних рамках, - іі батьки, вона, я в різному віці, коні та собаки у великих кількостях: кобила іі батька на кличку Дошка, німецький дог Бруно, іі такса Поппі, яка померла, коли я ще ходив у дитячий садок. Завмерши, щоб витерпіти видовище іі окулярів для читання на комоді, і чорних колготок, які вона вивісила сушитись, і іі почерку на сторінках календаря, і мільйона інших деталей, що розривали мені серце, я схопив картину, взяв іі під руку й швидко перейшов у власну кімнату через коридор.

Моя кімната, як і кухня, виходила вікнами в шахту між будинками, й без електричного світла в ній було темно. Вологий рушник для лазні лежав згорнутий там, де я покинув його після того, як прийняв душ того останнього ранку, - поверх купи брудного одягу. Я підняв його, скривившись від смороду, щоб накинути на картину, поки не знайду кращого місця, де іі заховати, можливо, в…

- Що ти робиш?

Батько стояв у дверях, темний силует на світлі, яке було за ним.

- Нічого.

Він нахилився й підняв сумку, яку я покинув у коридорі, на підлозі.

- Це що таке?

- Сумка для моіх книжок, - сказав я після паузи, хоч сумка явно була того типу, з якою мама ходила в крамниці та на базар, ані я, ані жоден інший хлопець ніколи не взяв би **ii** до школи.

Він кинув **ii** у відчинені двері, зморщивши ніс від смороду.

- Фе, - сказав він, помахавши рукою перед носом, - вона пахне, як старі шкарпетки, що тут лежать.

Коли він увійшов у двері й увімкнув світло, я примудрився складним, але спазматичним рухом накинути рушник на картину, отож (я сподівався) він **ii** не побачить.

- Що там у тебе?

- Постер.

- Я сподіваюсь, ти не збираешся забрати своє брудне барахло до Вегаса. Нема потреби пакувати твій зимовий одяг - тобі не доведеться його там носити. Хоч якщо ти маеш лижі, то забери іх **i** все, що до них треба. Ти не уявляеш собі, як круто кататися в Тахо, - не те що в тутешніх крижаних маленьких горах на півночі.

Я відчував, що повинен дати якусь відповідь, тим більше що це був найдовший **i** найбільш приязний монолог, який він виголосив після приізду, але я чомусь не міг зібрати думки докупи.

Раптом батько сказав:

- Ти знаеш, із твоею матір'ю було не так легко жити.

Він підняв щось схоже на старий математичний тест із мого столу, ознайомився з ним **i** кинув його назад.

- Вона ніколи не розкривала своіх карт. Ти знаеш, як вона поводилась. Закривалася наглухо. Викидала мене зі свого життя. Вічно прикидалася святою. Я весь час почувався зв'язаним по руках. Чесно кажучи - а я ненавиджу це казати, - мені стало навіть тяжко перебувати з нею в одній кімнаті. Повір, я не хочу сказати, що вона була поганою людиною. Вона могла бути чудовою жінкою, але через мить раз - **i** я не знав, що робити…

Я не казав нічого - лише стовбичив там у незграбній позі з вологим рушником у руках, затуляючи ним картину, світло падало мені у вічі, й мені хотілося бути деінде (у Тибеті, на озері Тахо, на Місяці) й не мучитися, шукаючи відповідь. Те, що він казав про мою матір, було істинною правдою: вона часто бувала некомунікабельною, а коли в неі псувався настрій, було важко вгадати, що вона думае, але я не був зацікавлений обговорювати вади моеі матері, у будь-якому разі, вони здавалися набагато меншими, аніж вади батька.

Батько казав:

- …але я нічого не можу довести, розумієш? Кожна гра мае дві сторони. І йдеться не лише про те, хто правий, а хто ні. Звичайно, я визнаю, що теж

бував винний, хоч скажу, та й ти погодишся: вона вміла переписувати історію на свою користь.

Мені було дивно знову перебувати з ним в одній кімнаті, а надто тому, що він здавався зовсім інакшим: він мав інший запах і зовсім іншу вагу, був гладеньким, ніби вкритий шаром жиру в півдюйма завтовшки.

– Я думаю, чимало шлюбів стикаються з проблемами, схожими на наші. І терплять іх. Але вона раптом стала геть нестерпною й відлюдькуватою, і я відчув, що жити з нею більше не можу, хоч на таке вона й не заслуговувала.

«Авжеж, не заслуговувала», – подумав я.

– Але чи знаєш ти, що зрештою урвало мені терпець? – сказав мій батько, спершись однією рукою об одвірок і дивлячись на мене гострим поглядом. – Чому я пішов від неї? Я хотів зняти трохи грошей із нашого спільного рахунку в банку, щоб заплатити податки, а вона наклала обмеження на кошти, ніби я збирався вкрасти їх. – Він дивився на мене пильним поглядом, чекаючи відповіді. – То був наш спільний рахунок у банку. Одне слово, у мене виникли великі проблеми в житті, а вона перестала мені довіряти. Довіряти власному чоловікові.

Я не знав, що сказати. Про податки я чув уперше, хоч для мене, звичайно, не було таємницею, що мати не довіряла батькові, коли йшлося про фінансові справи.

– Господи, але якою ж вона була злопам'ятною, – сказав він, скрививши напівжартівливу гримасу й, витерши лоба долонею. – Око за око й зуб за зуб. Їй завжди треба було зрівняти рахунок. Бо повір мені – вона ніколи нічого не забувала. Навіть якщо ій треба було чекати двадцять років. А я, звичайно ж, здавався чоловіком поганим, і, можливо, я й був чоловіком поганим…

Картина, хоч і була маленька, ставала дедалі важчою, і мое обличчя заклякло від зусиль приховати мій дискомфорт. Щоб приглушити його голос, я став рахувати іспанською: uno dos tres, quatro cinco seis…

Коли я дорахував до двадцяти дев'яти, з'явилася Ксандра.

– Ларрі, – сказала вона, – ви з дружиною мали тут чудове місце для життя.

Вона сказала це таким тоном, що мені стало гидко, і я не відчув до неі симпатіі за це.

Батько обхопив іі за талію і притягнув до себе, ніби збирався іі розчавити, аж мене занудило.

– Розуміеш, – скромно заявив він, – це більше іі квартира, аніж моя.

«З тобою можна погодитись», – подумав я.

– Ходімо зі мною, – сказав мій тато, взяв іі за руку й повів до материної кімнати, забувши про мене. – Я хочу тобі щось показати.

Я обернувся й подивився ім навздогін, мені стало бридко, коли я уявив, як Ксандра і мій батько облапуватимуть речі моеі матері, але дуже зрадів, що вони пішли, й не став про це думати.

Не відриваючи погляду від прочинених дверей, я обійшов свое ліжко й примостив картину так, щоб іі не було видно. Стара газета «The New York Post» лежала на підлозі - це була та сама газета, яку вона закинула до мене в кімнату перед тим, як ми збиралися провести суботу разом. «Ну ж бо, хлопче, - сказала вона, просунувши голову у двері, - вибирай собі кіно». Хоч там були кілька кінофільмів, які сподобалися б нам обом, я вибрав ранковий сеанс із фестивалю фільмів Бориса Карлоффа - «Викрадач тіл». Мама прийняла мій вибір без жодного слова протесту. Ми пішли у «Фільм Форум», подивилися фільм, а по його закінченні пішли в «Мунденс Дінер» по гамбургер - досконало приемний суботній день, попри той факт, що це була іі остання субота, прожита на Землі, й тепер мені ставало гидко щоразу, коли я про це думав, адже (завдяки мені) останній побачений нею кінофільм був банальним старим фільмом жахів про трупи та розкопування могил. (Якби я вибрав кінофільм, що його, я знав, вона хотіла подивитися, - фільм про паризьких дітей протягом Першоі світовоі війни, який здобув високі рецензіі, чи могла б вона в якийсь спосіб залишитися живою? Моі думки часто оберталися навколо таких забобонних варіантів.)

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22623437&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Пані та панове (нідерл.). - Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.

2

Нерозкрите вбивство. Невідомий (нідерл.).

3

Раніше засуджений американець (нідерл.).

4

Прізвисько жителів Оклахоми.

5

Один із найславетніших творів японськоі класичноі літератури (початок XI століття).

6

Картярська гра, сенс якоі полягае в накопиченні й викладанні на стіл комбінацій карт.

7

Мережа нью-йоркських піцерій та харчових крамниць.

8

Гельмут Ньютон (1920–2004) – німецький та австралійський фотограф і фотохудожник.

9

Тромплей – технічний прийом у мистецтві, який полягає у створенні оптичної ілюзії тривимірного об’єкта на двовимірній площині.

10

На святій землі (фр.).

11

Іменник і займенник (фр.).

12

Вони все втратили (фр.).

13

Fire Department of New York City – Пожежна служба Нью-Йорка (англ.).

14

Велика мережа будівельних супермаркетів.

15

Так, дякую (ісп.).

16

Командна гра з твердим гумовим м’ячем, який переносять полем за допомогою спеціальних сіток на довгій ручці. У чоловічому лакросі дозволено силові прийоми.

17

Класичний повнометражний науково-фантастичний фільм 1979 року.

18

Персонаж «Зоряних війн», робот-гуманоід.

19

Говард Лавкрафт - класик літератури жахів, відомий, зокрема, словами-новотворами.

20

Хірагана - одна з японських азбук.

21

Відома композиція Боба Ділана.

22

Американський телеканал.

23

Із вірша «На березі морському уночі», переклад Михайла Малаша.

24

Сідні Люфт (1915–2005) – діяч американського шоу-бізнесу, один із чоловіків співачки Джуді Гарленд.

25

Біллі Бад – персонаж із оповідання Германа Мелвілла «Біллі Бад – формарсовий матрос».

26

Хаяо Міядзакі (нар. 1941) – популярний японський режисер, автор анімаційних фільмів.

27

Метью Бреді (1822–1896) – один із перших американських фотографів, відомий своїми знімками Громадянськоі війни.

28

Велика битва Громадянськоі війни в США, відбулася 6–7 квітня 1862 року.

29

Ірландська республіканська армія – терористична організація у Великій Британіі.

30

Теренс Вайт (1906–1964) – англійський письменник, який уславився творами, написаними на основі легенд про короля Артура.

31

Вінсент Прайс (1911–1993) – американський актор.

32

Останній вірш Едгара Аллана По.

33

Антиквар, майстер на всі руки (фр.).

34

Чудово (нім.).

35

Гейденський планетарій - частина Американського музею природничої історії в Нью-Йорку.

36

Десептикони - противники автоботів у вигаданому всесвіті трансформерів.

37

Годзілла - страховище з американського бойовика.

38

Пригодницький роман Роберта Льюіса Стівенсона (1886).

39

Кімната за крамницею (фр.).

40

Чіппендейл – стиль англійських меблів XVIII століття.

41

Ніколас Геркаймер (1728–1777) – американський генерал німецького походження, який під час Революційної війни загинув у битві під Оріскані.

42

Високий комод із двома типами шухляд: нижні ширші, а верхні вужчі.

43

Наівності (фр.).

44

Негативний персонаж Чарльза Діккенса.

45

«Лузитанія» – британський океанський лайнер, спущений на воду в червні 1906 р., один із найшвидших свого часу. 7 травня 1915 р. «Лузитанія» затонула після торпедування німецькою субмариною U-20; у катастрофі загинуло 1198 людей, з них понад 100 американських громадян.

46

Тобто в нью-йоркському аеропорту.

47

Привіт, Хосе! (icп.)

48

Як справи, брате? (icп.)

49

Мій тато хоче зайти до квартири, ми повинні відчинити йому двері (icп.).

50

Ви можете піднятися з нами? (icп.)

51

Секундочку (icп.).